

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ETAP III: OCENA WARTOŚCI I WYTICZNE DZIAŁAŃ

DR N. HUM., MGR INŻ. ARCH. JERZY WOWCZAK

DR ANDRZEJ SIWEK

DR INŻ. ARCH. URSZULA FORCZEK-BRATANIEC, PROF. PK

MGR INŻ. ARCH. KRAJ. PAULINA NOSALSKA

MGR INŻ. ARCH. KRAJ. ALEKSANDRA RYKACZEWSKA

MGR HIST. ROMAN MARCINEK

PROF. DR HAB. INŻ. ARCH. ZBIGNIEW MYCZKOWSKI, PROF. PK

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
III.1 Analiza procesów przeszłych i aktualnie trwających wraz z określeniem kierunku przemian ...	5
III.1.1. Analiza procesów przeszłych	6
III.1.2. Analiza procesów trwających	25 2
III.1.3. Określenie kierunków przemian.....	32
III.2. Waloryzacja obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem pod względem historycznym i współczesnym.....	36
III.3. Analiza SWOT obszaru planowanego Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem	48
III.4. Wytyczne w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego wynikające z oceny wartości	60
III.4.1. Wskazania w sferze ochrony konserwatorskiej	61
III.4.2. Wskazania w zakresie urbanistyki	64
III.4.3. Wskazania w sferze architektury i budownictwa	65
III.4.4. Wskazania w sferze infrastruktury i komunikacji	66
III.4.5. Wskazania w sferze kształtowania walorów widokowych.....	68
III.4.6. Wskazania w sferze gospodarowania i kształtowania zieleni	100
III.4.7. Wskazania w sferze kształtowania ładu przestrzennego i estetyki	101
III.4.8. Wskazania w sferze polityki informacyjnej	103
III.4.9. Wskazania w sferze społecznej	104
III.4.10. Identyfikacja przykładowych problemów obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem.....	105
III.5. Wytyczne w zakresie WAK i ciągów dla obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem	115
III.6. Wykaz działań szczegółowych w poszczególnych ZWAK w formie materiału operacyjnego	127
III.7. Współczesne przemiany architektoniczne	158
III.8. Wytyczne do uchwały Rady Miasta Krakowa w sprawie utworzenia parku kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomiem – propozycje do zapisu w zakresie zakazów, nakazów i ograniczeń.....	184
III.9. Wytyczne do przyszłych aktualizacji MPZP	190
III.10. TABELA integracji ustaleń MPZP i wytycznych planu ochrony Parku Kulturowego.....	194

WSTĘP

13

Park Kulturowy jest szczególną formą ochrony cennego krajobrazu historycznego, jest to ochrona zabytków wprowadzona w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. Istotą działań ochronnych jest identyfikacja i zdefiniowanie wartości, których owa ochrona ma dotyczyć. Identyfikacja wartości umożliwia następnie ich hierarchizację, waloryzację oraz określenie zagrożeń i procesów, którym owe wartości podlegają. Te ustalenia z kolei stają się podstawą diagnozy stanu dziedzictwa kulturowego, a w szczególności krajobrazu kulturowego, który odzwierciedla syntezę zachodzących procesów. Dzięki tym ustaleniom można formułować zalecenia zawarte w programie ochrony Parku Kulturowego. Taka kolejność działań jest zgodna z wypracowaną metodą doskonaloną w sferze ochrony i zarządzania miejsc światowego dziedzictwa UNESCO oraz w oparciu o opracowania dla innych parków kulturowych, w tym szczególnie dla Parku Kulturowego Stare Miasto w Krakowie¹. Park Kulturowy jest najwyższym wyrazem odpowiedzialności samorządu za powierzony mu obszar. Nie jest jedynie zbiorem zakazów i nakazów, lecz zapisem optymalizacji procesów, kształtujących krajobraz obszaru, objętego parkiem. Stanowi zapis diagnozy oraz prognozy dynamicznego kształtowania tegoż krajobrazu. Z całym naciskiem należy podkreślić dynamiczny charakter krajobrazu, także w obszarach uznanych za historyczne, czy zabytkowe. Uprawa (czyli świadome kształtowanie zmian, zarządzanie zmianą), jest nieodzownym działaniem w sferze krajobrazu. Zidentyfikowanie wartości umożliwia podejmowanie owej uprawy krajobrazu w celu zachowania cech wyróżniających, decydujących o wyjątkowości i znaczeniu kulturowym obszaru.

Plan Ochrony Parku Kulturowego jest dokumentem Samorządu Miasta, określającym sposób gospodarowania: zarządzania i urządzania obszaru Kazimierza ze Stradomiem w celu ochrony, częściowej renowacji i „dobrej kontynuacji” (za profesorami: Juliuszem Żórawskim i Januszem Bogdanowskim) postaci jego krajobrazu kulturowego. Krajobraz, rozumiany jako fizjonomia środowiska kulturowego i przyrodniczego, traktowany jest jako najbardziej dosłowna synteza wszystkich procesów, rozgrywających się na tym terenie w perspektywie historycznej, kształtujących jego współczesność i przyszłość. Krajobraz, jako wartość nadrzędna, przedmiot troski i ochrony i równocześnie jako najbardziej dosłowny wizerunek tej części miasta – jest po prostu podmiotem planu ochrony.

Konieczność sformułowania planu ochrony dla parku kulturowego wynika z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 710, 954). Jest wyrazem woli i determinacji samorządu co do ustanowienia bardziej precyzyjnych, niż wynikać to może z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, zasad gospodarowania. Stworzenie i uchwalenie przez samorząd takich specjalnych zasad stosuje się na obszarach o wyjątkowych, występujących wspólnie, wartościach kulturowych i naturalnych, jako sposób wdrożenia zasad zintegrowanej ochrony i pełnej realizacji pryncypiów zrównoważonego rozwoju na tym niezwykle w swojej postaci krajobrazowej obszarze. Zgodnie z cytowaną ustawą, decyzją samorządu otacza się go specjalną opieką i ochroną, tworząc w jego obrębie Park Kulturowy.

¹ Z. Myczkowski, U. Forczek-Brataniec, K. Wielgus, *Plan Ochrony Parku Kulturowego Stare Miasto w Krakowie w kontekście ochrony i planowania krajobrazu miasta*, [w:] *Planowanie krajobrazu: wybrane zagadnienia*, red. E. Przesmycka, Lublin 2013, s. 38-60; A. Siwek, *Kraków – historyczny zespół urbanistyczny. Ku nowej deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości miejsca światowego dziedzictwa i monitorowaniu zachowania atrybutów wartości*, [w:] *Wyjątkowa uniwersalna wartość, a monitoring dóbr Światowego Dziedzictwa*, red. B. Szmygin, Warszawa 2011, s. 84–115; B. Szmygin (red.). *Systemy wartościowania dziedzictwa: stan badań i problemy*, Lublin 2015.

Plan Ochrony skutkuje prawnie poprzez dokument prawa miejscowego, jakim jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – w tym przypadku zespół kilku takich planów. Stanowi motywację i równocześnie uszczegółowienie zapisów planu miejscowego w zakresie ochrony i kształtowania wizerunku miasta, jednak nie jest dokumentem tożsamym z planem miejscowym. Stanowi, dopuszczone prawem (ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), jego rozwinięcie i uszczegółowienie.

| 4

Doświadczenia Gminy Miejskiej Kraków w ustanawianiu i zarządzaniu parkami kulturowymi należą do prekursorskich w Polsce. Doświadczenia te pozwalają optymalizować wytyczne i wnioski w kolejnych dokumentach, z czego korzystają również autorzy prezentowanego *Planu Ochrony*.

Niniejsza część III opracowania zawiera podsumowanie, stanowiące faktyczny zapis strategii ochrony i zarządzania parkiem kulturowym, opracowane na podstawie dogłębnej diagnozy wartości i analizy zachodzących procesów przemian w krajobrazie kulturowym wyodrębnionego obszaru.

Granice opracowania – Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie

III.1 ANALIZA PROCESÓW PRZESZŁYCH I AKTUALNIE TRWAJĄCYCH WRAZ Z OKREŚLENIEM KIERUNKU PRZEMIAN

Krajobraz kulturowy ma charakter dynamiczny. Podlega nieustannym przemianom związanym ze stałą interakcją człowieka i środowiska oraz relacji ludzkiej aktywności do zachodzących procesów cywilizacyjnych. Krajobraz kulturowy odzwierciedla zmiany systemu gospodarowania przestrzenią oraz sposoby eksploataowania danego terenu w związku z ewoluującymi potrzebami i możliwościami kreatywnymi człowieka. Krajobraz kulturowy obszaru w granicach Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem podlegał i podlega przemianom w perspektywie historycznej i współczesnej. O jego fizjonomii decyduje suma nawarstwień dziejowych, będących materialnym zapisem procesów przeszłych i aktualnie trwających, wynikających z nieustannego realizowania potrzeb zbiorowości i jednostek. Proces ten nigdy się nie kończy, a można zaryzykować twierdzenie, że w czasach nam współczesnych gwałtownie nabiera szybkości. Mimo to w granicach Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem dostrzegamy dominację form zagospodarowania terenu, które mają charakter historyczny, które decydują o zabytkowym obliczu krajobrazu. Cechy te przesądzają o wyjątkowej wartości obszaru, o atrakcyjności krajobrazu, o potencjale gospodarczym w wymiarze turystycznym i kulturowym. Identyfikacja tych cech pozwala na formułowanie celów ochrony i jest powodem wprowadzenia ustawowej formy ochrony zabytków, jaką jest park kulturowy. Identyfikacja procesów przeszłych i aktualnie trwających wraz z określeniem kierunku przemian krajobrazu kulturowego daje podstawę do kształtowania polityki ochrony.

| 5

Przedstawienie dynamiki procesów i przemian wymaga zakreszenia ram i narzędzi analiz. Kluczowe znaczenie ma struktura krajobrazu, w której identyfikujemy wnętrza i zespoły wnętrz architektoniczno-krajobrazowych oraz spinające je ciągi widokowe. Jeśli w podziale na wnętrza i zespoły wnętrz architektoniczno-krajobrazowych decydują cechy postaci krajobrazu, a więc jego wygląd i struktura, to o podziale na ciągi decydują również, na zasadzie równoważności – cechy krajobrazu. W każdym wypadku obecna postać krajobrazu, ta postrzegana przez człowieka współczesnego, jest wynikiem wielowiekowych nawarstwień i uwarunkowań. Identyfikacja procesów przeszłych pozwala na projekcję możliwych scenariuszy przyszłości. Analizując przeszłość i oceniając przyszłość musimy odpowiedzieć sobie na trzy podstawowe pytania:

- przypisane do fazy określenia zasobu: „co i jak tu się działo i co z tego wynikło?” – diagnoza procesów historycznych,
- przypisane do fazy waloryzacji: „co i jak się tu dzieje, w którym idzie to kierunku i co z tego wynika?” – diagnoza stanu aktualnego,
- przypisane do fazy wytycznych: „co tu powinno się dziać i jaki powinien być tego wynik?” – prognoza i wnioski, co do polityki ochrony i zarządzania obszarem.

III.1.1. Analiza procesów przeszłych

Obecny wygląd i wartość zespołu urbanistycznego oraz krajobrazu kulturowego Kazimierza i Stradomia to wynik rozlicznych procesów z przeszłości, które ukształtowały współczesny obraz miasta. Zapis uwarunkowań historycznych i dynamikę ich nawarstwień przedstawiono w części II opracowania.

| 6

W obszarze opracowania mamy do czynienia z pięcioma wyraźnymi fazami przekształceń historycznych i kolejnymi fazami stanowiącymi pomost między przeszłością, a współczesnością:

1. Faza przedlokacyjna, kształtująca zręby osadnicze w rejonie opracowania;
2. Średniowieczno-nowożytna historia miasta handlowego lokowanego przez Kazimierza Wielkiego, (część badaczy, w tym B. Krasnowolski akcentują w tym okresie, jako autonomiczny rozdział w dziejach miasta czas szczytowego rozkwitu i inwestycji u schyłku średniowiecza)²;
3. Okres stagnacji i regresu rozwojowego od „potopu” szwedzkiego, do rozbiorów;
4. Satelitarna dzielnica Krakowa, podlegająca różnym ograniczeniom i unifikacji, ale też otrzymująca nowe szanse, wynikające z połączenia miast (1791/1800 – 1939);
5. Tragiczną cezurą jest druga wojna światowa i hitlerowska eksterminacja kazimierskich Żydów, co zmieniło diametralnie sytuację znacznego obszaru dzisiejszego Parku Kulturowego, zarówno w sensie demograficznym, jak własnościowym, kulturowym i funkcjonalnym. Lata 1939 – 1945 przerywają organiczny ciąg rozwoju miasta/dzielnicy, otwierają zarazem nowe procesy przekształceń i adaptacji obszaru.

Dla obecnej postaci miasta mają znaczenie wszelkie uwarunkowania historyczne, jednak znaczący wpływ wywarły procesy toczące się po drugiej wojnie światowej, które również postrzegamy już w perspektywie historycznej. Można wskazać tu zasadnicze etapy przekształceń charakteru miasta:

6. Lata PRL – zdegradowana dzielnica mieszkalna (1945 – 1989)³;
7. Okres transformacji polityczno – kulturowo – ekonomicznych i ukształtowanie „mody na Kazimierz” (po 1990 - trwa).

Procesy, jakie zachodziły tu i zachodzą, są ważne i interesujące z socjologicznego, kulturowego, historycznego i miastotwórczego punktu widzenia. Wymagają dalszych pogłębionych badań i analiz, których wyniki należy publikować i popularyzować. Doświadczenia dawne i współczesne dowodzą, iż należy dążyć do przewidywania i sterowania procesami przyszłymi. W przeciwnym wypadku konflikty interesów i wartości doprowadzą do chaosu rozwiązań funkcjonalnych i inwestycyjnej degradacji wartości zastanych. Do narzędzi przydatnych w zakresie kształtowania kierunku przemian i ochrony wartości krajobrazu historycznego należy park kulturowy. Potrzebny jest kompleksowy projekt – wizja dla Kazimierza i Stradomia. Założenia możemy scharakteryzować w kilkunastu punktach przedstawionych poniżej.

- To cenny zespół zabytkowy ukształtowany przez stulecia, osadzony w kontekście krajobrazu o wcześniejszej proveniencji, głównie w dolinie Wisły oraz na styku z pradoliną Wisły – z rozległymi powiązaniami widokowymi z pogórzem i Tatrami w tle,
- Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomiem skłania do refleksji o możliwym tempie przemian krajobrazu kulturowego, szybkości nieodwracalnego przejścia od średniowiecznej

² B. Krasnowolski, *Ulice i place krakowskiego Kazimierza*, Kraków 1992, s. 15 – 17.

³ M. Murzyn – Kupisz, *Kazimierz. Środkoeuropejskie doświadczenie rewitalizacji*, Kraków 2006, s. 121 – 143.

struktury w zurbanizowany krajobraz XIX-wiecznej dzielnicy industrialnej oraz dalszym procesom przekształceń ostatnich dekad XX i pierwszych XXI w,

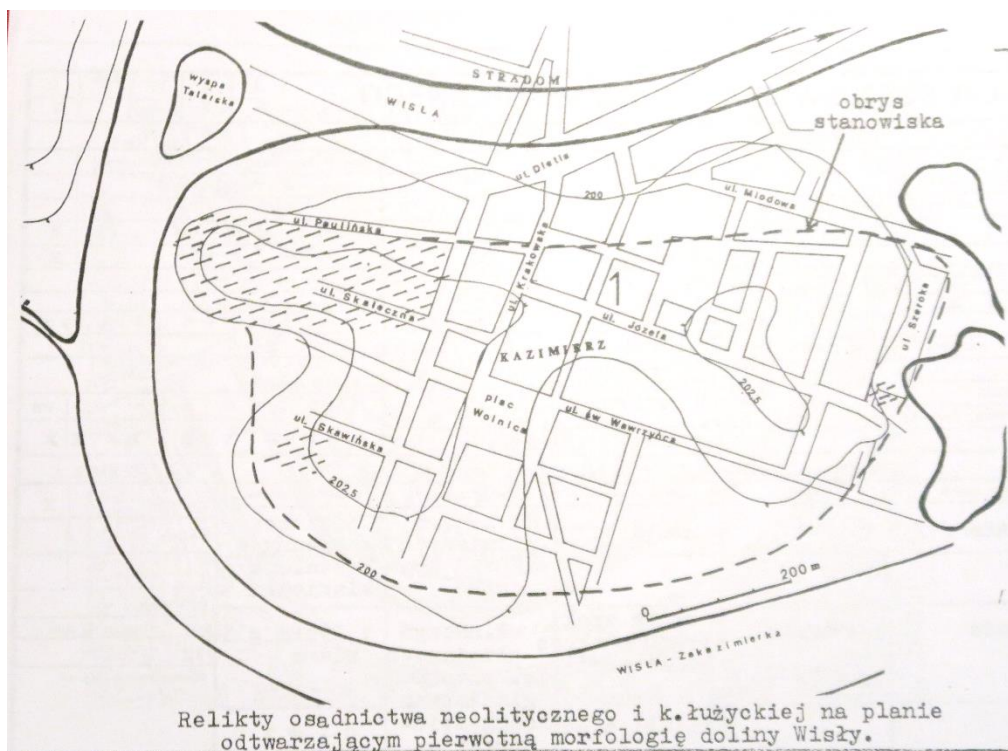
- Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomiem nasycony jest elementami dokumentującymi nie tylko historię kraju, ale też odnoszącymi się do sytuacji politycznej świata połowy XX wieku, związanymi z Holocaustem, zagładą ludności żydowskiej, żyjącej na tym miejscu od XV wieku,
- Kazimierz to odrębna część żywego, współczesnego miasta, w którym rozwój idzie w parze z dbałością o dziedzictwo materialne i niematerialne, w którym wyrosło silne środowisko miłośników lokalnej tradycji kulturowej (np. Festiwal Kultury Żydowskiej),
- Park Kulturowy Kazimierz ze Stradomiem stał się istotnym celem kwalifikowanego ruchu turystycznego. Przez lata Kazimierz był obszarem odrzuconym i niechcianym. To wynik procesów historycznych, które zadecydowały o znanym nam obliczu tej części Krakowa.

| 7

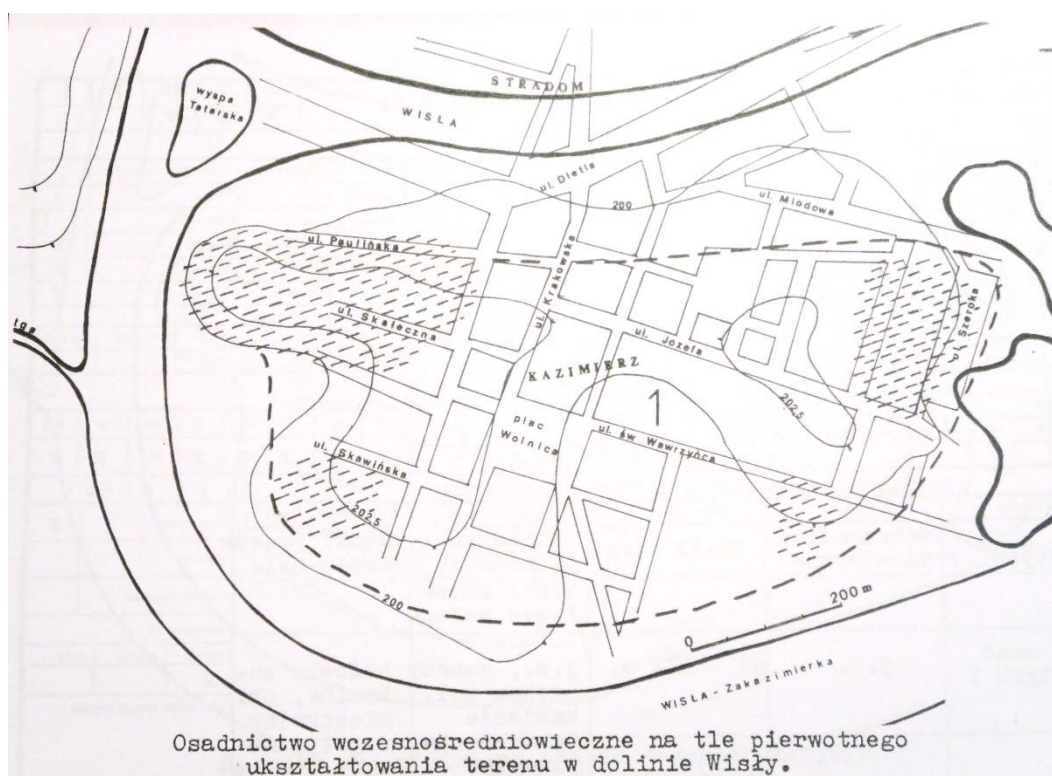
Z perspektywy procesów przeszłych szczególne znaczenie dla dzisiejszego oblicza tej części miasta mają:

- uwarunkowania historyczne i nawarstwienia inwestycyjne z poszczególnych okresów kształtowania krajobrazu miejskiego,
- uwarunkowania kompozycyjne wynikające z wcielania w życie koncepcji architektonicznych i urbanistycznych, czerpiących inspiracje z tradycji architektury europejskiej,
- uwarunkowania funkcjonalne wynikające z demograficznych przemian dzielnicy, jej postępującym wyludnieniem oraz zamian sposobów użytkowania obszaru,
- uwarunkowania ekonomiczne w znacznej mierze powiązane z procesami politycznymi, których wynikiem są zmiany zamożności, zadowolenia, poczucia bezpieczeństwa i komfortu mieszkańców miasta,
- stan techniczny i jakość cywilizacyjna zabudowy historycznej rzutująca na możliwości funkcjonalne i potrzeby adaptacyjne. Istotnym uwarunkowaniem jest fakt, iż zdecydowana większość mieszkalnej substancji budowlanej w omawianym obszarze pochodzi z 2 połowy XIX i pierwszej połowy XX w.

Reasumując, każdy z wyodrębnionych (i scharakteryzowanych we wcześniejszych tomach opracowania) okresów historycznych pozostawił trwałe ślady w krajobrazie kulturowym obszaru, które rzutują na obecne sposoby zagospodarowania i funkcjonowania terenów parku kulturowego. Zidentyfikowane procesy przeszłe mają kluczowe znaczenie dla definiowania wartości obszaru oraz są kanwą dla wyznaczania celów działań ochronnych.

Zasięgi osadnictwa pradziejowego – neolitycznego i kultury łużyckiej zidentyfikowanego w obszarze opracowania (wg. Karta Ewidencji Zabytków Archeologicznych, oprac. E. Zaitz, Archiwum Wydziału Archeologii WUOZ Kraków)

Zasięgi osadnictwa przedlokacyjnego - wczesnosredniowiecznego zidentyfikowanego w obszarze opracowania (wg. Karta Ewidencji Zabytków Archeologicznych, oprac. E. Zaitz, Archiwum Wydziału Archeologii WUOZ Kraków)

2. Miasto lokacyjne

Czas trwania:

XIV – XVII w. Od symbolicznej daty wydania przywileju lokacyjnego (27 lutego 1335 r.), po zniszczenia „potopu szwedzkiego” (1655 r.)

Specyfika procesów:

Dynamiczny okres rozwoju miasta pod patronatem królewskim. Lokacja na prawie magdeburskim wytyczyła perspektywy przestrzenne, ekonomiczne i ustrojowe miasta, patronat królewski owocował jakością działań inwestycyjnych. Założenie miasta żydowskiego zdeterminowało oblicze ekonomiczne i kulturowe części obszaru (1495 r., oppidum iudaeorum - przywileje Jana Olbrachta). Optimum rozwojowe obszaru Kazimierza ze Stradomiem, dominacja funkcji związanych z handlem i rzemiosłem, funkcje mieszkalne, kultowe, obronne. Struktura zarządzania za pośrednictwem samorządu miejskiego, organizacji zawodowych (cechy) i autonomii gminy żydowskiej.

Okres decydujący dla charakteru układu urbanistycznego oraz znaczący w dziejach kształtowania zabudowy obszaru.

Wymiar materialny:

Materialnym śladem dziedzictwa kulturowego tej fazy rozwoju Kazimierza ze Stradomiem jest przede wszystkim zachowany średniowieczny układ urbanistyczny. Z tego okresu pochodzą najcenniejsze budowle zabytkowe (m.in.: kościoły Bożego Ciała i św. Katarzyny wraz z budynkami klasztorными), relikty fortyfikacji (mury kazimierskie) oraz najstarsze zabytki kultury żydowskiej (np.: Stara Synagoga, synagoga i cmentarz Remuh). W sferze architektury mieszkalnej dorobek tej fazy został w znacznej mierze przejęty i przekształcony w następnych okresach. Relikty średniowiecznej i nowożytnej zabudowy mieszkalnej zachowane są w strukturach murowych późniejszej zabudowy. Przemiany tej fazy zdecydowały o materialnych i niematerialnych podstawach specyfiki i odrębności Kazimierza oraz o wyjątkowości krajobrazu kulturowego (rytm i rozmieszczenie zabudowy, wiodące relacje widokowe, dominanty krajobrazowe i kulturowe obszaru).

Uwarunkowania ochronne:

Charakter materialnych śladów procesów zachodzących w tej fazie determinuje działania ochronne w postaci identyfikacji za pośrednictwem ewidencji zabytków archeologicznych (Karty KEZA realizowane w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski) oraz ochrony obszarowej (wpis do rejestru zabytków nieruchomych średniowiecznego układu urbanistycznego). Indywidualnej ochronie konserwatorskiej, poprzez wpis do rejestru zabytków, podlegają najcenniejsze zabytki architektury. Wartości wniesione w tej fazie stały się podstawą uznania obszaru za część pomnika historii i zaliczenia w skład dobra światowego dziedzictwa UNESCO. Park Kulturowy ma na celu ochronę relacji widokowych i osi widokowych generowanych przez rozplanowanie i rytm historycznego układu urbanistycznego. Jednocześnie Park Kulturowy ma wzmocnić ochronę substancji indywidualnych obiektów zabytkowych.

Wizualizacja materialnych świadectw faz procesów przeszłych – charakterystyczne aspekty

Poniżej: Przykładowe budowle ikoniczne z fazy rozwoju miasta lokacyjnego, symbolizujące jednocześnie wielokulturowość terenu parku kulturowego.

Kościół Bożego Ciała

Stara Synagoga na ul. Szerokiej

Zasięgi stanowiska archeologicznego średniowiecznego miasta lokacyjnego - w obszarze opracowania (wg. Karta Ewidencji Zabytków Archeologicznych, oprac. E. Zaitz, Archiwum Wydziału Archeologii WUOZ Kraków)

3. Nowożytny okres stagnacji i regresu rozwojowego

Charakter materialnych procesów zachodzących w tej fazie determinuje działania ochronne w postaci indywidualnej ochrony konserwatorskiej, poprzez wpis do rejestru zabytków najcenniejszych

zabytków architektury. Jednocześnie kościoły i klasztory z tego okresu stanowią istotne subdominanty, bądź akcenty w krajobrazie zabytkowym. Ogrody klasztorne są cennymi enklawami zieleni komponowanej. Ochrona układów zabudowy, zieleni oraz relacji widokowych, obecności tych obiektów w panoramach i widokach wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych jest zadaniem dla planowania przestrzennego i Parku Kulturowego.

Wizualizacja materialnych świadectw faz procesów przeszłych – charakterystyczne aspekty

Punkt krytyczny w rozwoju miasta - E. I. Dahlberg, Oblężenie Krakowa przez wojska szwedzkie Karola Gustawa w 1655 roku; grafika z: Samuel Pufendorf, „De rebus Carolo Gustavo...”, Norymberga 1696. (Archiwum Domu Aukcyjnego NAUTILUS w Krakowie).

Plan „saski” Krakowa, 1733/1734. – udokumentowany stan ekstensywnego rozwoju miasta, rozległe tereny niezabudowane – ogrody i nieużytki.

Ikoniczne budowle sarmackiego świata baroku – klasztor OO. Paulinów na Skałce, kościół XX. Misjonarzy na Stradomiu, przykłady recepcji europejskich nurtów stylowych

4. Satelitarna dzielnica Krakowa XIX – XX w.

Czas trwania:

1791 (1795) – 1939 r. Wprawdzie połączenie miast miało miejsce już w 1791 r., jednak cezura rozbiórów, jako data graniczna ma istotniejsze znaczenie dziejowe, a scalanie miast odbywało się sukcesywnie przez kolejne dekady.

Specyfika procesów:

Dla tego okresu charakterystyczne jest zróżnicowanie chronologiczne (wewnętrzna dywersyfikacja okresu) i stopniowy wzrost ekonomiczny, który kulminację przeżywa u schyłku XIX i w pierwszych latach XX w. Wraz z rozwojem autonomii galicyjskiej i wzrostem prosperity w Krakowie ekstensywnie zagospodarowywane tereny Kazimierza ze Stradomiem zostają poddane procesowi intensywnej, wtórnej urbanizacji. Regulacja systemu wodnego, wytyczenie Alei Dietla otworzyło drogę żywiołowej zabudowie czynszowej na pograniczu Kazimierza ze Stradomiem. Wolne od zabudowy tereny w północno-wschodniej partii obszaru zostały przejęte na cele przemysłowe. Kazimierz stał się zapleczem inżynieryjno-technicznym i przemysłowym Krakowa. Zatarły się granice między historycznymi miastami. Przemiany kulturowe w społeczności żydowskiej, ruch oświecenia (Haskala), skutkowały rozwarstwieniem społeczności ortodoksyjnej i postępowej, co pociągało za sobą kolejne obiekty kultu religijnego, oświatowe, dobroczynne, etc. Kapitał żydowski przekroczył mury „miasta żydowskiego” i czynnie współtworzył nowe oblicze dzielnicy. Jest to okres gwałtownego wzrostu zaludnienia oraz ekspansji gospodarczej dzielnicy. Zainwestowanie, zabudowa tego okresu spowodowała modyfikację średniowiecznego układu urbanistycznego, stanowi zdecydowaną większość zachowanej substancji mieszkaniowej, użyteczności publicznej i przemysłowej. Okres ten zdominował krajobraz, zasób zabytków oraz charakter urbanistyczno-architektoniczny i kulturowy dzielnicy.

Wymiar materialny:

Materialnym śladem dziedzictwa kulturowego tej fazy rozwoju Kazimierza ze Stradomiem są przede wszystkim nowe jakości urbanistyczne (np. ulica Dietla, kwartał przemysłowy, nowe kwartały zabudowy czynszowej, Bulwary Wiślane) oraz dominująca zabudowa historyczna w duchu historyzmu, secesji, wszystkich odcieni modernizmu oraz dzieła inżynieryjne i budowle przemysłowe. Zdecydowana większość zabytkowej zabudowy Kazimierza ze Stradomiem wpisana do rejestru zabytków, czy ujęta w gminnej ewidencji zabytków pochodzi z XIX i pierwszej ćwierci XX w. Z tego okresu pochodzą też reliktywnie zachowane historyczne nawierzchnie, bruki oraz znaczna część zieleni miejskiej. Wizytówką rozwoju dzielnicy tego okresu mogą być synagoga Kupa, Szpital Bonifratrów, szkoły miejskie, „Okrągłak” na Placu Nowym, Zajezdnia tramwajowa, czy zespół elektrowni i gazowni miejskiej. Spuścizną tej epoki są podziały funkcjonalne wyraźnie różnicujące strukturę

zabudowy i użytkowania Kazimierza ze Stradomem. Jest to też epoka, w której rodzi się świadomość odrębności i wartości kulturowej dziedzictwa historycznego Kazimierza, zarówno w części chrześcijańskiej, jak i żydowskiej. W schyłkowej fazie okresu podejmuje się świadome i profesjonalne działania konserwatorskie, zarówno w skali obiektów, jak i przestrzeni publicznych. Wówczas też wpisano układ urbanistyczny Kazimierza do rejestru zabytków (Układ urbanistyczny miasta Kazimierza ze Stradomem: nr rejestru: A-12, decyzja z 23 II 1934 r.), co dało podstawy do formułowania założeń polityki konserwatorskiej.

| 15

Uwarunkowania ochronne:

W tej fazie powstawały reprezentacyjne gmachy użyteczności publicznej (szpitale, szkoły, budynki dedykowane dla potrzeb handlu i przemysłowe), które stanowią lokalne subdominanty i akcenty w krajobrazie miasta. Są to obiekty objęte ochroną przez wpis do rejestru zabytków. Natomiast zróżnicowana pod względem form i jakości architektonicznej zabudowa mieszkalna w znacznej mierze pozostaje wyłącznie w granicach wpisów obszarowych oraz jako odnotowana w gminnej ewidencji zabytków, choć znaczna część substancji zasługuje na indywidualne wpisy do rejestru zabytków. Z tą fazą łączą się też współczesne działania ochronne poprzez muzealizację istotnych składników dziedzictwa kulturowego epoki, realizowane przez Muzeum Historyczne Miasta Krakowa (Zespół Muzeum Inżynierii Miejskiej). Z drugiej strony substancja architektoniczna tego okresu podlega najbardziej radykalnym przekształceniom adaptacyjnym i funkcjonalnym ze względu na nieprzystawalność do współczesnych wymogów cywilizacyjno-użytkowych oraz zbyt małą wagę przykładaną do zachowania detalu i elementów wyposażenia architektury z XIX i XX w. (stolarka, parkiety, dekoracje malarskie i sztukatorskie, elementy ceramiczne - okładziny i posadzki).

Wizualizacja materialnych świadectw faz procesów przeszłych – charakterystyczne aspekty

Mapa wojskowa Krakowa i okolic, 1888 – widoczne zmiany w układzie hydrograficznym miasta, reprezentacyjna ulica Dietla, zagęszczenie zabudowy

Mapa wojskowa Krakowa i okolic, 1888 – widoczne zmiany w układzie hydrograficznym, reprezentacyjna ulica Dietla, zagęszczenie zabudowy, obszary do zagospodarowania w rejonie Dajworu.

Poniżej charakterystyczne budowle z epoki galicyjskiej – różnorodność funkcji i form

Inwestycje miejskie: Zajezdnia tramwajowa

Szkoła powszechna

Ciągi komunikacyjne – Bulwary Wiślane

Ulica Dietla

Specyfika kulturowa: synagoga Tempel

„Okraglak” hala targowa na Placu Nowym

Zabudowa mieszkalna XIX w.

5. Druga wojna światowa i Holocaust.

Czas trwania:

Lata 1939 – 1945.

Specyfika procesów:

Druga wojna światowa i Holocaust – niemiecka, nazistowska eksterminacja kazimierskich Żydów zmieniły diametralnie sytuację znacznego obszaru dzisiejszego Parku Kulturowego, zarówno w sensie demograficznym, jak własnościowym, kulturowym i funkcjonalnym. Lata 1939 – 1945 przerywają gwałtownie i nieodwracalnie organiczny ciąg rozwoju miasta/dzielnicy, otwierając zarazem nowe procesy przekształceń i adaptacji obszaru. Krótki okres wojny zamyka historyczne dzieje Kazimierza ze Stradomiem determinując późniejsze poszukiwania formuły i sposobów urządzenia miasta na nowo.

Wymiar materialny:

Materialnym śladem tego okresu są przede wszystkim zniszczenia (np. cmentarz Remuh), wyburzenia i regulacje układu urbanistycznego oraz degradacja substancji budowlanej, wynikająca z gwałtownych zmian własnościowych i intensywnej, beznakładowej eksploatacji substancji. W warstwie niematerialnej jest to ogromna wyrwa w dziedzictwie kulturowym oraz pustka po społeczności współtworzącej przez stulecia oblicze obszaru. Istotnym elementem są znaki pamięci - miejsca pamięci w rozumieniu teorii Pierra Nory, choć doświadczenie Holocaustu w znacznej mierze udokumentowane jest poza granicami dzielnicy (Płaszów, Oświęcim, getto na terenie Podgórze).

Uwarunkowania ochronne:

Specyfika okresu i dramaturgia wydarzeń sprawiają, że działania ochronne dotyczyć mogą wyłącznie sfery pamięci i dziedzictwa niematerialnego. W znacznej mierze działania te (w zgodzie z regulacjami ustawowymi) pozostają po stronie Instytutu Pamięi Narodowej i działań Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prowadzonych po przez muzea i podległe instytucje kultury. Jest to

również obszar tematyczny do zaangażowania instytucji Gminy Miejskiej Kraków. Własną działalność w tym zakresie prowadzi krakowska Żydowska Gmina Wyznaniowa, która stanowi żywe ogniwo, łączące historię i współczesność obszaru. W granicach Parku Kulturowego funkcjonuje szereg organizacji pozarządowych zaangażowanych w kultywowanie pamięci o dawnych mieszkańcach Kazimierza i Holokauście.

Okupacyjna przebudowa ul. Krakowskiej, (fotografia archiwalna Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Mur cmentarza Remuh z wmurowanymi fragmentami macew zniszczonych przez Niemców w czasie okupacji.

Jedne z współczesnych tablic upamiętniających mieszkańców Kazimierza i ich zagładę.

6. PRL – zdegradowana dzielnica mieszkalna

Czas trwania:

1945 – 1989 r. Okres monopartyjnych rządów państwa „realnego socjalizmu”.

Specyfika procesów:

Okres realnego socjalizmu, czyli ustroju wspólnego dla krajów tak zwanego bloku wschodniego, zdominowanego przywództwem i nadzorem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, charakteryzował się rewolucyjnymi przemianami społecznymi. Ich wyrazem był szereg reform społecznych, gospodarczych i politycznych, połączonych z dominacją ideologiczną partii oraz systemem totalitarnej ingerencji państwa we wszystkie sfery społeczne i ekonomiczne. Państwo realnego socjalizmu charakteryzowała dominacja partii marksistowsko-leninowskiej, zwanej też komunistyczną (w Polsce Polska Zjednoczona Partia Robotnicza – PZPR) we wszystkich sferach życia publicznego. Partia decydowała o ustawodawstwie, prawie, a nawet życiu prywatnym obywateli. Monopol w zakresie ideologii oraz upaństwowionej własności i gospodarki decydował o kierunkach procesów społecznych i ekonomicznych. Cenzura, w powiązaniu z „postępową” interpretacją historii, wykluczały z oficjalnego obiegu część wątków i tematów uznanych za wywrotowe lub niezgodne z linią partii. Wszelkie przejawy życia społecznego podlegały kontroli aparatu polityczno – państwowego. Charakterystyczna dla epoki jest hipokryzja i podwójne standardy – oficjalnej propagandy i praktyki życia codziennego. Ideologizacja i totalitaryzacja ustroju sprawiały, że deklarowane ideały socjalizmu, demokracji i dobrobytu klasy pracującej rozmięły się z praktyką kryzysów ekonomicznych, reglamentacji, opresji i zniewolenia obywateli. Jednocześnie przy dużym zaangażowaniu społecznym „szeregowych obywateli”, realizowano rozmaite zadania państwa i cele narodowe, od powojennej odbudowy kraju, po realizację założeń programowych gospodarki, kultury, czy ochrony zabytków.

W skali Kazimierza ze Stradomiem ogólna powojenna tendencja nacjonalizacji własności, środków produkcji i przedsiębiorstw zbiegła się z sytuacją unicestwienia znacznego procenta społeczności dzielnicy, co wiązało się z pozostawieniem mienia bez uregulowanych praw własności.

Upaństwowienie zasobów mieszkaniowych, wymiana mieszkańców, zmiany w sytuacji ekonomicznej i funkcjonowaniu przedsiębiorstw oraz instytucji użyteczności publicznej spowodowały powojenną stagnację i degradację obszaru. Jeśli dodamy do tego swoje tabu, nakaz milczenia odnośnie dziedzictwa żydowskiego, co miało źródła w napięciach polsko – żydowskich po 1945 r., uzyskamy obraz degradacji kulturowej dzielnicy. W okresie PRL Kazimierz był traktowany przez długi czas, jako substandardowa, „podejrzana” dzielnica mieszkalna z częścią usługowo – inżynierską. Na zabudowę patrzono przez pryzmat stanu technicznego i przydatności użytkowej. Miały miejsce wyburzenia i współczesna zabudowa plombowa. Symptomy zmian pojawiły się u schyłku lat 70-tych XX w. Impulsem był wpis w 1978 r. historycznego zespołu urbanistycznego Krakowa, którego częścią był Kazimierz ze Stradomiem, na listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO. Było to impulsem do ożywienia polityki konserwatorskiej. W 1978 r. powstał Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa (SKOZK), którego działalność skupiła się na odnowie zabytków z obszaru światowego dziedzictwa. Od 1985 r. głównym źródłem finansowania prac konserwatorskich stał się Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa (NFRZK), zasilany z budżetu państwa. Połączenie uznania światowego, zapewnienia źródeł finansowania prac konserwatorskich z działaniem Państwowego Przedsiębiorstwa Pracownie Konserwacji Zabytków (PP PKZ) zaowocowały stopniową poprawą stanu zachowania najcenniejszych i charakterystycznych zabytków obszaru. Poza sferą zainteresowania zostawała substancja mieszkaniowa, zabytki z XIX i XX w., które nadal ulegały degradacji w ramach eksploatacji mienia komunalnego. Zabudowie tej długo odmawiano statusu zabytku, gdyż architektura historyzmu, secesji, czy modernizmu dopiero w ostatniej ćwierci XX w. zaczęła być dostrzegana jako wartościowa pod względem artystycznym i zabytkowym.

Wymiar materialny:

W fazie tej nie pomnażano znacząco dziedzictwa kulturowego Kazimierza ze Stradomiem. Zabudowa z tego okresu to albo neutralne w formie pastisze konserwatorskie, bądź charakterystyczne dla epoki realizacje typowe, które jednak ze względu na skalę i usytuowanie nikną w kontekście zabudowy historycznej. Jako dorobek epoki można wskazać obiekty poddane konserwacji i adaptacji w ramach działań PP PKZ, które z dzisiejszej perspektywy nabierają już wartości świadków epoki i dokumentów zmienności doktryn konserwatorskich. Jako czynnik pozytywny należy odnotować, że nie przeprowadzono w tym okresie totalnych akcji wyburzeń, czy zmian układu komunikacyjnego, co przytrafiło się w innych ośrodkach miejskich (np. w aglomeracji śląskiej). Stan zachowania substancji architektonicznej i uwarunkowania prawno-funkcjonalne tego okresu wyznaczyły poziom startowy dla kolejnej epoki radykalnych przekształceń systemowych.

Uwarunkowania ochronne:

W okresie powojennym zachowały moc obowiązującą przedwojenne decyzje o wpisie do rejestru zabytków układu urbanistycznego i najcenniejszych zespołów zabudowy sakralnej. Początkowo ochrona miała charakter bierny, jednak od schyłku lat 70. XX w. podjęto działania koncepcyjne i planistyczne. Szczególne znaczenie miały prace Zakładu Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej z lat 1979 – 1980 i 1983, prowadzone pod kierunkiem J. Bogdanowskiego, które zaowocowały studium urbanistyczno-konserwatorskim Kazimierza ze Stradomiem. Dokument ten, wraz z równoległe prowadzonymi badaniami i projektami PP PKZ (wiodącym autorem opracowania był Bogusław Krasnowolski) stworzył podstawy koncepcji rewaloryzacji dzielnicy. Wyniki prac badawczo - koncepcyjnych miały wpływ na zapisy w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, opracowanym w 1986 r. przez H. Stawickiego. Plan ów utrwalał koncepcję rozwoju dzielnicy w łączności z procesami rewitalizacji. W procesie ochrony skupiano się na wyspach rozmieszczonych obiektach najcenniejszych, które podawano procesowi konserwacji oraz na zachowaniu skali i charakteru zabudowy kwartałów mieszkalnych, którą zamierzano stopniowo adaptować do współczesnych potrzeb funkcjonalnych.

Lata 80-te XX w. – stan zachowania – wyburzenia (z dokumentacji PP PKZ, 1984)

Lata 80-te XX w. – stan zachowania – wyburzenia (z dokumentacji PP PKZ, 1985)

Stan zachowania substancji mieszkaniowej

Przemieszanie form architektury przed- i powojennej

8. Okres transformacji ustrojowo –ekonomicznych. Miasto w rękach samorządu.

Czas trwania:

Od 1990 – trwa nadal.

Specyfika procesów:

Kazimierz, najmocniej wśród wszystkich dzielnic Krakowa, odzwierciedla przemiany systemowe, jakie zaszły w Polsce okresu przełomów polityczno – społeczno – gospodarczych lat po 1989 – 1990. Demokratyzacja państwa, reforma samorządowa, przywrócenie wagi własności prywatnej i osób prawnych, wolny rynek gospodarczy odcisnęły znaczące piętno w tym obszarze. Indywidualna inicjatywa gospodarcza, prywatyzacja oraz zwrot licznych nieruchomości (m.in. instytucjom kościelnym i Gminie Żydowskiej) przyczyniło się do diametralnej zmiany oblicza krakowskiego Kazimierza. Jednoczesne przywracanie pamięci i kreacja atrakcyjności obszaru przez podkreślenie odrębności kulturowej zaowocowały w sferze świadomości społecznej i percepcji obszaru. Na przełomie XX i XXI w. Kazimierz stał się jednym z wiodących obszarów inwestycyjnych Krakowa, jako atrakcja turystyczna przyciągająca turystów krajowych i międzynarodowych. Pociągnęło to za sobą zmiany w strukturze mieszkańców – społeczność ukształtowana w okresie powojennym w znacznej mierze została wyparta z atrakcyjnych ekonomicznie obszarów. W latach 90. XX w. przewagę zyskał żywioł inwestycyjno-kapitałowy, niekoniecznie związany emocjonalnie z tym obszarem. Dla omawianego okresu charakterystyczny jest balans między żywiołową modernizacją i adaptacją zabudowy, a tendencjami konserwatorskimi. Niewątpliwa „moda na Kazimierz” przyniosła z jednej strony zapotrzebowanie na „klimatyczne” i stylowe lokale osadzone w tradycji kulturowej obszaru, z drugiej nadmierną eksploatację i tendencje do barbaryzacji eksploatacji przestrzeni (przewaga oferty użytkowej, nad kulturową). Interesy mieszkańców w znacznym stopniu podporządkowano

interesom ekonomicznym, co dało zarzewie współczesnym konfliktom wartości i koncepcji odnośnie zagospodarowania dzielnicy.

Wymiar materialny:

W omawianym okresie z jednej strony odnotowano szereg sukcesów konserwatorskich (odnotowane synagogi, organizacja muzeów, działania finansowane przez SKOZK), a z drugiej pojawiło się sporo nowych inwestycji, które są odbierane ambiwalentnie w historycznym otoczeniu. Balans między utratą substancji zabudowy z XIX i XX w., a jej adaptacjami dla potrzeb użytkowych wyznacza szlak dylematów zarządczych i konserwatorskich. Obok ekskluzywnych realizacji trwają nadal substandardowe, doraźnie przystosowane obiekty użytkowe. Mimo naporu inwestycyjnego Kazimierz ze Stradomiem pozostaje obszarem kontrastów, gdzie substandard, czy zruderyzowany budynek sąsiaduje z zabudową poddaną rewitalizacji, lub współczesną interesującą kreacją użytkową. Istotnym elementem zmiany jest dążenie do sieciowania atrakcji w skali Krakowa. Służyć temu ma m.in. Kładka Ojca Bernatka, łącząca Kazimierz z Podgórzem.

Uwarunkowania ochronne:

W 1994 r. Kazimierz wraz ze Stradomiem znalazły się w granicach historycznego centrum Krakowa uznanego przez Prezydenta RP za Pomnik Historii. Jest to okres przewartościowań polityki konserwatorskiej, rygorystycznej w skali urbanistycznej i liberalnej w skali substancji architektonicznej, zwłaszcza odnośnie zabudowy mieszkalnej. W okresie tym odnotowujemy ważne inicjatywy zmierzające do kształtowania tożsamości kulturowej dzielnicy. Trwa odbudowywanie pamięci. Od 1988 r. na Kazimierzu odbywa się Festiwal Kultury Żydowskiej. W roku 1993 staraniem Fundacji Judaica, powstało Centrum Kultury Żydowskiej. Kazimierz odzyskał w części wielokulturowy charakter, choć coraz bardziej staje się widoczny podział stref eksploatacji, turystyfikacji i zamieszkania. Istotnym czynnikiem zmian jest obudzenie świadomości mieszkańców i chęć obrony warunków bytowych. Istotnym potwierdzeniem koncepcji ochrony było dopełnienie wpisu do rejestru zabytków układów urbanistycznych nieuwjętych wcześniejszymi decyzjami, w postaci decyzji wpisu do rejestru zabytków: układu urbanistycznego oraz zespołu zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi (nr rejestru A-1273/M, decyzja z dnia 18.07.2011 r.).

Inicjatywa gospodarcza i przywracanie pamięci – gra specyfiką kulturową miejsca

Inwestycje – współczesna ingerencja w tkankę miejską

Zwrot ku Wiśle i otwarcie na sąsiedztwo – Kładka O. Bernatka i barki restauracyjne

Nadbudowy ahistoryczne i dewastacje elewacji (grafitti)

III.1.2. Analiza procesów trwających

Procesy obecnie trwające w granicach Parku Kulturowego, to w znacznej mierze wypadkowa kontynuacja procesów przeszłych, omówionych powyżej. Procesy te z zasady nie są krótkoterminowe, choć współtworzą je wydarzenia rozgrywające się w określonym czasie, niekiedy nawet gwałtownie. Uwarunkowania współczesności powodują ewolucję zachodzących zjawisk. Trwające procesy w granicach projektowanego Parku Kulturowego to czynniki, które mogą przyczynić się do destrukcji lub zachowania i eksponowania wartości miejsca. Ich identyfikacja to fundamentalne zadanie diagnozy, niezbędnej do sporządzenia części strategicznej (wytycznych) każdego planu ochrony Parku Kulturowego. Znaczący wkład w identyfikację procesów trwających wnoszą spostrzeżenia zgromadzone podczas opracowania I i II części niniejszego dokumentu.

| 25

W waloryzacji obszaru Parku Kulturowego zidentyfikowano cztery modele trwających procesów -

- KONTYNUACYJNY, ZACHOWUJĄCY, METAMORFICZNY i DEGRADACYJNY. Modele omówione są w rozdz. III.2. W tej partii tekstu natomiast zawarto zapis analitycznych konkluzji, związanych ze stanem obecnym i zidentyfikowanymi procesami trwającymi.

Procesy trwające uwzględniono przy delimitacji obszaru Parku Kulturowego oraz przy wyznaczaniu wewnętrznych podziałów. Przypomnijmy, że podział obszaru Parku Kulturowego dla potrzeb planu ochrony oparto o kryteria morfologiczne, traktowane jako ramy przeszłych i trwających tu procesów. Podział taki pozwolił na zdefiniowanie obszarów o wewnętrznie spójnych cechach, łączących jednak różne części składowe miejskiego krajobrazu. Na etapie identyfikacji rozpatrywano obszary, gdzie cechy historyczne i morfologiczne, określane typami charakterystycznych krajobrazów, pozwalały na scharakteryzowanie problemów występujących i wymagających interwencji w poszczególnych częściach Parku Kulturowego – ich diagnozowanie i prognozowanie.

Procesy trwające w kontekście polityki ochronnej mogą być postrzegane jako tendencje pozytywne, kwalifikowane do rozwijania i podtrzymywania, jako synergiczny element systemu ochrony, jako tendencje występujące, ale niewpływające bezpośrednio na realizację celów ochronnych oraz jako procesy negatywne, które należy modyfikować, by móc realizować cele ochronne. Wśród negatywnych procesów trwających, które niepoddane świadomej polityce ochronnej, mogą powodować destrukcję wartości zespołu wyróżniono m.in.:

- umacnianie się anonimowości i nieczytelności intencji grup inwestorskich,
- tworzenie warunków sprzyjających niekontrolowanym lub pozostającym pod ograniczoną kontrolą procesom inwestorskim w cennych pod względem kulturowym i krajobrazowym terenach,
- tendencja do przeskalowywania inwestycji ze względu na interes ekonomiczny,
- tworzenie warunków sprzyjających przypadkowości decyzji dotyczących rozwoju przestrzennego lub popełniania błędów w odniesieniu do potrzeb ochrony krajobrazu kulturowego bądź przyrodniczego (w przypadku braku czytelnie sformułowanych i prawnie zagwarantowanych zasad rozwoju),
- nasilanie się procesów dezintegracji społecznej i wzrostu anonimowości podmiotów działających w obszarze proponowanego Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem,
- spowolnienie lub stagnacja działań na rzecz podniesienia wiedzy i świadomości pro-krajobrazowej mieszkańców i władz,
- ignorowanie możliwości wykorzystania walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych w sterowaniu rozwojem przestrzennym i społeczno-gospodarczym obszaru proponowanego Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem. Niedocenienie roli zieleni i bulwarów wiślanych w granicach układu urbanistycznego,
- stereotypowe i nieatrakcyjne formy realizacji partycypacji społecznej w kształtowaniu polityki rozwojowej i oddalanie idei rozwoju społeczeństwa obywatelskiego,

- rozproszenie faktycznych przychodów mieszkańców oraz samorządu i w konsekwencji spowolnienie ich napływu (lub co najmniej brak czytelnego impulsu dla dodatkowego, planowego ich wzrostu),
- teatralizacja dziedzictwa i fasadyzacja zabudowy,
- dominacja interesu ekonomicznego nad interesem mieszkańców obszaru,
- przeinwestowanie,
- tworzenie zamkniętych enklaw nowej przedsiębiorczości i kameralnych, autonomicznych układów urbanistycznych (np. tereny przemysłowe w rejonie Dajworu),
- skłonność do monokultury barowo – hotelowej, jako sposobu zagospodarowania zabudowy i tworzenia oferty przemysłu turystycznego,
- specyficzne dla obszaru są upodobania do tymczasowości i substandardowości części ofert turystycznych i gastronomiczno-rozrywkowych (np.: food trucki, meleksy, handel uliczny na Placu Nowym, fast foody),
- agresja wizualna i dźwiękowa z terenów sąsiednich (oddziaływanie parku rozrywki ulokowanego na drugim brzegu Wisły, w rejonie danego Hotelu Forum),
- symbolem współczesnych procesów mogą być konflikty: mieszkańcy – przedsiębiorcy i inwestorzy, piesi – cykliści – samochody, meleksy – turyści piesi, turystyka użytkowa – turystyka kontemplacyjna, parkingi – przestrzeń publiczna, bruki i przestrzenie otwarte – zieleń miejska, tereny zieleni – inwestycje budowlane, zieleń tradycyjna – uliczne donice i skrzynie z zielenią.

Jednocześnie stwierdzenie o przewadze procesów negatywnych nie odpowiada w pełni rzeczywistości. Równolegle można zaobserwować procesy pozytywne:

- utrzymującą się tendencję do realizacji profesjonalnych prac konserwatorskich i remontów adaptacyjnych, zachowujących charakter mieszkalnej zabudowy historycznej,
- napływ środków inwestycyjnych, z których część służy podniesieniu stanu technicznego i poprawie infrastruktury technicznej budynków historycznych,
- wzrost świadomości, co do roli zieleni miejskiej, potrzeby jej ochrony i rozwoju,
- działanie w ramach dużych projektów służących zarówno podniesieniu jakości przestrzeni publicznej, jak i optymalizacji komunikacji (ul. Krakowska),
- dbałość o stan zachowania najcenniejszych zespołów zabytkowych (działania SKOZK i Gminy Miejskiej Kraków), wysoki poziom konserwacji zabytków najcenniejszych i dobry ich stan zachowania,
- rosnąca w siłę aktywność rozmaitych gremiów przywracających pamięć o różnorodności kulturowej dzielnicy, a w szczególności pamięć dziedzictwa kulturowego Żydów kazimierskich,
- liczne inicjatywy podtrzymania genius loci (szyldy i sklepiki na ul. Jakuba, lokale przy Szerokiej, działania na Placu Nowym),
- konsolidację społeczną mieszkańców Kazimierza, czego wyrazem są działania w obronie warunków życia w granicach obszaru parku kulturowego,
- wpisanie się w miejscową tradycję kulturową muzeów i galerii oraz instytucji kultury kreujących charakter obszaru,
- samo powołanie Parku Kulturowego, jako narzędzia prawnego ochrony krajobrazu historycznego,
- sieciowanie atrakcji i otwieranie się na sąsiednie tereny miasta (Kładka Ojca Bernatka, planowana kładka na Ludwinów),
- niewiadomym, ale potencjalnie pozytywnym procesem trwającym i perspektywicznym jest otwieranie się połączeń z innymi częściami miasta, przy okazji modernizacji linii kolejowej, która jednocześnie wyznacza granice Parku Kulturowego. Zastąpienie dotychczasowego

nasypu ziemnego otwarciem pod estakadą kolejową stwarza nowe perspektywy zagospodarowywania przestrzeni publicznych i komunikacji z sąsiednimi wnętrzami architektoniczno-krajobrazowymi,

- ugruntowanie „marki”, popularności Kazimierza, jako wartościowego obszaru w skali miasta,
- utrzymanie dobrej dostępności obszaru środkami komunikacji zbiorowej,
- wysoką jakość architektoniczną części inwestycji współczesnych.

Procesy trwające ukazują pozytywne kierunki rozwoju i ujawniają słabości systemowe zarządzania oraz ochrony obszarów o szczególnej wartości historycznej i krajobrazowej. Np. inwestycje realizowane przy ul. Stradomskiej i planowane w ogrodach oo. Misjonarzy, które diametralnie zmieniają logikę układu urbanistycznego i rozmieszczenie funkcji w skali miasta, to wynik niewystarczającej współpracy służb ochrony zabytków z procesem planowania przestrzennego. Opóźnienia inwestycyjne w modernizacji ulicy Krakowskiej wynikły z niedostatecznego rozpoznania badawczego obszaru przed podjęciem inwestycji. Dodatkowo okoliczności związane z remontem ul. Krakowskiej ujawniły luki w wiedzy o przeszłości Kazimierza oraz potrzebę poszerzania archeologicznego rozpoznania przeszłości miasta. Zatem nawet dostrzeganie dysfunkcji systemowych może być dyskontowane w celu poprawy funkcjonowania systemu ochrony i zarządzania. Warunkiem jest uzgodnienie celów i kierunków działań, które mają służyć utrwaleniu wartości uznanych za doniosłe społecznie. Powołanie Parku Kulturowego jest również sposobem czynnego włączenia się w procesy trwające w celu ich racjonalnej modyfikacji.

W obszarze Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem powtarzane są dotąd mechanizmy znane ze Starego Miasta, które z powodu popełnionych w przeszłości błędów i zaniechań zamieniło się w konserwatorsko-imprezowy produkt turystyczny, pomieszczenie bezcennych zabytków i przyzwolenia na najprymitywniejszą rozrywkę. Został szanowany przez Polaków, podziwiany przez cudzoziemców trup miasta, gdzie wieczorami okna kamienic są ciemne albo błyskają podejrzenie czerwonym światłem. Diagnozę tę boleśnie potwierdzają obserwacje miasta w dobie pandemii SARS-CoV-2, gdy nie rozprasza uwagi tłum turystów, a ciemne okna dowodzą pustki społecznej i utraty atrybutów miasta żywego.

Na terenie Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem, objętym wpisem do rejestru zabytków, musi zadziałać miasto i jego władze. Konstytucyjny obowiązek państwa – strzeżenia dziedzictwa narodowego – to także obowiązek samorządu terytorialnego. Ochrona idzie bowiem dwutorowo: działania bezpośrednie w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej – administracja rządowa – Wojewódzki Konserwator Zabytków; działania pośrednie w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej – poprzez samorząd terytorialny, który stał się podmiotem równorzędnym w zakresie ochrony zabytków wobec administracji rządowej, z wyraźnie wyodrębnionym zakresem zadań własnych i kompetencji. Władze Miasta Krakowa dysponują odpowiednimi strukturami i wykwalifikowaną kadrą, by realizować te zadania na obszarze Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem:

- Wydział Spraw Administracyjnych,
- Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków,
- Zarząd Zieleni Miejskiej,
- Zarząd Budynków Komunalnych,
- Zarząd Dróg Miasta Krakowa,
- Straż Miejska,
- Plastyk Miasta.

Władze Krakowa są w uprzywilejowanej sytuacji, gdyż dysponują doświadczeniami z wdrażania i utrzymania Parku Kulturowego Stare Miasto, gdzie problemy są podobne.

Ich rozwiązywanie to wynik skoordynowanych działań osób i instytucji mających realny wpływ na zachodzące w dzielnicy procesy. Prócz władz miasta są to przede wszystkim:

- wojewódzkie i miejskie służby konserwatorskie,
- wojewódzkie i miejskie służby ochrony i inspekcji,
- właściciele i użytkownicy obiektów i terenów, w tym muzea i inne instytucje kultury,
- instytucje i agendy turystyczne,
- instytucje edukacyjne i oświatowe,
- organizacje społeczne, zwłaszcza pozarządowe.

| 28

Rola tych ostatnich jest szczególnie ważna.

Diagnoza dotycząca procesów trwających znajduje również odzwierciedlenie w analizie SWOT, gdzie szczególnie ich obecność jest zauważalna w częściach dotyczących szans i zagrożeń, jako partii analizy dynamicznej, odniesionej do teraźniejszości i przyszłości. Procesy trwające, wymagające monitorowania, korygowania, ukierunkowania, intensyfikacji lub zahamowania stanowią istotę diagnostycznego rozpoznania problemu, umożliwiającego formułowanie zaleceń (część strategiczna). Zatem zapisy zawarte w tabelach, w układzie modeli krajobrazowych, bazują na rozpoznaniu owych procesów i zawierają wskazania do ich kierunkowania. W szczególności diagnoza procesów trwających znajduje wyraz w Tabelach wytycznych w zakresie ZWAK i modeli procesów przemian krajobrazu dla obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem oraz w wykazie działań szczegółowych w poszczególnych WAK.

Osobnej uwagi w skali procesów trwających wymagają doświadczenia czasu pandemii SARS-CoV-2. Gwałtowne załamanie, lub znaczne ograniczenie ruchu turystycznego ukazuje złe strony monokultury restauracyjno-hotelowej oraz modelu miasta bez mieszkańców. W obszarach o większej liczbie stałych mieszkańców funkcjonują lokalne rynki zbytu, jest miejsce na usługi i zakłady rzemieślnicze, na sąsiedzkie więzi i społeczną aktywność. W obszarach zdominowanych przez przemysł użytkowo – turystyczny odpływ turystów wytwarza lukę, której nie ma kto zapłacić. Doświadczenie pandemii trwa i zbyt wcześnie na jego podsumowanie omówienia. Jednak na tle procesów trwających można stawiać tezę, iż nie przejdzie ono bez echa, a zadaniem zarządzających będzie monitorowanie zmian i skutków oraz zwrot ku polityce zrównoważenia czynników miastotwórczych. W sferze ochrony substancji zabytkowej załamanie koniunktury skutkuje spowolnieniem bądź przerwaniem prac adaptacyjno remontowych, co w dłuższej perspektywie przełoży się na wzrost zagrożeń dla substancji architektonicznej. Może wpływać również na stan substancji pośrednio, przez ubożenie właścicieli i brak środków na bieżące utrzymanie obiektów. Ta perspektywa zmusza do rozważenia możliwych działań interwencyjnych i pomocowych ze strony Gminy Miejskiej Kraków, w przypadku rozwoju sytuacji kryzysowej.

Napór inwestycyjny – wypieranie reliktyw przeszłości

Balans między wartością zabytkową, a współczesnym dziedzictwem kulturowym

Miasto kontrastów i zróżnicowania form zagospodarowania

Substandardowe zagospodarowanie przestrzeni

Spór o przestrzeń

Konkurencja w przestrzeni

III.1.3. Określenie kierunków przemian

Przestrzeń proponowanego parku kulturowego kształtuje suma trwających przez stulecia przemian i nawarstwień: społecznych, architektonicznych, krajobrazowych. Zmiana koryt rzek, budowa lokacyjnego miasta, formowanie się społeczności... To wszystko trwało wieki. Wieki, o których złożoności często zapominamy. Dla wielu Kazimierz to tylko miasto żydowskie i procesja ku czci św. Stanisława. Stradom – ruchliwa ulica będąca przedpołem Wawelu. Łąka św. Sebastiana? Nie słyszałem. To, że obszar ten posiada ogromną, wnikliwą literaturę przedmiotu nie znaczy, że jest ona znana. Nie turystom – oni są krótkotrwałymi użytkownikami przestrzeni miejskiej – ale mieszkańcom.

Obszar Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem jest prężnym, pełnoprawnym elementem składowym Krakowa. Obszarem zintegrowanym z nim geograficznie i administracyjnie, mentalnie, kulturowo i gospodarczo. Zatem konieczna jest dbałość o przestrzenie prywatne i publiczne, ich estetykę, autentyczność substancji, sposoby użytkowania i udostępniania.

Chciałoby się dodać jeszcze: „poszanowanie prestiżu”, ale to trudne. Wiele lat, najpierw „czarnego PR” (Kazimierz to siedlisko meneli), potem bezładnego używania tradycji miejsca dla uciechy chwilowych gości, żądnych prostych, ale hałaśliwych rozrywek, dało efekt w postaci uprzedzeń. Publicyści wskazują na sceptyczne nastawienie samych mieszkańców, jeśli chodzi o szanse na pozytywne przemiany w ich dzielnicy. Tę opinię należy przełamać, bo - zwłaszcza Kazimierz - funkcjonuje w triadzie:

- mieszkańcy dzielnicy,
- mieszkańcy Krakowa,
- turyści.

Park Kulturowy ma zadbać o wycinek rzeczywistości: porządek przestrzenny, stylistykę budynków, uczytelnienie widoków i takie sformułowanie zaleceń dla zieleni, by dzięki chaszcze można było zamienić w zieleń dopełniającą architekturę i ład przestrzenny. Ma zadbać o przywrócenie mieszkańcom wygody i piękna dzielnicy, wizualnego i funkcjonalnego komfortu, dumy z tego miejsca.

Wiele spraw dla mieszkańców istotnych musi być jednak załatwione w innych trybach administracyjnych, bo zapisy planu ochrony Parku Kulturowego to tylko jedne z elementów składowych recepty na sukces. Więcej znaleźć można w innych programach miejskich, gdzie głównymi celami są:

- dostosowanie warunków życiowych i mieszkaniowych społeczeństwa lokalnego do współczesnych standardów,
- zachowanie i rewitalizacja budynków i obiektów o walorach historycznych, kulturowych, architektonicznych i urbanistycznych,
- podniesienie walorów przestrzeni publicznej dla mieszkańców i turystów,
- poprawa sytuacji ekologicznej oraz modernizacja infrastruktury socjalnej i technicznej.

Skuteczność działania Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem zależy od ustalenia hierarchizacji kierunków i zakresów działań oraz harmonogramu i sposobów ograniczania zagrożeń. Zakres i sposoby hierarchizacji ochrony elementów i całości krajobrazu Parku Kulturowego obejmują:

- eliminowanie i minimalizowanie zagrożeń, w szczególności niekontrolowanych zmian w substancji kulturowej, przyrodniczej i powiązaniach widokowych, np. nie wznoszenie obiektów zmniejszających walory krajobrazowe,
- zachowanie i poprawę stanu walorów krajobrazu kulturowego przez np. uzupełnianie zanikłych, udokumentowanych historycznie elementów tego krajobrazu, zachowanie aktualnej różnorodności krajobrazowej i wzbogacanie jej poziomu, umiejętną gospodarkę zielenią, podporządkowaną aspektom ekspozycji widokowej,
- identyfikację i rozwiązywanie konfliktów według zasady „dobrego przykładu” i „krok po kroku”, gdzie najważniejszym partnerem są lokalnie działające organizacje pozarządowe,

fora i portale internetowe oraz media interesujące się na co dzień dzielnicą i jej mieszkańcami.

Dynamikę zależności uwarunkowań procesów przeszłych i współcześnie działających ukazuje analiza SWOT, gdzie – upraszczając – można procesy przeszłe uznać za te, które mają zasadnicze znaczenie dla stron mocnych i słabych, a procesy, które zostały zainicjowane współcześnie, wyrażają się w szansach i zagrożeniach. Choć oczywiście nie można ignorować bardziej złożonej struktury zapisów SWOT.

| 33

Scenariusze przemian i procesów przyszłych zależą od wyborów dokonywanych obecnie. Dbłość o krajobraz kulturowy oraz substancję zabytkową, które zapewniają obszarowi parku kulturowego wyjątkowość, to inwestycja prorozwojowa. Jednak stwierdzenie, że celem jest rozwój nic nie wyjaśnia. Procesy przyszłe mogą bowiem ogniskować się wokół rozwoju konsumpcyjnego lub kontemplacyjnego, zrównoważonego, bądź jednostronnego. W każdym wypadku skutki dla zasobów dziedzictwa oraz stopień wykorzystania tych zasobów będzie inny. Mogą wiązać się z gruntownymi przekształceniami krajobrazu, bądź z postawami zachowawczymi. Wybór drogi zależy od wielu składowych: ekonomicznych, społecznych, ideowych. Plan ochrony Parku Kulturowego nie jest instrumentem zdolnym do ingerencji w politykę Gminy, w takiej skali. Jednak Plan Ochrony Parku Kulturowego, wskazując możliwe rozwiązania, ma szansę przeważać w wyborze postaw prokonserwatorskich, jako podstawy wizji rozwoju dzielnicy.

Generalnie można zarysować dwa brzegowe - konkurencyjne i wykluczające się – scenariusze kierunków przemian – procesów przyszłych (wyrastających organicznie z procesów współczesnych):

1. Wariant eksploatacyjny – maksymalne wykorzystanie koniunktury turystyczno – rozrywkowo – użytkowej, co będzie prowadzić do wypierania mieszkańców, agresywnych inwestycji, sukcesywnej wymiany substancji architektonicznej, zaśmiecania krajobrazu standardowymi stoiskami przenośnymi oraz może nieść zagrożenie zupełnego zagubienia genius loci.
2. Wariant kontemplacyjny – poszukujący recepty zrównoważonego rozwoju, w którym jest miejsce na dobrostan mieszkańców oraz aktywności turystyczne oparte o smakowanie wartości krajobrazowo – kulturowych i pogłębione poznawanie oferty kulturalnej. W takim wariantcie wartości krajobrazu kulturowego oraz poszczególnych zabytków stają się kluczowymi, dla utrzymania atrakcyjności oferty obszaru. Stąd jest to wariant intensyfikujący działania konserwatorskie, w celu zachowania i wyeksponowania wartości historycznej miejsca.

Jak łatwo zauważyć warianty brzegowe są przerysowane i trudno sobie wyobrazić ich realizację w czystej postaci. Realna droga rozwoju, kierunku przemian przyszłych, przebiega gdzieś między skrajnościami. Pytanie, do której z brzegowych bliżej. Powołanie Parku Kulturowego ma sprawić, by uaktywnione zostały procesy prowadzące do modelu kontemplacyjnego. Wnioski i zestawienia tabelaryczne, przedstawione poniżej, wskazują na narzędzia i cele działań w granicach Parku Kulturowego.

Zachowanie wartości i genius loci zespołu zabytkowego – wariant kontemplacyjny

Dominacja form współczesnych i wypełnianie przestrzeni – wariant eksploacyjny

Niedookreślony zakres i granice możliwości adaptacji obiektów zabytkowych – skłonność do fasadyzacji zabytków

Potrzeba dostrzegania złożoności i bogactwa dziedzictwa kulturowego obszaru w skali od układu urbanistycznego i atrybutów miasta, po detal, decydujący o charakterze i autentyczności dobra.

III.2. WALORYZACJA OBSZARU PARK KULTUROWY KAZIMIERZA ZE STRADOMIEM POD WZGLĘDEM HISTORYCZNYM I WSPÓŁCZESNYM

Podział na podstawowe części składowe krajobrazu Park Kulturowy Kazimierza ze Stradomiem - wnętrza architektoniczno-krajobrazowe oraz skategoryzowane wnętrza uliczne i placowe⁴ stworzył sieć, pozwalającą na łączną ocenę obszarów pod względem ich wartości historycznych i współczesnych.

W przypadku wartości historycznych są to:

- **stan:** b. dobry // dobry // zaniedbany // zdekompletowany // stan nadingerencji // zdewastowany,
- **czytelność układu:** b. czytelny // czytelny // czytelny z przekształceniami // czytelny śladowo // nieczytelny,
- **jednorodność układu:** jednorodny // jednorodny z ingerencjami // nawarstwiony.

Waloryzując obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem pod względem historycznym zastosowano gradację od HIST 1 do HIST 4.

W przypadku wartości współczesnych są to:

- **wartości funkcjonalne:** najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie,
- **wartości formalne** (estetyczne): najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie,
- **wartości widokowe** (w tym jakość, rozległość, głębokość widoków)
 - ekspozycja czynna **EC:** najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie // brak,
 - ekspozycja bierna **EB:** najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie // brak,
- **wartości przyrodnicze:** najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie // brak,
- **chłonność krajobrazowa** (czyli stopień możliwości wprowadzania współczesnych realizacji bez szkody dla całości widoku): najwyższe // wysokie // średnie // mierne // niskie // brak.

Waloryzując obszar Park Kulturowy Kazimierza za Stradomiem pod względem współczesnym zastosowano gradację od WSP 1 do WSP 4.

Dla krajobrazu Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem określono też kierunki trwających przemian. Jest to syntetyczna diagnoza tego, co na naszych oczach dzieje się z danym zespołem wnętrza. Określono cztery typy kierunków przemian:

- **KONTYNUACYJNY** – oznacza całokształt zjawisk wskazujących na twórczą kontynuację funkcji historycznych, dbałość o formę i strukturę wszystkich elementów składowych wnętrza (budowli, dróg, zieleni itp.),
- **ZACHOWUJĄCY** – oznacza zjawiska, które kształtują ogólnie zachowanie formy i substancji, lecz w sposób nieingerencyjny lub oportunistyczny; zazwyczaj wiąże się to z odstępniem od funkcji historycznych i ograniczoną dbałością o stan krajobrazu,
- **METAMORFICZNY** – oznacza zjawiska, które kształtują krajobraz w szybki i gwałtowny sposób, co często związane jest z realizowanymi adaptacjami i przekształceniami. Nie sposób dziś jednoznacznie ocenić tych przemian. Model określa sam fakt zaistnienia i tempo,
- **DEGRADACYJNY** – oznacza zjawiska, które kształtują krajobraz w sposób jednoznacznie negatywny.

Plansza obrazująca waloryzację zasobu w układzie przestrzennym – z racji formatu – znajduje się w oddzielnym tomie opracowania.

⁴ Ciągi kluczowe [CK], Ciągi charakterystyczne [CC], Ciągi uzupełniające [CU], Ciągi pozostałe [CP], Ciągi bulwarowe [CB].

Waloryzacja obszaru Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem pod względem historycznym i współczesnym

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE							KIERUNEK PRZEMIANY
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartość formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa	rodzaj wartości	
								EC	BC				
I.1	Zakole Wisły	dobry	b. czytelny	nawarstwiony	HIST 3	wysokie	mierne	najwyższe	wysokie	średnie	brak	WSP 2	METAMORFICZNY
I.2	Plac Na Groblach	dobry	b. czytelny	nawarstwiony	HIST 2	najwyższe	średnie	średnie	średnie	średnie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
I.3	Podzamcze	dobry	czyt. z przekształt.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	najwyższe	średnie	brak	średnie	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
II. 1	Rybaki	b. dobry	czytelny	nawarstwiony	HIST 1	najwyższe	średnie	najwyższe	wysokie	wysokie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
II.2	Bulwar Inflancki Pn	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
II.3	Bulwar Inflancki Pd	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	wysokie	średnie	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
II.4	Bulwar Kurlandzki	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
III.1	Bernardyni	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
III. 2	Misjonarze	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	Brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
III.3	Bożogrobcy	stan nadingerencji	czyt. z przekształt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY

III.4	Piekiełko	zaniedbany	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 3	KONTYNUACYJNY
III.5	Koletki	dobry	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY 38
III.6	Nadwiślan	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	mierne	najwyższe	mierne	niskie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
IV.1	Starowiślna	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	średnie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
IV.2	Świętego Sebastiana	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	wysokie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
V.1	Wrzesińska	zaniedbany	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	wysokie	średnie	średnie	mierne	mierna	WSP 3	METAMORFICZNY
V.2	Berka Joselewicza	zaniedbany	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	średnie	średnie	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
V.3	Dietla Pn	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	niska	WSP 1	KONTYNUACYJNY
V.4	Dietla Pd	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	mierne	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
VI.1	Dajwór	zdekompletowany	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 3	średnie	średnie	średnie	mierne	brak	średnia	WSP 3	METAMORFICZNY
VI.2	Halicka	stan nadingerencji	czyt. z przekształ.	nawarstwiony	HIST 3	średnie	średnie	mierne	mierne	niskie	średnia	WSP 3	METAMORFICZNY/DEGRADACYJNY

VII.1	Szeroka	zdekompleto- wany	czyt. z prze- kształt.	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyż- sze	wysokie	średnie	niska	WSP 2	META- MOR- FICZNY
VII.2	Bawół	zdekompleto- wany	czyt. śla- dowo	nawar- stwiony	HIST 1	wysokie	średnie	wysokie	średnie	mierne	niska	WSP 3	META- MOR- FICZNY
VII.3	Plac Nowy	stan na- dinge- rencji	czyt. z prze- kształt.	nawar- stwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	niskie	niska	WSP 3	META- MOR- FICZNY/ DEGRA- DACYJNY
VII.4	Miodowa	zanie- dbany	czyt. z prze- kształt.	nawar- stwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	niskie	niska	WSP 3	META- MOR- FICZNY
VII.5	Brzozowa	zanie- dbany	czyt. z prze- kształt.	nawar- stwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	mierne	niska	WSP 3	META- MOR- FICZNY
VIII.1	Zajeźdźnia	b. dobry	b. czytelny	jedno- rodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	średnie	wysokie	niskie	brak	WSP 1	KONTY- NUA- CYJNY
VIII.2	Gazownia	dobry	czytelny	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 1	wysokie	wysokie	wysokie	średnie	niskie	niska	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
VIII.3	Elektrownia	stan na- dinge- rencji	czyt. śla- dowo	nawar- stwiony	HIST 1	wysokie	mierne	wysokie	średnie	niskie	niska	WSP 3	DEGRA- DACYJNY
IX.1	Skalka	b. dobry	b. czytelny	jedno- rodny	HIST 1	najwyższe	najwyż- sze	najwyż- sze	najwyż- sze	wysokie	brak	WSP 1	KONTY- NUA- CYJNY
IX.2	Augustianie	b. dobry	b. czytelny	jedno- rodny	HIST 1	najwyższe	najwyż- sze	najwyż- sze	najwyż- sze	wysokie	brak	WSP 1	KONTY- NUA- CYJNY

IX.3	Piekarska	stan nadingerencji	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	mierne	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
IX.4	Skawińska	stan nadingerencji	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	mierne	niska	WSP 3	METAMORFICZNY 40
IX.5	Krakowska Zach	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
IX.6	Krakowska Wsch	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysoka	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
IX.7	Bożego Ciała	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
IX.8	Wolnica	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	wysoka	wysoka	mierne	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
IX.9	Bonifratrzy	b. dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
IX.10	Mostowa	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 1	średnie	średnie	najwyższe	średnie	mierne	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

Waloryzacja obszaru Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem pod względem historycznym i współczesnym

NR	CIĄGI ULICZNE	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE							KIERUNEK PRZEMIAN
		stan	czytelność układu	jednorod- ność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartość formalne	wartości widokowe		wartości przy- rodnicze	chłonność krajobrazowa	rodzaj wartości	
								EC	BC				
CK 1	Bernardyńska	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
CK 2	Skałeczna	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
CK 3	Józefa	zaniedbany	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	średnie	średnie	wysokie	wysokie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CK 4	Starowiślna	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CK 5	Szeroka	zaniedbany	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	niskie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CK 6	Bożego Ciała	zaniedbany	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	średnie	średnie	najwyższe	wysokie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CK 7	Stradomska	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CK 8	Krakowska	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

CK 9	Rybaki	b. dobry	czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	średnie	najwyższe	wysokie	średnie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
CK 10	Podgórska	dobry	czytelny	jednorodny	HIST 2	średnie	średnie	najwyższe	mierne	średnie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 1	Powisłe	dobry	czytelny	jednorodny	HIST 2	średnie	średnie	najwyższe	średnie	brak	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 2	Smocza	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	wysokie	najwyższe	Wysokie	brak	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 3	Koletek	zaniedbany	czytelna	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	wysokie	mierne	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
CC 4	Dietla	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 5	Paulińska	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
CC 6	Augustiańska	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
CC 7	Trynitaraska	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	niskie	niska	WSP 3	ZACHOWUJĄCY
CC 8	Mostowa	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	niskie	niska	WSP 3	ZACHOWUJĄCY
CC 9	św. Wawrzyńca	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	brak	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
CC 10	Bartosza	dobry	czyt. z prze-koszt.	nawarstwiony	HIST 3	średnie	średnie	mierne	mierne	niskie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CC 11	Bawół	dobry	czyt. z prze-koszt.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	mierne	mierne	niskie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

CC 12	św. Seba- stiana	dobry	b. czytelny	jedno- rodny	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	średnie	brak	WSP 1	KONTY- NUA- CYJNY
CC 13	Brzozowa	dobry	czytelny	jedno- rodny	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
CC 14	Jakuba	dobry	czytelny	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 1	średnie	średnie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
CC 15	Miodowa	dobry	czytelny	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	niskie	brak	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
CC 16	Estery	dobry	czytelny	jedno- rodny	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	brak	brak	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
CC 17	Nowy	dobry	czyt. z prze- kształt.	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 3	META- MOR- FICZNY
CC 18	Sarego Jó- zefa	dobry	b. czytelny	jedno- rodny	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	średnie	brak	WSP 1	KONTY- NUA- CYJNY
CC 19	Bogusław- skiego	dobry	b. czytelny	jedno- rodny	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	średnie	brak	WSP 1	KONTY- NUA- CYJNY
CC 20	Meiselsa	dobry	b. czytelny	jedno- rodny	HIST 1	wysokie	wysokie	średnie	średnie	niskie	niska	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
CU 1	Wrzesińska	dobry	czytelny	jedno- rodny	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	średnie	niska	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
CU 2	Sukiennicza	dobry	czytelny	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 2	wysokie	średnie	najwyż- szy	wysoki	brak	brak	WSP 2	META- MOR- FICZNY
CU 3	Orzeszkowej Elizy	dobry	czyt. z prze- kształt.	jedno- rodny z	HIST 2	średnie	średnie	wysoki	średnie	niskie	niska	WSP 3	META- MOR- FICZNY

				ingeren- cjami									
CU 4	św. Agnieszki	zanie- dbany	czytelna	nawar- stwiony	HIST 2	średnie	średnie	średnie	mierne	niskie	niska	WSP 3	META- MOR- FICZNY44
CU 5	Piekarska	dobry	czyt. z prze- kształt.	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	niskie	niska	WSP 2	META- MOR- FICZNY
CU 6	Skawińska	dobry	czyt. z prze- kształt.	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	niskie	niska	WSP 2	META- MOR- FICZNY
CU 7	Wietora	dobry	czyt. z prze- kształt.	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 3	wysokie	średnie	średnie	średnie	średnie	brak	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
CU 8	Bocheńska	dobry	czyt. z prze- kształt.	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 3	wysokie	średnie	wysokie	niskie	mierne	niska	WSP 2	META- MOR- FICZNY
CU 9	Wolnica	dobry	czyt. z prze- kształt.	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 2	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	mierne	niska	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
CU 10	Gazowa	dobry	czyt. z prze- kształt.	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 3	wysokie	średnie	średnie	niskie	średnie	niska	WSP 3	META- MOR- FICZNY
CU 11	Przemyska	dobry	czytelny	jedno- rodny	HIST 2	wysokie	wysokie	mierne	mierne	brak	niska	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
CU 12	Rzeszowska	dobry	czytelny	jedno- rodny	HIST 2	wysokie	wysokie	mierne	mierne	brak	niska	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
CU 13	Dajwór	zdekom- pleto- wany	czyt. z prze- kształt.	nawar- stwiony	HIST 1	średnie	średnie	wysokie	średnie	brak	mierna	WSP 3	META- MOR- FICZNY

CU 14	Kupa	stan na- dinge- rencji	czyt. z prze- kształt.	nawar- stwiony	HIST 1	wysokie	mierne	wysokie	niskie	brak	niska	WSP 4	META- MOR- FICZNY/D EGRADA- CYJNY
CU 15	Podbrzezie	zanie- dbany	czytelny	nawar- stwiony	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	brak	mierna	WSP 3	META- MOR- FICZNY
CU 16	Berka Josele- wicza	dobry	czytelny	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	niskie	brak	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
CU 17	Bonifrater- ska	dobry	czyt. z prze- kształt.	nawar- stwiony	HIST 3	wysokie	średnie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 3	META- MOR- FICZNY
CU 18	Chmielow- skiego Ad- ama	dobry	czyt. z prze- kształt.	nawar- stwiony	HIST 3	wysokie	wysokie	mierne	mierne	niskie	niska	WSP 3	ZACHO- WUJĄCY
CU 19	Ciemna	zdekom- pleto- wany	czytelny	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 2	wysokie	średnie	wysokie	średnie	brak	mierna	WSP 3	META- MOR- FICZNY
CU 20	św. Gertrudy	dobry	b. czytelny	jedno- rodny z in- geren- cjami	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyż- sze	wysokie	średnie	brak	WSP 2	ZACHO- WUJĄCY
CU 21	Halicka	zdekom- pleto- wany	czytelny	nawar- stwiony	HIST 4	średnie	średnie	mierne	mierne	brak	niska	WSP 4	META- MOR- FICZNY/ DEGRA- DACYJNY
CU 22	Izaaka	stan na- dinge- rencji	czyt. z prze- kształt.	nawar- stwiony	HIST 2	średnie	mierne	średnie	mierne	brak	niska	WSP 4	META- MOR- FICZNY/D EGRADA- CYJNY

CU 23	św. Katarzyny	b. dobry	czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	średnie	wysoki	średnie	brak	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 24	Kordeckiego Augustyna ks.	dobry	czyt. z przekształ.	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	średnie	średnie	wysoki	średnie	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY ¹⁴⁶
CU 25	Lewkowa	zdekompletowany	czyt. śladowo	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	mierne	średnie	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
CU 26	Na Groblach	dobry	b. czytelny	nawarstwiony	HIST 2	najwyższe	średnie	średnie	średnie	średnie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 27	Na Przejściu	zdewastowany	czyt. śladowo	nawarstwiony	HIST 2	średnie	mierne	wysokie	mierne	brak	średnia	WSP 3	METAMORFICZNY/DEGRADACYJNY
CU 28	Nowa	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	średnie	mierne	mierne	mierne	brak	niska	WSP 3	ZACHOWUJĄCY
CU 29	Podzamcze	dobry	czytelny	jednorodny	HIST 1	Wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	brak	brak/wysoka	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 30	św. Stanisława	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 2	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	brak	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 31	Straszewskiego Floriana	dobry	czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	niskie	brak/wysoka	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 32	Warszauera	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	brak	mierna	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CU 33	Wąska	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	średnie	średnie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

CU 34	Węgłowa	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	średnia	wysokie	mierne	niskie	brak	WSP 2	METAMORFICZNY
CB 1	Bulwar Czerwieński	dobry	b. czytelny	nawarstwiony	HIST 3	wysokie	mierne	najwyższe	wysokie	średnie	brak	WSP 2	METAMORFICZNY
CB 2	Bulwar Inflancki	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
CB 2	Bulwar Kurlandzki	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

III.3. ANALIZA SWOT OBSZARU PLANOWANEGO PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZA ZE STRADOMIEM

Analiza SWOT⁵ to technika porządkowania i prezentowania uwarunkowań pozytywnych i negatywnych w danej sprawie, chętnie stosowana w zarządzaniu, w budowaniu strategii i planów działania. To faktycznie jedna z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych, służąca do porządkowania informacji. SWOT pozwala zhierarchizować dane i dostrzec najistotniejsze zależności między zachodzącymi i potencjalnymi procesami. Analiza SWOT weszła do kanonu opracowań dotyczących parków kulturowych. Jej zadaniem jest zbliżenie się do odpowiedzi na pytania dotyczące specyfiki i potencjału krajobrazu kulturowego danego obszaru oraz perspektyw ochrony i funkcjonowania parku kulturowego. Jest też narzędziem ułatwiającym charakterystykę systemu ochrony – istniejącego i oczekiwanego.

Wnioski dają podstawę do formułowania wskazań planu ochrony Parku Kulturowego. Specyfika powyższej analizy czyni wnioski istotnymi wyznacznikami strategii, mimo nieuniknionego stopnia uogólnienia sformułowań. Zakres analiz odnosi się zarówno do identyfikacji potencjału Parku Kulturowego w układzie statycznym (odnośnie zastanego i trwającego zbioru wartości), jak do identyfikacji problemów Parku Kulturowego w układzie dynamicznym (zachodzące aktualnie i przyszłe procesy zmian). Ze względu na złożoność obszaru obserwacji szczególną uwagę zwrócono na sektory tematyczne dotyczące: wartości zabytkowej, problemów środowiskowych, problemów zieleni, problemów techniczno-infrastrukturalnych, w tym problemów komunikacji oraz problemów konserwatorskich i społecznych. Wynik analiz przekracza ramy klasycznego ujęcia konserwatorskiego (planu ochrony) dla historycznego krajobrazu objętego ustawową formą ochrony zabytków, jaką jest Park Kulturowy, gdyż dotyczy problemów ekonomicznych i społecznych w szerszej skali. Jednak warunkiem koniecznym dla budowy odpowiedzialnej i skutecznej strategii ochrony zabytku jest uwzględnienie szerszego kontekstu społecznego. Truizmem jest już stwierdzenie, że ochrona substancji, czy kompozycji zabytkowej, jest możliwa i skuteczna wyłącznie w warunkach szerokiego zrozumienia i poszanowania wartości reprezentowanych przez chroniony fenomen oraz uwzględnienia uwarunkowań społeczno – ekonomicznych, w których owa ochrona ma być sprawowana.⁶ Takie podejście ma szczególne znaczenie, gdy odchodzimy od klasycznego modelu ochrony opartego o system zakazów i pozwoleń, a przechodzimy do dynamicznego modelu zarządzania dziedzictwem. W modelu zarządzania dziedzictwem decyzje konserwatorskie oraz aktywności użytkowników, właścicieli i gospodarzy terenów, czy obiektów, muszą tworzyć synergiczną sieć działań podporządkowanych idei ochrony wartości wyróżniających dany zespół – obszar – obiekt. Park Kulturowy, jako dynamiczna i elastyczna w swej istocie forma ochrony konserwatorskiej daje wystarczające narzędzia, by do takiego modelu zarządczego dążyć. Zarządzanie zmianą staje się w ten sposób świadomym kierunkiem ochrony wartości dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu miejskiego).⁷ Uzyskuje się dzięki temu współdziałanie rozmaitych mechanizmów

⁵ Nazwa jest akronimem od angielskich słów określających cztery elementy składowe analizy (Strengths – silne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse, Threats – zagrożenia).

⁶ Dodajmy, że zgodnie z zapisem ustawowym ochronę zabytków stanowi się „w interesie społecznym”, zatem wykazanie owego interesu jest niezbędnym warunkiem ochrony.

⁷ Taka filozofia ochrony znajduje mocne oparcie w dokumentach doktrynalnych, szczególnie w Rekomendacji o Historycznym Krajobrazie Miejskim przyjętej przez UNESCO w 2011 r. (por. B. Szmygin, Rekomendacja o Historycznym Krajobrazie Miejskim – wdrożenie zmiany paradygmatu w ochronie miast historycznych, *Budownictwo i Architektura* 12(4) (2013) 117-126.

funkcjonujących w danym obszarze, które mogą wspólnie służyć koncepcji ochrony i przełamywać bariery, które w tradycyjnym modelu statycznym skutecznie ograniczają możliwości działań i osiągnięcia zamierzonych efektów. Jednak, by taki model mógł funkcjonować, trzeba po pierwsze jednoznacznie określić cele ochrony, a po drugie dobrze rozpoznać mocne i słabe strony miejsca oraz szanse i zagrożenia, jakie w kontekście celów ochrony tam występują. Zatem analiza SWOT jawi się, jako konieczny etap analizy służącej formułowaniu strategii ochrony danego miejsca. W przypadku Kazimierza ze Stradomiem, jako obszaru poddanego obecnie szczególnie aktywnej i eskalującej konkurencji racji i wartości, analiza SWOT jest narzędziem ukazującym obraz wielostronnie, co sprzyja obiektywizacji wniosków zarządczych. Z tego też względu przeprowadzono analizę wielo-
poziomową – w pierwszej części odnoszącą się do charakterystyki formalnej (wartości zabytkowe, specyfika dziedzictwa kulturowego), w drugiej do charakterystyki funkcjonalnej (środowiskowe, społeczne oraz techniczno-infrastrukturalne) i trzeciej strategicznej (funkcjonowanie systemu ochrony). Dopiero podsumowanie wniosków z kolejnych etapów analizy umożliwia przejście do fazy syntezy, czyli formułowania wniosków i zaleceń planu ochrony Parku Kulturowego.

Analiza SWOT

I. Obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie, jako przedmiot ochrony (wartości zabytkowe i kulturowe) – odzwierciedlenie procesów przeszłych we współczesności

Strony Mocne

- wielowątkowa historia, czytelna w tkance miejskiej, decydująca o atrakcyjności formy – od osadnictwa przedlokacyjnego, przez miasto średniowieczne, nowożytne, rozwój w XIX i XX w., transformację z przełomu XX/XXI w. oraz wahnięcia rozwojowe („potop” szwedzki, rozbiory, II wojna światowa, okres PRL),
- wielokulturowa historia miasta czytelna w tkance miejskiej – wątki tradycji chrześcijańskich i żydowskich (ortodoksyjnych i postępowych), wątki handlowe, przemysłowe, tradycja rzemiosła, recepcja europejskich koncepcji artystycznych i architektonicznych,
- wysoka jakość architektoniczna i artystyczna oraz różnorodność zabytków o charakterze ikonicznym,
- wyjątkowość zabytków ikonicznych w skali Krakowa i znacząca pozycja w skali globalnej,
- czytelna forma stylowa i wyrównany poziom artystyczny zabudowy dopełniającej (głównie mieszkalnej),
- zdeterminowany historycznie, zachowany i czytelny charakter urbanistyczny, powiązany z wewnętrznymi i zewnętrznymi relacjami krajobrazowymi,
- czytelne granice zespołu historycznego, w tym związek z korytem Wisły i siecią komunikacyjną (kolej),
- wielojęzyczność i wielonarodowość dawnych mieszkańców Kazimierza i Stradomia, współtworzących wspólną kulturę miejską – tradycja współistnienia (dziedzictwo niematerialne),
- osadzenie w tradycji literackiej i plastycznej (istotne wartości niematerialne – „legenda krakowskiego Kazimierza” obecna w świadomości społecznej),

- akceptowana i ugruntowana w świadomości społecznej ochrona konserwatorska – wpisy do rejestru zabytków pojedynczych budynków oraz wpisy do gminnej ewidencji zabytków, pomnik historii i dobro światowego dziedzictwa,
- zaawansowany stan badań,
- aktywne grono miłośników historii i zabytków dzielnicy,
- poczucie wyjątkowości miejsca (w skali Krakowa i w skali globalnej).

Strony Słabe

- stan zachowania i standard techniczny znacznej części zabudowy mieszkalnej,
- tradycja dzielnicy ubogiej – „malowniczość zaniedbania”, „kult substandardu”,
- teatralizacja dziedzictwa (tradycja żydowska),
- zapomnienie, zagubienie historycznych funkcji i znaczeń części obiektów historycznych,
- dysharmonijne ingerencje architektoniczno-urbanistyczne (przeskalowane pod względem gabarytów, niewspółgrające z otoczeniem historycznym),
- nietrwałość części substancji architektonicznej (zużycie substancji dziewiętnastowiecznej zabudowy czynszowej),
- zieleń zdegradowana z powodu niekontrolowanej sukcesji, stanu zdrowotnego i niedostatku bieżącej pielęgnacji,
- punktowe przekształcenia form architektonicznych (np.: ocieplenia, przemalowania, wymiana stolarki),
- obecność akcentów plastycznych o obcym charakterze formalnym (formy kosmopolityczne i substandardowe),
- chaos informacji wizualnych,
- agresywne akcenty funkcjonalne o charakterze sprzecznym z tradycją miejsca,
- brak spójnej koncepcji aranżacji przestrzeni publicznych wyrażający się w zróżnicowanych rozwiązaniach małej architektury, nawierzchni, elementów informacji publicznej.

Szanse

- historycznie ugruntowana różnorodność form architektonicznych, która daje możliwość dopełnień współczesnych na zasadach dobrej kontynuacji,
- zainteresowanie inwestycyjne, adaptacje obiektów zabytkowych zachowujące formę i substancję historyczną,
- zainteresowanie mieszkańców – wspólnot właścicieli utrzymaniem charakteru i substancji zabudowy,
- szerokie możliwości lepszego eksponowania wartości historycznych miejsca (od informacji, przez szlaki kulturowe, po iluminację obiektów),
- wzrost zainteresowania architekturą modernizmu oraz dziedzictwem przemysłowym w skali krajowej i globalnej,
- stabilna polityka konserwatorska SKOZK oraz Gminy Miejskiej Kraków i dostępność źródeł finansowania remontów konserwatorskich,
- możliwość eksponowania wartości historycznych i artystycznych bez znaczących nakładów finansowych (potrzeba bieżącej dbałości, nie działań interwencyjno-rekonstrukcyjnych),
- nowe tematyczne szlaki kulturowe, jako propozycja udostępnienia i ochrony wartości miejsca,

- zrozumienie dla powiązań architektoniczno-krajobrazowych w skali urbanistycznej dzielnicy i miasta,
- zarządzanie obszarem w skali krajobrazu z uwzględnieniem potrzeby ochrony i eksponowania relacji widokowych,
- jakość prac konserwatorskich i remontowych oraz nowych ingerencji architektonicznych,
- odwracalność części zmian niekorzystnych.

Zagrożenia

- niekontrolowane przekształcenia substancji, degradacja formy indywidualnych budowli i zespołu urbanistycznego,
- trudność adaptacji do nowych funkcji części istotnych budowli historycznych,
- fasadyzacja (wyburzanie substancji historycznej, zastępowanie nową, z zachowaniem lub odtwarzaniem fasady budynku przesłaniającej nową ingerencję),
- niedoinwestowanie bieżącego utrzymania budynków zabytkowych,
- postępująca degradacja techniczna obiektów zabytkowych,
- źle prowadzone prace konserwatorskie (niedotrzymywanie standardów wykonawczych),
- niewłaściwa eksploatacja funkcjonalna budowli zabytkowych,
- ignorowanie wartości detalu i faktury elewacji,
- słabość nadzoru konserwatorskiego i iluzoryczność egzekucji (np. skuteczność nakazania przywrócenia zdegradowanej budowli do stanu pierwotnego),
- docieplenia, adaptacje, wymiany stolarki bez uwzględniania wartości zabytkowej budynków,
- brak wykładni jednorodnej strategii konserwatorskiej dla mieszkańców i użytkowników przestrzeni publicznej,
- brak koordynacji działań inwestycyjno-remontowych (np. infrastruktura techniczna, nawierzchnie, aranżacje zieleni),
- dominacja nowych inwestycji o obcej formie architektonicznej i skali przekraczającej pojemność zespołu,
- zagubienie zrozumienia dla tradycji historycznej, disneylandyzacja obszaru,
- wprowadzanie agresywnej kolorystyki w elewacjach budynków i w sferze reklam,
- przesłanianie nośnikami reklam elewacji, zabytkowych obiektów,
- chaos przestrzenny i informacyjny,
- poświęcenie wartości historycznych na rzecz użytkowych (np. zagrożenie wymiany bruku w ul. Szerokiej).

II. Obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie, jako zespół funkcjonalny /kwestie środowiskowe, społeczne oraz techniczno-infrastrukturalne/ - relacja z aktualnymi procesami aktywnymi w obszarze parku kulturowego.

Strony mocne

- rozległość i różnorodność zespołu zabytkowego,
- liczna (zwłaszcza w porównaniu ze Starym Miastem) społeczność stałych mieszkańców,
- przedsiębiorczość i obecność inwestorów,

- zróżnicowanie sfery biznesu i usług: od reprezentacji przemysłu (Tauron, Gazownia), przez obsługę ruchu turystycznego (hotelarstwo, gastronomia, przewodnicy), po usługi medyczne, różnoskalowy handel, usługi i ofertę kulturalną;),
- tradycja miejsca – obecność pracowni artystycznych, warsztatów rzemieślniczych i miejsc spotkań (nowa tożsamość),
- ugruntowana pozycja na mapie atrakcji turystycznych Krakowa i Polski,
- funkcjonowanie ośrodka dokumentacji z bogatymi zbiorami, w tym ikonograficznymi – Muzeum Krakowa,
- międzynarodowe grona interesariuszy – związanych z tradycją miejsca,
- atrakcyjność funkcjonalna substancji zabytkowej – zasób prorozwojowy,
- powiązanie historycznego układu urbanistycznego z wartościami innych obszarów Krakowa – Wawel, Stare Miasto, Podgórze,
- obecność terenów zielonych – ciągów spacerowych i komunikacyjnych,
- usytuowanie w skali zespołu miejskiego - dobra dostępność komunikacyjna (tramwaj) z wielu kierunków,
- pojemność funkcjonalna zespołu,
- kontynuacja procesów rewaloryzacji substancji zabytkowej,
- obecność placówek kultury o dużym znaczeniu w skali miasta (Muzeum Krakowa, Muzeum Etnograficzne, Muzeum Inżynierii Miejskiej, Żydowskie Muzeum Galicja),
- miejsca kultu i pielgrzymowania o znaczeniu ponadregionalnym (Skałka, Cmentarz Remuh).

Strony słabe

- strefy przeinwestowane i niedoinwestowane – brak równomierności rozwojowej obszaru,
- nieodwracalna degradacja części substancji architektonicznej,
- przeciążenie ruchem i nierównomierny rozkład ruchu odwiedzających w poszczególnych fragmentach miasta,
- dominacja funkcji komercyjnych w części obszaru,
- żywe konflikty wartości i strategii rozwoju w granicach dzielnicy (spór mieszkańcy – eksploatacja turystyczna, spór: zachowawcze lub ekspansywne podejście do substancji architektonicznej, spór: dogłęszczenie inwestycyjne – ochrona przestrzeni, różne koncepcje pielęgnacji zieleni),
- problemy komunikacyjne – ruch samochodowy, parkowanie, konkurencja i konflikty funkcjonalne ciągów jezdnych, rowerowych i pieszych, obecność meleksów i hulajnóg,
- indywidualne zawłaszczanie przestrzeni (ogródki gastronomiczne, parkowanie aut i meleksów, składowiska hulajnóg),
- zróżnicowana jakość informacji wizualnej, reklam,
- dewastacje i wandalizm (uszkadzanie elewacji, graffiti),
- duża ilość pustostanów i obiektów eksploatowanych beznakładowo,
- skutki historycznej „luki remontowej”,
- niedookreślenie urbanistyczne części terenów (luki w zabudowie, tereny użytkowane ekstensywnie, funkcje niekorespondujące z rangą miejsca - „improvizowane parkingi”, skupiska food trucków, doraźna zabudowa handlowa „budki”),
- problemy sytuacji prawnej i własnościowej nieruchomości,
- problemy porządkowe – wrażenie „brudnego miasta”,
- niska funkcjonalność części terenów zielonych.

Szanse

- zapotrzebowania na ofertę turystyki kulturowej – turysta indywidualny, turysta krajowy,
- „zwrot ku rzece” – lepsze wykorzystanie walorów Wisły,
- możliwości strefowania obszarów funkcjonalnych w skali bloków zabudowy,
- koordynacja działań Miasta i właścicieli nieruchomości w celu uzyskania spójnego wizerunku obszaru,
- budowa docelowej wizji zagospodarowania obszaru, jako konieczny element racjonalnego zarządzania,
- wzrost świadomości wartości i tożsamości miejsca,
- poszukiwanie form prezentacji historii łączących narrację i aktywność ekonomiczną,
- pojemność funkcjonalna zespołu,
- zasoby zieleni i możliwość ich kształtowania,
- programy ochrony i aktywna polityka miasta w zakresie zachowania wartości kulturowych i środowiska,
- mnożenie synergicznych form ochrony,
- sieciowanie atrakcji turystycznych i ofert kulturalnych,
- łączenie prezentacji walorów architektoniczno-krajobrazowych z kulinarną tradycją lokalną, np. rozwój oferty produktów regionalnych, slow food etc.,
- stawianie na odbiorcę świadomego wartości obszaru, eliminowanie turystyki użytkowej.

Zagrożenia

- ahistoryczne podziały własnościowe nieruchomości,
- zmiany funkcjonalne, zwłaszcza w sferze budowlanej użyteczności publicznej,
- zmiany skali zabudowy (wprowadzanie wielkogabarytowych zespołów mieszkalno-hotelowych),
- zanik i wypieranie lokalnej tradycji rzemiosła i handlu (galerie, warsztaty, drobne usługi),
- dogęszczanie zabudowy, nowe inwestycje w zastanym układzie urbanistycznym lub drastyczna wymiana substancji budowlanej,
- degradacja przestrzeni publicznych przez niekontrolowaną zabudowę substandardową oraz podziały przestrzeni,
- dopuszczenie do nieograniczonego wprowadzania reklam i małych punktów handlowych w tym baz food trucków,
- brak koordynacji działań w skali przestrzeni miejskiej,
- eskalacja konfliktów interesów: mieszkańcy – inwestorzy, prawa własności – paradygmat ochrony, dobro indywidualne – dobro publiczne, piesi – ruch samochodowy, cykliści, hulajnogi elektryczne, melekсы,
- postrzeganie problematyki Kazimierza ze Stradomiem w oderwaniu od koncepcji zarządzania centrum miasta i powiązań z Parkiem Kulturowym Stare Miasto oraz projektowanym Parkiem Kulturowym Stare Podgórze z Krzemionkami,
- zaniechanie aranżacji obszarów pobocznych, dalsza ich degradacja estetyczna,
- destrukcja przestrzenna związana z parkowaniem pojazdów (np. na ul. Szerokiej lub na Placu Wolnica),
- przeinwestowanie funkcjonalne i formalne – obniżenie wartości zespołu w dalekiej perspektywie.

III. Obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem w Krakowie, w kontekście sprawowania ochrony dziedzictwa kulturowego (system stanowiącej ochrony konserwatorsko – krajo-
brazowej oraz szans i zagrożeń związanych z utrzymaniem lub zaniechaniem założeń ochron-
nych) – odniesienie do potencjalnych przyszłych procesów kształtujących oblicze dzielnicy

| 54

Mocne strony stanowiącej ochrony konserwatorskiej:

- nasycenie obiektami wpisanymi do rejestru zabytków i do gminnej ewidencji zabytków,
- obecność prestiżowych i ponadlokalnych form ochrony – Pomnik Historii oraz świadectwa uznania globalnego – dobro światowego dziedzictwa UNESCO,
- niekwestionowana ponadlokalna wartość zasobów krajobrazowych i substancji zabytkowej w granicach Parku Kulturowego,
- komplementarny w stosunku do pozostałych form ochrony (w tym zapisów w mpzp) charakter formy ochrony, jaką jest Park Kulturowy, obejmujący zagadnienia substancji zabytkowej, urbanistyki i krajobrazu (w tym zieleni w układzie urbanistycznym),
- elastyczny charakter formy ochrony jaką jest Park Kulturowy, umożliwiający dostosowanie rygorów ochronnych do faktycznej specyfiki miejsca i lokalnych potrzeb ochronnych,
- artykułowana przez część społeczności akceptacja dla koncepcji ochrony,
- determinacja samorządu do ustanowienia formy ochrony,
- funkcjonowanie zespołu dedykowanego zarządzaniu parkiem kulturowym w strukturze administracji samorządowej Gminy Miejskiej Kraków,
- zewnętrzny nadzór nad poprawnością działań ochronnych w kontekście prawnym i rzeczowym ze strony wojewódzkiego konserwatora zabytków (w granicach pomnika historii i dobra UNESCO),
- uzupełnianie się zapisów związanych z powołaniem Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem z funkcjonującym Parkiem Kulturowym Stare Miasto oraz miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- prorozwojowy charakter ochrony, która gwarantuje zachowanie wyjątkowości, tożsamości, a co za tym idzie konkurencyjności miejsca w skali kraju i Europy.

Słabe strony stanowiącej ochrony konserwatorskiej

- niespójności polskiego systemu prawnego ochrony zabytków,
- ograniczona skuteczność egzekucji decyzji konserwatorskich, szczególnie w zakresie przywracania obiektu do pierwotnego stanu,
- niski stopień partycypacji społecznej w stanowieniu i utrzymywaniu form ochrony,
- niewystarczający poziom świadomości łączności kwestii ekonomicznych i ochronnych, zwłaszcza dla zachowania konkurencyjności miejsca,
- artykułowany przez część opinii społecznej lęk lub sprzeciw wobec stanowiącej formy ochrony dziedzictwa kulturowego w postaci Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem,
- akceptowalność przez część opinii społecznej działań pozaprawnych lub na granicy prawa (szczególnie odnośnie doraźnej działalności gospodarczej w zakresie handlu mobilnego, czy obsługi ruchu turystycznego),

- wymierność kosztów doraźnych działań ochronnych i trudna do zobrazowania perspektywa zysków wynikających z działań ochronnych,
- niewystarczająca liczebność zespołu delegowanego do wdrażania i zarządzania parkami kulturowymi w Krakowie.

Szanse stanowiącej ochrony konserwatorskiej

- komplementarność działań ochronnych z zakresu ochrony środowiska, ochrony zabytków, polityki społeczno – ekonomicznej gminy i polityki planistycznej,
- umiejętne i transparentne zarządzanie zmianą (czyli prowadzenie polityki ochronnej w sposób zyskujący akceptację społeczną),
- szybkie ukazanie opinii społecznej pozytywnych skutków wprowadzanych zmian,
- wspieranie przez samorząd podmiotów indywidualnych włączających się w działania ochronne (promowanie remontów konserwatorskich, stwarzanie warunków do wprowadzania pożądanych korekt kolorystycznych czy formalnych wystroju elewacji),
- wzrost społecznej świadomości ekologicznej i kulturowej,
- powiązanie idei ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego z kultywowaniem lokalnej tożsamości i tradycji kulturowej,
- konsolidacja i wzmocnienie kadrowe zespołu w strukturze administracji samorządowej zarządzającego parkami kulturowymi,
- ścisłe współdziałanie organów administracji konserwatorskiej wojewódzkiej i samorządowej oraz innych instytucji i organów publicznych działających w granicach Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem,
- kreowanie aktywnej komunikacji społecznej /obywatel – urząd – Referat ds. Parków Kulturowych, jako sposobu rozładowywania konfliktów i wyjaśniania kwestii spornych,
- wsparcie medialne idei ochrony dziedzictwa kulturowego Krakowa, ze szczególnym uwzględnieniem krajobrazu kulturowego (w tym Kazimierza i Stradomia),
- edukacja dla dziedzictwa – upowszechnianie wiedzy o istocie i skutkach działań ochronnych.

Zagrożenia stanowiącej ochrony konserwatorskiej

- przedkładanie interesu indywidualnego i prywatnego nad interes zbiorowości, wyrażany w polityce ochronnej i planistycznej,
- konflikt wartości oparty na odmiennym rozumieniu hierarchii i znaczenia przyczyn i skutków w kontekście rozwoju miasta oraz indywidualnej pomyślności ekonomicznej mieszkańców,
- wysoki stopień złożoności zaleceń ochronnych, wymagający szczegółowego zapoznania się z dokumentami strategicznymi i ich praktycznej aplikacji, co wymaga doświadczonego i zaangażowanego zespołu realizującego zadania ochronne,
- nieprzystąpienie do realizacji kolejnych dokumentów związanych z Parkiem Kulturowym Kazimierz ze Stradomiem, a zwłaszcza planu zarządzania parkiem kulturowym oraz aktualizacji miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- niechęć do zmian poprzez zwyczajowo przyjęte metody działania,
- anarchia przestrzenna i funkcjonalna, która znajduje akceptację społeczną,

- luki prawne, które mogą otwierać drogę do kontestacji zapisów ochronnych,
- możliwość dążenia do zmiany kierunków i założeń polityki ochronnej Gminy Miejskiej Kraków, wynikająca z braku mechanizmów gwarantowania stabilizacji polityki ochronnej samorządu,
- słabość tradycji współdziałania samorządu, administracji państwowej i podmiotów indywidualnych dla osiągnięcia efektów o wymiarze wspólnotowym, powszechnie dostępnych w przestrzeni miejskiej,
- zła komunikacja społeczna, w wyniku której gubią się treści związane z powołaniem parku kulturowego.

Wnioski

Przedstawiona powyżej analiza SWOT wskazuje na istotne tendencje, warunkujące specyfikę obszaru Kazimierza ze Stradomiem w Krakowie oraz wpływające na kształtowanie polityki ochronnej. Z jednej strony jest to obszar o analogicznych wartościach, szansach i zagrożeniach, co sąsiedni obszar Parku Kulturowego Stare Miasto. Z drugiej strony różnice wynikające ze sposobów zainwestowania obszaru, z liczebności i rozmieszczenia mieszkańców oraz większego zróżnicowania substancji urbanistycznej i architektonicznej otwierają znacznie większą ilość potencjalnych konfliktów i potrzeb zdefiniowania polityk ochrony oraz rozwoju. Kazimierz ze Stradomiem zachowują autonomiczność względem innych części miasta, gdyż pod względem jakości i znaczenia potencjału dziedzictwa kulturowego wyróżniają ten obszar oryginalne wątki historyczne i zachowana substancja zabytkowa. To zdecydowanie mocna strona i wartość obszaru parku kulturowego. W sferze niematerialnej dopełnieniem owej wyjątkowości jest „legenda Kazimierza” i jeden z ważniejszych w Polsce obszar reprezentacji dziedzictwa kultury żydowskiej (choć, jak wielokrotnie podkreślano, to tylko część tradycji Kazimierza).

Optymalizacji i świadomego kreowania wymaga system powiązań funkcjonowania ekonomicznego z eksponowaniem i użytkowaniem zespołu zabytkowego, przy poszanowaniu praw i komfortu mieszkańców. Korelacja zadań w sferze zarządzania obszarem i działań ochronno-konserwatorskich, to istotna szansa podniesienia jakości życia w obszarze Parku Kulturowego. Wydaje się niezbędnym aby zachować komercyjny charakter części obszaru, a z drugiej strony wzmocnić poczucie bezpieczeństwa i komfortu warunków życia stałych mieszkańców. Celem działania powinna być ochrona wyjątkowości urbanistycznej i historycznej obszaru, substancji zabytkowej, zieleni oraz relacji krajobrazowych, jako istotnych zarówno w perspektywie eksploatacji turystycznej, jak i warunków życia mieszkańców. Szansą powinno być też kompleksowe spojrzenie na politykę ochrony i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Krakowa, jako całości – z uwzględnieniem strefowania w kontekście Kazimierza ze Stradomiem, Starego Miasta, Podgórze, a nawet Nowej Huty, czy szerzej parków krajobrazowych i miejscowości satelitarnych w otoczeniu miasta. Rozwój spojrzenia „sieciowego”, łączącego atrakcyjne obszary historyczne i krajobrazowe w spójną i komplementarną całość funkcjonalną, otwiera dalsze możliwości kreowania jednocześnie polityki ochronnej i rozwoju ekonomicznego. Zarazem w takim ujęciu koncepcja ochrony konserwatorskiej zespołu Kazimierza ze Stradomiem staje się oczywistą częścią koncepcji ekonomicznej rozwoju aglomeracji krakowskiej i zyskuje rangę priorytetu nie tylko w kontekście konserwatorskim, ale i szerzej rozumianej polityki miasta.

Słabości i zagrożenia wiążą się z zagrożeniem utraty substancji historycznej i przeinwestowania funkcjonalnego, które może zatrzeć wyjątkowy charakter obszaru. Najistotniejszym zagrożeniem jest utrata substancji zabytkowej w skali obiektów i kompozycji przestrzennej w wyniku

nieskoordynowanych, jednostkowych decyzji ignorujących wartości zespołu. Istotnym zagrożeniem są zmiany w poczuciu i rozumieniu tożsamości miejsca. Niezbędnym czynnikiem polityki miasta w tym kontekście powinna być dążność do zachowania charakteru obszaru parku kulturowego z wykorzystaniem uwarunkowań, jakie daje zastana, historyczna kompozycja urbanistyczna. Skrajną ostrożność powinny budzić koncepcje ingerencji w substancję (np. wymiana bruków ulic Kazimierza, docieplanie elewacji, wymiana zabudowy), ekspansja form substandardowych (food trucki, budki handlowe) lub obcych formalnie (pływające restauracje i hotele nad Wisłą).

Z analizy SWOT wynika, że skuteczna ochrona wartości historycznych, kompozycyjnych i zabytkowych obszaru Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem musi opierać się na założeniach:

1. Wartości historyczno-kulturowe Kazimierza ze Stradomiem są zróżnicowane i nierównomiernie rozmieszczone. Współtworzą je obiekty ikoniczne najwyższej klasy artystycznej i zabytkowej, takie jak: kościoły Kazimierza, synagogi i kirkut miasta żydowskiego, zabudowa centralnej partii Stradomia (wzdłuż ulicy Stradom) z zespołami klasztornymi Bernardynów i Misjonarzy, zabudowa historycznych centrów przemysłowych – elektrownia miejska, zajezdnia tramwajowa, w mniejszym stopniu mocno przekształcony zespół gazowni miejskiej oraz świadectwa funkcji miejskich – relikty murów miejskich, Ratusz Kazimierski i Plac Wolnica, Okrągłak i Plac Nowy oraz wyjątkowy (a zarazem wykraczający poza granice obszaru) ciąg Bulwarów Wiślanych. Te wybitne zabytki zanurzone są w tkance urbanistycznej złożonej głównie z zabudowy mieszkalnej ukształtowanej w XIX i 1 połowie XX w. Zabudowa ta charakteryzuje się zróżnicowaniem jakości technicznej i architektonicznej, przy wyrównanym poziomie formalnym. Jej wartością jest jednorodność zespołu oraz harmonijność w skali urbanistycznej (wpisywanie się w siatkę podziałów o charakterze historycznym, wyrównany gabaryt, zabudowa blokowo – pierzejowa).
2. W skali obszaru Parku Kulturowego wyróżniają się strefy intensywnej eksploatacji turystyczno – rozrywkowej, połączonej z mitologizacją i teatralizacją obszaru oraz strefy zamieszkania. W obszarach przenikania się tych stref występują najsilniejsze konflikty interesów, odzwierciedlające się również w stosunku do substancji i funkcji miejskich.
3. Istotnym problemem są regulacje dotyczące parkowania i poruszania się pojazdów, dla których odmienne strategie są oczekiwane ze strony turystów, mieszkańców i przedsiębiorców lokalnych.
4. Z powyższej charakterystyki wartości wynika potrzeba ochrony skali urbanistycznej i charakteru miasta historycznego z jego relacjami widokowymi i zielenią, a jednocześnie miasta mieszkańców – zamieszkałego, żywego. Zachowanie równowagi między eksploatacją turystyczno – ekonomiczną, a charakterem dzielnicy mieszkalnej jest największym wyzwaniem obszaru parku kulturowego.
5. Potrzebna jest polityka społeczno – ekonomiczna Miasta, która połączy koncepcje rozwojowe z utrzymaniem i eksponowaniem wartości kulturowych, tradycji i krajobrazowych obszaru, jako cennego kapitału miasta.
6. Celowa jest konsekwentna i rygorystyczna polityka konserwatorska, gwarantująca zachowanie substancji zabytkowej w skali jednostkowej (budynki, układ urbanistyczny) i kompozycji zespołu, jako całości.
7. Celowe jest preferencyjne traktowanie pracowni artystycznych, zakładów rzemieślniczych, sklepików z przedmiotami artystycznymi, jako elementu na nowo zdefiniowanego nawiązania do tradycji kulturowej miejsca.

Wizualizacja SWOT:

Mocne strony:

| 58

Jakość, autentyzm, stan zachowania zabytków o najwyższej randze artystycznej i historycznej

Słabe strony:

Stan zachowania substancji architektonicznej i przestrzennej

Zagrożenia:

| 59

Agresja form, światła, dźwięku i koncepcji zagospodarowania na terenie parku kulturowego

Szanse:

Remonty adaptacyjne z poszanowaniem substancji, charakteru oraz detali zabytku, przy zachowaniu funkcji użytkowo-mieszkalnych, z myślą o stałych mieszkańcach obszaru

III.4. WYTYCZNE W ZAKRESIE OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO WYNIKAJĄCE Z OCENY WARTOŚCI

Plan ochrony parku kulturowego jest dokumentacją określającą ograniczenia i wymagania, jakie winno się zastosować na jego terenie w celu zapewnienia warunków ochrony krajobrazu kulturowego, równowagi środowiska przyrodniczego i racjonalnej gospodarki tymi zasobami z przeznaczeniem na rozwijanie oferty turystycznej Gminy, przy poszanowaniu interesu stałych mieszkańców obszaru. Uzgodniony z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, zatwierdzony przez Radę Miasta stanowi podstawę do m.in. doprecyzowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenu parku kulturowego oraz kształtowania strategii i polityk zarządzania miastem.

| 60

- Całość obszaru proponowanego Parku Kulturowego jest chroniona wpisami obszarowymi do rejestru zabytków, znajduje się w granicach Pomnika Historii. Część obszaru to teren wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO; pozostały teren znajduje się w jego strefie buforowej,
- Znakomita większość obiektów architektonicznych znajduje się w gminnej ewidencji zabytków. Wykaz obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków zawarto w opracowaniu (także w formie odrębnej tabeli), we wcześniejszych partiach opracowania,
- W przyszłości należy przeanalizować obiekty znajdujące się w ewidencji, z myślą o objęciu niektórych z nich ochroną rejestrową.

Szczególne znaczenie w zarządzaniu parkiem kulturowym ma wdrażanie planu jego ochrony, a zwłaszcza w początkowej fazie zebranie i analiza wszelkich informacji, mogących wpłynąć na zakres merytoryczny opracowania programu zarządzania parkiem kulturowym. Poza zebraniem tych danych, związanych z realizacją celów ochronnych i wspomagających pełne rozeznanie istniejących wartości kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych parku kulturowego, istotne jest także uzyskanie danych, dotyczących zakresu społecznego wsparcia dla idei utworzenia parku kulturowego oraz zachowań społecznych, związanych z potrzebą poprawy stanu zagospodarowania przestrzennego. Obejmują one m. in. pogłębiającą się dbałość o przestrzeń prywatną i publiczną, poprawę ich estetyki, poszanowanie dla autentyczności zabytkowej substancji, a także poszanowanie prestiżu szczególnych miejsc, jakie tworzą najcenniejsze fragmenty przestrzeni parku kulturowego. Ważne aspekty zarządzania parkiem kulturowym wiążą się również z bezpośrednimi lub pośrednimi zyskami ekonomicznymi miasta, właścicieli i użytkowników poszczególnych obiektów. Program zarządzania parkiem kulturowym jest zobligowany je uwzględniać i być realistycznie modyfikowany w zależności od wyników monitoringu, na bieżąco sporządzanych przez zarządzającego parkiem kulturowym.

Dzisiejszy stan obszaru Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem wymaga regulacji, porządkowania i określenia reguł, które ukierunkują tkwiącą w społeczeństwie energię, chęć ochrony i zmiany swego bezpośredniego sąsiedztwa. Uporządkowania wymaga sfera społeczna, polityka w zakresie urbanistyki i budownictwa. Niezbędne są działania na rzecz zieleni, komunikacji oraz szeroko rozumianej estetyki. Komunikacja to z jednej strony zachowanie i pielęgnowanie stref pieszych, rozgraniczenie dróg rowerowych i ograniczenie dla innych urządzeń mobilnych (np. hulajnog), modernizacja ciągów samochodowych, regulacja ruchu meleksów, z drugiej zaś rozwiązanie problemu miejsc parkingowych i stref dostępności dla autokarów grup zorganizowanych. Zestawione niżej problemy i propozycje działań dotyczą – w różnym stopniu – całego obszaru Parku

Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem⁸.

Ważnym obowiązkiem, wynikającym z ustawy z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym jest konieczność uwzględnienia w opracowaniach planistycznych zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej. Jest to prawnie powiązane z koniecznością sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, określoną w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dla terenów parku kulturowego, dla których takim planem jeszcze się nie dysponuje oraz obowiązkiem uwzględnienia ochrony parków kulturowych na równi z innymi formami ochrony przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Podjęcie uchwały w sprawie utworzenia parku kulturowego skutkuje obligatoryjnym sporządzeniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, jeśli dla terenu parku nie był dotąd uchwalony, co wynika wprost z art. 16 ust. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W świetle art. 10 ust. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym obowiązek przystąpienia do sporządzenia mpzp powstaje po upływie 3 miesięcy od ustanowienia parku kulturowego. Termin aktualizacji istniejącego planu nie jest ustawowo określony i zależy od decyzji władz samorządowych. W obecnej sytuacji obszar parku kulturowego objęty jest miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, którego spodziewana zmiana powinna uwzględnić wytyczne kierunkowe zawarte w planie ochrony parku kulturowego⁹. Funkcjonujące akty prawa (m.in. MPZP) powinny być uzupełnione i wzmocnione o ustalenia, które zostały opracowane w planie ochrony parku kulturowego.

III.4.1. Wskazania w sferze ochrony konserwatorskiej

Zachowany do chwili obecnej, unikatowy w skali ponadregionalnej historyczny krajobraz Kazimierza i Stradomia wymaga podjęcia skutecznej ochrony przed procesami cywilizacyjnymi, mogącymi wpłynąć na degradację tych wartości. Mamy do czynienia z rozległym, nawarstwionym przez stulecia układem urbanistycznym, zabytkami archeologicznymi, tożsamością miejsca, ochroną zieleni czy wód płynących. To skomplikowana, wielowątkowa materia.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ustanowiła formę ochrony krajobrazu kulturowego w postaci parku kulturowego, którego celem jest zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Tereny te w powiązaniu z ochroną środowiska przyrodniczego mogą być wykorzystane dla optymalnego, zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego. Plan ochrony powinien kreować nowe wartości lokalnego krajobrazu kulturowego i wspomagać mechanizmy skutecznej, głębokiej identyfikacji mieszkańców z obszarem tworzonego parku kulturowego.

Całość obszaru proponowanego Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem jest chroniona decyzjami administracyjnymi o wpisie do rejestru zabytków układu urbanistycznego:

- układ urbanistyczny Krakowa w obrębie Plant, decyzja z dnia 22 maja 1933 r., nr rejestru A-1,
- układ urbanistyczny dawnego miasta Kazimierza i Stradomia, poł. XIV, decyzja z dnia 23 lutego 1934 r., nr rejestru A-12,

⁸ Propozycje działań szczegółowych, dla poszczególnych WAK, zawarte są w tabelach.

⁹ Z uwzględnieniem wniosków niniejszego opracowania oraz wskazań planistycznych na stronach 198 - 199.

- układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi, nr rejestru A-1273/M decyzja z dnia 18 lipca 2011 r.

Ponadto w granicach opracowania i projektowanego parku kulturowego znajdują się fragmenty objęte wpisami:

- układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy dawnej III dzielnicy katastralnej miasta Krakowa - „Nowy Świat, decyzja z 09.06.2015, nr rejestru A-1438/M,
- Bulwary Wiślane, decyzja z 13.06.2011 r., nr rejestru A-1260/M, gdzie Bulwary nie są objęte wpisem obszarowym, a stanowią klasyczny zabytek nieruchomy o liniowej formie i charakterze dzieła inżynierii oraz sztuki ogrodowej.

| 62

Mamy na tym terenie do czynienia także z licznymi indywidualnymi decyzjami o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych i ruchomych. Znakomita większość obiektów architektonicznych znajduje się w gminnej ewidencji zabytków. Zabytki ruchome, to przede wszystkim zespoły wyposażenia wnętrza sakralnych. Wprawdzie nie podlegają bezpośrednio regulacjom związanym z parkiem kulturowym, ale znacząco podnoszą wartość przestrzeni kulturowej obszaru parku.

Wartości, które wyróżniają obszar Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem to:

- zachowana w zasadzie historyczna kompozycja przestrzenna, która uległa relatywnie niewielkim przekształceniom,
- zharmonizowane nawarstwienia historyczne, w większości dobrze zachowane, pozwalające na interpretację faz oraz rewaloryzację,
- liczne dzieła wybitnych twórców, architektów, architektów krajobrazu, budowniczych, ogrodników, rzeźbiarzy,
- obszar ten jest przedmiotem szczególnej troski konserwatorskiej, ma bogatą dokumentację studialno-konserwatorską i literaturę.

Utworzenie Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem ma na celu ochronę szczególnie cennych wartości kulturowych, krajobrazowych i przyrodniczych w historycznie ukształtowanej przestrzeni z wyróżniającymi się założeniami:

- Skałka (zespół klasztorny OO. Paulinów) i kościół św. Katarzyny wraz z zespołem klasztoru OO. Augustianów,
- kościół Bożego Ciała (i klasztor kanoników regularnych),
- Plac Wolnica z ratuszem kazimierskim,
- relikty unikatowego miasta żydowskiego,
- ul. Szeroka ze Starą Bożnicą,
- oś komunikacyjna dawnych Plant Dietlowskich,
- Stradom z klasztorami OO. Bernardynów i Księża Misjonarzy,
- Bulwary Wiślane, teren o najwyższych wartościach krajobrazowych,
- XIX-wieczny kompleks obiektów inżynierii miejskiej,
- zespoły architektury XIX-wiecznej (ulice: Sarego, Bogusławskiego, św. Sebastiana, św. Stanisława, Wrzesińska),
- zespoły architektury XX-wiecznej (ul. Przemyska, Rzeszowska).

Zakres działalności Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Miejskiego Konserwatora Zabytków odbywa się zgodnie z porozumieniem pomiędzy Wojewodą Małopolskim a Prezydentem Miasta Krakowa z dnia 24 maja 2010 r. wraz z aneksem Nr 1/2013 z dnia 13 listopada 2013 r. w granicach historycznego Zespołu Miasta Krakowa. Pod nadzorem Miejskiego Konserwatora Zabytków

w Krakowie, podejmuje się kolejne inicjatywy związane z ochroną substancji zabudowy układu urbanistycznego, ujętego w rejestrze zabytków. Są one powiązane z rozpoznaniem badawczym i sukcesywnie modyfikowane w kontekście postępu badań i możliwości realizacyjnych. Prowadzi się konsekwentny proces odnowy elewacji obiektów architektonicznych. Prace są finansowane przez właścicieli obiektów, którzy mogą ubiegać się o rozmaite formy wsparcia z funduszy publicznych (UMK, SKOZK, MKiDN). Wojewódzki urząd ochrony zabytków w Krakowie (w granicach pomnika historii) opiniuje, wydaje pozwolenia i nadzoruje adaptacje oraz przekształcenia obiektów architektonicznych w obrębie obszaru objętego ochroną. Działania te muszą być kontynuowane i w odpowiedni sposób finansowane. Ich celem musi być m.in.:

- utrzymanie istniejącego systemu obszarowej ochrony konserwatorskiej,
- dbałość o obiekty zabytkowe – od prac konserwatorskich po promocję, m.in. przez regularne dofinansowanie ze środków SKOZK i Gminy Miejskiej Kraków,
- rozpoczęcie procedury wpisu do rejestru zabytków nieruchomości szerszej grupy obiektów, zwłaszcza zespołów kamienic z XIX i XX wieku (gminna ewidencja zabytków nie wystarczy),
- przeciwdziałanie zatarciu detalu i wystroju architektonicznego, w tym termomodernizacji obiektów,
- program przywracania utraconego detalu,
- program ochrony i rewaloryzacji elewacji,
- celowe jest stworzenie internetowej bazy danych oraz poradnika, zawierającego rozwiązania wzorcowe; pożądane jest wspieranie finansowe właściwych rozwiązań ze strony miasta,
- wprowadzenie skutecznie działającego systemu monitoringu. W przypadku Parku Kulturowego trzeba uwzględnić jego dwa typy:
 - monitoring stanu zachowania zasobu;
 - monitoring skuteczności działań zarządczych.

Monitoring bywa lekceważony, a przecież jest on integralnym elementem współczesnego procesu zarządzania; czynnikiem, który dostarcza informacji pozwalających weryfikować stan przedmiotu zainteresowania, skuteczność działań i optymalizować kolejne aktualizacje planów i dokumentów strategicznych. Monitoring, by był skuteczny, musi być realizowany w ściśle określonych obszarach i skalach, przez ustalony czas, ma być powtarzalny i zobiektywizowany. Wyniki powinny być sprawdzane do wymiernych i zestandaryzowanych danych. Konieczne jest gromadzenie danych z dwóch kategorii:

- dane liczbowe – stosunkowo łatwe do pozyskania, np. na podstawie rejestru spraw, pozwalają określić natężenie danego zjawiska,
- dane jakościowe – wymagają wstępnej interpretacji i klasyfikacji, co czyni ich pozyskiwanie bardziej czasochłonnym i wymaga zatrudnienia kwalifikowanych obserwatorów.

Jednak dopiero połączenie obu typów danych pozwala na kompleksowe analizy i formułowanie wniosków strategicznych. Analiza danych powinna następować zbiorczo, a wyniki należy wykorzystywać w kolejnych cyklach planistycznych. Za podstawowe aspekty działań zarządczych, podlegające monitorowaniu, należy przyjąć następujące cele planu:

- osiągnięte cele ochronne (skala obiektowa i krajobrazu kulturowego),
- cele społeczne (zatrzymanie dezintegracji społecznej),
- cele gospodarcze.

Szczęśliwie służby konserwatorskie pracowały tu przez lata, nie jest to więc przestrzeń, w której trzeba zrobić wszystko. Raczej pole do uzupełnień i niewielkich korekt, powtórzenia badań (czas

płyńie), co wynika ze zmieniającego się stanu wiedzy. Wiedzy, którą trzeba się dzielić. Stąd propozycja utworzenia, w dłuższej perspektywie, internetowego **BANKU DOBRYCH PRAKTYK** – strony www publikującej materiały informacyjne, przykłady wzorcowych rozwiązań, powtarzalnych wytycznych.

Elementem składowym BDP muszą być poradniki dla właścicieli i wspólnot, na wzór brytyjskich informatorów, jak chronić dany typ zabytku, jak zachowywać walory detalu, architektury, zieleni i przestrzeni publicznych. To też pole do prezentacji analiz i dokumentów dotyczących obszaru Parku Kulturowego. Z programów, jakie powinny powstać pod auspicjami Miejskiego lub Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie, jako najważniejsze w tej chwili wskazuje się:

- program inwentaryzacji detalu architektonicznego,
- program inwentaryzacji i ochrony wnętrz publicznych (ponowienie i aktualizacja badań) z publikacją i katalogiem zachowanych elementów,
- katalog form małej architektury (wraz z elementami infrastruktury);
- aktualizacja rozpoznania archeologicznego (z preferencją dla metod nieinwazyjnych), wyprzedzająca wszelkie decyzje inwestycyjne.

Wyniki badań powinny być uzupełniane na bieżąco na stronach internetowych Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem. Są ważnym elementem kształtowania świadomości mieszkańców, określania znaczeń miejsc i obiektów. Celowe jest również udostępnienie dokumentacji archiwalnych, już opracowanych, wykonanych w przeszłości przez specjalistów, finansowanych z pieniędzy publicznych.

III.4.2. Wskazania w zakresie urbanistyki

Dla ochrony i rewitalizacji układu urbanistycznego, skomplikowanej, narastającej przez wieki tkanki miasta niezbędne są skoordynowane działania ochronne, planistyczne i legislacyjne. Ważny jest nadzór nad realizacjami tak, by nie odbiegały od wydanych zezwoleń.

- Ochrona układu urbanistycznego w postaci struktury budynków, układu komunikacyjnego, przestrzeni publicznych i półpublicznych (potwierdzona zapisami planistycznymi).
- Ochrona historycznej linii zabudowy, gabarytów i form architektonicznych (potwierdzona zapisami planistycznymi).
- Ochrona zagospodarowania i użytkowania przestrzeni i kubatur w celu zachowania charakteru mieszkalnego dzielnicy, z uwzględnieniem utrzymania infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej i usługowej, ukierunkowanej na utrzymanie komfortu życia miejscowej społeczności, przy poszanowaniu form i historycznej substancji architektonicznej (potwierdzona w dokumentach planistycznych i strategiach rozwoju Gminy Miejskiej Kraków).
- Ochrona i pielęgnacja sieci ciągów pieszych, rozbudowa tras rowerowych, spacerowych i terenów rekreacyjnych, przy jednoczesnym kontrolowaniu ruchu innych pojazdów niesamochodowych (meleksów) lub urządzeń transportu osobistego i hulajnóg elektrycznych.
- Wprowadzenie strategii utrzymania i przywracania klimatu krajobrazu kulturowego oraz wyrazu architektonicznego i urbanistycznego przestrzeniom publicznym: alejom, placom, ulicom, parkom i wnętrzom handlowym.
- Niezbędne jest uregulowanie kwestii związanych z lokalizacją oraz wyglądem straganów, kiosków i systemu food trucków (te, które można, należałoby usunąć od razu, mimo zapisu w MPZP o utrzymaniu istniejących obiektów o funkcji usługowej).

- Weryfikacja samowoli budowlanych, zakaz lokalizacji nowych kiosków i stoisk.
- Ograniczenie ustawiania stoisk ulicznych, standów, z wyjątkiem krótkotrwałych imprez masowych. Uporządkowanie budek szpecących m.in. wylot ul. Miodowej i ul. Dajwór.
- Weryfikacja usytuowania, barwy i natężenia oświetlenia ulicznego to z jednej strony poprawa wystroju przestrzeni publicznych, z drugiej – zwłaszcza w miejscach leżących na uboczu – element podnoszenia poziomu bezpieczeństwa.
- Poprawa jakości otoczenia mieszkaniowego poprzez odpowiednie wyposażenie (place zabaw dla dzieci, miejsca odpoczynku i spotkań mieszkańców itp.).
- Uporządkowanie istniejącej małej architektury, elementów wstawianych w miarę zużywania się starych – wzorniki określają jednolity wzór ławek i koszy na śmieci, lamp, ławek, ogrodzeń, trzepaków itd.
- Konieczność rekompozycji placu Wolnica, zdominowanego przez przeszkody funkcjonalne. Środek placu jest nie jest *de facto* użytkowany.

III.4.3. Wskazania w sferze architektury i budownictwa

Zachowanie, rewaloryzacja i modernizacja substancji budowlanej jako elementu zespołu urbanistycznego o szczególnych wartościach i znaczeniu historycznym, architektonicznym i przestrzenno-funkcjonalnym.

- Przy odnawianiu elewacji budynków nakazuje się powrót do stanu pierwotnej kompozycji kolorystycznej, według wskazań konserwatorskich (zob. internetowy Bank Dobrych Praktyk).
- Nakaz stosowania materiałów wykończeniowych nawiązujących do historycznych, z zastosowaniem: tynków szlachetnych, lastryka, kamienia, zarówno w odniesieniu do elewacji budynku, jak również poszczególnych jej elementów architektonicznych (cokoły, portale, kolumny, schody, pochylnie, murki itp.).
- Usunięcie z elewacji wszystkich elementów dodanych (kosze na ulotki, tablice ogłoszeniowe) i przeniesienie ich do bram, a domofonów na boczne ściany portali.
- Ograniczenie możliwości zewnętrznego docieplania elewacji (termomodernizacja).
- Ograniczenie możliwości montażu paneli fotowoltaicznych.
- Zakaz zamurowywania okien.
- Zakaz umieszczania na elewacjach agregatów klimatyzacyjnych.
- Wymiana obłachowań gzymsów na „antyptasie” kolce w neutralnym kolorze (ecopic) lub polietylenowe siatki.
- Zakaz zmiany pierwotnej formy i rozmiarów otworów okiennych i podokapowych i strychowych. Nakaz stosowania zasady symetrii, rytmu, podziałów, szerokości i osi kompozycyjnych dla otworów stolarki okiennej i drzwiowej w przypadku rozbudowy, przebudowy lub nadbudowy w istniejących budynkach.
- Zakaz stosowania kasetowych rolet zewnętrznych.
- Termomodernizacje¹⁰ zewnętrzne są dopuszczalne wyłącznie w przypadku, gdy budynek nie posiada dekoracji architektonicznej lub wystój elewacji jest bardzo skromny. W przypadku

¹⁰ Termoizolacja jest problemem szerszym, o długiej już historii relacji z ochroną zabytków. Nie ma od niej odwrotu, jednak w przypadku obiektów zabytkowych dostrzega się konieczność ograniczania swobody zarządców

występowania szlachetnych tynków, np. na cokołach lub portalach, elementy te są wyłączone z ocieplenia. Natomiast przy prostych dekoracjach, np. w postaci prostych gzymsów lub opasek okiennych, są one odtwarzane w nowej substancji.

- Zakaz docieplania zewnętrznego budynków w sposób powodujący zacieranie się artykulacji architektonicznej i detali architektonicznych. Sama termoizolacja wewnątrz jest niezbędna ze względu na niski poziom efektywności energetycznej budynków.
- Zakaz likwidacji parapetów podokiennych podczas termomodernizacji. Zakaz zmiany profiliów i głębokości gzymsów.
- Nakaz utrzymania historycznej formy dachów, zgodnej z zaleceniami wyszczególnionymi w MPZP¹¹.
- Nakaz utrzymania i stosowania historycznej kolorystyki elewacji, z zaleceniem stosowania tynków szlachetnych w odcieniach kolorów nawiązujących do pierwotnie stosowanych; dopuszcza się stosowanie różnego stopnia nasycenia kolorem, zgodnie z historyczną kompozycją – wymagane jest trzymanie się zaleceń konserwatorskich.
- Kategoryczny zakaz malowania fragmentów elewacji, np. wokół sklepów, łuków bram, pilastrow, odnawiania wyłącznie parterów.

| 66

Wiele wewnątrz obiektów publicznych i półpublicznych (sklepy) zniszczono na naszych oczach. Działania były spóźnione. Wnętrza sklepów są słabo chronione przed inwencją właścicieli i wynajmujących, którzy „unowocześniają” je, likwidując lub zasłaniając historyczne elementy.

III.4.4. Wskazania w sferze infrastruktury i komunikacji

Funkcjonalny system komunikacji jest ważnym elementem zachowania krajobrazu kulturowego. W przypadku miasta narastającego i zmieniającego się od średniowiecza, jest to wyzwanie szczególne – potrzeba dostosowania współczesnych standardów do istniejącego układu i zasobu.

Uporządkowania wymaga zagęszczająca się ilość elementów infrastruktury technicznej. Wybujała zieleń ogranicza ekspozycję, a intensywność ruchu samochodowego i ogrodzenia torowisk przekształciły przestrzeń łączącą w barierę wprowadzającą silne podziały.

w tej mierze. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. z 2013 r., poz. 1409 ze zm.) z dniem 1.03.2015 r. (Dz.U. z 2014 r., poz. 1200) zmieniła niektóre swoje unormowania prawne. Zmiana stanu prawnego była spowodowana koniecznością: 1) transpozycji dyrektywy Rady 92/57/EWG z dnia 24 czerwca 1992 r. w sprawie wdrożenia minimalnych wymagań bezpieczeństwa i ochrony zdrowia na tymczasowych lub ruchomych budowach (ósma szczegółowa dyrektywa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG) (Dz. Urz. WE L 245 z 26.08.1992, str. 6; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 2, s. 71); 2) transpozycją części postanowień dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/31/UE z dnia 19 maja 2010 r. w sprawie charakterystyki energetycznej budynków (Dz. Urz. UE L 153 z 18.06.2010, str. 13).

¹¹ Nakaz zachowania istniejącego kształtu dachów, z możliwością doświetlenia poddaszy poprzez lukarny lub okna połaciowe pod warunkiem: a) stosowania osiowania lukarn i okien połaciowych z otworami okiennymi i drzwiowymi na niższych kondygnacjach, lub symetrycznie (osiowo) względem kompozycji elewacji budynku; b) stosowania jednolitej formy lukarn na danym budynku, z zaleceniem stosowania lukarn jednospadowych lub trzyspadowych; c) dla lukarn trzyspadowych stosowania jednakowego kąta nachylenia połaci lukarn i dachów; d) dachy lukarn nie mogą się łączyć; e) w jednej lukarnie dopuszcza się maksymalnie dwa okna; f) stosowania minimalnej odległości lukarn od ścian szczytowych wynoszącej 1,5 m; g) lokalizowania kalenic lukarn min. 0,5 m poniżej głównej kalenicy dachu; h) lokalizowania wszystkich okien połaciowych na jednej wysokości; i) stosowania okien połaciowych o jednakowej wielkości.

- Segregacja ruchu kołowego i pieszego jest niezbędna. Bez niej poruszanie się na niektórych obszarach Parku Kulturowego (np. ul. Szeroka, ul. Bożego Ciała) nie może być swobodne, bezpieczne i bezkolizyjne.
- Występuje potrzeba lokalizacji parkingów przeznaczonych wyłącznie dla mieszkańców (strefy i identyfikatory) oraz zbiorczych parkingów podziemnych dla mieszkańców i odwiedzających – problem wymaga odrębnego studium funkcjonalnego i wykonalności (w tym ze względu na ochronę dziedzictwa archeologicznego i kulturowego).

Wiodącym elementem układu są ulice: Stradom i Krakowska (z Placem Wolnica) oraz rejon ul. Skąpczej, a także Szerokiej, wyrazista przestrzeń będąca początkiem układu przestrzennego. Swą formą potwierdzają znaczenie i rolę, jaką pełnią w strukturze przestrzennej, tworząc szkielet funkcjonalno-kompozycyjny. Główne arterie (ul. Dietla, Starowiślna, Stradom, Krakowska, Podgórska) przejęły funkcję komunikacyjną, co osłabiło ich siłę i rangę kompozycyjną. W ciągu np. ul. Dietla dominują przeszkody funkcjonalne, są odizolowane komunikacją od przestrzeni publicznych. W chwili obecnej nie są użytkowane zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Wizualnie i funkcjonalnie dominuje kierunek wzdłuż ulic; kierunki i połączenia poprzeczne uległy ograniczeniu.

- Natychmiastowe ograniczenie tonażu aut wjeżdżających na teren Parku Kulturowego. Limitowanie możliwości parkowania pojazdów powyżej 2,5 tony – wjazd wyłącznie na czas czynności załadunkowych; aktywność straży miejskiej w egzekwowaniu zakazu.
- Poprawa systemu komunikacji publicznej.
- Poprawa systemu komunikacji i parkowania z uwzględnieniem historycznych struktur przestrzenno-funkcjonalnych.
- Korekty i uzupełnienia komunikacji kołowej i parkingów powinny być prowadzone w sposób nienaruszający bezkolizyjnych traktów pieszych.
- Odnowa infrastruktury technicznej komunikacji miejskiej, stała optymalizacja systemu w celu poprawy jej efektywności i wydolności oraz elastycznego uwzględniania ewoluujących potrzeb, przy minimalnej ingerencji w obszary zabytkowe.
- Utrzymanie historycznie ukształtowanej i zachowanej sieci dróg. Główne aleje (Dietla, Starowiślna, Krakowska, św. Gertrudy, Podgórska) są zdominowane przez funkcję komunikacyjną, co osłabiło ich siłę kompozycyjną.
- Weryfikacja i usunięcie zbędnych znaków drogowych i drogowisk.
- Realizacja ustaleń w zakresie zagospodarowania, użytkowania i utrzymania terenów komunikacji kołowej, transportu publicznego, parkingów i komunikacji pieszej wymaga zapewnienia warunków dla poruszania się osób niepełnosprawnych (w tym z dysfunkcją wzroku) – w terenach z urządzeniami i obiektami dla komunikacji kołowej, pieszej i rowerowej.
- Segregacja ruchu kołowego i pieszego. Poruszanie w kwartałach powinno być swobodne, bezpieczne i bezkolizyjne.
- Pałaca potrzeba naprawy chodników: zakaz stosowania brukbetu. Niski standard przestrzeni publicznych, postępująca degradacja to widoczne bolączki.
- Uporządkowanie przestrzeni ulicznej pod kątem funkcjonalnym i estetycznym w sposób adekwatny do rangi i funkcji poszczególnych ulic i placów w strukturze obszaru.
- Ochrona historycznych bruków (szczególnie w ulicy Szerokiej).
- Zakaz malowania chodników i jezdni z dopuszczeniem w zakresie oznaczeń służących bezpieczeństwu ruchu.
- Zakaz wprowadzania oznaczeń barwnych dla tras rowerowych i miejsc postojowych.

Liczba miejsc parkingowych nie przystaje do obecnych potrzeb. Liczba samochodów przyrosła gwałtownie. Trzeba więc sobie jasno i uczciwie powiedzieć: nie ma już i raczej nie będzie

możliwości, aby każdy zaparkował pod własnym oknem. Rozwiązanie problemu parkowania to jedno z wyzwań dla władz miasta.

- Określenie chłonności ulic i wydanie identyfikatorów uprawniających do parkowania w ilości odpowiadającej możliwościom. Parkingi rozwijają się chaotycznie, kosztem chodników, zieleni, terenów rekreacyjnych i sportowych.
- Narasta potrzeba lokalizacji parkingów zbiorczych. Analiza możliwej lokalizacji zbiorczego parkingu na terenie np. dawnej elektrowni, gdzie tereny miejskie zawłaszczyła spółka Tauron. Zarezerwowanie pod strategiczny parking rejonu ul. Halickiej oraz odzyskiwanej przestrzeni pod estakadą kolejową.
- Usunięcie „dzikich” parkingów z placów np. przy ul. Dajwór (zakaz parkowania autobusów wycieczkowych).

| 68

Bez infrastruktury nie ma miasta, ale nie może ona szpeci. Infrastruktura nie jest wyłączona z obszaru zabytkowego i np. forma latarni nie może być uzależniona wyłącznie od ceny i liczby luksów.

- Infrastruktura telekomunikacyjna i anteny satelitarne powinny być przeniesione z fasad na dachy, zwłaszcza przy głównych placach i ciągach komunikacyjnych.
- Zakaz prowadzenia luźno kabli antenowych po elewacjach budynków.
- Zakaz umieszczania na fasadach klimatyzatorów.
- Niezbędne jest uporządkowanie anten dachowych. W MPZP umieszczono zakaz lokalizacji anten, masztów oraz innych urządzeń technicznych na dachach budynków frontowych w miejscach widocznych z poziomu przechodnia.
- Anteny wolnostojące oraz lokalizowane na budynkach nie mogą stanowić dominanty w terenie, nie mogą też przesłaniać osi widokowych i kompozycyjnych.
- Modernizacja Placu Nowego.
- Zapanowanie nad chaosem sezonowych knajpek „leżakowych”, food trucków etc.

III.4.5. Wskazania w sferze kształtowania walorów widokowych

Teren opracowania Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem obejmuje kilka odmiennych w charakterze obszarów. Oprócz wskazanego w nazwie Kazimierza, będącego niegdyś autonomiczną jednostką osadniczą i Stradomia w postaci przedmieścia rozwiniętego na brzegu dawnej rzeki, zawiera w sobie Bulwary Wiślane i teren znajdujący się kiedyś pomiędzy granicą Kazimierza a dawną Wisłą. To zróżnicowanie niegdyś odrębnych struktur powoduje, że teren ten stanowi mozaikę części o różnym charakterze, genezie i sposobie zagospodarowania. Dotychczas opracowywane Park Kulturowy Stare Miasto, czy Nowa Huta posiadały spójny charakter, podkreślony centralną przestrzenią publiczną. W przypadku Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem mamy zestaw odmiennych przestrzeni, połączonych i jednocześnie rozdzielonych ciągami komunikacyjnymi o różnej intensywności. Co więcej, teren ten jest areną intensywnych procesów inwestycyjnych. Jest w trakcie gruntownych przemian, a niektóre jego fragmenty zyskują w wyniku przebudów formę zmieniającą dotychczasowe warunki widokowe.

U podstaw zróżnicowanego krajobrazu terenu Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem znajdują się uwarunkowania naturalne. Decydujący wpływ na dzisiejszy kształt przestrzenny obszaru miała rzeka Wisła, jej dopływy, starorzecza i tereny podmokłe. Ślady tych terenów zostały zapisane w kształcie struktury urbanistycznej, stanowiąc powiązanie z naturalną przeszłością miejsca i jego geomorfologiczną genezą. Uwarunkowania naturalne zapisane zostały również w niektórych nazwach ulic i skwerów takich jak ul. Starowiślna, św. Sebastiana – ślad po Stawie św. Sebastiana, Plac na Stawach, dawna nazwa Brzeg Miejski – obecnie ul. Dietla. O związku z wodą przypominają również nazwy dawnych rzemiosł związanych z rzekami jak np. ulica Blich czy Rybaki. Kształt przestrzenny odzwierciedla również zmagania z żywiołem przy jednoczesnym korzystaniu z jego mocy.

Liczne powodzie powodowały bezpieczne odsuwanie się od brzegów rzeki i starania opanowania jej niszczycielskich pływów. Dyskutowane ostatnimi czasy przez środowiska architektoniczne odwrócenie miasta frontem do rzeki ma u swych podstaw skomplikowaną i złożoną historię, która zadecydowała o charakterystycznym sposobie kształtowania strefy przybrzeżnej, odmiennej od brzegów Sekwany czy Tamizy.

Formy osadnicze szukały stabilnego, w miarę bezpiecznego gruntu, wolnego od kaprysów Wisły. Powstawały z dala od jej brzegów, omijały bagna i stawy, umacniając się i chroniąc przed zmianami poziomu wód.

| 69

1. Charakterystyka widokowa terenu

Przedmiotowy teren opracowania od strony północno – zachodniej przylega do Parku Kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Stare Miasto, obejmujący Stare Miasto i Planty Krakowskie wraz ze Wzgórzem Wawelskim i jego otoczeniem, będącym obszarem wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO. Od strony północno – wschodniej przebudowywany właśnie trakt kolejowy oddziela teren od dzielnicy Grzegórzki, natomiast od strony południowej, południowo – wschodniej i południowo zachodniej teren ramuje rzeka Wisła. Granica Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem biegnie osią rzeki.

Usytuowanie i struktura urbanistyczna odzwierciedla się w cechach widokowych tej przestrzeni. Zwarty układ miejski nasycony obiektami o cechach akcentów, subdominant i dominant oraz sąsiedztwo Starego Miasta i Wzgórza Wawelskiego kształtują widoki wertykalne o dynamicznej linii nieba, zwieńczone subdominantami i dominatami. Sąsiedztwo rzeki otwiera szerokie przedpole od strony południowo – wschodniej po południowo – zachodnią, tworząc ekspozycje dalekie i rozległe. Rzeka stanowi tu przedpole widokowe dla ekspozycji Podgórze, Dębnik i Kopca Kościuszki. Dzięki tym uwarunkowaniom elementy zewnętrzne wzbogacają widoki z terenu opracowania tworząc tzw. widoki zapożyczone. I tak pejzaż Parku Kulturowego jest widokowo zintegrowany z Kopcem Kościuszki, Kopcem Krakusa, Kościołem Mariackim, Wawelem itp.

Kopiec Tadeusza Kościuszki znajduje się na zachód od punktów K5 oraz C2, w odległości ok. 3,2-3,3 km. Z punktu kluczowego K8, kierując wzrok na północny – zachód, oś ulicy Starowiślniej domyka wieża **kościół Mariackiego** (dystans 1,6 km). Z ul. Podgórskiej, patrząc w kierunku południowym i południowo – zachodnim, można dostrzec **kościół MB Nieustającej Pomocy** z punktów K8 (dystans 1,3 km), u4 (1 km), K7 (0,9 km), C3 (0,89 km), u3 (0,8 km). Korzystnie widokowo oddziałuje kościół **p.w. św. Józefa**, znajdujący się po drugiej stronie Wisły. Stanowi on zamknięcie kompozycyjne osi ul. Gazowej (z punktu widokowego C10 oddalony jest na dystans ok. 0,7 km). Ponadto wieżę kościoła św. Józefa dostrzec można z punktów zlokalizowanych m.in. na ul. Podgórskiej, tj: K8 (dystans 0,7 km), u4 (0,5 km), K7 (0,4 km), C3 (0,4 km), K6 (0,5 km), na ul. Rybaki z punktu u2 (dystans 0,7 km), czy też z punktu kluczowego K1, znajdującego się na Moście Dębnickim (dystans 2 km). **Wzgórze Wawelskie**, jest wyniesione znacznie ponad poziom analizowanego terenu i pomimo braku rozległego przedpola stanowi istotny element w kompozycji widokowej Stradomia. Jest ono eksponowane z punktów i ciągów widokowych znajdujących się w północno -zachodniej części obszaru opracowania, jak np. K1 (dystans 0,5 km do Katedry Wawelskiej), K2 (0,3 km), K3 (0,2 km), C4 (0,4 km), C1 (0,5 km), C5 (0,5 km), u12 (0,4 km). Widoki lokalne kształtują się w oparciu o charakter zabudowy i kształt urbanistyczny układu. W strukturze urbanistycznej dominują bryły kościołów.

1.1. Ekspozycja bierna

Ekspozycja bierna określa widoki na krajobraz. Może to być widok na wnętrza urbanistyczne lub jego fragment oraz na panoramę lub sylwetę. Elementami składowymi przedmiotu ekspozycji biernej są obiekty w postaci dominant, subdominant i akcentów, przedpole widoku oraz jego tło.

W przestrzeni Parku Kulturowego dominanty, subdominanty i akcenty wyróżniono na podstawie gabarytu wysokościowego. Dominantą określono obiekt przewyższający pozostałe zlokalizowane na terenie opracowania o 13 m. Jest nim Bazylika Bożego Ciała (264 m n.p.m.). Do grupy subdominant zakwalifikowano obiekty nie przekraczające pułapu 251 m n.p.m. wysokości bezwzględnej. Za akcenty uznano obiekty wkomponowane w tkanę urbanistyczną wyróżniające się wysokością lub formą. Ich wysokość nie przekracza średnio 220 m n.p.m. wysokości bezwzględnej. Rozkład elementów ekspozycji biernej przedstawia mapa (Ryc. 1).

| 70

Zestaw elementów ekspozycji biernej

Dominanty

Bazylika Bożego Ciała (264 m n.p.m.)

Subdominanty

- kościół św. Bernarda (240 m n.p.m.)
- kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej (251 m n.p.m.)
- Bazylika Najśw. Michała Archanioła i św. Stanisława (249 m n.p.m.)
- Kościół Bonifratrów (235 m n.p.m.)
- ratusz kazimierski (240 m n.p.m.)

Akcenty

- kościół p.w. Nawrócenia św. Pawła (222 m n.p.m.)
- synagoga Kupa (216 m n.p.m.)
- synagoga Remuh (212 m n.p.m.)
- synagoga Poppera (220 m n.p.m.)
- synagoga Wysoka (225 m n.p.m.)
- synagoga Tempel (218 m n.p.m.)
- synagoga Chabad Lubawicz (223 m n.p.m.)
- kościół św. Agnieszki (222 m n.p.m.)
- synagoga Kowea Itim le-Tora (220 m n.p.m.)
- stara zajezdnia (209 m n.p.m.)
- Muzeum Inżynierii Miejskiej (214 m n.p.m.)
- Szpital Bonifratrów (232 m n.p.m.)
- Stara Synagoga (215 m n.p.m.)

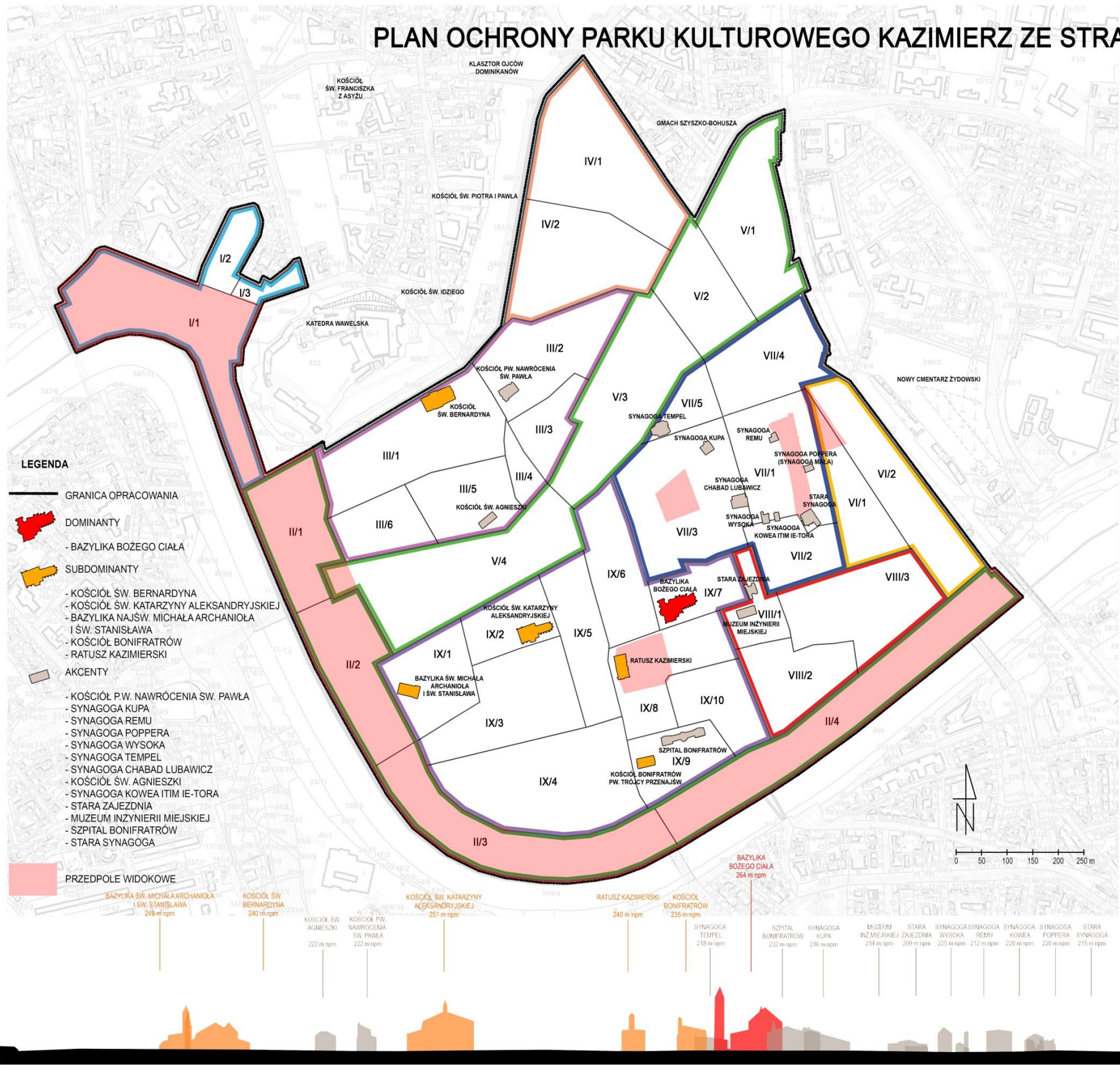
Przedpola widokowe

- Plac Wielkiej Armii Napoleona
- Bulwar Czerwieński
- Bulwar Kurlandzki
- Bulwar Inflancki
- Plac Wolnica
- Plac Nowy

- ul. Szeroka
- Skwer im. Bartolomeo Berrecciego

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

EKSPOZYCJA BIERNA

- ZWAK I Port na Wiśle
- I.1 Zakole Wisły
 - I.2 Plac Na Groblach
 - I.3 Podzamcze
- ZWAK II Bulwary i Mosty
- II.1 Rybaki
 - II.2 Bulwar Inflancki Pn
 - II.3 Bulwar Inflancki Pd
 - II.4 Bulwar Kurlandzki
- ZWAK III Stradom
- III.1 Bernardyni
 - III.2 Misjonarze
 - III.3 Bożogrobcy
 - III.4 Piekielko
 - III.5 Koletki
 - III.6 Nadwiślan
- ZWAK IV Łąka Św. Sebastiana
- IV.1 Starowiślna
 - IV.2 Św. Sebastiana
- ZWAK V Planty Dietłowskie
- V.1 Wrzesińska
 - V.2 Berka Joselewicza
 - V.3 Dietla PN
 - V.4 Dietla PD
- ZWAK VI Dajwór
- VI.1 Dajwór
 - VI.2 Halicka
- ZWAK VII Oppidum Judaeorum
- VII.1 Szeroka
 - VII.2 Bawół
 - VII.3 Plac Nowy
 - VII.4 Miodowa
 - VII.5 Brzozowa
- ZWAK VIII Kwatera Św. Wawrzyńca
- VIII.1 Zajezdnia
 - VIII.2 Gazownia
 - VIII.3 Elektrownia
- ZWAK IX Kazimierz
- IX.1 Skalka
 - IX.2 Augustianie
 - IX.3 Piekarska
 - IX.4 Skawińska
 - IX.5 Krakowska zach.
 - IX.6 Krakowska wsch.
 - IX.7 Boże Ciało
 - IX.8 Wolnica
 - IX.9 Bonifratrzy
 - IX.10 Mostowa

Ryc. 1. Lokalizacja elementów ekspozycji biernej.

1.2. Ekspozycja czynna

Ekspozycją czynną określa się widoki z wnętrza architektonicznego lub obiektu na otoczenie. Składowymi ekspozycji czynnej są punkty, ciągi i płaszczyzny widokowe oraz osie widokowe. Elementy te dodatkowo zostają podzielone ze względu na zasięg, rozległość i atrakcyjność widoku na kluczowe, charakterystyczne i uzupełniające. Układ elementów ekspozycji czynnej w przestrzeni Parku Kulturowego przedstawiono na mapie (Ryc. 2. Elementy ekspozycji czynnej).

Elementy ekspozycji czynnej:

Punkty widokowe to miejsca, z których roztacza się widok wyróżniający się kompozycją i ekspozycją. Ze względu na zakres pola widzenia i atrakcyjność widoków punkty podzielono na:

Punkty kluczowe – wieloplanowe widoki lub panoramy najistotniejsze dla układu urbanistycznego, zawierające widoki zapożyczone. Z reguły są to punkty o wyróżniającym się dystansie, głębi, wieloplanowości i rozległości, znajdują się na przecięciu głównych szlaków komunikacyjnych lub w ich niedalekim sąsiedztwie.

Punkty charakterystyczne – widoki o mniejszym zasięgu. Wyróżniają się dystansem i głębią lub rozległością, są reprezentatywne dla Kazimierza i Stradomia.

Punkty uzupełniające – efektowne ujęcia, głównie wertykalne, obejmujące mały kąt widzenia.

Ciągi widokowe to trakty komunikacyjne o wyjątkowej sekwencji przestrzeni. Oferują obserwatorowi następstwo krajobrazów ukazując kolejne fragmenty miasta w kontekście otoczenia. Klasyfikacja ciągów widokowych opiera się na analogicznej jak w przypadku punktów hierarchii:

Ciągi kluczowe – najważniejsze i równocześnie najintensywniej uczęszczane szlaki komunikacyjne, kreujące najciekawsze sekwencje wewnątrz o wyjątkowej różnorodności i ciekawej kompozycji.

Ciągi charakterystyczne – rzadziej uczęszczane szlaki komunikacyjne, oferujące atrakcyjną sekwencję przestrzeni. Dominują w nich widoki przede wszystkim wertykalne.

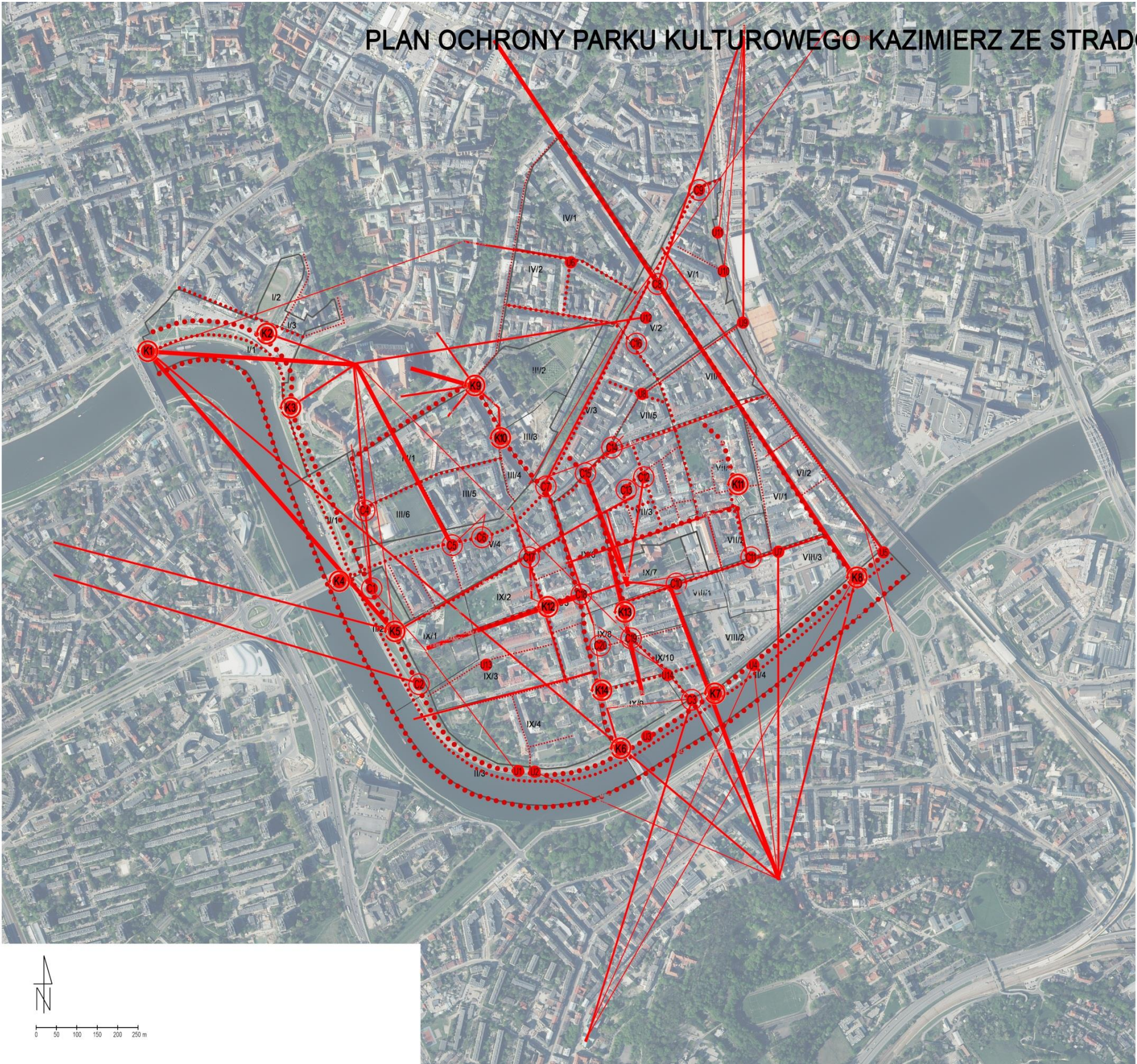
Ciągi uzupełniające – pozostałe ulice i trasy znajdujące się w zakresie opracowania.

Osie widokowe – to umowne linie proste prowadzące wzrok, rozpięte pomiędzy punktem obserwacji a obiektem obserwacji. W przypadku widoków zapożyczonych osie wychodzą poza zakres opracowania. W opracowaniu wyodrębniono:

Osie kluczowe – wieloplanowe osie przekrojowe o skali mezo.

Osie charakterystyczne – osie widokowe o mniejszym zasięgu, skierowane na najważniejsze dominanty.

Osie uzupełniające – nieoczywiste, malownicze osie o zasięgu w skali mikro.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

EKSPOZYCJA CZYNNA

WALORYZACJA
PUNKTÓW, OSI I CIAGÓW WIDOKOWYCH

- PUNKTY KLUCZOWE
- PUNKTY CHARAKTERYSTYCZNE
- PUNKTY UZUPEŁNIAJĄCE
- OSIE KLUCZOWE
- OSIE CHARAKTERYSTYCZNE
- OSIE UZUPEŁNIAJĄCE
- KLUCZOWE CIĄGI WIDOKOWE
- CHARAKTERYSTYCZNE CIĄGI WIDOKOWE
- UZUPEŁNIAJĄCE CIĄGI WIDOKOWE

Ryc. 2. Elementy ekspozycji czynnej.

2. Waloryzacja

Na etapie badania zasobu przeanalizowano dane historyczne, dokonano analizy ekspozycji czynnej i biernej. Na podstawie analiz numerycznego modelu terenu określono udział poszczególnych wnętrz w ekspozycji najważniejszych dominant i subdominant struktury urbanistycznej.

| 75

Na podstawie zebranych danych dokonano oceny widokowej poszczególnych wnętrz.

Na wartość ekspozycji czynnej złożyła się zasobność wnętrza w elementy ekspozycji czynnej: punkty, ciągi i powierzchnie widokowe oraz hierarchia tych elementów wyrażona w postaci widoków kluczowych, charakterystycznych czy uzupełniających. Ekspozycję oceniono w 5 stopniach przyznając wartość najwyższą, wysoką, średnią, niską i najniższą.

Na wartość ekspozycji biernej złożyła się wartość eksponowanej tkanki urbanistycznej oraz kompozycja widoku. Ekspozycję oceniono w 5 stopniach przyznając wartość najwyższą, wysoką, średnią, niską i najniższą.

Wartość ekspozycji biernej eksponowanej tkanki urbanistycznej wyznacza jej wartość historyczna. Oparto się tutaj na historycznej ocenie elementów wnętrza będących przedmiotem ekspozycji. Na ocenę kompozycji widoku składa się jego rozległość horyzontalna i zakres wertykalny. Ważnym elementem kompozycji widoku są widoki zapożyczone, a w szczególności dostępność elementów ekspozycji biernej takich jak dominanty, subdominanty i akcenty. Ich charakterystykę precyzyjnie wyznaczono na podstawie analizy pól widoczności z dominant i subdominant oraz stopnia ich nawarstwienia (stopień widoczności).

Z uwagi na znaczne zaniedbanie terenu i nawarstwienie elementów przypadkowych zastosowano dodatkowe kryterium oceny jakim jest **stopień skażenia widoku**.

Poprzez skażenie widoku rozumie się nawarstwienie elementów negatywnych, wynikających z zaniedbania i przypadkowości lokalizacji wyposażenia, infrastruktury czy innych elementów użytkowych. Ocena ta nie jest związana z substancją budującą wnętrza, ale z jej wierzchnią warstwą w postaci stanu elewacji i nawierzchni oraz z elementami narosłymi w trakcie użytkowania tych przestrzeni, w wyniku braku kontroli i właściwego zarządzania, takimi jak: chaotyczna mała architektura, zaniedbana zielen, obecność reklam, nadmiar znaków drogowych oraz przypadkowe lokalizacje miejsc parkowania i postoju samochodów. Stopień skażenia podzielony został na trzy kategorie: wysoki, średni oraz niski, co obrazuje poniższa tabela (Tab. 1).

Tab. 1. Stopień skażenia widoku

ZWAK	WAK	ELEMENTY							STOPIEŃ SKAŻENIA			
		Zaniedbane nawierzchnie	Zaniedbane elewacje	Chaos małej architektury	Chaotyczna zieleni	Reklamy	Znaki dro- gowe	Samochody	Wysoki	Średni	Niski	
I.1	Zakole Wisły	1				2					X	barki/reklamy na barkach
I.2	Plac Na Gro- blach				1	1		2			X	nadmiar ogrodzeń/ słaba dostępność
I.3	Podzamcze							1			X	
II.1	Rybaki	2				1					X	detale do uporządkowania / nawierzchnie/barierki
II.2	Bulwar Inf- lancki Pn	1				1					X	
II.3	Bulwar Inf- lancki Pd	2				3					X	widok na reklamy na prze- ciwnym brzegu
II.4	Bulwar Kur- landzki	2				1	1				X	barki/reklamy na barkach
III.1	Bernardyni	1		1		1	2	2		X		nawierzchnia/ kom. ko- łowa przewymiarowana
III.2	Misjonarze										X	
III.3	Bożogrobcy	1				2	1	2		X		ogrodzenia
III.4	Piekiełko	2	1	2	1	2	2			X		
III.5	Koletki		1				2	1			X	
III.6	Nadwiślan	1	3	3	1	3	2		X			reklamy na ogrodzeniach/ zieleni
IV.1	Starowiślna	2	1	3	1	2	1	3	X			Starowiślna wymaga znacznego uporządkowa- nia
IV.2	Świętego Se- bastiana	2		1	1			2			X	Sarego i św. Sebastiana piękne ulice/spo- kójne/duży udział zieleni
V.1	Wrzesińska	2	1	3	3			2	X			piękna ulica Wrzesińska/ nowe możliwości-esta- kada/ wymaga nowej kon- cepcji zagospodarowania
V.2	Berka Josele- wicza	3	2	3	3	3	1	3	X			
V.3	Dietla Pn	r	2	2		3	2			X		w remoncie, poprawa ko- munikacji, ścieżki rowe- rowe
V.4	Dietla Pd			1	1	2	3	2		X		nadmiar znaków drogo- wych/ reklam
VI.1	Dajwór	2	2			2	2	2	X			
VI.2	Halicka	3	2	3	3			3	X			
VII.1	Szeroka	2		3	2	3	2	3	X			
VII.2	Bawół		2	2		2	2			X		
VII.3	Plac Nowy	3	2	3	1	3	3	3	X			
VII.4	Miodowa	3	2	3	3	3	2	2	X			piękna ulica / nowe możli- wości-estakada/ wymaga

												nowej koncepcji zagospodarowania
VII.5	Brzozowa	3	2	3	3	3	2	3	X			
VIII.1	Zajezdnia					2	1				X	
VIII.2	Gazownia					1	1	2			X	
VIII.3	Elektrownia						1	2			X	
IX.1	Skałka	2						1			X	reklamy na rusztowaniach/ cenne drzewa przy Paulińskiej
IX.2	Augustianie		3				1	3			X	cenne drzewa przy Paulińskiej poprawa warunków/ jedno z najcenniejszych/szczególna ochrona
IX.3	Piekarska	1						2			X	brak zieleni/może woonef
IX.4	Skawińska	1					2	3		X		
IX.5	Krakowska Zach			1		2	1	2			X	
IX.6	Krakowska Wsch	3	3	2		3	2	-	X			
IX.7	Bożego Ciała	3	2	2		3	2	3	X			
IX.8	Wolnica	3	1	2	2	2	2	3	X			samochody/nawierzchnia/stan zieleni
IX.9	Bonifratrzy	1	-	-	1		1				X	
IX.10	Mostowa				1	1	1	2			X	

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

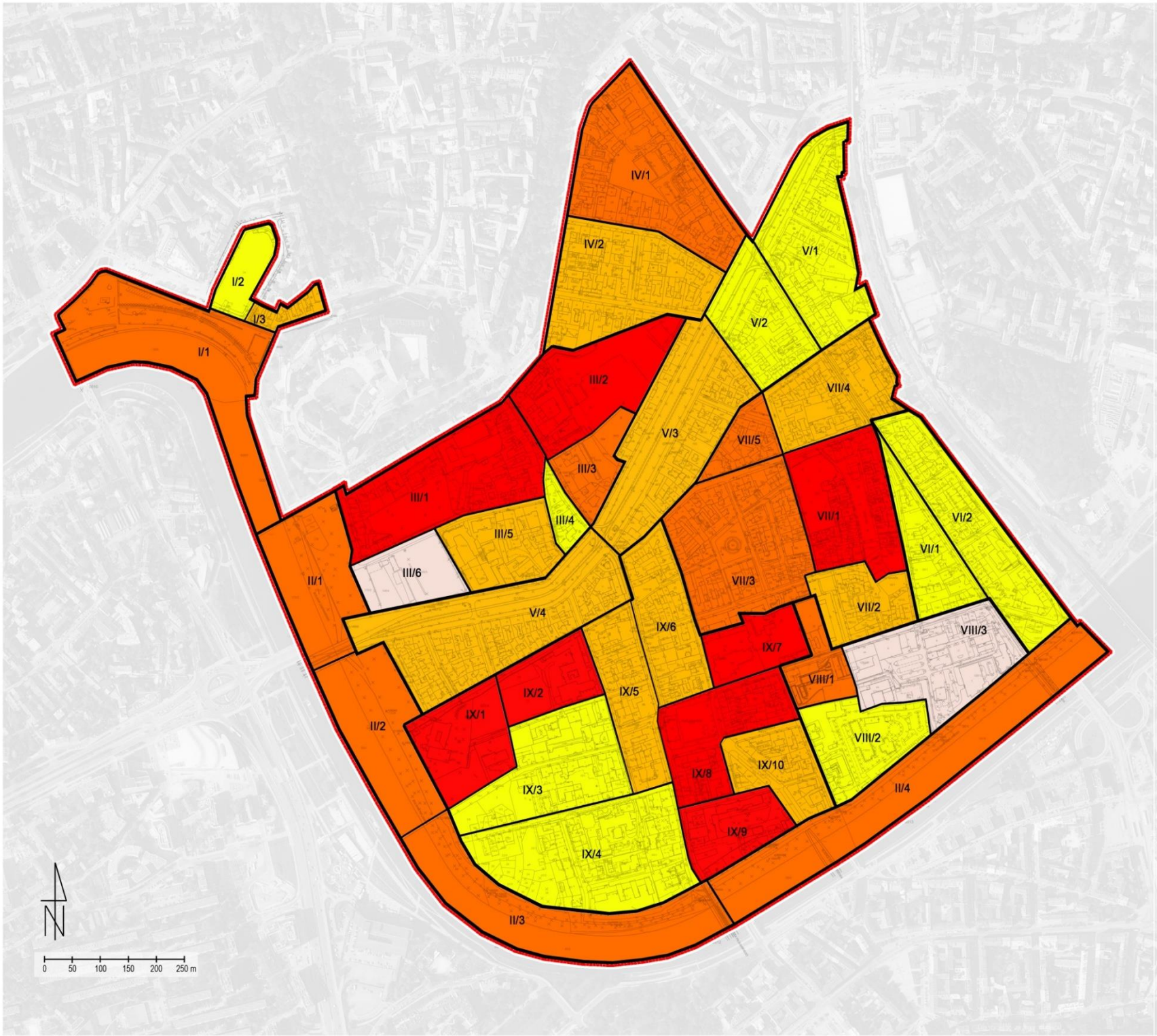
STOPNIE SKAŻENIA WIDOKÓW

Ryc. 3. Mapa stopnia skażenia widoku

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

OCENA EKSPOZYCJI - EKSPOZYCJA BIERNA

- ZWAK I Port na Wiśle
- I.1 Zakole Wisły
- I.2 Plac Na Groblach
- I.3 Podzámce
- ZWAK II Bulwary i Mosty
- II.1 Rybaki
- II.2 Bulwar Inflancki Pn
- II.3 Bulwar Inflancki Pd
- II.4 Bulwar Kurlandzki
- ZWAK III Stradom
- III.1 Bernardyni
- III.2 Misjonarze
- III.3 Bożogrobcy
- III.4 Piekiełko
- III.5 Koletki
- III.6 Nadwiślan
- ZWAK IV Łąka Św. Sebastiana
- IV.1 Starowiślna
- IV.2 Św. Sebastiana
- ZWAK V Planty Dietlowskie
- V.1 Wrzesińska
- V.2 Berka Joselewicza
- V.3 Dietla PN
- V.4 Dietla PD
- ZWAK VI Dajwór
- VI.1 Dajwór
- VI.2 Halicka
- ZWAK VII Oppidum Judaeorum
- VII.1 Szeroka
- VII.2 Bawół
- VII.3 Plac Nowy
- VII.4 Miodowa
- VII.5 Brzozowa
- ZWAK VIII Kwartal Św. Wawrzyńca
- VIII.1 Zajeżdźnia
- VIII.2 Gazownia
- VIII.3 Elektrownia
- ZWAK IX Kazimierz
- IX.1 Skalka
- IX.2 Augustianie
- IX.3 Piekarska
- IX.4 Skawińska
- IX.5 Krakowska zach.
- IX.6 Krakowska wsch.
- IX.7 Boże Ciało
- IX.8 Wolnica
- IX.9 Bonifratrzy
- IX.10 Mostowa

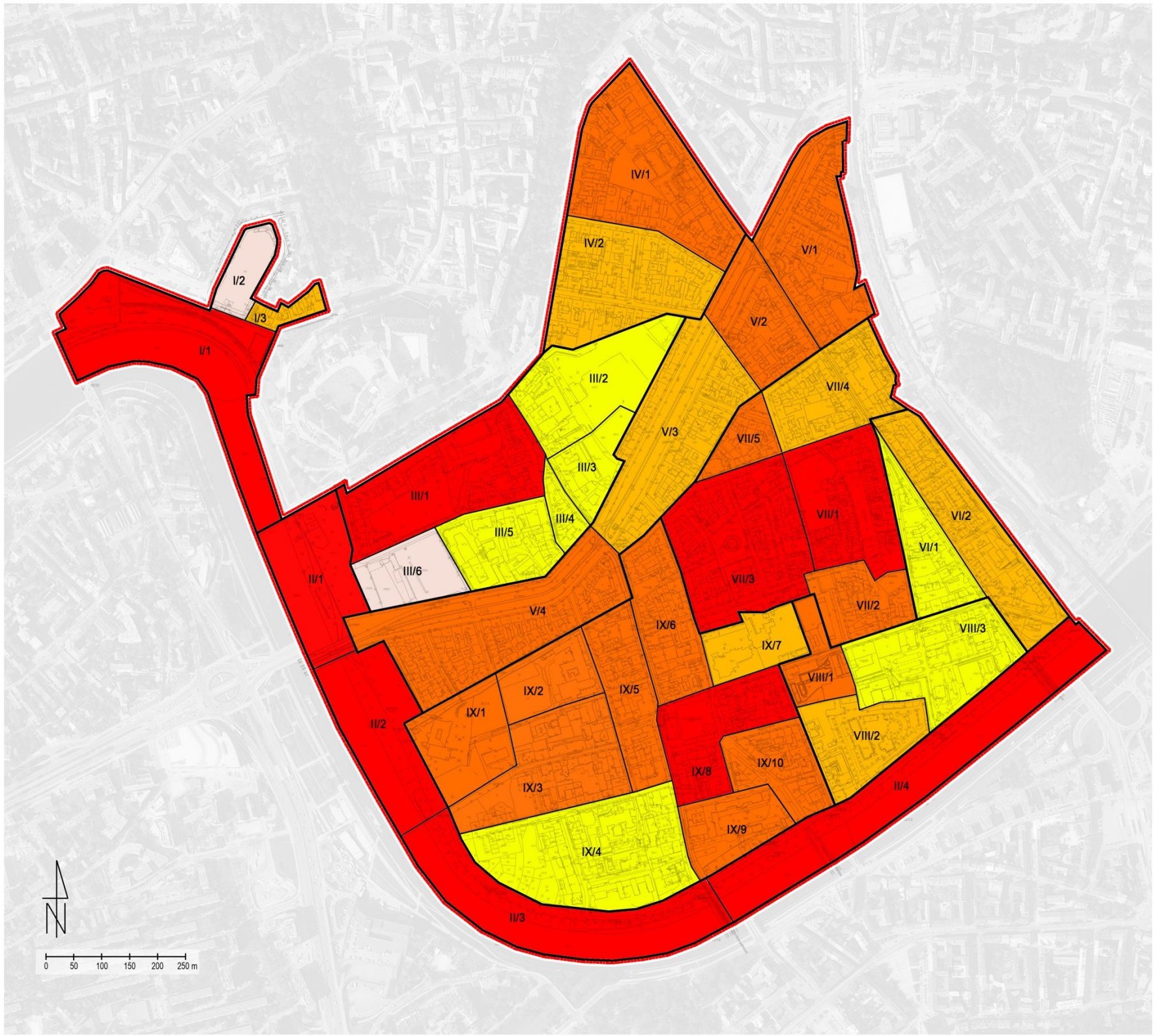
EKSPOZYCJA BIERNA

- NAJWYŻSZA
- WYSOKA
- ŚREDNIA
- NISKA
- NAJNIŻSZA

Ryc. 4. Mapa przedstawiająca ocenę ekspozycji biernej.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

OCENA EKSPOZYCJI - EKSPOZYCJA CZYNNA

- ZWAK I Port na Wiśle
- I.1 Zakole Wisły
- I.2 Plac Na Groblach
- I.3 Podzamcze
- ZWAK II Bulwary i Mosty
- II.1 Rybaki
- II.2 Bulwar Inflancki Pn
- II.3 Bulwar Inflancki Pd
- II.4 Bulwar Kurlandzki
- ZWAK III Stradom
- III.1 Bernardyni
- III.2 Misjonarze
- III.3 Bożogrobcy
- III.4 Piekiełko
- III.5 Koletki
- III.6 Nadwiślan
- ZWAK IV Łąka Św. Sebastiana
- IV.1 Starowiślna
- IV.2 Św. Sebastiana
- ZWAK V Planty Dietlowskie
- V.1 Wrzesińska
- V.2 Berka Joselewicza
- V.3 Dietla PN
- V.4 Dietla PD
- ZWAK VI Dajwór
- VI.1 Dajwór
- VI.2 Halicka
- ZWAK VII Oppidum Judaeorum
- VII.1 Szeroka
- VII.2 Bawół
- VII.3 Plac Nowy
- VII.4 Miodowa
- VII.5 Brzozowa
- ZWAK VIII Kwartal Św. Wawrzyńca
- VIII.1 Zajezdnia
- VIII.2 Gazownia
- VIII.3 Elektrownia
- ZWAK IX Kazimierz
- IX.1 Skalka
- IX.2 Augustianie
- IX.3 Piekarska
- IX.4 Skawińska
- IX.5 Krakowska zach.
- IX.6 Krakowska wsch.
- IX.7 Boże Ciało
- IX.8 Wolnica
- IX.9 Bonifratrzy
- IX.10 Mostowa

EKSPOZYCJA CZYNNA

- NAJWYŻSZA
- WYSOKA
- ŚREDNIA
- NISKA
- NAJNIZSZA

Ryc. 5. Mapa przedstawiająca ocenę ekspozycji czynnej.

3. Wyniki waloryzacji

Struktura urbanistyczna Stradomia i Kazimierza, jej budowa i usytuowanie, skutkują określonymi efektami widokowymi i przestrzennymi. Granica obszaru od strony południowo-wschodniej po południowo-zachodnią, sąsiadującą z rzeką, zapewnia dalekie ekspozycje, co przejawia się w wysokich wartościach ekspozycji czynnej. Z kolei obiekty dominant i subdominant, zlokalizowane we wnętrzu struktury, podnoszą wartości ekspozycji biernej wewnątrz tam zawartych.

| 81

W szczegółowym zakresie waloryzacja przedstawia się następująco:

3.1. Ekspozycja bierna

Najwyższe wartości ekspozycji biernej prezentują wnętrza zawierające w swej strukturze obiekty wyróżniające się w postaci dominanty lub subdominant. Widok na nie kształtuje strukturę widokową Stradomia i Kazimierza, nadając jej walory malowniczości tak charakterystycznej dla średnio-wiecznych układów kompozycyjnych (Ryc.4).

Do widoków na lokalne dominanty i subdominanty dochodzą widoki zapożyczone, czyli ekspozycja obiektów spoza terenu opracowania. Ich obecność została zbadana za pomocą wykresów widoczności. Zastosowano tutaj współczynnik stopnia widoczności jako element wspomagający ocenę. Wartość współczynnika zależy od ilości dominant widocznych z danego obszaru (Ryc.6).

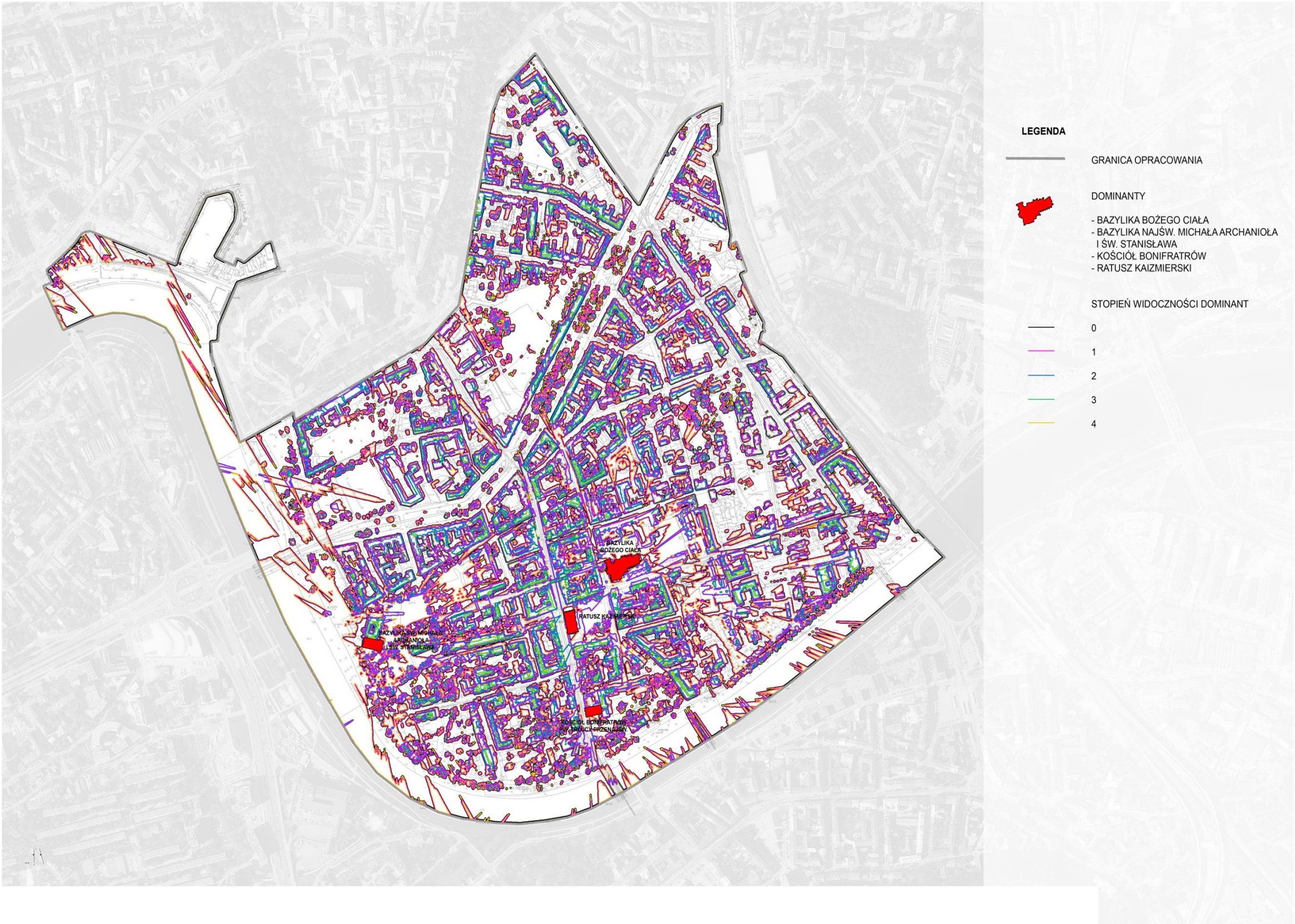
Wartość najwyższa związana jest z obecnością subdominant i akcentów oraz niższą wartością współczynnika ekspozycji.

Wartość wysoka obejmuje wnętrza o znikomym udziale form charakterystycznych.

Wartość średnia i niska to tereny pozbawione spektakularnych ujęć, stanowiące tło dla kompozycji urbanistycznej.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

STOPNIE WIDOCZNOŚCI DOMINANT

Ryc. 6. Mapa stopnia widoczności.

3.2. Ekspozycja czynna

Wartości ekspozycji czynnej wynikają z usytuowania i sąsiedztwa, jak również z położenia względem granic obszaru. Najwyższe wartości lokalizują się w strefie granicznej, przylegającej do koryta rzeki. Przedpole widokowe Wisły udostępnia walory widokowe przeciwległych brzegów. Tak więc najwyższe wartości ekspozycji czynnej bulwarów zależą bezpośrednio od terenu będącego poza granicami opracowania. Najwyższe wartości wewnątrz struktury urbanistycznej związane są z placami, które stwarzają przedpola widokowe dla ekspozycji okolicznych wież dominant i subdominant, tworzących niezwykle panoramy. Poza nimi gęstość zabudowy jest tak duża, że ekspozycja sięga najbliższego otoczenia w postaci ścian budynków. W tej gęstej strukturze pojawiają się bardzo atrakcyjne wglądy osiowe. Są to ujęcia wertykalne, charakterystyczne dla Kazimierza i Stradomia, budujące ich niepowtarzalny krajobraz. Wnętrza związane z osiami kluczowymi zyskały wartość najwyższą. Główne osie kluczowe dla Kazimierza to oś Bazylika Bożego Ciała – Skałka oraz oś ulicy Bożego Ciała, związane z lokalizacją punktów widokowych kluczowych (Ryc.5).

| 83

Niezwykle istotna jest również oś ulicy Starowiślnej. Wnętrza związane z tą osią zyskały wartość wysoką, natomiast w dalszej odległości, ze względu na mniejsze nasycenie elementami ekspozycji, wartość średnią. Wysokie i średnie wartości zyskała ponadto ta część obszaru, gdzie elementy ekspozycji czynnej występują w ograniczonym zakresie. To gęsta zabudowa, której układ ogranicza zasięg widoku, a ekspozycja sprowadza się do najbliższego sąsiedztwa. Są one skoncentrowane wokół dawnych centrów osadniczych i dotyczą obszarów przylegających do przedpola widokowego jakim jest dolina Wisły.

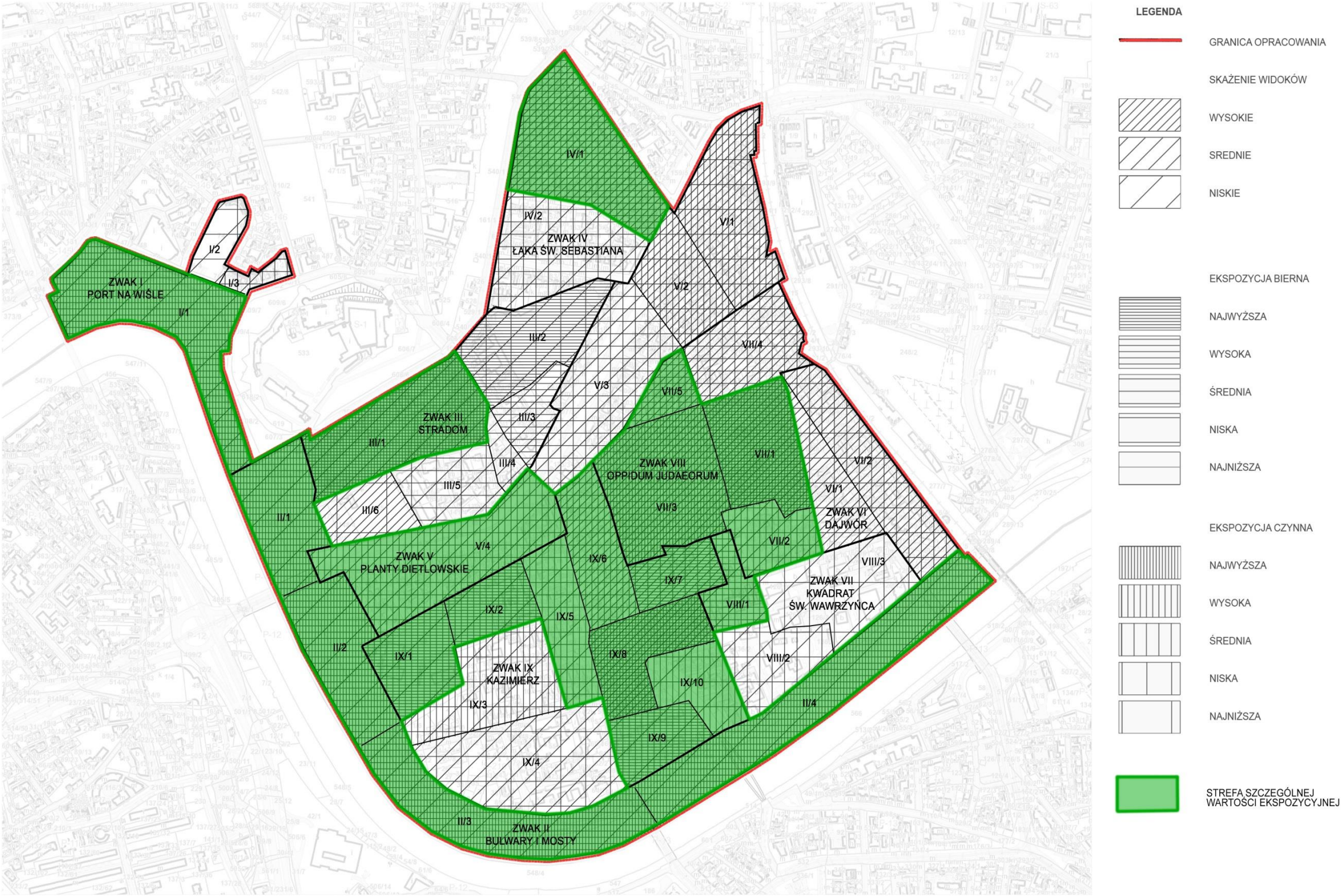
Ciekawe nowe możliwości ekspozycji czynnej stwarza przebudowa nasypu kolejowego. W związku z likwidacją bariery wizualnej i funkcjonalnej, granica Parku Kulturowego zyskuje nowy wymiar i nowe możliwości.

Dotychczas ograniczona ekspozycja ulicy Halickiej otwiera się od strony północno-wschodniej, a obrzeża ZWAK V planty Dietlowskie uzyskują widok zapożyczony, zwieńczony wieżą kościoła Jezuitów.

Zbiorcza ocena ekspozycji pozwala wyodrębnić strefy szczególnej wartości ekspozycyjnej.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ZBIORCZA OCENA EKSPOZYCJI - STREFY SZCZEGÓLNEJ WARTOŚCI EKSPOZYCYJNEJ

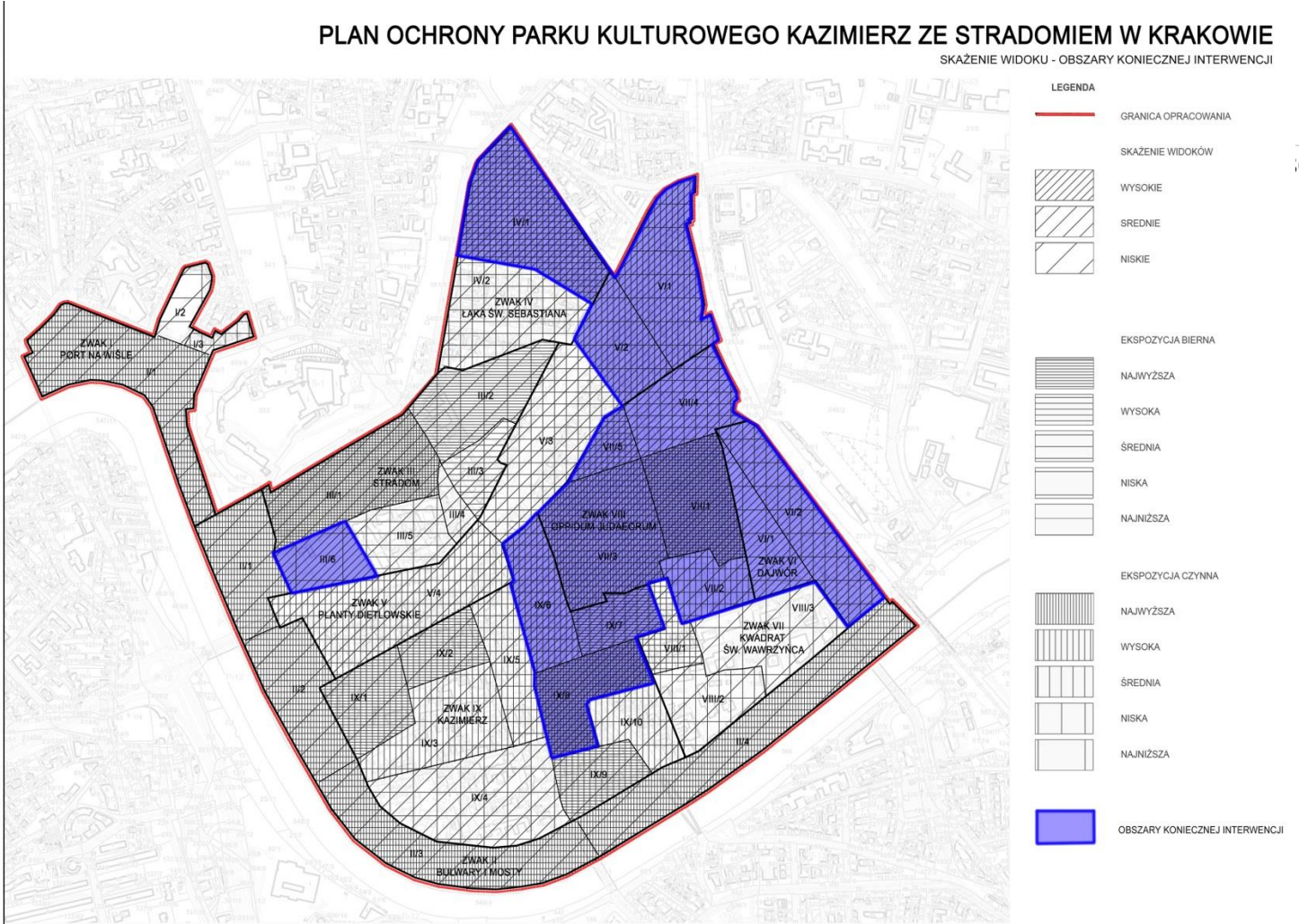
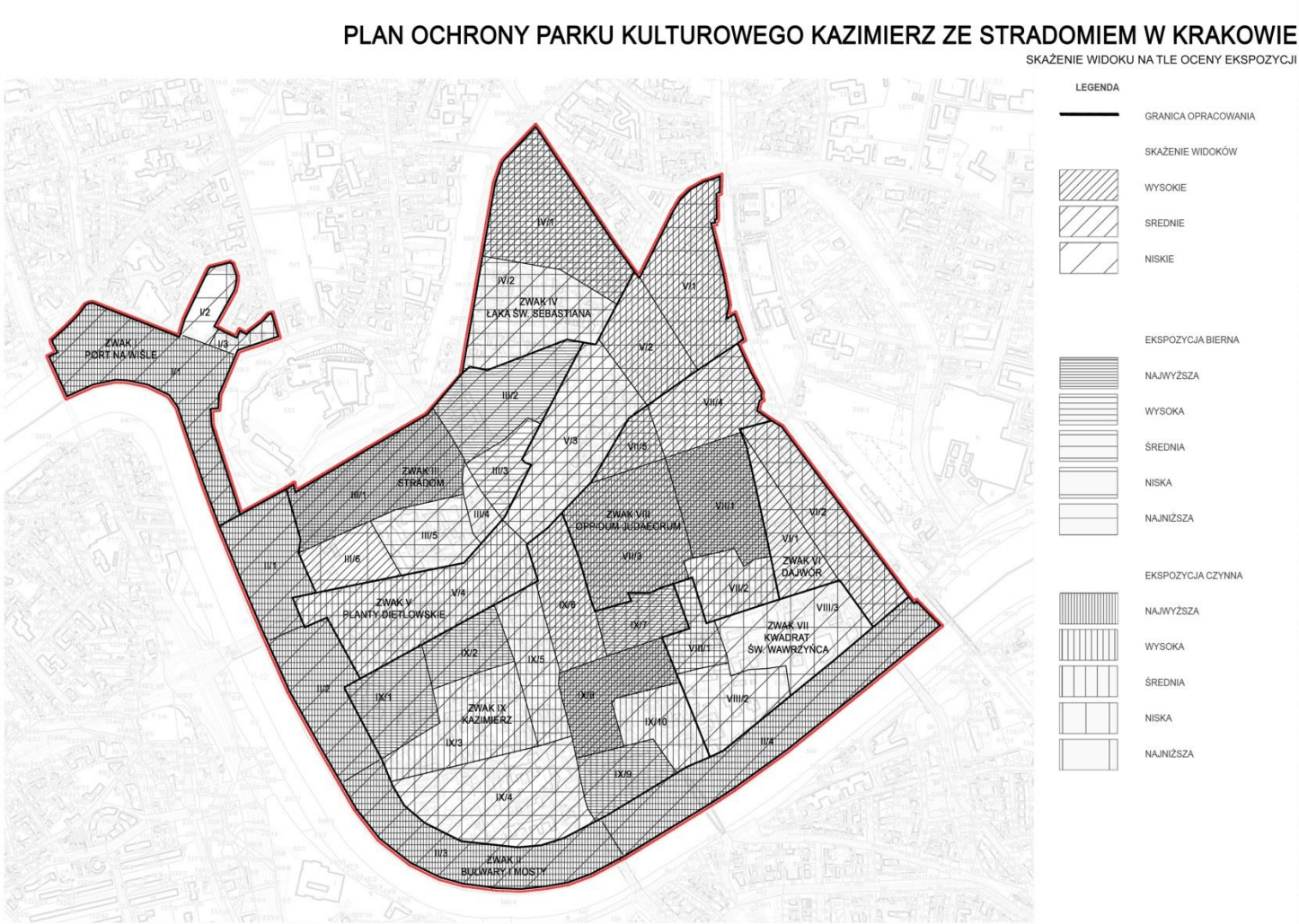
Ryc. 7. Mapa stref szczególnej wartości ekspozycji czynnej i bierne

3.3. Skażenie widoku

Z uwagi na zaniedbanie obszaru i nawarstwienie negatywnych zjawisk, w analizie rozbudowano kryterium skażenia widoku. To element oceny będący źródłem wytycznych związanych z porządkowaniem obszaru. W ocenie skażenia widoku wzięto pod uwagę następujące elementy: zaniedbane elewacje, nawierzchnie w złym stanie, chaotyczna mała architektura, zaniedbana zielen, obecność reklam, nadmiar znaków drogowych oraz przypadkowe lokalizacje miejsc parkowania i postoju samochodów. Największe skażenie widoku występuje na obszarach najczęściej użytkowanych. Jest ono związane z komunikacją mieszkańców oraz z ruchem turystycznym. Największe skażenie zlokalizowane jest w rejonie placów miejskich (Placu Nowego, Placu Wolnica, ul. Szerokiej) oraz w rejonie centrów komunikacyjnych (skrzyżowanie ul. Dietla z ul. Starowiślną oraz dojścia ul. Dietla do Wisły). Znacznie mniejsze skażenie widoku można zaobserwować w częściach typowo mieszkalnych, znajdujących się poza głównymi trasami przepływu ludności miejscowej i turystów. W miejscach gdzie panuje znacznie mniejszy ruch turystyczny. Niskie skażenie widoku występuje również na bulwarach wiślanych.

Na podstawie stopnia skażenia widoku elementami nawarstwionymi wskazano obszary koniecznej, a nawet natychmiastowej interwencji. Obszary te zlokalizowane są w obrębie Placu Wolnica, Placu Nowego i w okolicach przylegających do ul. Starowiślną i nasypu kolejowego. Na tych terenach występuje bardzo zły stan przedpola widoku w postaci nawierzchni oraz zły stan elewacji wchodzących w zakres najbardziej atrakcyjnych ujęć widokowych punktów kluczowych i charakterystycznych (Ryc. 8.).

Zbiorcze zestawienie waloryzacji przedstawia tabela 2

Ryc.8. Zestawienie mapy skażenia widoku i strefy interwencji.

Tab. 2. Zbiorcze zestawienie waloryzacji.

NR ZWAK	WAK	EKSPOZYCJA CZYNNA										BIERNA		STOPIEŃ SKAŻENIA WIDOKU			OCENA EKSPOZYCJI				Punkty re- prezent. dla modeli	OCENA EKSPOZYCJI	
		PUNKTY WIDOKOWE			CIĄGI WIDOKOWE			OSIE WIDOKOWE			Pow. WID.	OBIEKTY eksponowane		wysoki	średni	niski	EC		EB				
		K	C	U	K	C	U	K	C	U		WAK	M				WAK	M					
																			EC	EB			
I PORT NA WI- ŚLE	I.1 ZAKOLE WIŚŁY	3	-	-	2	2	-	2	3	1	1	Wisła			x					K1 PORT NA WIŚLE	najwyższe	wysokie	
	I.2 PLAC NA GROBLACH	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ściany kamienic, szpalery drzew, boisko sportowe			x						najniższe	niskie	
	I.3 PODZAMCZE	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	ściany kamienic			x						średnie	średnie	
II BULWARY I MOSTY	II.1 RYBAKI	1	-	-	2	1	-	-	-	-	1	Wisła, szpalery drzew, zie- leń			x				K8 MOST PO- WSTAŃ- CÓW ŚLĄ- SKICH	najwyższe	wysokie		
	II.2 BULWAR INFLANCKI PN	1	2	-	2	1	-	1	3	2	1	Wisła, szpalery drzew, zie- leń			x					najwyższe	wysokie		
	II.3 BULWAR INFLANCKI PD	-	-	2	2	1	-	-	-	2	1	Wisła, szpalery drzew, zie- leń			x					najwyższe	wysokie		
	II.4 BULWAR KURLANDZKI	3	1	3	2	1	-	1	4	3	1	Wisła, szpalery drzew, zie- leń			x					najwyższe	wysokie		
III STRADOM	III.1 BERNARDYNI	1	-	-	-	2	1	1	6	-	-	kościół św. Bernardyna, szpalery drzew, ściany ka- mienic		x					K9 UL. STRA- DOMSKA / UL. BERNARDYŃ- SKA / UL. ŚW. GERTRUDY	najwyższe	najwyższe		
	III.2 MISJONARZE	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	kościół pw. Nawrócenia św. Pawła			x					niskie	najwyższe		
	III.3 BOŻOGROBCY	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	dawny kościół bożogrob- ców pw. Św. Jadwigi Ślą- skiej, ściany kamienic		x						niskie	wysokie		
	III.4 PIEKIEŁKO	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	kamienica Ohrensteina		x						niskie	niskie		

	III.5 KOLETEK	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	kościół św. Agnieszki			x				niskie	średnie
	III.6 NADWIŚLAN	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	boisko, korty tenisowe, szpalery drzew	x						najniższe	najniższe
IV ŁĄKA ŚW. SE- BASTIANA	IV.1 STAROWIŚLNA	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	ściany kamienic, szpalery drzew	x					UL.SAREGO /BOGU- SŁAW- SKIEGO	wysokie	wysokie
	IV.2 ŚW. SEBASTIANA	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	ściany kamienic, szpalery drzew			x				średnie	średnie
V PLANTY DIE- TLOWSKIE	V.1 WRZESIŃSKA	-	1	3	-	1	1	-	1	2	-	ściany kamienic	x					C8 UL. DIE- TLA / UL. STARO- WIŚLNA	wysokie	niskie
	V.2 BERKA JOSELEWICZA	-	2	1	1	2	-	-	2	-	-	ściany kamienic, szpalery drzew	x						wysokie	niskie
	V.3 DIETLA PN	-	1	-	1	3	-	-	1	-	-	ściany kamienic, szpalery drzew		x					średnie	średnie
	V.4 DIETLA PD	-	2	-	1	2	3	1	1	2	-	ściany kamienic, szpalery drzew	x						wysokie	średnie
VI DAJWÓR	VI.1 DAJWÓR	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	Żydowskie Muzeum Gali- cja	x						niskie	niskie
	VI.2 HALICKA	-	-	-	-	1	4	-	-	2	-	ściany kamienic	x						średnie	niskie
VII OPPIDUM JU- DAEORUM	VII.1 SZEROKA	1	-	-	1	1	3	-	-	-	1	cmentarz Remuh, syna- goga Remuh, Synagoga Mała, Stara Synagoga	x						najwyższe	najwyższe
	VII.2 BAWÓŁ	-	1	-	1	1	1	-	-	-	-	ściany budynków, pojedyn- cze drzewa, plac		x					wysokie	średnie
	VII.3 PLAC NOWY	-	3	-	2	3	4	-	1	-	1	synagoga Chabad Luba- wicz, ściany kamienic, plac	x					K11 UL. SZE- ROKA	najwyższe	wysokie
	VII.4 MIODOWA	-	-	-	1	2	1	-	-	-	-	ściany kamienic, szpalery drzew	x						średnie	średnie
	VII.5 BRZOZOWA	-	1	1	-	1	1	-	-	1	-	synagoga Tempel	x						wysokie	wysokie
VIII KWARTAŁ ŚW. WAW- RZYŃCA	VIII.1 ZAJEZDNIA	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	Muzeum Inżynierii Miejskiej, stara zajezdnia			x			U7 DAJWÓR / UL. WAWRZYŃCA	wysokie	wysokie
	VIII.2 GAZOWNIA	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	budynki gazowni			x				średnie	niskie

	VIII.3 ELEKTROWNIA	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	budynki zakładu ener- getycznego			x					niskie	najniższe
IX KAZIMIERZ	IX.1 SKAŁKA	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	bazylika św. Michała Ar- chanioła i św. Stanisława			x				wysokie	najwyższe	
	IX.2 AUGUSTIANIE	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej			x				wysokie	najwyższe	
	IX.3 PIEKARSKA	-	-	1	-	-	1	-	1	1	-	zieleń parkowa, ściany bu- dynków			x				wysokie	niskie	
	IX.4 SKAWIŃSKA	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	ściany kamienic, zieleń par- kowa,		x					niskie	niskie	
	IX.5 KRAKOWSKA ZACH.	1	1	-	2	2	2	-	-	1	-	ściany kamienic			x				wysokie	niskie	
	IX.6 KRAKOWSKA WSCH.	-	1	-	3	1	-	3	-	-	-	ściany kamienic	x						wysokie	średnie	
	IX.7 BOŻE CIAŁO	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	bazylika Bożego Ciała, stara zajezdnia	x						średnie	najwyższe	
	IX.8 WOLNICA	1	2	-	2	1	1	2	-	-	1	Ratusz Kazimierski, plac	x						najwyższe	najwyższe	
	IX.9 BONIFRATRZY	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	Szpital Bonifratrów, ko- ściół Bonifratrów pw. Trójcy Przenajświętszej			x				wysokie	najwyższe	
	IX.10 MOSTOWA	-	-	1	-	-	-	-	3	1	-	ściany kamienic, szpalery drzew			x				wysokie	średnie	

4. Wnioski i wytyczne wynikające z badania ekspozycji krajobrazu

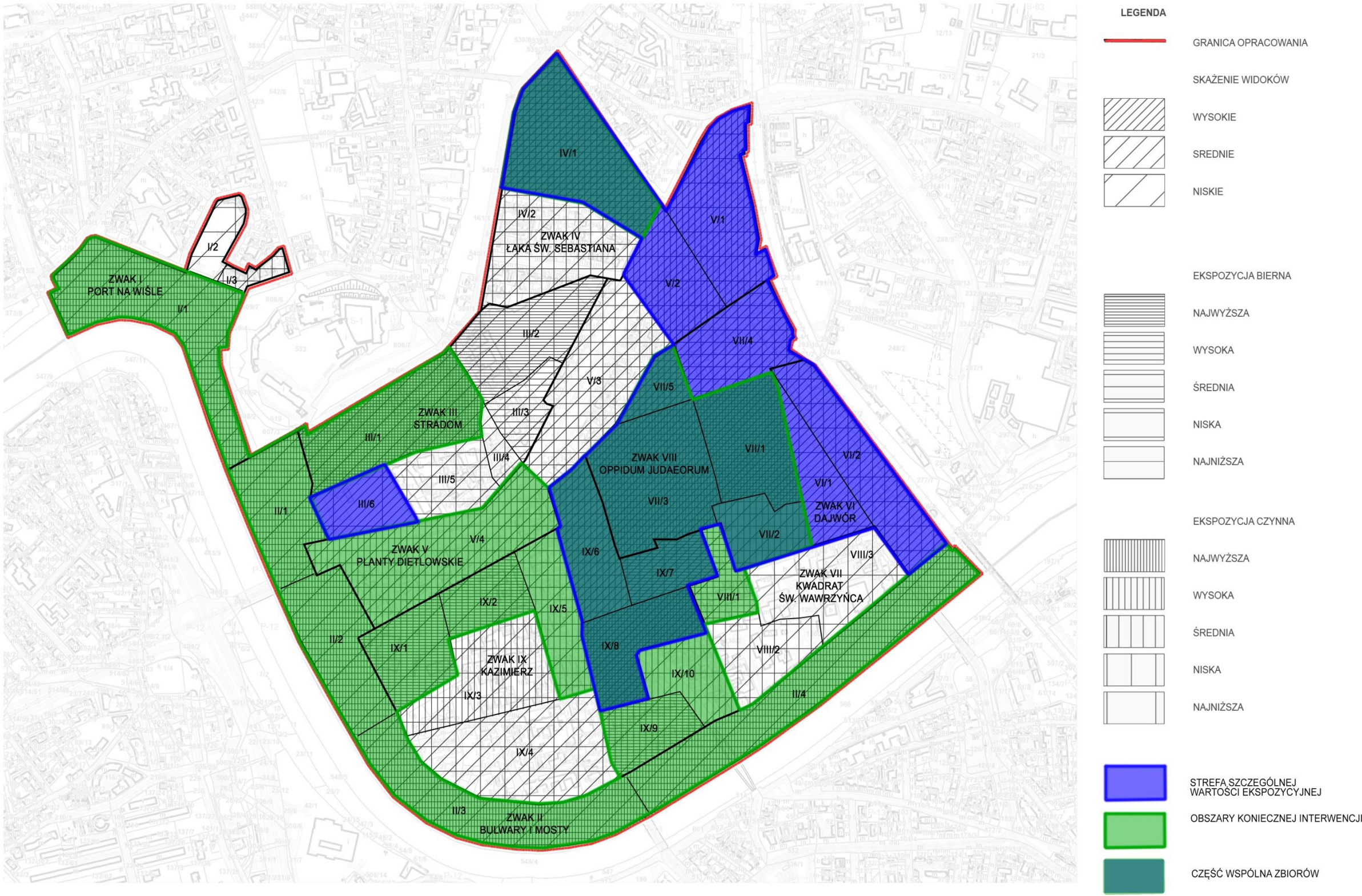
Wnioski

Na podstawie analizy ekspozycji biernej i czynnej oraz oceny stopnia skażenia terenu można stwierdzić, co następuje:

- -najwyższe wartości ekspozycji biernej dotyczą w większości obszarów związanych z centrami osadniczymi terenu,
- najwyższe wartości ekspozycji czynnej występują na obrzeżach terenu, jakość widoku w związku z tym uzależniona jest od dzielnic sąsiednich, znajdujących się poza obszarem opracowania,
- wielką wartością zwartej, zabudowanej struktury są widoki osiowe wertykalne, stanowiące o charakterze widokowym Stradomia i Kazimierza oraz o ich malowniczości i wielkiej atrakcyjności,
- najwyższe wartości ekspozycji czynnej i biernej występują w tych samych lub sąsiadujących rejonach (Ryc.7),
- w wielu przypadkach najwyższy stopień skażenia widoku dotyczy wnętrza o najwyższych wartościach ekspozycji czynnej i biernej,
- w wielu przypadkach najniższy stopień skażenia widoku dotyczy miejsc o niskiej i najniższej wartości ekspozycji czynnej i biernej.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

ZBIORCZA OCENA EKSPOZYCJI

Ryc.9. Zbiorcza ocena ekspozycji.

Na podstawie porównania i zestawienia obszarów o najwyższych wartościach ekspozycyjnych i największym skażeniu widoku, można stwierdzić, że część wspólna tych zbiorów wewnątrz stanowi w większości centrum Kazimierza. Jest to obszar o najwyższych walorach widokowych i jednocześnie najbardziej zdegradowany ze względu na obecność elementów zakłócających widok. Jest to też obszar największej koncentracji ruchu turystycznego i lokalnego.

Wytyczne

Zastosowane metody waloryzacji krajobrazu stały się podstawą sformułowania wytycznych projektowych.

Są one związane z ekspozycją czynną, bierną i stopniem skażenia widoku. Sprowadzają się one głównie do zachowania i ochrony istniejących powiązań widokowych, uczytelnienia zanikających lub tracących wyrazistość widoków, porządkowania poszczególnych planów widoku, porządkowania przedpola widoku. Lokalizację wytycznych przedstawiono w tabeli zbiorczej. Wytyczne odnoszące się do walorów widokowych to w głównej mierze: **zachowanie/ochrona, uczytelnienie, porządkowanie, scalanie, wydobywanie, przywracanie, harmonizowanie.**

ZWAK I Port na Wiśle

Znajduje się w strefie najwyższej wartości ekspozycyjnej, poza strefą natychmiastowej interwencji. Najwyższej rangi przedpole widokowe dla Wawelu, Wisły i Dębnik – salonu urbanistycznego najwyższej rangi. Obszar zdominowany przez funkcję parkingu. Działka u zbiegu ul. Podzamcze i ul. Straszewskiego wymaga radykalnej zmiany, łącznie z przymusowym wykupem przez miasto i zabudową (przemianowanie). Obszar o niezwyklej wartości krajobrazowej (skali europejskiej) wymaga rekompozycji przedpola, będącego podstawą widoku na Wawel. *Teren bulwaru to obszar o najwyższych walorach widokowych i stosunkowo małym stopniu skażenia widoku.*

Wytyczna Zachowa- nie/ochrona

Zakres

Ochrona ekspozycji i kompozycji. Widok z bulwarów na Wawel stanowi jedną z „ikon” współczesnego Krakowa. Równie ważny jest widok z Mostu Dębnickiego. Pierwsze (a czasem jedyne) zetknięcie ze wzgórzem Wawelskim podróżujących do Krakowa i przez Kraków.

W tym zespole istotny jest również wpływ widokowy spoza granic opracowania, należy monitorować stan widokowy przeciwległego brzegu i zachodzące w nim zmiany (K1, K2, K3).

Uczytelnienie Porządkowanie

Uczytelnianie kompozycji przez porządkowanie przedpola.

Porządkowanie przedpola i ścian wewnątrz oraz elementów wewnątrz, takich jak zieleni i mała architektura oraz reklamy. Ściany przeciwległego brzegu wykraczają poza obszar opracowania, konieczna spójność działań dla obu obszarów.

Scalanie

Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do zieleni. Scalanie form wyposażenia i urządzenia wewnątrz, małej architektury, rodzaju nawierzchni itp. Połączenie funkcjonalne dolnego (centrum turystyczne) i górnego tarasu przedpola Wawelu.

Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję zieleni.
Harmonizowanie	Harmonizowanie elementów przedpola i ścian wnętrz.

ZWAK II Bulwary Wiślane

Strona | 93

Jedna z najważniejszych przestrzeni publicznych w centrum miasta. Jednorodne dzieło inżynierskie, które powinno zostać przekształcone w zadbany ciąg spacerowo-rekreacyjny, oprawę Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem i obszaru UNESCO. Separacja poziomego górnego od ruchu kołowego w postaci ciągów zieleni. Przeniesienie ruchu pieszego na stronę „wiślaną”, uporządkowanie wzajemnych relacji i proporcji. Analiza ewentualnych kładek przez Wisłę. *Teren bulwaru to obszar o najwyższych walorach widokowych i stosunkowo małym stopniu skażenia widoku.*

Wytyczna	Zakres
Zachowanie/ochrona	Ochrona ekspozycji i kompozycji, w tym zespole istotny jest wpływ widokowy spoza granic opracowania, należy monitorować stan przeciwnieległego brzegu (K4-K7).
Uczytelnienie	Uczytelnianie kompozycji przez porządkowanie przedpola.
Porządkowanie	Porządkowanie przedpola i ścian wnętrz. Ściany przeciwnieległego brzegu wykraczają poza obszar opracowania, konieczna spójność zapisów dla obu obszarów. Porządkownie elementów małej architektury i elementów zagospodarowania.
Scalanie	Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do zieleni.
Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję zieleni.
Harmonizowanie	Harmonizowanie elementów przedpola i ścian wnętrz, w szczególności małej architektury i elementów zagospodarowania.

ZWAK III Stradom

ZWAK o dużej wartości historycznej, ze śladowymi możliwościami uzupełnień. Ograniczenie możliwości wybudowania nowych obiektów, zwłaszcza na obrzeżach i terenie ogrodów klasztornych oraz terenów sportowych. Nadanie ul. Stradomskiej rangi bulwaru z dominacją funkcji pieszej i podkreśleniem widoku na Wawel. *Teren o najwyższych walorach widokowych i średnim stopniu skażenia widoku.*

Wytyczna	Zakres
Zachowanie/ochrona	Ochrona ekspozycji i kompozycji, ochrona cech widoków ich dystansu, głębi, rozległości, wieloplanowości i widoków zapożyczonych. Zachowanie czytelności układu wnętrz ich podstawy, ścian i konturu (K9, K 10).
Uczytelnienie	Uczytelnienie układu wnętrz przez porządkowanie i pielęgnację zieleni.
Porządkowanie	Porządkowanie przedpola i ścian wnętrz. Uporządkowania wymagają nawierzchnie, elewacje, kontury tworzące linie nieba, zieleń. Szczególnego rodzaju uporządkowania wymaga przedpole ekspozycji Wawelu (K9). Jako styk z Parkiem Kulturowym Stare Miasto i koncentrację ruchu

	turystycznego i lokalnego wymaga najwyższej rangi rozwiązania funkcjonalno-przestrzennego.
Scalanie	Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do elementów wnętrza, nawierzchni, ścian, elementów małej architektury i zieleni.
Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję zieleni.
Przywracanie	Przywrócenie wysokiej jakości przestrzennej poprzez nadanie ul. Krakowskiej formy bulwaru, a ulicom bocznym formy woonerfu.
Harmonizowanie	Harmonizowanie elementów przedpola i ścian wnętrz, w szczególności małej architektury i elementów zagospodarowania

ZWAK IV Łąka św. Sebastiana

Obszar architektury charakterystycznej dla XIX-wiecznych przemian, kiedy powstała ekskluzywna dzielnica mieszkaniowa. Monumentalna architektura wielkomiejska i pałacowa. Wille miejskie i ogrody śródblokowe. Obszar wymagający kompleksowej rewitalizacji w celu przywrócenia dawnych wartości estetycznych. Problemem jest rozbudowa oficyn, kosztem ogrodów śródblokowych. Nadanie ul. Starowiślnej rangi bulwaru z dominacją funkcji pieszej i podkreśleniem widoku na Kościół Mariacki. *Teren o zróżnicowanych walorach widokowych i zróżnicowanym stopniu skażenia widoku.*

Wytyczna	Zakres
Zachowanie/ochrona	Ochrona ekspozycji i kompozycji, ochrona cech widoków, ich dystansu, głębi, wieloplanowości i widoków zapożyczonych (u6, u12). Zachowanie i ochrona osiowego widoku na Wieżę Mariacką. Zachowanie czytelności układu wnętrz, ich podstawy, ścian i konturu. Wprowadzanie zieleni i innych elementów wnętrza należy podporządkować warunkom ekspozycyjnym. Zachowanie mieszkalnego i wyciszonego charakteru kwartałów.
Uczytelnienie	Widoków osiowych na Stare Miasto.
Porządkowanie	Porządkowanie przedpola i ścian wnętrz. Uporządkowania wymagają nawierzchnie i elewacje, wystrój wnętrz miejskich oraz kwestia miejsc postojowych.
Scalanie	Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do elementów wnętrza, nawierzchni, ścian oraz elementów małej architektury.
Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję małej architektury i zieleni.
Harmonizowanie	Harmonizowanie ekspozycji w odniesieniu do widoków zapożyczonych, podkreślanie wieloplanowości i głębi.

ZWAK V Planty Dietlowskie

XIX-wieczne planty, przekształcone w arterię komunikacyjną. Zabudowa w części monumentalna. Wymagają gruntownej rekompozycji i głębokiej analizy, czy funkcja komunikacyjna nie może być ograniczona do komunikacji zbiorowej, dzięki czemu możliwe będzie poszerzenie strefy pieszo-rekreacyjnej, tworzącej zieloną przestrzeń ramującą obszar Stradomia i Łąki św. Sebastiana. Skrzyżowanie Dietla i Starowiślnej jest miejscem wymagającym kompleksowego uporządkowania; podobnie tereny przylegające do nasypu kolejowego (końcówka ul. Wrzesińskiej i Berka Joselewicza). Wielki zespół zabudowy XIX i XX-wiecznej, wymagający stopniowej, ale pełnej rewaloryzacji.

Przebudowa wiaduktu i zamiana nasypu kolejowego na estakadę stwarza nowe możliwości funkcjonalne i kompozycyjne. *Teren ten powinien być zaprojektowany z najwyższą starannością, tak aby wykorzystać potencjał tkwiący w uwolnieniu nowego terenu – przestrzeni publicznej w centrum miasta. Teren o różnicowanych walorach widokowych i zróżnicowanym stopniu skażenia widoku.*

Wytyczna	Zakres
Zachowanie/ochrona	Zachowanie wglądów widokowych pomiędzy zielenią, ich głębi i widoków zapożyczonych (C5-C9).
Uzupełnienie	Uzupełnienie kompozycji i ekspozycji o nowe elementy związane z uwolnieniem terenu dawnego nasypu kolejowego (u9-u11). Sukcesywne uzupełnienie zieleni, płynna przebudowa drzewostanu w celu uniknięcia pustych miejsc w przypadku konieczności usunięcia chorych drzew.
Uczytelnienie	Kompozycji wewnątrz.
Porządkowanie	Porządkowanie przedpola i ścian wewnątrz. Uporządkowania wymagają nawierzchnie wystrój wewnątrz miejskich. Skrzyżowania i ciągi uliczne wymagają przekształceń w przestrzenie przyjazne pieszym, wizualnie atrakcyjne i ułatwiające orientację.
Scalanie	Scalenie funkcjonalne ciągów pieszych wzdłuż plant. Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do elementów wnętrza, nawierzchni, ścian oraz elementów małej architektury.
Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję małej architektury i zieleni.
Przywracanie	Widoków zapożyczonych na subdominanty i akcenty. Szczególnej uwagi wymaga zagospodarowanie terenu pod estakadą. Usunięcie wału umożliwia przywrócenie historycznego połączenia widokowego i funkcjonalnego pomiędzy Grzegórkami, a Kazimierzem.
Harmonizowanie	Harmonizowanie ekspozycji w odniesieniu do widoków zapożyczonych, podkreślanie wieloplanowości i głębi .

ZWAK VI Dajwór

ZWAK złożony z dwóch odrębnych struktur. XX-wieczna zabudowa pomiędzy ul. Starowiślną i ul. Halicką. Ulica Halicka całkowicie przekształcona. Zaniedbana, dobra architektura modernistyczna przy ul. Rzeszowskiej i ul. Przemyskiej. Trójkąt zabudowy pomiędzy ul. Starowiślną, św. Wawrzyńca i Dajworem skrajnie zaniedbana i nawarstwiona. Tendencja wznoszenia nowych obiektów na wprost Starej Synagogi. Konieczna ich harmonizacja z istniejącą zabudową i kontekstami widokowymi. Z uwagi na przebudowę nasypu kolejowego ulica Halicka zyskuje nowy wymiar kompozycyjny i funkcjonalny. Wskazane i konieczne jest wprowadzenie „zielonego” połączenia (pieszego i rowerowego) ulicy Halickiej z nowo powstałą potencjalną przestrzenią publiczną pod estakadą. Uruchomienie nowego ”traktu” w przestrzeni miasta podniesie wartość ul. Halickiej i wszystkich terenów zdegradowanych sąsiedztwem z dawnym nasypem. *Teren o średnich walorach widokowych i wysokim stopniu skażenia widoku*

Wytyczna	Zakres
Zachowanie/ochrona	Zachowanie osi i wglądów widokowych ich dystansu, głębi i wieloplanowości (K8).
Uczytelnienie	Kompozycji wnętrz i ekspozycji poprzez porządkowanie.
Porządkowanie	Porządkowanie przedpola i ścian wnętrz. Uporządkowania wymagają nawierzchnie i wystrój wnętrz miejskich, specjalnej uwagi i uporządkowania wymaga ulica Dajwór i ul. Halicka, należy wydobyć potencjał „parkowy” tkwiący w skwerach i małych terenach zielonych oraz zagospodarowaniu nasypu. Wskazane kompleksowe zaprojektowanie zielonego korytarza .
Scalanie	Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do elementów wnętrza, nawierzchni, ścian, zieleni oraz elementów małej architektury.
Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję małej architektury i zieleni.
Przywracanie	Widoków zapożyczonych na subdominanty i akcenty, które otworzyły się w wyniku częściowej likwidacji nasypu. Odpowiednia oprawa widoków w postaci zagospodarowania przedpola.
Harmonizowanie	Harmonizowanie ekspozycji w odniesieniu do kompozycji i ekspozycji widoków zapożyczonych, podkreślanie wieloplanowości i głębi.

ZWAK VII Oppidum Judaeorum

Średniowieczna dzielnica żydowska z nawarstwioną architekturą. Konieczność rewaloryzacji obszarowej, bo odnowienie jedynie obiektów sakralnych (synagogi) jest zaledwie półśrodkiem. Konieczność zapanowania nad wkraczającymi w obszar ZWAK nowymi realizacjami, dysharmonijnymi w stosunku do istniejącej zabudowy. Szczególną wartość ma ul. Szeroka z cmentarzem Remuh. Miejsce wymagające kompleksowego planu rewaloryzacji, usunięcia aktywności sprzecznych z wartością miejsca (np. parkingi, stanowiska meleksów, substandardowy detal urbanistyczny np. tymczasowe obiekty handlowe, obsługi ruchu turystycznego). Okolice Placu Nowego stanowią znaczący problem społeczny i konserwatorski. Zabudowa ul. Kupa, ul. Estery i ul. Izaaka pokazuje niepokojący kierunek prób przekształcenia obszaru w strefę komercyjną.

Teren o najwyższych walorach krajobrazowych, w przeważającej części charakteryzujący silnym skażeniem ekspozycji.

Wytyczna	Zakres
Zachowanie/ochrona	Zachowanie struktury wnętrz i charakteru kompozycji urbanistycznego układu średniowiecznego. Zachowanie charakteru widoków, zamknięć kompozycyjnych i widoków zapożyczonych na dominantę i subdominanty (K11, C11-C15).
Uzupełnienie	Uzupełnienie struktury z zachowaniem najwyższej ostrożności w relacji do gabarytów wysokościowych, w celu ochrony charakteru średniowiecznych wnętrz urbanistycznych. Dbłość o kontur- sylwetę wnętrza, właściwe i estetyczne kształtowanie powierzchni dachów.
Uczytelnienie	Kompozycji wnętrz poprzez porządkowanie.
Porządkowanie	Porządkowanie przedpola i ścian wnętrz. Uporządkowania wymagają nawierzchnie, wystrój wnętrz miejskich, mała architektura. W tym zespole remont elewacji powinien być priorytetem. Uporządkowanie elementów

	infrastruktury, usunięcie z przestrzeni ulic (wbudowanie w obiekty) skrzynek sieciowych i innych elementów nieadekwatnych do rangi miejsca.
Scalanie	Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do elementów wnętrza, nawierzchni, ścian oraz elementów małej architektury.
Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję małej architektury i dbałość o jakość zwieńczeń budynków.
Przywracanie	Rozległości i czytelności widoków przez porządkowanie/
Harmonizowanie	Harmonizowanie ekspozycji w odniesieniu do widoków zapożyczonych, podkreślanie wieloplanowości i głębi.

ZWAK VIII Kwartal św. Wawrzyńca

Kwartal zabytkowej techniki (XIX-XX w.). Muzeum Inżynierii Miejskiej jest wzorcowym przykładem współczesnego użytkowania tego typu dziedzictwa kulturowego. Tereny należące współcześnie do spółki Tauron powinny wrócić w ręce miasta. Na tym terenie nie może być zgodny na pochopne realizacje w postaci apartamentowców czy piętrowych parkingów niedostępnych dla mieszkańców. Teren Elektrowni i Gazowni Miejskiej wymaga rewaloryzacji i otwarcia w postaci przestrzeni publicznej.

Wytyczna	Zakres
Zachowanie/ochrona	Zachowanie struktury wnętrza i charakteru kompozycji. Zachowanie charakteru widoków, zamknięć kompozycyjnych i widoków zapożyczonych na dominantę i subdominanty (C10).
Uczytelnienie	Kompozycji zespołu wnętrza przez udostępnienie całej przestrzeni i przeniesienie funkcji nie przystających do rangi i usytuowania miejsca.
Porządkowanie	Uporządkowania i scalenia wymagają niektóre nawierzchnie, wystrój wnętrza miejskich, mała architektura. Kontynuacja charakteru rozwiązań wprowadzanych przez MIM.
Scalanie	Scalanie funkcjonalne i kompozycyjne. Funkcjonalne w odniesieniu do przestrzeni zespołu. Dotyczy to włączenia niedostępnych części do przestrzeni ogólnodostępnych. Scalenie kompozycyjne i estetyczne odnosi się do urządzenia i wyposażenia wnętrza w elementy małej architektury, informacji przestrzennej, itp.
Wydobywanie	Widoków zapożyczonych przez właściwe urządzenie wnętrza ulicznych i placowych.
Przywracanie	Rozległości i czytelności widoków przez porządkowanie.
Harmonizowanie	Harmonizowanie ekspozycji w odniesieniu do widoków zapożyczonych, podkreślanie wieloplanowości i głębi.

ZWAK IX Kazimierz

Najstarsza część dawnego miasta lokacyjnego z wybitnymi zabytkami architektury sakralnej. Zachowany (z przekształceniami) układ urbanistyczny o średniowiecznej proveniencji. Częściowo zachowane fragmenty murów miejskich. Zabudowa nawarstwiona z dominacją obiektów XIX-

wiecznych, które wchłonęły relikty wcześniejszych budowli. Uczytelnienie reliktyw archeologicznych, przez wskazanie obiektów przedkolacyjnych oraz baszt i bram miejskich. Presja inwestorska na ulicach biegnących w kierunku Wisły (ul. Piekarska, ul. Skawińska, ul. Wietora). Realizacje przy ul. Trynitarzkiej i Bonifratrów na lata zniszczyły kontekst krajobrazowo-urbanistyczny tej części miasta. Konieczne jest zadbanie o rewaloryzację ogrodów klasztornych, bez możliwości ich trwałego przekształcania. *Teren zróżnicowany o najwyższych, średnich i niskich walorach krajobrazowych, charakteryzujący się fragmentami o silnym skażeniu ekspozycji.*

Wytyczna Zachowa- nie/ochrona	Zakres Zachowanie struktury wnętrza i charakteru kompozycji urbanistycznego układu średniowiecznego. Zachowanie charakteru widoków, zamknięć kompozycyjnych i widoków zapożyczonych na dominantę i subdominantę (K11, K12). Zachowanie wertykalnych, głębokich ujęć na dominanty i subdominanty. Ochrona tła ekspozycji (C17-C20). Zachowanie wyciszonego charakteru części znajdującej się poza głównymi szlakami zwiedzania.
Uzupełnienie	Uzupełnienie struktury z zachowaniem najwyższej ostrożności w relacji do gabarytów wysokościowych, w celu ochrony charakteru średniowiecznych wnętrza urbanistycznych. Dbłość o kontur - sylwetę wnętrza, właściwe i estetyczne kształtowanie powierzchni dachów.
Uczytelnienie	Kompozycji wnętrza poprzez porządkowanie i integrację nawierzchni, ścian i sylwety (elewacje, dachy).
Porządkowanie	Porządkowanie przedpola i ścian wnętrza. Uporządkowania wymagają nawierzchnie, wystrój wnętrza miejskich, mała architektura. W tym zespole remont elewacji powinien być priorytetem. Uporządkowanie elementów infrastruktury, usunięcie z przestrzeni ulic (wbudowanie w obiekty) skrzynek sieciowych i innych elementów nieadekwatnych do rangi miejsca. Uporządkowanie przestrzeni placów i skwerów, usunięcie samochodów z kluczowych placów i ulic, regulacja miejsc postojowych i miejsc zatrzymania.
Scalanie	Scalanie kompozycyjne, w szczególności w odniesieniu do elementów wnętrza, nawierzchni, ścian oraz elementów małej architektury.
Wydobywanie	Wydobywanie planów przez kompozycję małej architektury i dbłość o jakość zwieńczeń budynków.
Przywracanie	Rozległości i czytelności widoków przez porządkowanie.
Harmonizowanie	Harmonizowanie przestrzeni poprzez porządkowanie nawierzchni, ścian i sylwety wnętrza i ekspozycji w odniesieniu do widoków zapożyczonych, podkreślanie wieloplanowości i głębi.

Monitoring

W celu właściwego zarządzania zasobami widokowymi niezbędny jest monitoring. Monitoring to regularna rejestracja stanu i analiza procesów zaobserwowanych na ich podstawie. Zaleca się

wprowadzenie monitoringu poszczególnych wnętrz w oparciu o wskazane kluczowe i charakterystyczne punkty widokowe. Regularna rejestracja przestrzeni w postaci panoram pozwoli na obserwację krajobrazu miasta i weryfikację wprowadzanych zmian.

Przykładowe punkty reprezentacyjne dla poszczególnych zespołów wnętrz umieszczono w części zasób.

Konkluzje

Obszar Kazimierza i Stradomia to teren o wyjątkowych walorach kompozycyjnych i widokowych. Kluczowe punkty, ciągi, osie i powierzchnie widokowe oraz elementy ekspozycji biernej w postaci dominant, subdominant, akcentów i przedpól widokowych powinny być obiektem szczególnej, najwyższej uwagi. Należy uporządkować wnętrza, ich nawierzchnie i ściany, jak również sylwety. Uporządkowania wymaga zawartość wnętrz, ich wyposażenie, umeblowanie i sfera informacji przestrzennej. Prace te powinny być prowadzone kompleksowo, z uwzględnieniem najnowszych osiągnięć technicznych w tym zakresie.

Szczególną uwagę należy zwrócić na planowanie rozmieszczenia elementów wyposażenia wnętrz urbanistycznych, ulic i elementów infrastruktury. Obserwowane w ostatnim czasie wprowadzanie elementów małej architektury i infrastruktury w przestrzeniach ulic, nawet ostatnio remontowanych, charakteryzuje się ich nadmierną liczbą i przypadkowym sytuowaniem. Prowadzi to do znaczących strat powierzchniowych ciągów pieszych i placów.

Obszar Kazimierza i Stradomia to teren o wyjątkowych walorach kompozycyjnych i widokowych. Jest to również obszar w przeważającej części zaniedbany i zaśmiecony w szerokim znaczeniu tego słowa. Wymaga on zintegrowanych działań porządkowych zarówno w sferze przestrzennej jak i substancji zabytkowej i przyszłych kierunków rozwoju. W toku rozwoju powinien on zachować charakter przestrzenny, zachować ekspozycje i charakterystyczne scenerie oraz mieszkalno-turystyczny charakter.

Z uwagi na zaniedbanie i konieczność rewitalizacji i remontu znacznych obszarów Parku Kulturowego w całej jego przestrzeni zaleca się wprowadzanie rozwiązań projektowych najwyższej rangi. Nakazuje się unikania procedur wyłaniania projektów na podstawie procedur, w których decydująca jest najniższa cena dokumentacji, bez możliwości oceny jakości rozwiązań formalnych i funkcjonalnych.

Nowe możliwości i nową szansę dla dzielnicy i całego miasta stwarza teren przebudowy nasypu kolejowego i budowy estakady. To obszar, który wraz z ulicą Halicką może stworzyć nowy zielony ciąg alternatywnego transportu (piesi, rowerzyści) i korytarz ekologiczny łączący Wisłę z centrum miasta. Należy wykorzystać tę szansę poprzez opracowanie multidyscyplinarnego kompleksowego projektu rewitalizacji tej części Parku Kulturowego w połączeniu z terenami Grzegórzek, znajdującymi się po przeciwnej stronie nasypu. W nawiązaniu do powyższego zapisu zaleca się wprowadzenie procedur umożliwiających wybór najwyższej klasy projektu na podstawie zaprezentowanej jakości rozwiązań.

Na terenie Parku Kulturowego zaleca się prowadzenie monitoringu. Panoramy reprezentatywne dla każdego ZWAK należy poddawać analizie w celu obserwacji i kontroli procesów mających wpływ na walory widokowe Parku Kulturowego.

Obszar Kazimierza i Stradomia to teren gdzie wciąż znaczną jego część zamieszkują lokalni mieszkańcy. Są tu szkoły, przedszkola i inne niezbędne usługi pozwalające na korzystanie z dobrodziejstw miasta. W dalszym zarządzaniu tym obszarem należy mieć na uwadze interesy lokalnej społeczności. Jest to szczególnie ważne wobec tendencji gentryfikacji kolejnych obszarów śródmieścia i opuszczania ich przez lokalnych mieszkańców. Proces ten prowadzi do „zamierania” miasta i przynosi w dalszej perspektywie wiele niekorzystnych zmian.

Zaleca się wprowadzenie udogodnień i ochronę warunków życia lokalnych mieszkańców, nie dopuszczając do nadmiernego wzrostu cen lokali, nie dopuszczając do wyparcia usług powszednich przez usługi typowo turystyczne (wspieranie lokalnych usług i sklepów). Zapewnienie dostępu do zieleni, odnowienie przestrzeni publicznych, placów, skwerów, ulic, zapewnienie dostępu kołowego do posesji.

III.4.6. Wskazania w sferze gospodarowania i kształtowania zieleni

Pomimo względnej przestronności terenów zielonych widać brak wystarczającej ilości terenów rekreacyjnych i sportowych. Szczególną troską należy otoczyć WAK Nadwiślan. W razie likwidacji klubu lub zmiany jego funkcjonowania, teren ten nie może zostać zabudowany, lecz tylko przekształcony w zielen publiczną. Należy chronić zabudowywane intensywnie końcówki ulic dochodzących do Bulwarów (Piekarska, Skawińska, Wietora).

- Ochrona funkcjonalna i kompozycyjna osi komunikacyjnych i przestrzeni publicznych wraz z integralnie z nimi związaną kompozycją zieleni, zwłaszcza historycznych ciągów alejowych, ogrodów i skwerów, z dopuszczeniem rewaloryzacji i bieżącej pielęgnacji terenów zielonych.
- Nadmiernie wybujała zielen ogranicza ekspozycję, natomiast intensywność ruchu samochodowego i ogrodzenia torowisk przekształciły przestrzeń łączącą w barierę wprowadzającą silne podziały (ul. Dietla). Wizualnie i funkcjonalnie dominuje kierunek wzdłuż alei, kierunki i połączenia poprzeczne uległy ograniczeniu.
- Otwarcie ogrodów klasztornych, zielonych enklaw w coraz mocniej zatłoczonym mieście. Współpraca miasta w pielęgnacji, promowaniu i doskonaleniu zabytkowych ogrodów.
- Przypomnienie, że trawniki, rabaty i krzewy to też zielen, o ważnej funkcji kompozycyjnej, estetycznej i zdrowotnej. Dopływ światła w przestrzenie śródblokowe, miejsca zabaw dzieci, wypoczynku ludzi starszych jest równie ważny jak obecność wysokich, rozrośniętych drzew.
- Poprawa jakości środowiska poprzez pielęgnację i uzupełnianie struktury zieleni miejskiej. MPZP przyjął zasadę ochrony istniejącej zieleni, w tym: terenów zieleni parkowej, zieleni skwerów oraz zieleni towarzyszącej ciągom komunikacyjnym, ale musi być ona fachowo kształtowana.
- Skuteczna, długofalowa pielęgnacja i wymiana zieleni parkowej i w ciągach komunikacyjnych – działania na podstawie programów konserwatorskich.
- Stworzenie listy gatunków pożądaných i niepożądanych.
- Podporządkowanie kompozycji zieleni, wielowątkowej kompozycji urbanistycznej, w tym: przycięcie drzew i krzewów zakłócających cenne widoki – projekty uzgodnione z Miejskim Konserwatorem Zabytków. Przywrócenie widoków na zamknięcia kompozycyjne w postaci

szczególnych elementów budynków, takich jak narożniki, bramy, oraz przywrócenie powiązań widokowych między kwartałami.

- Uczytelnienie i odnowa (rewaloryzacja) Plant Dietlowskich; pielęgnacja zieleni, infrastruktura, oświetlenie; przywrócenie mieszkańcom wygodnego i bezpiecznego ciągu spacerowego – projekt nawiązujący do stanu historycznego, zmiana torowiska na zielone.
- Usunięcie zdewastowanych instalacji artystycznych i dopuszczenie wystaw czasowych.
- Skoordinowany plan prześwietlenia zieleni tam, gdzie przerośnięte drzewa zaciniają fasady budynków i okna mieszkań – działania na podstawie programów konserwatorskich oraz wytycznych Miejskiego Konserwatora Zabytków.
- Obowiązkowy nadzór ZMZ przy np. remontach ulic (złe składowanie materiałów, niezabezpieczanie drzew, niszczenie trawników, wjazd firm usługowych ciężkim sprzętem na trawniki, zagęszczanie gleby wokół roślin doprowadzające do obumierania drzew).
- Utrzymanie i kompleksowy remont placów zabaw, boisk służących rekreacji. Kategoryczny zakaz zabudowy terenów zielonych, sportowych, rekreacyjnych (np. terenów KS „Nadwiślan”).
- Dopuszczenie, za zgodą konserwatora wojewódzkiego i ZMZ, nowych kompozycji zieleni na niezainwestowanych powierzchniach, realizowanych na podstawie projektu, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji parkowych.
- Rekompozycja i wzbogacenie funkcjonalne Placu Nowego i Placu Wolnica, ze szczególnym uwzględnieniem wprowadzenia zieleni wysokiej i niskiej.
- Poszerzenie zielonych terenów rekreacyjnych – stworzenie spójnego projektu zagospodarowania, m.in. wyznaczenie i zagospodarowanie terenów piknikowych oraz terenów sportów amatorskich: jogging, nordic-walking.
- Łąka wypoczynkowa w parku przy Bulwarze Inflanckim – leżaki.
- Wyznaczenie wybiegów dla psów oraz dostawienie koszy na zwierzęce odchody.
- Zakaz zmniejszania okienek na drzewa i krzewy lub ich likwidacja na rzecz miejsc postojowych, stacji rowerowych, hulajnóg itp.
- Nakaz powiększania okienek na drzewa i ich łączenia w ciągłe pasy zieleni (np. ulica Mostowa, Rybaki, Węglowa, Augustiańska, Kołetek, itd.).
- Zakaz dekorowania drzew (doniczki, reklamy).
- Nakaz wprowadzania nawierzchni mineralnych, półprzepuszczalnych, perforowanych zamiast nawierzchni utwardzanych na zieleńcach, skwerach, Bulwarach.
- Realizacja kompleksowego projektu (fakultatywnie w wyniku konkursu obligatoryjnie z konsultacją społeczną) zagospodarowania wzdłuż estakady kolejowej.
- Rozważenie likwidacji parkingów i tworzenia w ich miejscach zielonych skwerów i placów.
- Projekty zgłaszane w Budżecie Obywatelskim powinny być spójne z wytycznymi planu ochrony.
- Projektowana zieleń powinna być jednorodna stylistycznie, dopasowana do miejsca (architektura, bulwary, pasy drogowe).

III.4.7. Wskazania w sferze kształtowania ładu przestrzennego i estetyki

Obszar Kazimierza i Stradomia w swej generalnej strukturze nie uległ znaczącym zmianom na przestrzeni ostatnich lat. Układ urbanistyczny jest czytelny i zachowany w swych zasadniczych

założeniach, osadzonych w kontekście krajobrazu o odległej w czasie (okres przed lokacją miasta): relacji z rzeką Wisłą, zespołami osiedleńczymi Wawelu i Starego Miasta, systemu zieleni w postaci Plant i Plant Dietlowskich wreszcie zespołów sakralnych stanowiących punkty krystalizacyjne układu.

- Obszar zachowuje historyczny kształt narastającego przez stulecia układu urbanistycznego, podlegającego wprawdzie zmianom wynikającym z rozwoju miasta, ale czytelny w ramach jednostek charakterystycznych dla czasów, kiedy powstawał.
- Dla celów Planu ochrony Parku Kulturowego zidentyfikowano 38 wnętr architektoniczno-krajobrazowych oraz 64 wnętra uliczne i placowe, będące połączeniem WAK-ów, powstających często w odrębnych epokach historycznych (np. ul. Paulińska, łącząca zabudowę XIX- i XX-wieczną z zespołami Skałki i klasztoru Augustianów).
- Dzisiejszy stan wymaga regulacji, porządkowania i określenia reguł, które odpowiednio skierują społeczną energię i chęć ochrony i zmiany.
- Uporządkowania wymagają kwestie współczesnej zabudowy wchodzącej w historyczny układ przestrzenny (np. ul. Kupa, Izaaka, Skawińska, Piekarska), słabo kontrolowanych przekształceń w obiektach ewidencyjnych, uporządkowanie zasad „renowacji” parterów kamienic. Groźna dla krajobrazu jest „eksterytorialność” terenów poprzemysłowych, która skutkuje budową apartamentowców. Zabudowa powinna być możliwa wyłącznie w pierzejach, jako kontynuacja formowania ulic (katastrofalny przykład ul. Trynitarzkiej).
- Istotną jest kwestia regulacji pod względem kompozycyjnym i funkcjonalnym zieleni, która w części wnętr ulicznych wybujała i spowodowała utratę ich wartości krajobrazowych. Wymaga to rozwiązania strategii utrzymania, pielęgnacji i rekompozycji układu zieleni.
- Ważnym, rzucającym się w oczy problemem jest kwestia rozwiązania zagadnień komunikacji, miejsc parkingowych, rozdzielania stref pieszych, jezdnych i postojowych. Analizy i ograniczeń wymaga ruch meleksów i autobusów turystycznych, podobnie jak obecność, niemal w sercu układu (np. ul. Dajwór), „dzikich” w swej tymczasowej formie parkingów.
- Ponadto pojawia się konieczność rekompozycji np. Placu Wolnica, Placu Nowego, ul. Dajwór i Szerokiej, przywrócenia historycznego klimatu krajobrazu kulturowego oraz wyrazu architektonicznego i urbanistycznego przestrzeniom publicznym: alejom, placom, ulicom, parkom.
- Byłoby rzeczą doskonałą otwarcie dla mieszkańców i turystów ogrodów Księży Misjonarzy.

Utrzymanie ładu, zadbanie o estetykę miasta jest kosztowne. Ale stworzenie przyjaznego klimatu zwraca się wielokrotnie w postaci zwyżki cen nieruchomości, stawek najmu, wpływów z handlu i turystyki. Wiele fragmentów Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem potrzebuje relatywnie prostych zabiegów.

- Regulacja użycia reklam w przestrzeni publicznej, według identycznych zapisów jak w planie Parku Kulturowego Stare Miasto, z dopuszczeniem form nawiązujących do tradycji miejsca.
- Zakaz samowolnego malowania fragmentów i detali fasad.
- Zakaz zaklejania szyb reklamami na całej powierzchni – witryna ma być witryną, inaczej zatarciu ulegają proporcje fasad.
- Zakaz umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną Parku Kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego.
- Opracowanie wzorcowego zestawu szyldów, krojów czcionek (internetowa Baza Dobrych Praktyk).

- Uzupełnienie brakujących ławek.
- Stała walka z graffiti. Doświadczenia miast zachodnioeuropejskich i amerykańskich dowodzą, że postępująca degradacja przestrzeni publicznych i otoczenia wskazują potencjalne miejsca występowania zjawisk patogennych, przekładają się na obojętność i niechęć do partycypacji ze strony mieszkańców.

III.4.8. Wskazania w sferze polityki informacyjnej

Polityka informacyjna to połączone zadania wielu administracji i samorządu, mediów i wolontariuszy. W dobie Internetu i mediów społecznościowych liczy się szybkość i rozpoznawalność informacji. Działania należy prowadzić w Internecie i poza nim.

- Oznaczenie przestrzeni informacją, że znajdujemy się w obszarze wpisu UNESCO i Pomnika Historii. Z tej identyfikacji miasto niemal nie korzysta.
- Wbrew pozorom niezbędna jest skoordynowana akcja informacyjna, system komunikacji wizualnej najwyższej klasy, dostosowany do stylu i charakteru miejsca oraz czytelnie eksponujący jego wielowątkowe bogactwo. Umieszczenie na wytypowanych obiektach tabliczek informacyjnych oraz kodów QR i kreskowych na smartfony. Nowe plansze i infomaty uliczne powinny być wkomponowane z uwzględnieniem specyfiki danych wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych i osi widokowych.
- Skuteczniejsza promocja rzadziej odwiedzanych zabytków (Skałka, Augustianie), Bulwarów Wiślanych i Muzeum Inżynierii Miejskiej. Opracowanie bardziej szczegółowych przewodników (folderów), dostępnych w punktach informacji miejskiej.
- Otwarcie kolejnego miejskiego biura informacji turystycznej na Kazimierzu (oprócz punktu InfoKraków przy ul. Józefa 7). Prywatne punkty tego rodzaju mają innych charakter.
- Objęcie Parku Kulturowego strefą bezpłatnego Wi-Fi ułatwi działanie nowoczesnej sieci informacji miejskiej.
- Przez Stradom i Kazimierz przechodzi wiele szlaków. Może zbyt wiele¹². Analiza ich wartości i atrakcyjności to zadanie dla Małopolskiej Organizacji Turystycznej, mającej ku temu wypracowane metody i odpowiednią kadrę. Część szlaków wymaga intensywniejszej promocji. Część – wyróżnienia zarządcy szlaku, który odpowie za jego utrzymanie.

Niezbędne jest powołanie zespołu, który z danych jakimi dysponuje UMK oraz inne instytucje państwowe wybierze te, które ułatwiają zarządzanie Parkiem Kulturowym. Dane te powinny zostać wprowadzone do systemu ISDP tak, by były widoczne i brane pod uwagę, przy wszystkich rozstrzygnięciach podejmowanych przez UMK. W regulaminie Wydziałów trzeba doprecyzować zakres współpracy z niżej wymienionymi partnerami, gdyż program zarządzania zakłada stałe współdziałanie z:

- wojewódzkimi i miejskimi służbami konserwatorskimi,
- właścicielami i użytkownikami obiektów i terenów, w tym z muzeami, teatrami i innymi instytucjami kultury,
- instytucjami i agendami turystycznymi,
- organizacjami społecznymi,

¹² Wszystkie szlaki rekreacyjne znajdujące się na obszarze Parku Kulturowego można znaleźć na stronie www.malopolska.szlaki.pttk.pl.

- instytucjami edukacyjnymi i oświatowymi,
- wojewódzkimi i miejskimi służbami ochrony i inspekcji.

Wykaz ten ma charakter otwarty, uzupełniany w miarę potrzeb przez organ sterujący.

III.4.9. Wskazania w sferze społecznej

Strona | 104

Realizacja przyjętych celów działania zarządzającego parkiem kulturowym może napotykać na różnorodne przeszkody i wymagać rozwiązywania ujawniających się konfliktów pomiędzy interesami różnych użytkowników przestrzeni, pomiędzy często ich interesami prywatnymi lub grupowymi a interesem publicznym. Rozgraniczenie stref turystyczno-rozrywkowych od stref kontemplacji (np. cmentarza Remuh) oraz stref zamieszkania i obowiązkowej ciszy nocnej. Daje się zaobserwować liczne inicjatywy aktywistów miejskich, które starają się monitorować silne pragnie inwestorów dostosowania historycznej przestrzeni do bieżących potrzeb i mód (np. Plac Nowy, ul. Szeroka). Klimat tymczasowości (np. parkingi food tracków) może być atrakcyjny dla turystów, ale szkodliwy dla miasta i jego estetyki.

Jedną z zasadniczych form rozwiązywania sytuacji konfliktowych i ograniczania zagrożeń, związanych z gospodarowaniem w przestrzeni jest wypracowanie odpowiednich rozwiązań w planach miejscowych, uwzględniających stosowane obecnie i zapewne rozszerzone w ramach podjętych prac nad nowelizacją stosownych przepisów sposoby uczestnictwa w tym procesie społeczności lokalnych.

- Zachowanie funkcji mieszkalnej budynków (najlepszy poziom ochrony wartości kulturowych), ograniczenie możliwości nieskrępowanego zamieniania ich w hostele i Airbnb. Zatrzymanie odpływu mieszkańców, wypieranych przez działalność turystyczną.
- Zatrzymanie procesu rosnącej anonimowości podmiotów działających w obszarze Parku Kulturowego oraz obojętności mieszkańców wobec ich miejsca zamieszkania.
- Przygotowanie kampanii medialnej wyjaśniającej cele, zasady i przyczyny ochrony obszaru parku kulturowego (od identyfikacji wartości, do prawnych reguł współżycia i gospodarowania) – wszystko to, co zwie się „wzmocnieniem partycypacji społecznej”.
- Poprawienie dostępności przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych.
- Poprawa bezpieczeństwa, skuteczne przywrócenie instytucji dzielnicowego i patrolu (PIESZE!) straży miejskiej. Poczucie zagrożenia jest większe niż realne niebezpieczeństwo – obecność umundurowanych funkcjonariuszy poprawi samopoczucie mieszkańców, zwłaszcza osób starszych¹³. Poprawa nie nastąpi bez skutecznego systemu przeciwdziałania patologiom i wykluczeniu społecznemu¹⁴,
- Odtworzenie życia artystycznego – preferencyjne stawki czynszu w lokalach miejskich dla galerii sztuki, rzeczywiste wsparcie chwalonych i wymienianych w rozmaitych programach „prężnie działających instytucji kultury o zasięgu ponadlokalnym”.

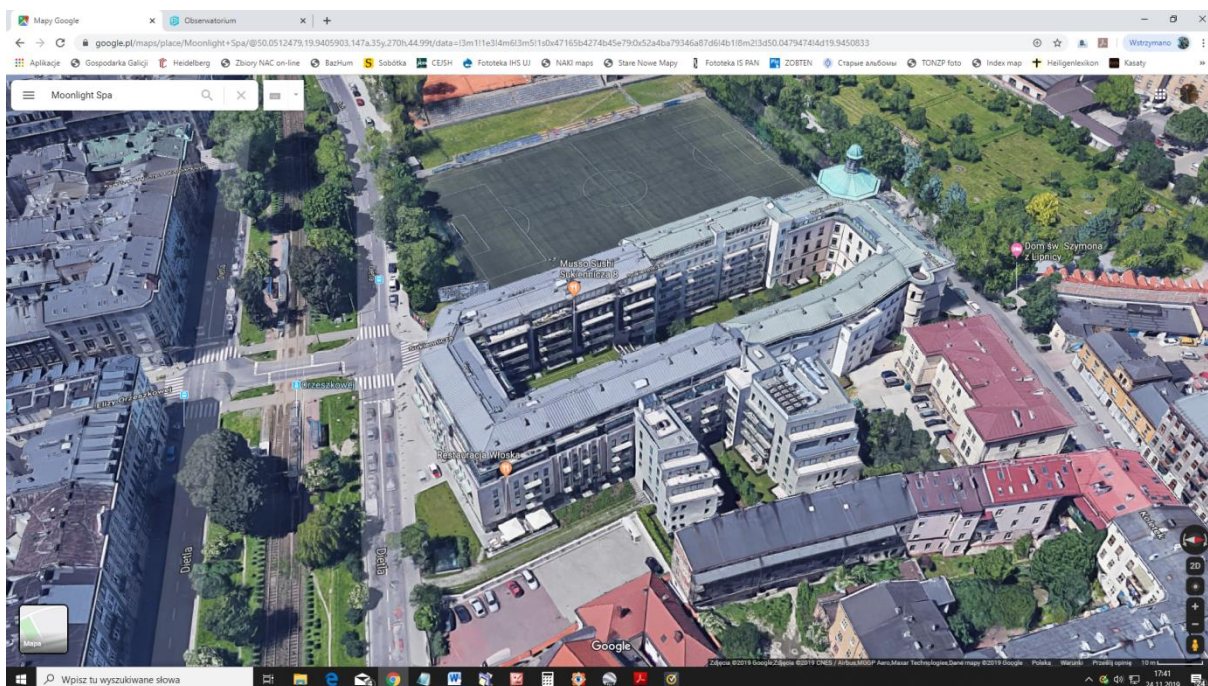
¹³ Np. kontynuacja programu *Bezpieczny Kraków* oraz *Wieloletniego miejskiego programu przeciwdziałania przestępczości młodzieży*, poprawa warunków pracy Policji i Straży Miejskiej.

¹⁴ Zalecenia realizacyjne w m.in. *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2007-2013* oraz *Gminnego programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Innych Uzależnień na rok 2008* wraz z późniejszymi zmianami.

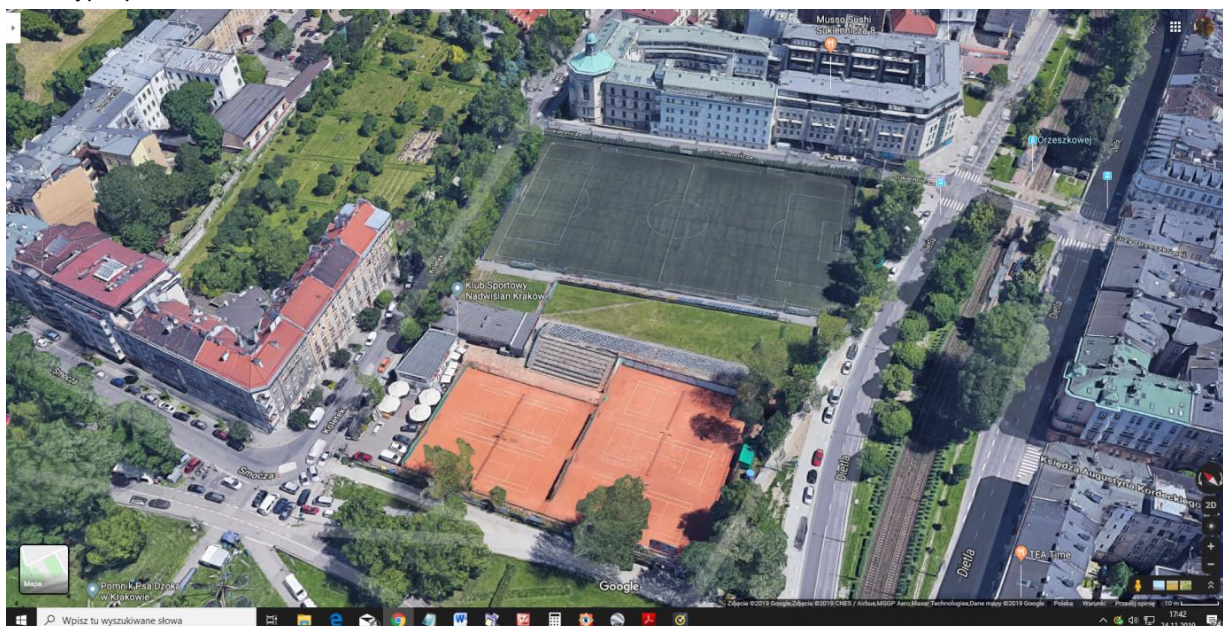
- Niezbędne jest utrzymanie usługowo-handlowego charakteru głównych osi i placów oraz zachęty do rewitalizacji placówek handlowych. Preferencyjne stawki czynszu za użytkowanie lokalu zrewitalizowanego na koszt najemcy.
- Preferencyjne stawki czynszu dla rzemiosła, ochrona istniejących zakładów i warsztatów.

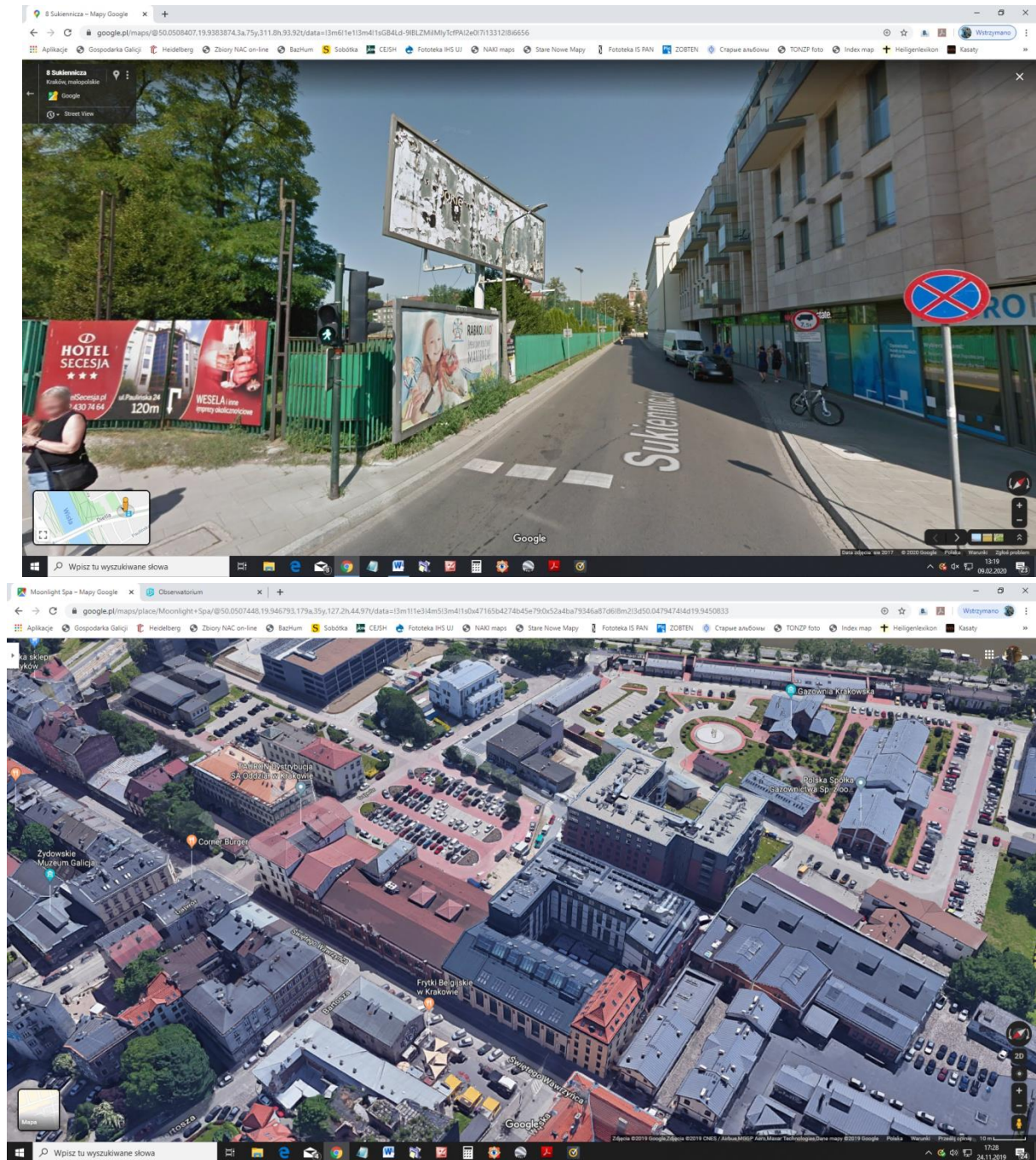
III.4.10. Identyfikacja przykładowych problemów obszaru Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem.

Strona | 105

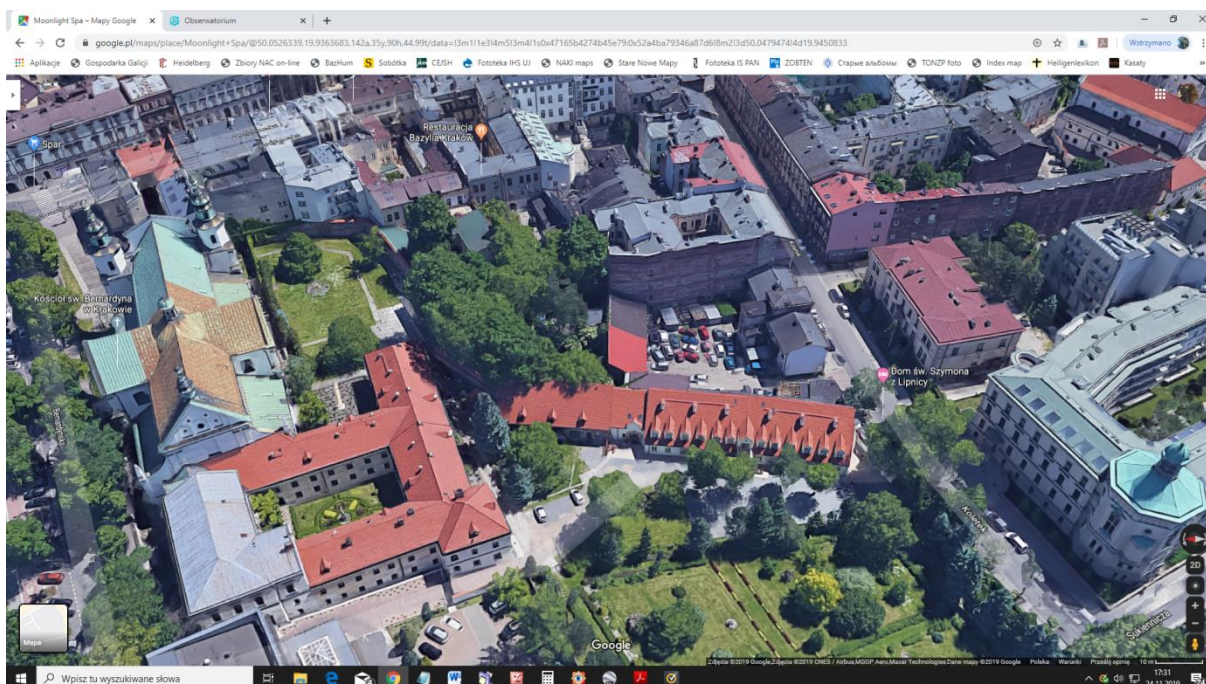

Tereny KS Nadwiślan to miejsce o szczególnej wartości. Dziś to obszar zaniedbany (ogrodzenie, tablice reklamowe), którego zagospodarowanie nie przystaje do rangi miejsca. Tak unikatowa lokalizacja powinna znaleźć inną funkcję, np. publicznego parku, a miasto winno dokonać z klubem wymiany gruntów, zaoferować nową lokalizację, pozwalającą na rozwój działalności sportowo-rekreacyjnej.

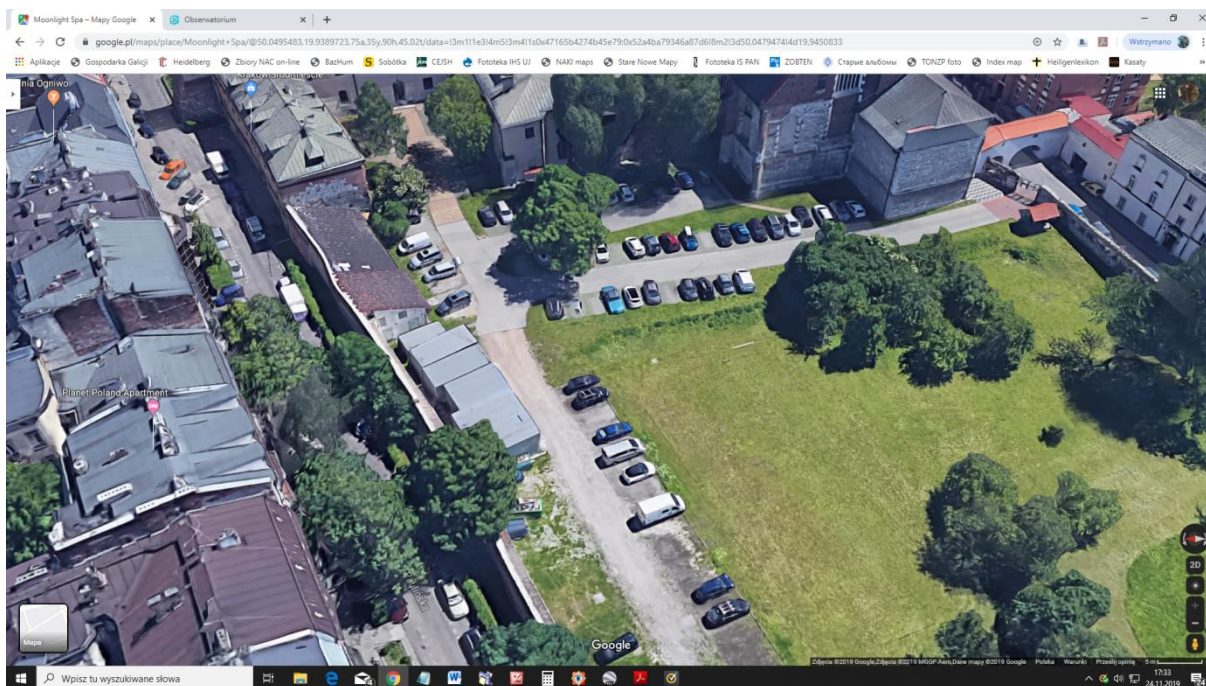

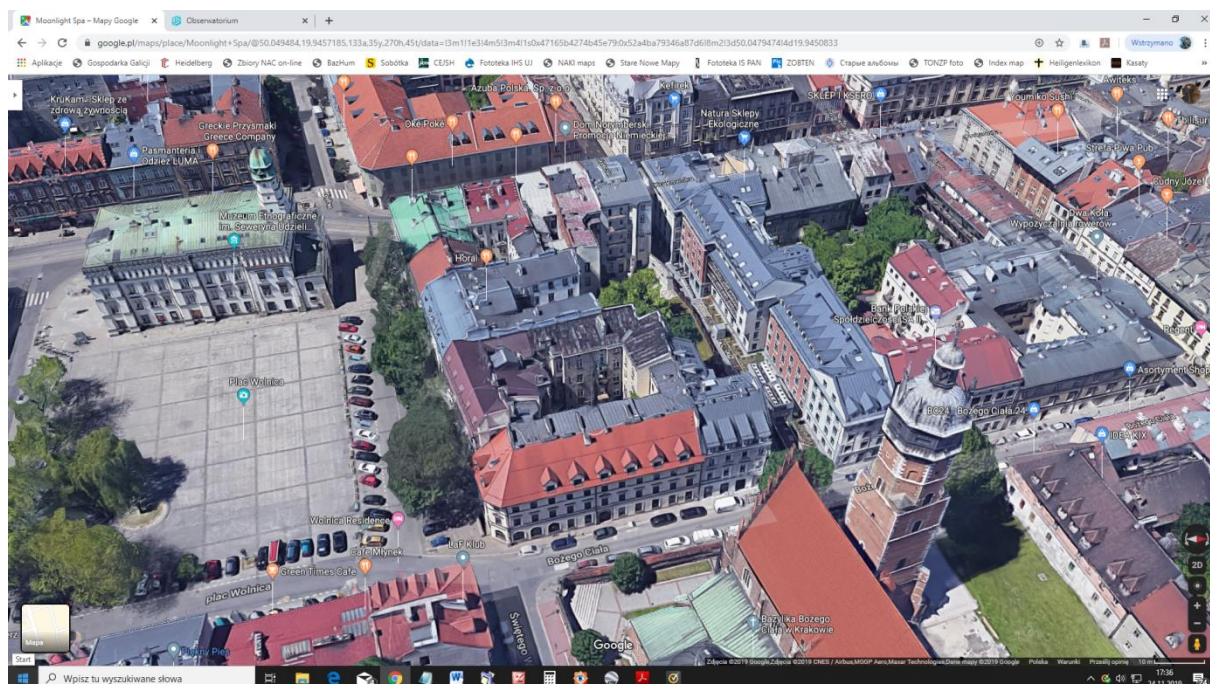
„Eksterytorialność” terenu dawnej elektrowni i gazowni skutkuje budową apartamentowców, zagospodarowaniem według partykularnego interesu władza tego terenu. Teren gazowni powinno odzyskać miasto.

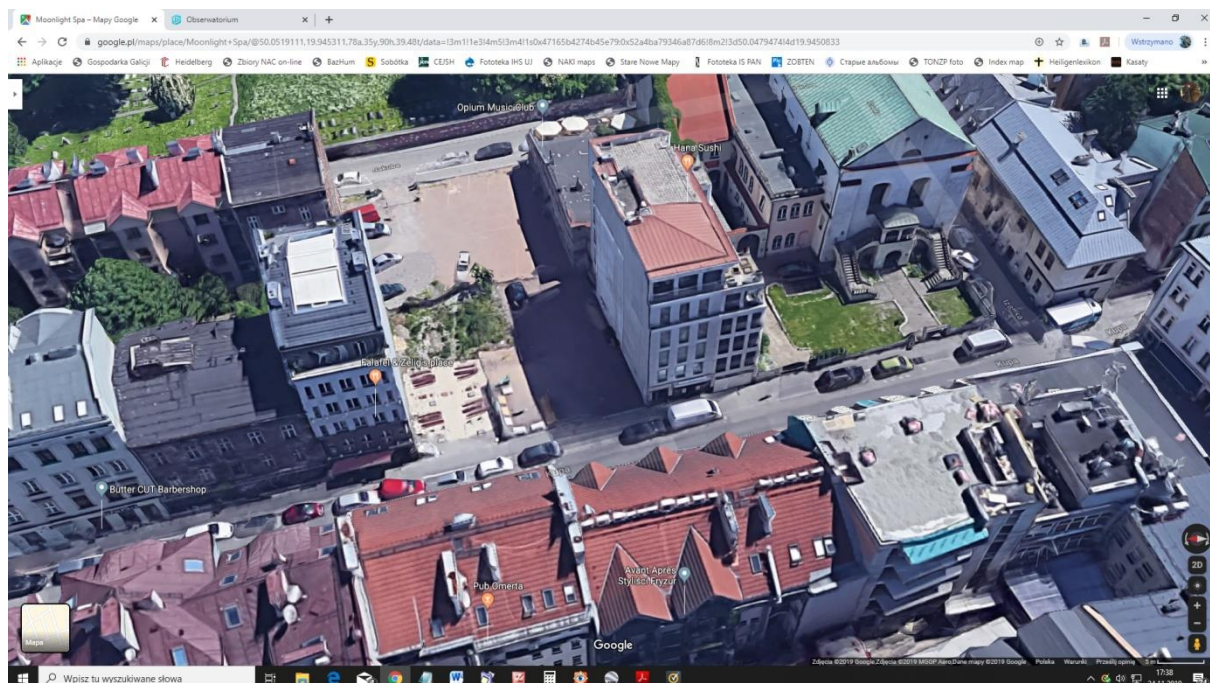
Według podobnej zasady działają instytucje kościelne. Trwa zagęszczanie zabudowy na obrzeżach klasztornych ogrodów, np. dom pielgrzymkowy, ulokowany przy ul. Koletek i ogrodach bernardyńskich. Klasztorne ogrody powinny być – pod uzgodnionymi warunkami – dostępne także dla mieszkańców. Nie mogą stanowić zamkniętych, odseparowanych wysokimi murami enklaw.

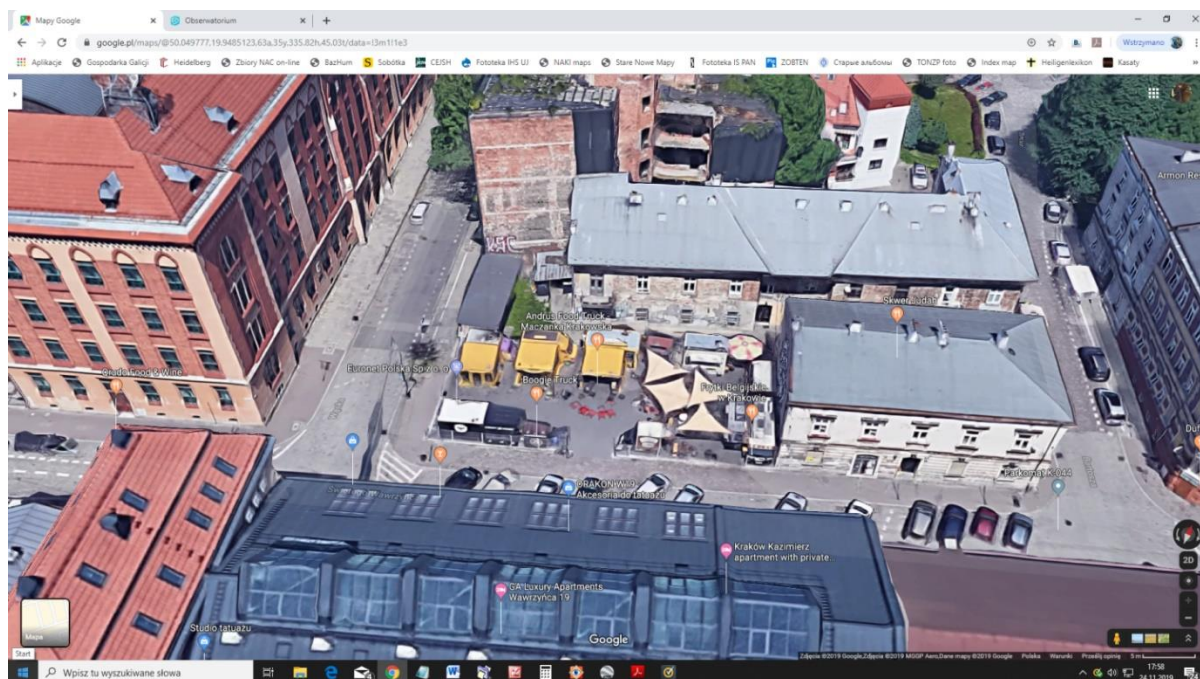
Degradacja terenów w obrębie murów klasztornych – chaotyczna, tymczasowa zabudowa, zieleń z trudem przystająca do określenia „urządzona”, przypadkowa lokalizacja miejsc parkingowych. Uporządkowanie tych terenów w porozumieniu z władzami konserwatorskimi powinno skutkować np. wytyczeniem odpłatnych parkingów dla mieszkańców ul. Paulińskiej czy Skątecznej.

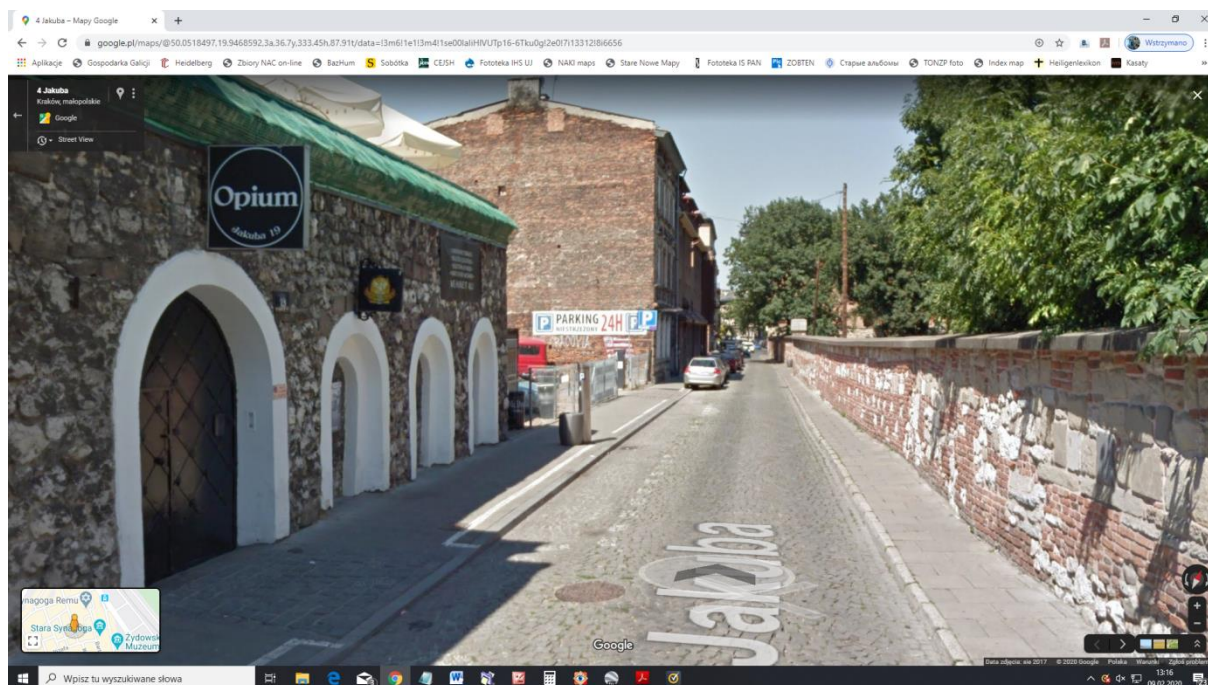
W ostatnich latach zniszczono (przez wybudowanie budynku hotelowego) najpiękniejszy ciąg widokowy miejsca UNESCO – od Skałki do Bożego Ciała. Skandaliczna decyzja powinna być przestrogą i zachętą, by szerzej korzystać z instrumentu, jakim są studia widokowe, przy wydawaniu zgód na realizacje w obszarze tak cennym i wrażliwym.

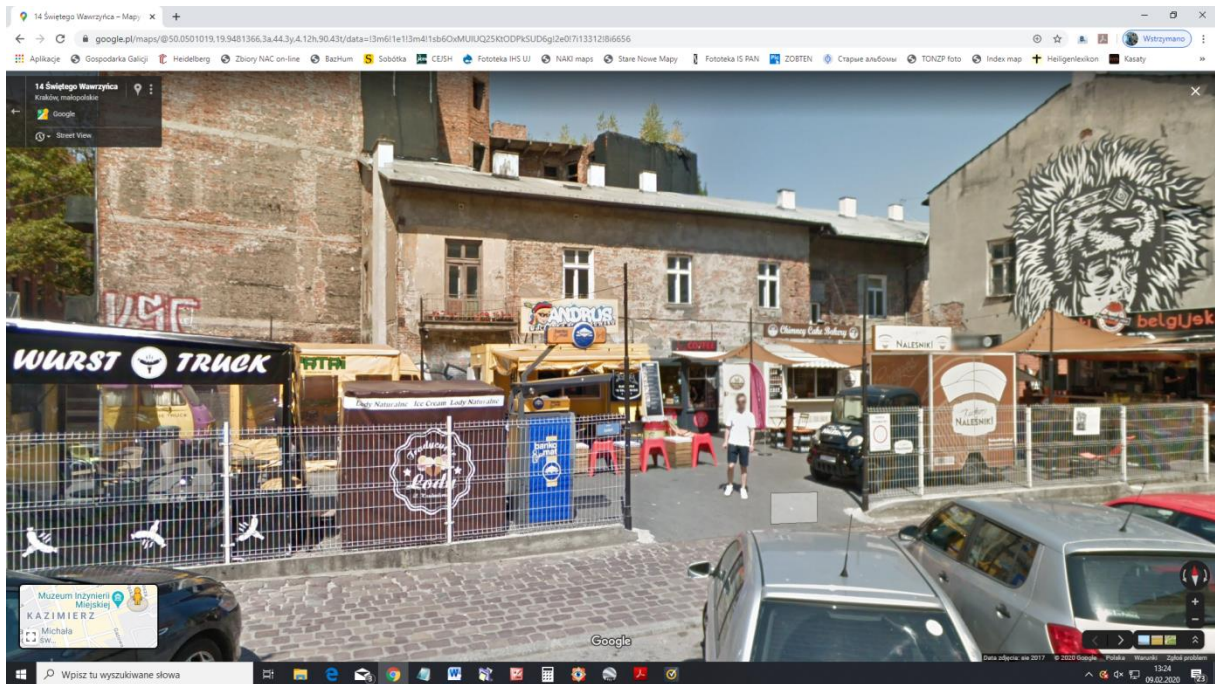
Przeskalowana, dysharmonijna architektura przy ulicy Kupa to przykład lekceważenia przez inwestorów i architektów kazimierskiej tożsamości. Przykład korzystania z walorów i atrakcyjności dzielnicy, przy równoczesnym, egoistycznym podejściu do przestrzeni publicznej i półpublicznej.

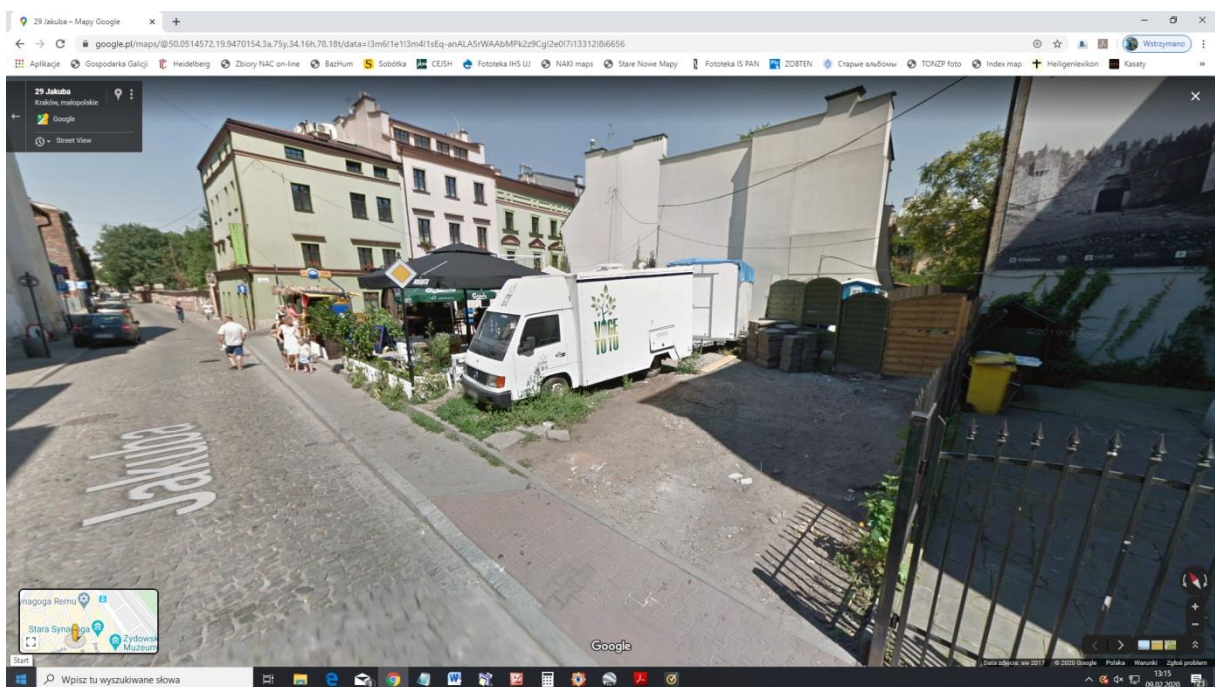
Odseparowanie stref ciszy i rozrywki to trudne wyzwanie. Kazimierz zyskał w ostatnich latach status miejsca, które nie zasypia. Równocześnie to obszar, w którym ludzie mieszkają na stałe, nie są tylko krótkotrwałymi użytkownikami tej przestrzeni. Ich interesy powinny stać ponad dochodami nocnych klubów i lokali rozrywkowych. To te instytucje winny dopasować swą działalność do norm współżycia społecznego, a nie poprzez swą uciążliwość, prowadzić do wyludniania kolejnej części miasta (jak stało się w obrębie Plant).

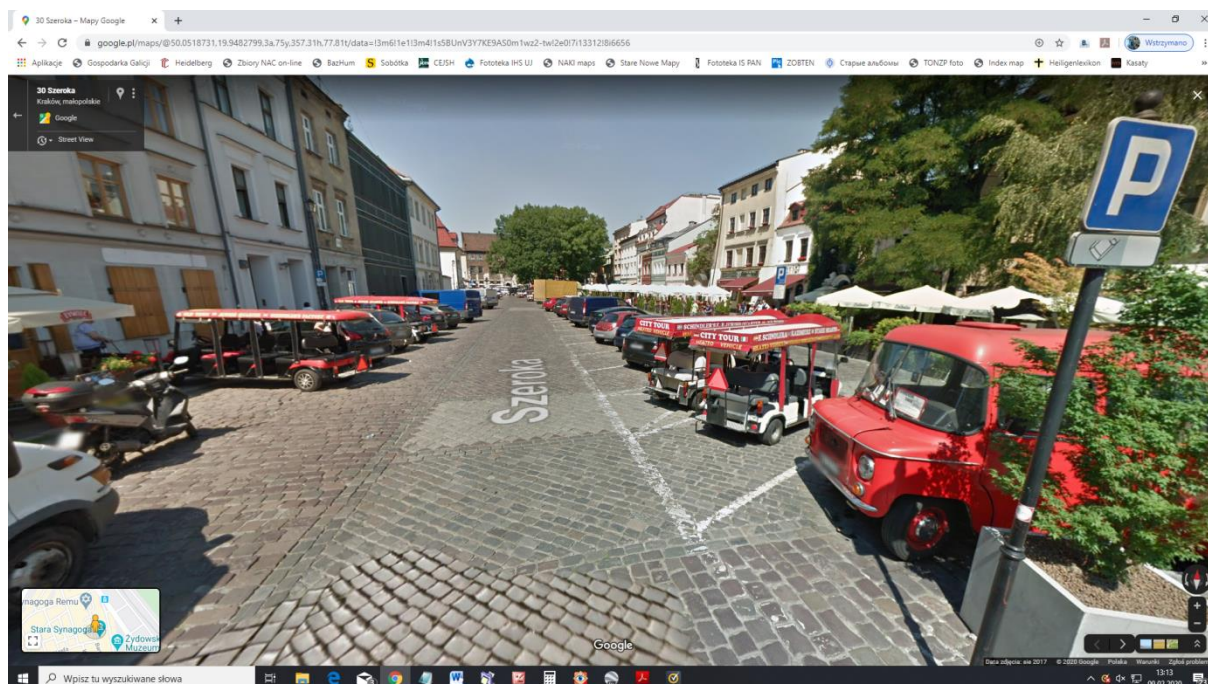

Klub muzyczny przy cmentarzu to wzór dominującej wrażliwości.

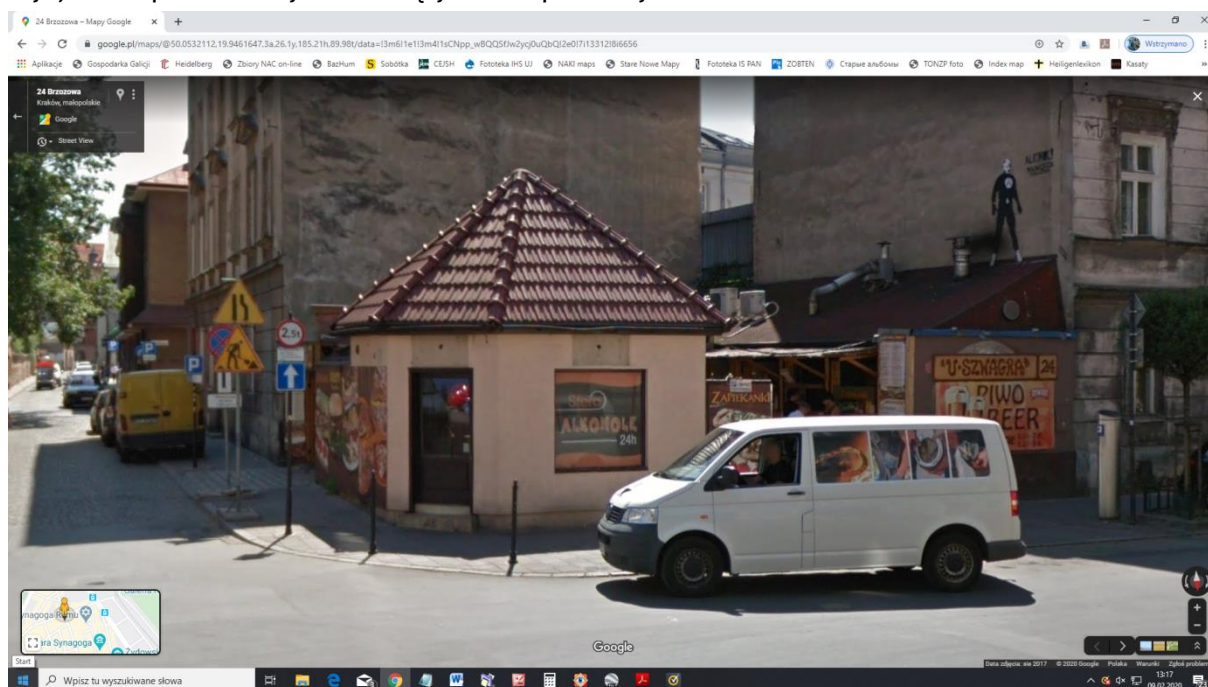

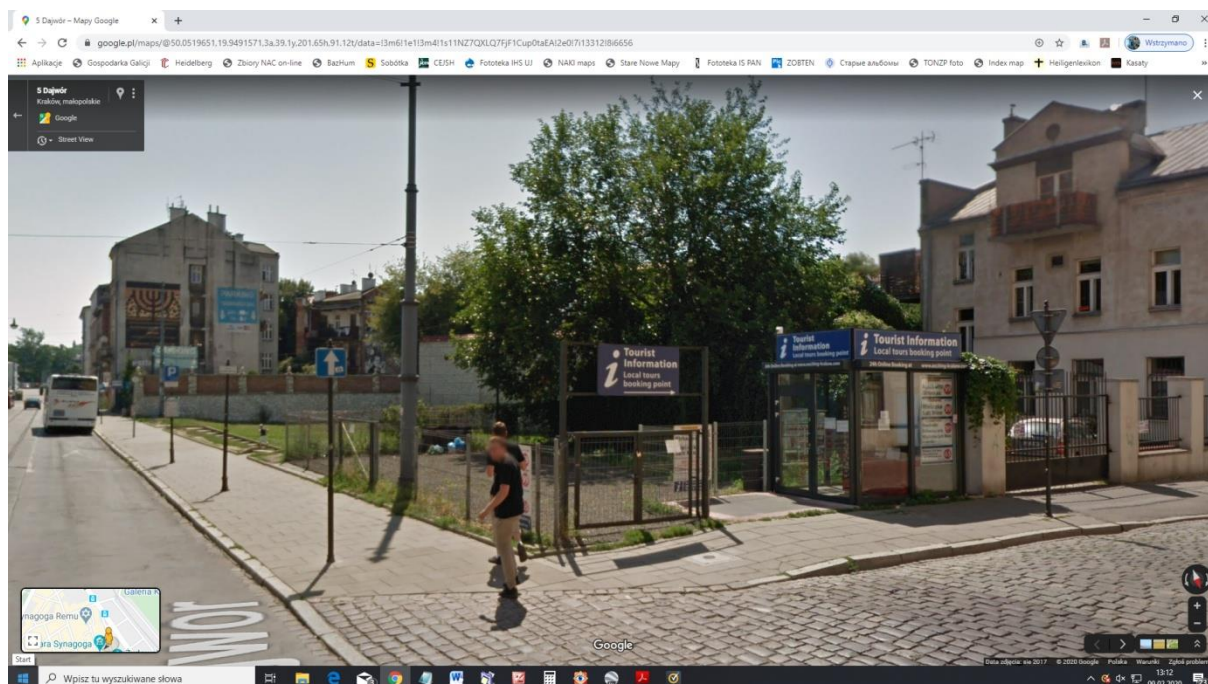
Klimat tymczasowości jest może atrakcyjny dla turystów, ale szkodliwy dla miasta. Sprawia wrażenie prowizorki, chaosu, braku pomysłu na trwały biznes.

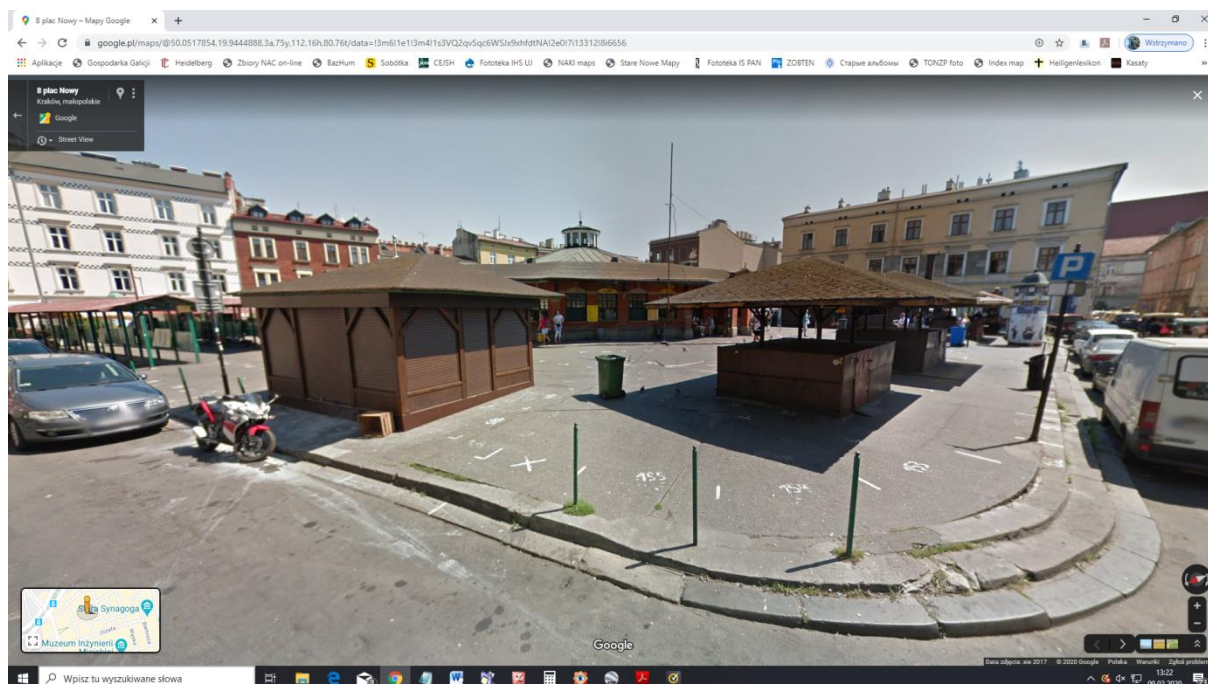
Zasadnicza część „żydowskiego” Kazimierza, podobnie jak bulwary czy ul. Skałeczna powinny stać się strefami pieszymi. Należy dążyć do ograniczenia ruchu, likwidacji miejsc parkingowych (te powinny służyć niemal wyłącznie mieszkańcom), usunięcia meleksów, które są jedną z oznak nonszalanckiego, chwilowego podejścia do zwiedzania miasta i poznawania jego dziedzictwa. Kilka miejskich meleksów dla osób z problemami ruchowymi tak, tandetnym pojazdom oklejonym foliowymi ściankami zdecydowanie nie. Podobnie tymczasowym parkingom. Na czas przygotowania do inwestycji teren powinien być zamknięty i zabezpieczony.

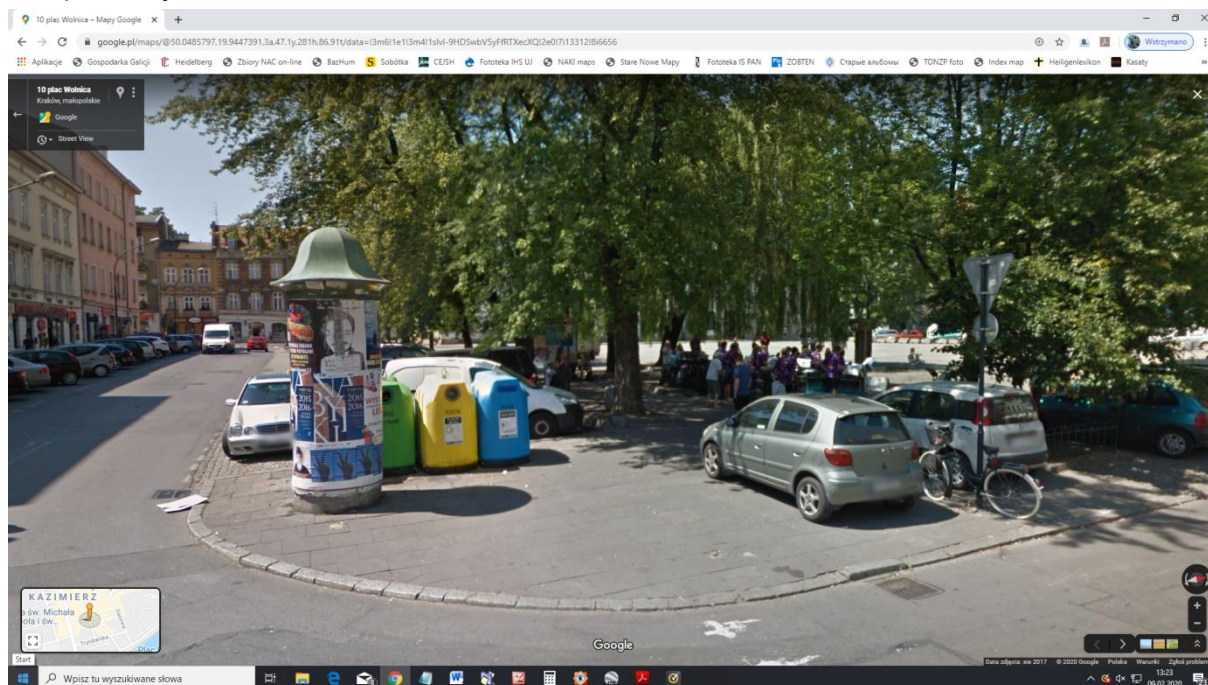

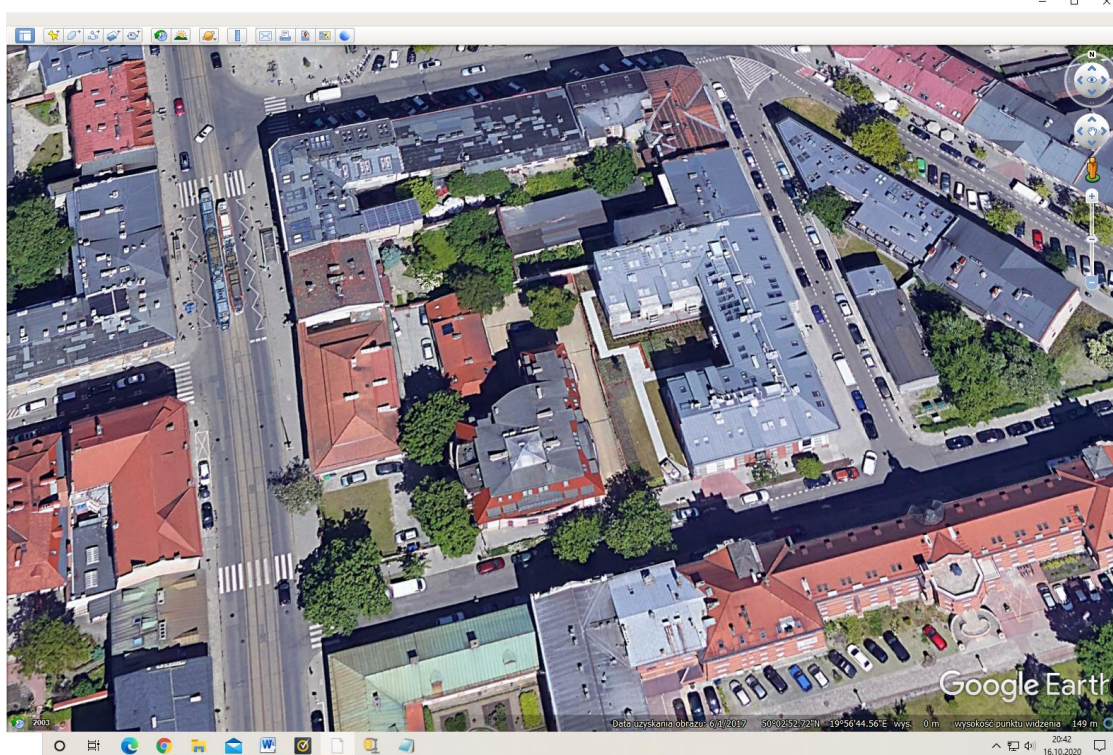
Tego typu „tymczasowe” realizacje muszą zniknąć z krajobrazu. Dowodzą jedynie braku wrażliwości i skłonność do zarobku najniższym możliwym kosztem.

Dwa najważniejsze place proponowanego parku kulturowego to dowód braku pomysłu na ich wykorzystanie i całkowitej bezradności miasta w walce z najzwyklejszą brzydotą. Ciągące się latami spory o Okrąglak, niemożność wyprowadzenia ruchu samochodowego z Placu Nowego, chaos i tandeta na Placu Wolnica wskazują, że miastu brak odwagi do wystąpienia w obronie swoich interesów. W tej chwili mamy do czynienia z bezradnym poddawaniem się dyktatowi najrozmaitszych grup nacisku. Ale cóż, kiedy „dzwonki” na surowce rozstawia bez żadnego sensownego planu miejskie przedsiębiorstwo.

Zabudowa musi być dopuszczalna wyłącznie w pierzejach – formowanie ulic nie może zostać wyparte przez dowolne stawianie budynków na działkach.

III.5. WYTYCZNE W ZAKRESIE WAK I CIĄGÓW DLA OBSZARU PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZA ZE STRADOMIEM

Identyfikacja działań, których podjęcie służy realizacji zadań i osiągnięciu celów. To sposoby odpowiedzi na poszczególne problemy występujące w poszczególnych WAK i CIĄGACH. Dla podziału na WAK i ciągi uliczne, jak w przypadku zasobu (w etapie II planu ochrony Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem) oraz waloryzacji, określone są wytyczne wynikające wprost z oceny wartości. Wytyczne dla poszczególnych WAK powstały jako wartość średnioważona wytycznych dla poszczególnych części składowych każdego zespołu. Dla każdego z nich określono wytyczne działań ochronnych i konserwatorskich, a mianowicie:

- **konserwacja - KONS** — a więc wszelkie zabiegi, których celem jest utrzymanie stanu obecnego wnętrza, z uzupełnieniami i uczytelnieniami,
- **integracja - INTE** — łączenie substancji starej i nowej, scalanie układów rozerwanych i zartartych,
- **rekonstrukcja - REKN** — odtwarzanie nieistniejących elementów i zespołów wg danych historycznych,
- **rekompozycja - RKOM** — tworzenie nowych wartości z wykorzystaniem lub zaznaczeniem reliktów dawnych układów,
- **kreacja - KREA** — tworzenie nowych wartości z wykorzystaniem inspiracji dawnymi formami i układami.

Według identycznych kryteriów będzie oceniany ZWAK. Opracowano też wytyczne o charakterze ideowym i strategicznym.

Model procesu ochrony¹⁵:

- **Ao** – ścisłej ochrony konserwatorskiej zachowawczej: działania polegające na zachowywaniu obecnego stanu czytelnych wnętrz AR-K z minimalnymi uzupełnieniami, wynikającymi z postępu wiedzy historycznej oraz konserwatorskiej,
- **A** – ścisłej ochrony konserwatorskiej: działania polegające na utrzymaniu i doskonaleniu obecnego stanu czytelnych wnętrz AR-K z wymianami na elementy odtwarzane, z uwagi na szybki postęp naturalnego starzenia się substancji budowlanej i elementów szaty roślinnej,
- **B** – ochrony częściowej: działania polegające na udoskonalaniu obecnego stanu czytelnych wnętrz AR-K poprzez wprowadzanie odtwarzanych, brakujących elementów, znanych i potwierdzonych dzięki wynikom badań naukowych. Działania polegające na ciągłej korekcie czytelności wnętrz AR-K poprzez wprowadzanie lub usuwanie drobnych elementów dla odzyskania klarowności i zrozumiałości pierwotnego zamysłu projektanta lub śladów przemian naturalnych i kulturowych, zapisanych w krajobrazie. Elementy wprowadzane nie zawsze muszą być wiernymi kopiami utraconych detali historycznych; w uzasadnionych przypadkach mogą stanowić współczesne nawiązanie do form historycznych,
- **E** – ochrony elementów lub/i ekspozycji,
- **K** – ochrony podstawowych cech krajobrazowych,

¹⁵ Dawniej strefy ochrony konserwatorskiej.

Model procesu użytkowania:

- **kontemplacja** – to spełnienie warunków, pozwalających na najpełniejsze wykorzystanie tożsamości miejsca („genius loci”); przewaga funkcji usługowych (prymat wartości zastanej),
- **kontemplacja ekstensywna** – to użytkowanie z najwyższą dbałością o zastaną wartość miejsca, uwarunkowane np. funkcjami kultowymi, kommemoratywnymi; często z ograniczoną dostępnością,
- **kontemplacja intensywna** – to najpełniejsze użytkowanie wartości miejsca jako katalizatora aktywności, osnutej na jego fenomenie, niewymagające jednak trwałych i nieodwracalnych zmian w jego substancji,
- **penetracja** – to spełnienie warunków dla wprowadzania funkcji komercyjnych, przy zachowaniu możliwości odwołania się do tradycji miejsca (równowaga wartości zastanej i dodanej),
- **partycypacja** – prymat nowych funkcji komercyjnych o znacznej intensywności.

Model kształtowania widoku:

- **zachowywanie:** działania polegające na zachowywaniu obecnego stanu wnętr i zespołów wnętr AR-K, zachowaniem ich granic (ścian) z minimalnymi uzupełnieniami, wynikającymi z postępu wiedzy historycznej oraz konserwatorskiej,
- **doskonalenie:** działania polegające na utrzymaniu i doskonaleniu obecnego stanu wnętr i zespołów wnętr AR-K z wymianami na elementy odtwarzane, z uwagi na szybki postęp naturalnego starzenia się substancji budowlanej i elementów szaty roślinnej,
- **uzupełnianie:** działania polegające na uzupełnianiu obecnego stanu wnętr AR-K i zespołów wnętr AR-K za pomocą odtwarzanych od podstaw lub scalanych, brakujących drobnych elementów, znanych i potwierdzonych dzięki wynikom badań naukowych,
- **uczytelnianie:** działania polegające na ciągłej korekcie czytelności i wyjaśnieniu pierwotnej idei i funkcji wnętr i zespołów wnętr AR-K poprzez wprowadzanie lub usuwanie drobnych elementów dla odzyskania klarowności i zrozumiałości pierwotnych założeń projektowych lub/oraz śladów istotnych przemian naturalnych i kulturowych, zapisanych w krajobrazie. Elementy wprowadzane nie zawsze muszą być wiernymi kopiami utraconych detali historycznych; w uzasadnionych przypadkach mogą stanowić współczesne nawiązanie do form historycznych,
- **porządkowanie:** działania polegające na ciągłej korekcie stanu, czytelności i jednorodności wnętr i zespołów wnętr AR-K poprzez usuwanie lub zamianę drobnych, spontanicznie pojawiających się, współczesnych elementów, związanych głównie z handlem, komercją, organizacją ruchu drogowego, turystycznego itp. oraz elementów zieleni i małej architektury. Działanie administracyjne, przestrzenne i projektowo-techniczne, dotyczące głównie elewacji, witryn, reklam, oznaczeń, latarni ulicznych, wiat przystankowych, elementów wyposażenia terenów zieleni,
- **odnawianie:** działania polegające na kompleksowej poprawie stanu dzieł i kompozycji architektonicznych we wnętrzach i zespołach wnętr AR-K, odbywające się bez większych zmian ich funkcji, formy i znaczeń. To działania dotyczące substancji obiektów i zespołów – naprawa dachów, odwodnień, elewacji, w tym ocieplenia nieniszczące wyrazu

architektonicznego; naprawa chodników, działania sanitarne i dosadzenia w zespołach zieleni, jednak bez zmian ich charakteru,

- **scalanie:** działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu jednorodności i harmonii formy oraz poprawy funkcjonalności wnętrza i zespołów wnętrza AR-K poprzez wprowadzanie i usuwanie dużych elementów (o skali całych budynków lub ich znaczących części oraz grup zieleni) w celu połączenia wtórnie rozłączonych lub zniekształconych i zatartych układów kompozycyjnych. Elementy wprowadzane lub wymieniane mogą mieć formy nawiązujące do historycznych lub ściśle odpowiadające formie historycznej (kierunek rekompozycyjny lub rekonstrukcyjny) procesu scalenia,
- **wydzielanie:** działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu jednorodności i harmonii formy oraz poprawy funkcjonalności wnętrza i zespołów wnętrza AR-K poprzez wprowadzanie elementów (o skali całych budynków lub ich znaczących części oraz grup zieleni) w celu rozłączenia wtórnie połączonych i przez to zniekształconych i zatartych układów kompozycyjnych. Elementy wprowadzane lub wymieniane mogą mieć formy nawiązujące do historycznych lub ściśle odpowiadające formie historycznej (kierunek rekompozycyjny lub rekonstrukcyjny) procesu wydzielenia,
- **wydobywanie:** działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu właściwej, zamierzonej założeniami projektowymi lub wtórnej a uzasadnionej kompozycyjnie lub ideowo – gradacji elementów tworzących wnętrza, zespoły AR-K lub osiągalne z nich widoki i panoramy. Podkreślanie obiektów przewidzianych jako dominanty. Usuwanie drobnych i większych elementów zieleni, wtórnych elementów wyposażenia wnętrza a w niektórych przypadkach większych obiektów, stanowiących błędy kompozycyjne. Także wprowadzanie elementów ramujących, tworzących bramy widokowe, kulisy czy też podstawy i przedpola widokowe dla elementów ważnych w kompozycji lub dalekich i cennych wglądów w krajobraz (widoków zapożyczonych),
- **przywracanie:** działania polegające na odzyskiwaniu charakteru bardzo zmienionych i przekształconych a bardzo istotnych wnętrza lub zespołów wnętrza AR-K. To działania zawsze o dużej skali, wymagające zawsze najpierw dokładnych badań a następnie usunięcia wtórnych nawarstwień i elementów oraz układów dekompozycji. Polegają na wprowadzaniu dużych elementów – budowli, komunikacji, elementów urządzeń krajobrazu, grup zieleni które uległy zniszczeniu lub zatarciu; w uzasadnionych naukowo przypadkach może oznaczać dokończenie rozpoczętych lecz zarzuconych pierwotnych zamysłów i projektów,
- **mianowanie:** działania polegające na nadaniu znaczeń wnętrzom AR-K i ich zespołom, cech zwiększających ich rozpoznawalność, atrakcyjność, wydobywających ich rzeczywistą wartość oraz promowania tych cech – w sytuacji nieczytelności lub anonimowości takich wnętrza. Wprowadzanie oznaczników w krajobrazie, oraz nowych funkcji i form. Wprowadzenie nowej tożsamości miejsc, w nawiązaniu to tożsamości historycznej wnętrza AR-K lub jego sąsiedztwa,
- **przemianowanie:** działania polegające na przywróceniu znaczeń tym wnętrzom AR-K i ich zespołom, których dzisiejsze znaczenia i społeczna konotacja są niekorzystne. Odzyskanie dawnego ich znaczenia w celu cech zwiększenia ich rozpoznawalności, atrakcyjności i wydobywania ich rzeczywistej wartości. Odzyskiwanie tożsamości historycznej miejsc. Wprowadzanie oznaczników w krajobrazie, oraz zmian dotychczasowych funkcji i form oraz promowania tych cech,

- **harmonizowanie:** działania polegające na ciągłej dbałości o stan wnętrz AR-K i jakość przebywania w nich poprzez racjonalne kształtowanie świadczonych tam usług i innych form aktywności miejskiej, związanych głównie z handlem, komercją, wydarzeniami artystycznymi itp. Działania o charakterze administracyjnym, edukacyjnym, promowania dobrych praktyk itp., dotyczące głównie elementów ruchomych – handlu obwoźnego, spektakli ulicznych, form pojazdów i jednostek pływających, świadczących usługi turystyczne a także elementów wystroju okresowego małej trwałości,
- **kontynuowanie:** działania polegające na kształtowaniu wnętrz i zespołów wnętrz AR-K będące kontynuacją zarówno ich cech swoistych, nadanych aktem projektowania i pierwotnej realizacji, jak i następujących później przemian. Działania niebędące likwidacją czy minimalizacją tych przemian, lecz twórczym wykorzystaniem powstałych w ten sposób cech wnętrz lub ich zespołów – celem uzyskania domniemanego efektu zgodnego z duchem dawnego projektu, lecz z uwzględnieniem upływu czasu.

Modele kształtowania tożsamości miejsca:

- **sublimacyjny** – podkreślanie, wydobywanie, doskonalenie, uwznioślanie zastanych wartości,
- **addycyjny** – doskonalenie formy, funkcji, a co za tym idzie – tożsamości miejsca, poprzez dodawanie niewielkich uzupełnień współczesnych,
- **integracyjny** – łączenie dawnej i nowej formy, funkcji, a co za tym idzie – tożsamości miejsca, na zasadach równowagi
- **aplikacyjny** – poszukiwanie nowej tożsamości poprzez wprowadzanie nowych funkcji, form, znaczeń – w nawiązaniu do tła historycznego.

WAK		WYTYCZNE DLA WAK	WYTYCZNA DLA ZWAK	WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa			Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca

I.1	Zakole Wisły	RKOM	INTE	B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
I.2	Plac Na Groblach	INTE	INTE	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	UZUPEŁNIANIE	INTEGRACYJNY
I.3	Podzamcze	INTE/KREA	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
II. 1	Rybaki	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE	SUBLIMACYJNY
II.2	Bulwar Inflancki Pn	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE	SUBLIMACYJNY
II.3	Bulwar Inflancki Pd	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE	INTEGRACYJNY
II.4	Bulwar Kurlandzki	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE	INTEGRACYJNY
III.1	Bernardyni	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	SUBLIMACYJNY
III. 2	Misjonarze	KONS	INTE	A	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE	SUBLIMACYJNY
III.3	Bożogrobcy	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	INTEGRACYJNY
III.4	Piekietko	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
III.5	Koletki	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
III.6	Nadwiślan	INTE	INTE	A/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWYWANIE	ADDYCYJNY

IV.1	Starowiślna	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE ODNAWIANIE	ADDYCYJNY
IV.2	Świętego Sebastiana	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE ODNAWIANIE	ADDYCYJNY
V.1	Wrzesińska	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE ODNAWIANIE	INTEGRACYJNY
V.2	Berka Joselewicza	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE ODNAWIANIE	INTEGRACYJNY
V.3	Dietla Pn	KONS/INTE	INTE	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
V.4	Dietla Pd	KONS/INTE	INTE	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
VI.1	Dajwór	INTE/RKOM	RKOM	B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE PORZĄDKOWANIE	INTEGRACYJNY
VI.2	Halicka	KREA	RKOM	E/K	PENETRACJA PARTYCYPACJA	UCZYTELNIANIE MIANOWANIE	APLIKACYJNY
VII.1	Szeroka	KONS/REKN	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE PORZĄDKOWANIE HARMONIZOWANIE	SUBLIMACYJNY
VII.2	Bawół	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	PORZĄDKOWANIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
VII.3	Plac Nowy	INTE/RKOM	INTE	A/B/E	PENETRACJA	PORZĄDKOWANIE SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
VII.4	Miodowa	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	PORZĄDKOWANIE UCZYTELNIANIE	ADDYCYJNY INTEGRACYJNY
VII.5	Brzozowa	INTE	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE PORZĄDKOWANIE	ADDYCYJNY
VIII.1	Zajezdnia	KONS	INTE	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY

VIII.2	Gazownia	KONS	INTE	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE UCZYTELNIANIE	ADDYCYJNY
VIII.3	Elektrownia	INTE/RKOM	INTE	A/B	PENETRACJA	PORZĄDKOWANIE PRZYWRACANIE MIANOWANIE	INTEGRACYJNY
IX.1	Skalka	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.2	Augustianie	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.3	Piekarska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
IX.4	Skawińska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
IX.5	Krakowska Zach	KONS/INTE	KONS	A	KONTEMPLACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	ADDYCYJNY
IX.6	Krakowska Wsch	KONS/INTE	KONS	A	KONTEMPLACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	ADDYCYJNY
IX.7	Bożego Ciała	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.8	Wolnica	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
IX.9	Bonifratrzy	KONS/INTE	KONS	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.10	Mostowa	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE PRZYWRACANIE	ADDYCYJNY

CIĄG		WYTYCZNE DLA CIĄGU	WYTYCZNA DLA ZWAK	WYTYCZNE W ZAKRESIE MODELI PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa			Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Optimalny proces kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca

CK 1	Bernardyńska	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CK 2	Skąleczna	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CK 3	Józefa	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CK 4	Starowiślna	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CK 5	Szeroka	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	SUBLIMACYJNY
CK 6	Bożego Ciała	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CK 7	Stradomska	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CK 8	Krakowska	KONS	KONS	A/B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CK 9	Rybaki	KONS	KONS	A/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CK 10	Podgórska	KONS	KONS	A/B/E	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 1	Powisłe	KONS/INTE	KONS/INTE	Ao/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 2	Smocza	KONS/INTE	KONS/INTE	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY

CC 3	Koletek	INTE	INTE	B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE MIANOWANIE	INTEGRACYJNY
CC 4	Dietla	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 5	Paulińska	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 6	Augustiańska	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 7	Trynitarzka	INTE/RKOM	INTE	B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	INTEGRACYJNY
CC 8	Mostowa	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 9	św. Wawrzyńca	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CC 10	Bartosza	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 11	Bawół	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 12	św. Sebastiana	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 13	Brzozowa	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 14	Jakuba	KONS	KONS/INTE	A/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 15	Miodowa	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 16	Estery	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE MIANOWANIE	INEGRACYJNY
CC 17	Nowy	INTE/RKOM	INTE	A/B/E	PENETRACJA	PORZĄDKOWANIE SCALANIE	INTEGRACYJNY

						PRZYWRACANIE	
CC 18	Sarego Józefa	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 19	Bogusławskiego	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 20	Meiselsa	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CU 1	Wrzesińska	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE ODNAWIANIE	INTEGRACYJNY
CU 2	Sukiennicza	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 3	Orzeszkowej Elizy	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 4	św. Agnieszki	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 5	Piekarska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 6	Skawińska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 7	Wietora	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 8	Bocheńska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 9	Wolnica	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE SCALANIE PRZYWRACANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 10	Gazowa	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY

CU 11	Przemyska	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 12	Rzeszowska	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 13	Dajwór	INTE/KONS	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE MIANOWANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CU 14	Kupa	INTE	INTE	A/B/E	PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CU 15	Podbrzezie	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 16	Berka Joselewicza	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 17	Bonifratska	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 18	Chmielowskiego Adama	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 19	Ciemna	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 20	św. Gertrudy	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CU 21	Halicka	RKOM/KREA	RKOM	B/E/K	PENETRACJA PATRYCYPACJA	PRZEMIANOWANIE WYDOBYWANIE KONTYNUOWANIE	INTEGRACYJNY APLIKACYJNY
CU 22	Izaaka	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 23	św. Katarzyny	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 24	Kordeckiego Augustyna ks.	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY

CU 25	Lewkowa	INTE/RKOM	INTE	B/E	PENETRACJA	PRZEMIANOWANIE UZUPEŁNIANIE	INTEGRACYJNY
CU 26	Na Groblach	INTE	INTE	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	UZUPEŁNIANIE	INTEGRACYJNY
CU 27	Na Przejściu	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 28	Nowa	KOSN/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	MIANOWANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 29	Podzamcze	INTE/KREA	INTE	A/E	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
CU 30	św. Stanisława	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 31	Straszewskiego Floriana	INTE/KREA	INTE	A/E	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
CU 32	Warszauera	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 33	Wąska	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 34	Węglowa	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	MIANOWANIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CB 1	Bulwar Czerwieński	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE HARMONIZOWANIE	SUBLIMACYJNY
CB 2	Bulwar Inflancki	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CB 2	Bulwar Kurlandzki	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY

III.6. WYKAZ DZIAŁAŃ SZCZEGÓŁOWYCH W POSZCZEGÓLNYCH ZWAK W FORMIE MATERIAŁU OPERACYJNEGO

Zestaw typów działań, przypisanych do poszczególnych podmiotów działań w obrębie poszczególnych obszarów Parku Kulturowego, nazwanych zespołami wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (ZWA-K).

Strona | 127

Uwagi wstępne:

Zespoły wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych ZWA-K są podstawowymi obszarami, w oparciu o które określono typy i sposoby działań, niezbędne dla ochrony i właściwego kształtowania krajobrazu, dla osiągnięcia założeń ustawowych Parku Kulturowego. Częściami elementarnymi ZWA-K są wnętrza architektoniczno-krajobrazowe; związkami wyższego rzędu niż ZWA-K są modele architektoniczno-krajobrazowe, jednak działania Planu Ochrony Parku Kulturowego przypisane są wyłącznie obszarom wydzielonym i określonym jako ZWA-K

Wydzielenia ZWA-K nie są tożsame z podziałami administracyjnymi ani tradycyjnymi nazwami miejscowymi, czy też nazwami ulic. Są zbliżone do nich, jednak lepiej oddają jedność, typowość i charakterystykę problemów ochrony, kształtowania oraz zarządzania na poszczególnych obszarach wydzieleni. Zespoły wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (ZWA-K) wydzielone zostały zgodnie z rozkładem intensywności i proporcjami występowania w nich typów wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych (WA-K).

Wnętrza AR-K to obszary elementarne, określone fizyczną dostępnością widokową (możliwością lub niemożnością obserwacji wzrokowej sąsiedztwa wnętrza, ograniczonego całkowicie lub częściowo nieprzejrystymi ścianami. Przy określeniu typów WA-K, a w ślad za tym – przy podziałach terenu na ZWA-K, brano rozkład i intensywność występowania charakterystycznych cech krajobrazu.

Modele architektoniczno-krajobrazowe. Zespoły wewnątrz architektoniczno-krajobrazowych, pokrewne pod względem cech formalnych, typologii WA-K oraz pod względem cech procesów powstania i przekształcania powiązane w większe struktury, nazwane modelami architektoniczno-krajobrazowymi. Pomaga to szybko definiować ogólnie rozkład problemów ochrony i zarządzania obszarem Parku Kulturowego.

Podmioty działania

Podmioty działania to wiodące problemy wynikające z funkcji, formy, struktury, znaczeń oraz tempa i kierunków przekształceń poszczególnych części składowych krajobrazu Parku Kulturowego, podzielonego na ZWA-K. Są to grupy cech przypisane do poszczególnych grup typów krajobrazów, występujących w poszczególnych ZWA-K. Problemy te występują we wszystkich zespołach ZWA-K, jednak w różnych proporcjach. Określono 5 podmiotów działań (problemów typowych dla postaci i istnienia krajobrazu Parku Kulturowego). Są to:

ZS. ZABUDOWA – STRUKTURA, określona przez takie cechy i właściwości jak:

1. **ZWARTOŚĆ Z (zewnątrzna)**. Domknięcie kwartału zabudowy, zwartość zewnętrznych ścian grupy zabudowy – budynków, grup zieleni, stanowiących ściany graniczne zespołu wewnątrz AR-K.
2. **ZWARTOŚĆ W (wewnętrzna)**. Zdefiniowanie wnętrza kwartału zabudowy, zgodność z pierwotnym rozplanowaniem, układ komunikacji, zieleni, budowli wewnątrz, tworzących wewnętrzne podziały zespołu wewnątrz AR-K.
3. **RÓWNOWAGA H (w planie, horyzontalna)**. Proporcje zabudowy oraz terenów niegruntowych oraz zieleni wysokiej i niskiej w obrębie kwartału zabudowy, stanowiącego zespół wewnątrz AR-K.
4. **RÓWNOWAGA V (w przekroju, w odniesieniu do wysokości, pionowa)**. Proporcje powierzchni kwartałów oraz powierzchni niezabudowanych do wysokości zabudowy, wynikające z pierwotnego projektu.
5. **DOSTĘPNOŚĆ**. Stopień i rodzaj powiązań komunikacyjnych łączących kwartał zabudowy z zewnętrzną siecią komunikacji kołowej i pieszej; wjazdu, wejścia, bramy przejazdowe.

ZF. ZABUDOWA – FORMA, określona przez takie cechy i właściwości jak:

1. **PROPORCJE**. Proporcje wzajemne brył zabudowy.
2. **TRANSPARENTNOŚĆ**. Proporcje powierzchni okien, witryn, drzwi balkonowych, bram – do powierzchni elewacji.
3. **ZWIEŃCZENIA**. Formy i proporcje dachów, attyk, świetlików dachowych.
4. **PORZĄDKI**. Formy i proporcje porządków występujących na elewacjach budynków.
5. **DETALE**. Nasycenie detalami architektonicznymi i ich formy – w bryłach budynków.
6. **KOLOR**. Występowanie pierwotnych, przewidzianych projektem barw i proporcji barw w elementach budowli. Kolor elewacji, dachów, stolarki, detali.

PK. PRZESTRZENIE PUBLICZNE, w aspekcie funkcji KOMUNIKACYJNYCH I REPREZENTACYJNYCH, określona przez takie cechy i właściwości jak:

1. **DOGMAT (Czytelność i jakość założeń pierwotnych)**. Przeznaczenie komunikacji wg założeń pierwotnych, wynikających z przekonań, wymagań i uwarunkowań z czasów powstawania, funkcji obronnych funkcji reprezentacyjnych i propagandowych.
2. **ŚCIANA/KULISY**. Zwartość i kulisowość ścian, budujących wnętrza w przestrzeni publicznej.
3. **CIEŃ (Zasięg oddziaływania zabudowy na przestrzeń terenów komunikacji)**. Proporcje szerokości traktu lub rozmiarów placu i wysokości zabudowy.
4. **SEKWENCJA**. Występowanie świadomie kształtowanej sekwencyjności wnętrz.
5. **OTWARCIA**. Występowanie otwarć widokowych z przestrzeni publicznych.
6. **ZAMKNIĘCIA**. Występowanie zamknięć widokowych we wglądach z przestrzeni publicznych.

7. **ZGODNOŚĆ.** Stopień integralności pierzei i płaszczyzn (ścian i podstawy placów i/lub ulic), wzajemne odpowiadanie sobie ukształtowania komunikacji pieszej, trawników, grup zieleni, małej architektury – z formą elewacji.

PZ. PRZESTRZENIE PUBLICZNE – ZIELEŃ

1. **IDEA.** Zdefiniowane przeznaczenie pierwotne (cechy ideowo-funkcjonalne) zespołów zieleni.
2. **KOMPOZYCJA.** Występowanie i jakość kompozycji zieleni, stopień jej nieprzypadkowości i stylowości.
3. **GATUNKI.** Jakość składu gatunkowego zieleni.
4. **ZDROWOTNOŚĆ.** Stan zdrowotny zieleni.
5. **URZĄDZENIE.** Rodzaj, jakość elementów wyposażenia terenów zieleni: elementów rzeźbiarskich, ławek, latarni, koszy na śmieci, tablic informacyjnych, schodów terenowych, altan itp.

Strona | 129

EKSPOZYCJA

I. WIDOK

1. **DYSTANS.** Znaczący, daleki zasięg widoku komponowanego w ramach pierwotnego założenia urbanistycznego
2. **ROZLEGŁOŚĆ.** Szerokość ekspozycji wynikająca z dużego poziomego kąta ujęcia widokowego, szczególną rozległością charakteryzują się widoki panoramiczne i półpanoramy
3. **GŁĘBIA.** Wgląd w krajobraz, świadome kształtowanie kulminacji widoku w postaci dalekiej perspektywy
4. **WIELOPLANOWOŚĆ** Złożona struktura widoku zbudowana z nakładających się kulisowo kolejnych jego części, wieloplanowość może być oparta na hierarchicznej ekspozycji dominant subdominant i akcentów
5. **WIDOK ZAPOŻYCZONY** fragment, panoramy lub ujęcia widokowego sięgający odległego obiektu ekspozycji, znajdującego się poza granicami terenu tu: obszaru opracowania

II. KOMPOZYCJA

1. **PRZEDPOLE** - powierzchnia podstawy stanowiąca pierwszy plan widoku, dzięki któremu wyeksponowana zostaje główna część panoramy lub ujęcia
2. **ŚCIANY** – wertykalne elementy kompozycji widoku wyodrębniające wnętrza architektoniczno-krajobrazowe/widokowe/urbanistyczne
3. **SYLWETA/KONTUR** – linia wyznaczona przez granicę struktury przestrzennej i nieba, jej kształt, złożoność i dynamika odzwierciedla charakter tej struktury.

Typy działań

To sposoby odpowiedzi na poszczególne problemy występujące w poszczególnych ZWA-K. Działania określono w wyniku diagnozy stanu, wartości, kierunku i tempa przemian krajobrazu – w waloryzacji (ocenie wartości) i wytycznych (ogólnych) jego kształtowania. Działania te określono jako:

I ZACHOWYWANIE. KONSERWACJA ZACHOWAWCZA

Działania polegające na zachowywaniu obecnego **stanu** wnętrz i zespołów wnętrz AR-K, zachowaniem ich granic (ścian) z minimalnymi uzupełnieniami, wynikającymi z postępu wiedzy historycznej oraz konserwatorskiej. Działania o charakterze administracyjno-ochronnym, naukowym, projektowym i wykonawczym.

II DOSKONALENIE. KONSERWACJA POSTĘPUJĄCA (AKTYWNA)

Działania polegające na utrzymaniu i doskonaleniu obecnego **stanu** wnętrz i zespołów wnętrz AR-K z wymianami na elementy odtwarzane, z uwagi na szybki postęp naturalnego starzenia się substancji budowlanej i elementów szaty roślinnej. Działania o charakterze administracyjno-ochronnym, naukowym, projektowym i wykonawczym.

III UZUPEŁNIANIE. KOMPLETACJA

Działania polegające na uzupełnianiu obecnego **stanu** wnętrz AR-K i zespołów wnętrz AR-K za pomocą odtwarzanych od podstaw lub scalanych, brakujących drobnych elementów, znanych i potwierdzonych dzięki wynikom badań naukowych. Działania o charakterze administracyjnym, naukowym, projektowym i wykonawczym.

IV UCZYTELNIANIE. DEMONSTRACJA

Działania polegające na ciągłej korekcie **czytelności i wyjaśnieniu pierwotnej idei i funkcji** wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez wprowadzanie lub usuwanie drobnych elementów dla odzyskania klarowności i zrozumiałości pierwotnych założeń projektowych lub/oraz śladów istotnych przemian naturalnych i kulturowych, zapisanych w krajobrazie. Elementy wprowadzane nie zawsze muszą być wiernymi kopiami utraconych detali historycznych; w uzasadnionych przypadkach mogą stanowić współczesne nawiązanie do form historycznych. Działania o charakterze administracyjnym, planistycznym, projektowym i wykonawczym

V PORZĄDKOWANIE.

Działania polegające na ciągłej korekcie **stanu, czytelności i jednorodności** wnętrz i zespołów wnętrz AR-K poprzez usuwanie lub zamianę drobnych, spontanicznie pojawiających się współczesnych elementów, związanych głównie z handlem, komercją, organizacją ruchu drogowego, turystycznego itp. oraz elementów zieleni i małej architektury. Działanie administracyjne, przestrzenne i projektowo-techniczne, dotyczące głównie elewacji, witryn, reklam, oznaczeń, latarni ulicznych, wiat przystankowych, elementów wyposażenia terenów zieleni. Działanie głównie o charakterze administracyjnym, następnie projektowym i promocyjnym dobrych wzorów.

VI ODNAWIANIE. SANACJA

Działania polegające na **kompleksowej poprawie stanu dzieł i kompozycji architektonicznych** we wnętrzach i zespołach wnętrz AR-K. odbywające się bez większych zmian ich funkcji, formy i znaczeń. To działania dotyczące substancji obiektów i zespołów – naprawa dachów, odwodnień, elewacji, w tym ocieplenia nieniszczące wyrazu architektonicznego;

naprawa chodników, działania sanitarne i dosadzenia w zespołach zieleni, jednak bez zmian ich charakteru. Działanie o charakterze administracyjnym, projektowym i doraźnym – realizacyjnym.

VII SCALANIE. INTEGRACJA

Działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu **jednorodności i harmonii formy oraz poprawy funkcjonalności wnętrza i zespołów wnętrza AR-K poprzez** wprowadzanie i usuwanie dużych elementów (o skali całych budynków lub ich znaczących części oraz grup zieleni) w celu połączenia wtórnie rozłączonych lub zniekształconych i zatartych układów kompozycyjnych. Elementy wprowadzane lub wymieniane mogą mieć formy nawiązujące do historycznych lub ściśle odpowiadające formie historycznej (kierunek rekompozycyjny lub rekonstrukcyjny) procesu scalenia. Działania planistyczne, projektowe i realizacyjne.

Strona | 131

VIII WYDZIELANIE. SEPARACJA

Działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu **jednorodności i harmonii formy oraz poprawy funkcjonalności wnętrza i zespołów wnętrza AR-K poprzez** wprowadzanie elementów (o skali całych budynków lub ich znaczących części oraz grup zieleni) w celu rozłączenia wtórnie połączonych i przez to zniekształconych i zatartych układów kompozycyjnych. Elementy wprowadzane lub wymieniane mogą mieć formy nawiązujące do historycznych lub ściśle odpowiadające formie historycznej (kierunek rekompozycyjny lub rekonstrukcyjny) procesu wydzielania. Działania planistyczne, projektowe i realizacyjne.

IX WYDOBYWANIE. EKSTRAKCYJA, EKSPONOWANIE, ODSŁANIANIE, ODKRYWANIE

Działania polegające na odzyskiwaniu i uzyskiwaniu **właściwej, zamierzonej założeniami projektowymi lub wtórnej a uzasadnionej kompozycyjnie lub ideowo – gradacji elementów tworzących wnętrza, zespoły AR-K lub osiągalne z nich widoki i panoramy. Podkreślanie obiektów przewidzianych jako dominanty.** Usuwanie drobnych i większych elementów zieleni, wtórnych elementów wyposażenia wnętrza a w niektórych przypadkach większych obiektów, stanowiących błędy kompozycyjne. Także wprowadzanie elementów ramujących, tworzących bramy widokowe, kulisy czy też podstawy i przedpoła widokowe dla elementów ważnych w kompozycji lub dalekich i cennych wglądów w krajobraz (widoków zapożyczonych). Działania planistyczne, projektowe i realizacyjne o różnej skali, od prostych, doraźnych prac porządkowych do działań o skali średniej – nasadzeń grup zieleni.

X PRZYWRACANIE. RESTYTUCJA, REKONSTRUKCJA

Działania polegające na odzyskiwaniu charakteru bardzo zmienionych i przekształconych a bardzo istotnych wnętrza lub zespołów wnętrza AR-K. To działania zawsze o dużej skali, wymagające zawsze najpierw dokładnych badań a następnie usunięcia wtórnych nawarstwień i elementów oraz układów dekompozycji. Polegają na wprowadzaniu dużych elementów – budowli, komunikacji, elementów urządzeń krajobrazu, grup zieleni które uległy zniszczeniu lub zatarciu; w uzasadnionych naukowo przypadkach może oznaczać dokończenie rozpoczętych lecz zarzuconych pierwotnych zamysłów projektów. Są to działania o charakterze administracyjnym, koncepcyjnym, planistycznym dopiero w dalszej kolejności projektowych i realizacyjnych. Wymagać mogą długoletnich przygotowań i gromadzenia środków w oparciu o zewnętrzne programy dofinansowań.

XI MIANOWANIE. IDENTYFIKACJA

Działania polegające na **nadaniu znaczeń** wnętrzom AR-K i ich zespołom, cech zwiększających ich rozpoznawalność, atrakcyjność, wydobywających ich rzeczywistą wartość oraz

promowania tych cech – w sytuacji nieczytelności lub anonimowości takich wnętrz. Wprowadzanie oznaczników w krajobrazie, oraz nowych funkcji i form. Wprowadzenie nowej tożsamości miejsc, w nawiązaniu to tożsamości historycznej wnętrza AR-K lub jego sąsiedztwa. Działanie o charakterze koncepcyjnym, strategicznym, promocyjnym, często nieinwestycyjnym. W dalszej konsekwencji – projektowym i realizacyjnym.

XII PRZEMIENOWANIE. REIDENTYFIKACJA

Strona | 132

Działania polegające **na przywróceniu znaczeń** tym wnętrzom AR-K i ich zespołom, których dzisiejsze znaczenia i społeczna konotacja są niekorzystne. Odzyskanie dawnego ich znaczenia w celu cech zwiększenia ich rozpoznawalności, atrakcyjności i wydobywania ich rzeczywistej wartości. Odzyskiwanie tożsamości historycznej miejsc. Wprowadzanie oznaczników w krajobrazie, oraz zmian dotychczasowych funkcji i form oraz promowania tych cech. Działanie o charakterze koncepcyjnym, strategicznym, promocyjnym. W dalszym ciągu – projektowym i realizacyjnym.

XIII HARMONIZOWANIE. RACJONALIZACJA AKTYWNOŚCI MIEJSKIEJ

Działania polegające na ciągłej dbałości o **stan wnętrz AR-K i jakość przebywania w nich** poprzez racjonalne kształtowanie świadczonych tam usług i innych form aktywności miejskiej, związanych głównie z handlem, komercją, wydarzeniami artystycznymi itp. Nieinwestycyjne działania o charakterze administracyjnym, edukacyjnym, promowaniu dobrych praktyk itp., dotyczące głównie elementów ruchomych – handlu obwoźnego, spektakli ulicznych, form pojazdów i jednostek pływających, świadczących usługi turystyczne a także elementów wystroju okresowego małej trwałości.

XIV KONTYNUOWANIE. KREACJA KONTEKSTOWA

Działania polegające na kształtowaniu wnętrz i zespołów wnętrz AR-K będące kontynuacją zarówno ich cech swoistych, nadanych aktem projektowania i pierwotnej realizacji, jak i następujących później przemian. Działania nie będące likwidacją czy minimalizacją tych przemian, lecz twórczym wykorzystaniem powstałych w ten sposób cech wnętrz lub ich zespołów – celem uzyskania domniemanego efektu zgodnego z duchem dawnego projektu, lecz z uwzględnieniem upływu czasu – jak dzieło sprzed ponad 60 lat powinno wyglądać, uwzględniając rozwój zieleni i właściwe procesy antropogeniczne (dbałość o stan i harmonijne uzupełnienia). Działanie umożliwia wprowadzanie nowych elementów lecz przede wszystkim kształtowanie i przekształcanie, lecz nie likwidację narosłych cech wtórnych. Działanie typowo inwestycyjne – koncepcyjne, projektowe; inspirowanie właściwych przemian.

PROBLEMY: • Dominacja funkcji parkingowej • Nacisk inwestorów (dobudowy, przebudowy) • Zagęszczenie wątpliwej wartości estetycznej obiektów pływających i jedynie cumujących przy nabrzeżu zakola pod Wawelem • Niedostateczna ilość komponowanej zieleni	ZWAK I: PORT NA WIŚLE																														
	OCENA OGÓLNA: Najwyższej rangi przedpole widokowe dla Wawelu, Wisły i Dębnik – salonu urbanistycznego najwyższej rangi. Obszar zdominowany przez funkcję parkingu. Działka u zbiegu ul. Podzamcze i Straszewskiego wymaga radykalnej zmiany, łącznie z przymusowym wykupem przez miasto i zabudową (przemianowanie). Obszar o niezwyklej wartości krajobrazowej (skali europejskiej) wymaga rekompozycji przedpola, będącego podstawą widoku na Wawel.																														
	ZS – STRUKTURA ZABUDOWY					ZF – FORMA ZABUDOWY						PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA						PZ – ZIELEŃ					EKSPOZYCJA								
	ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	RÓWNOWAGA H	RÓWNOWAGA V	DOSTĘPNOŚĆ	PROPORCJE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIEŃCZENIA	PORZĄDKI	DETALE	KOLOR	DOGMAT	ŚCIANA / KULISY	CIEŃ	SEKWENCJA	OTWARCIA	ZAMKNIĘCIA	ZGODNOŚĆ	IDEA	KOMPOZYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	URZĄDZENIE	DYSTANS	ROZLEGŁOŚĆ	GŁĘBIA	WIELOPLANOWOŚĆ	WD. ZAPOZYCZONY	PRZEDPOLE	ŚCIANY	SYLWETA/KONTUR
ZACHOWYWANIE																															
DOSKONALENIE																															
UZUPEŁNIANIE																															
UCZYTELNIANIE																															
PORZĄDKOWANIE																															
ODNAWIANIE																															
SCALANIE																															
WYDZIELANIE																															
WYDOBYWANIE																															
PRZYWRACANIE																															
MIANOWANIE																															
PRZEMIANOWANIE																															
HARMONIZOWANIE																															
KONTYNUOWANIE																															

ZWAK I PORT NA WIŚLE

134

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE							KIERUNEK PRZEMIAN
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa	rodzaj wartości	
								EC	BC				
I.1	Zakole Wisły	dobry	b. czytelny	nawarstwiony	HIST 3	wysokie	mierne	najwyższe	wysokie	średnie	brak	WSP 2	METAMORFICZNY
I.2	Plac Na Groblach	dobry	b. czytelny	nawarstwiony	HIST 2	najwyższe	średnie	średnie	średnie	średnie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
I.3	Podzamcze	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	najwyższe	średnie	brak	średnia	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
I.1	Zakole Wisły	RKOM	INTE	B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
I.2	Plac Na Groblach	INTE	INTE	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	UZUPEŁNIANIE	INTEGRACYJNY
I.3	Podzamcze	INTE/KREA	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY

CU 29	Podzamcze	INTE/KREA	INTE	A/E	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
CU 26	Na Groblach	INTE	INTE	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	UZUPEŁNIANIE	INTEGRACYJNY
CU 31	Straszewskiego Floriana	INTE/KREA	INTE	A/E	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

PROBLEMY: - Zagęszczenie wątpliwej wartości estetycznej obiektów pływających i jedynie cumujących przy nabrzeżu zakola pod Wawelem - Uporządkowanie zieleni - Dbłość o stan obiektów hydrotechnicznych - Brak informacji komentujących widoki na przeciwny brzeg Wisły (poziom dolny) i park kulturowy (poziom górny)	ZWAK II BULWARY WIŚLANE																														
	OCENA OGÓLNA: Najbardziej niedoceniona przestrzeń publiczna w centrum miasta. Jednorodne dzieło inżynierskie, które powinno zostać przekształcone w zadbane ciąg spacerowo-rekreacyjny, oprawę Parku Kulturowego Kazimierz ze Stradomiem i obszaru UNESCO. Separacja poziomu górnego od ruchu kołowego w postaci ciągów zieleni. Przeniesienie ruchu pieszego na stronę „wiślaną”, uporządkowanie wzajemnych relacji i proporcji. Analiza ewentualnych kładek przez Wisłę.																														
	ZS – STRUKTURA ZABUDOWY					ZF – FORMA ZABUDOWY					PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA						PZ – ZIELEŃ					EKSPOZYCJA									
																						widok		kompozycja							
	ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	RÓWNOWAGA H	RÓWNOWAGA V	DOSTĘPNOŚĆ	PROPORCJE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIEŃCZENIA	PORZĄDKI	DETALE	KOLOR	DOGMAT	ŚCIANA / KULISY	CIEŃ	SEKWENCJA	OTWARCIA	ZAMKNIĘCIA	ZGODNOŚĆ	IDEA	KOMPOZYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	URZĄDZANIE	DYSTANS	ROZLEGŁOŚĆ	GŁĘBIA	WIELOPLANOWOŚĆ/TŁO	WD. ZAPOZYCZONY	PRZEDPOLE	ŚCIANY	SYLWETA/KONTUR
	ZACHOWYWANIE																														
	DOSKONALENIE																														
	UZUPEŁNIANIE																														
	UCZYTELNIANIE																														
	PORZĄDKOWANIE																														
	ODNAWIANIE																														
	SCALANIE																														
	WYDZIELANIE																														
	WYDOBYWANIE																														
	PRZYWRACANIE																														
MIANOWANIE																															
PRZEMIANOWANIE																															
HARMONIZOWANIE																															
KONTYNUOWANIE																															

ZWAK: BULWARY WIŚLANE

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE							KIERUNEK PRZEMIAN
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa	rodzaj wartości	
								EC	BC				
II.2	Bulwar Inflancki Pn	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
II.3	Bulwar Inflancki Pd	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	wysokie	średnie	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
II.4	Bulwar Kurlandzki	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

136

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
II. 1	Rybaki	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE	SUBLIMACYJNY
II.2	Bulwar Inflancki Pn	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE	SUBLIMACYJNY
II.3	Bulwar Inflancki Pd	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE	INTEGRACYJNY
II.4	Bulwar Kurlandzki	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE	INTEGRACYJNY

CB 1	Bulwar Czerwieński	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE HARMONIZOWANIE	SUBLIMACYJNY
CB 2	Bulwar Inflancki	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CB 2	Bulwar Kurlandzki	KONS	KONS	B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CK 9	Rybaki	KONS	KONS	A/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE							KIERUNEK PRZEMIAN
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa	rodzaj wartości	
								EC	BC				
III.1	Bernardyni	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	najwyższe	wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	niska	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
III. 2	Misjonarze	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
III.3	Bożogrobcy	stan nadingerencji	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	niskie	niska	WSP 3	METAMORFICZNY
III.4	Piekiełko	zaniedbany	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	średnie	średnie	brak	niska	WSP 3	KONTYNUACYJNY
III.5	Koletki	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
III.6	Nadwiślan	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	mierne	najwyższe	mierne	niskie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
III.1	Bernardyni	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	SUBLIMACYJNY
III. 2	Misjonarze	KONS	INTE	A	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWYWANIE	SUBLIMACYJNY
III.3	Bożogrobcy	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	INTEGRACYJNY
III.4	Piekiełko	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
III.5	Koletki	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWYWANIE SCALANIE	ADDYCYJNY
III.6	Nadwiślan	INTE	INTE	A/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWYWANIE	ADDYCYJNY

CK 1	Bernardyńska	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CK 7	Stradomska	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CC 2	Smocza	KONS/INTE	KONS/INTE	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 12	św. Sebastiana	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 4	Dietla	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CU 2	Sukiennicza	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 4	św. Agnieszki	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 20	św. Gertrudy	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

PROBLEMY: - Nacisk inwestorów (dobudowy, przebudowy) - Zablokowanie przebudowy styku z ogrodami misjonarskim przy ul. św. Sebastiana - Uporządkowanie zieleni ulicznej - Uporządkowanie ogrodów pałacu Pugetów - Miejsca parkingowe - Organizacja ruchu kołowego	ZWAK IV ŁĄKA ŚW. SEBASTIANA																																	
	OCENA OGÓLNA: Obszar architektury charakterystycznej dla XIX-wiecznych przemian, kiedy powstała ekskluzywna dzielnica mieszkaniowa. Monumentalna architektura wielkomiejska i pałacowa. Wille miejskie i ogrody śródblokowe. Obszar wymagający kompleksowej rewitalizacji w celu przywrócenia dawnych wartości estetycznych. Problemem jest rozbudowa oficyn, kosztem ogrodów śródblokowych. Nadanie ul. Starowiśniej rangi bulwaru z dominacją funkcji pieszej i podkreśleniem widoku na Kościół Mariacki.																																	
	ZS – STRUKTURA ZABUDOWY					ZF – FORMA ZABUDOWY						PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA						PZ – ZIELEŃ					EKSPOZYCJA											
																							widok						kompozycja					
	ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	RÓWNOWAGA H	RÓWNOWAGA V	DOSTĘPNOŚĆ	PROPORCJE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIĘCZENIA	PORZĄDKI	DETALE	KOLOR	DOGMAT	ŚCIANA / KULISY	CIEŃ	SEKWENCJA	OTWARCIA	ZAMKNIĘCIA	ZGODNOŚĆ	IDEA	KOMPOZYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	URZĄDZENIE	DYSTANS	ROZLEGŁOŚĆ	GŁĘBIA	WIELOPLANOWOŚĆ/TŁO	WD. ZAPOZYCZONY	PRZEDPOLE	ŚCIANY	SYLWETA/KONTUR			
	ZACHOWYWANIE																																	
	DOSKONALENIE																																	
	UZUPEŁNIANIE																																	
	UCZYTELNIANIE																																	
	PORZĄDKOWANIE																																	
	ODNAWIANIE																																	
	SCALANIE																																	
	WYDZIELANIE																																	
	WYDOBYWANIE																																	
	PRZYWRACANIE																																	
MIANOWANIE																																		
PRZEMIANOWANIE																																		
HARMONIZOWANIE																																		
KONTYNUOWANIE																																		

WAK	CIĄG	ZWAK IV ŁĄKA ŚW. SEBASTIANA
-----	------	-----------------------------

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE							KIERUNEK PRZEMIAN
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa	rodzaj wartości	
								EC	BC				
IV.1	Starowiślna	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	średnie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
IV.2	Świętego Sebastiana	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	wysokie	brak	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

					WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU		
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
IV.1	Starowiślna	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE ODNAWIANIE	ADDYCYJNY
IV.2	Świętego Sebastiana	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE ODNAWIANIE	ADDYCYJNY

CK 4	Starowiślna	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 4	Dietla	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 18	Sarego Józefa	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 19	Bogusławskiego Wojciecha	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 12	św. Sebastiana	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 20	św. Gertrudy	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

PROBLEMY: - Miejsca parkingowe - Organizacja ruchu kołowego - Zatarcie funkcji parkowych przez komunikację - Strefa niskiego bezpieczeństwa, wymagająca większego nadzoru Straży Miejskiej. - Zaniedbanie fasad - Nacisk inwestorów (dobudowy, przebudowy) - Zagrożenie przerośnięciem funkcji turystyczno-gastronomicznej	ZWAK V PLANTY DIETLOWSKIE																																
	OCENA OGÓLNA: XIX-wieczne planty, przekształcone w arterię komunikacyjną. Zabudowa w części monumentalna. Wymagają gruntownej rekompozycji i głębokiej analizy, czy funkcja komunikacyjna nie może być ograniczona do komunikacji zbiorowej, dzięki czemu możliwe będzie poszerzenie strefy pieszo-rekreacyjnej, tworzącej zieloną przestrzeń, ramującą obszar Stradomi i Łąki św. Sebastiana. Skrzyżowanie Dietla i Starowiślniej jest miejscem wymagającym kompleksowego uporządkowania; podobnie tereny przylegające do nasypu kolejowego (końcówka ul. Wrzesińskiej i Berka Joselewicza). Wielki zespół zabudowy XIX- i XX-wiecznej wymagający stopniowej, ale pełnej rewaloryzacji.																																
	ZS – STRUKTURA ZABUDOWY					ZF – FORMA ZABUDOWY						PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA						PZ – ZIELEŃ					EKSPOZYCJA										
																							widok						kompozycja				
	ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	RÓWNOWAGA H	RÓWNOWAGA V	DOSTĘPNOŚĆ	PROPORCJE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIEŃCZENIA	PORZĄDKI	DETALE	KOLOR	DOGMAT	ŚCIANA / KULISY	CIEŃ	SEKWENCJA	OTWARCIA	ZAMKNIĘCIA	ZGODNOŚĆ	IDEA	KOMPOZYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	URZĄDZENIE	DYSTANS	ROZLEGŁOŚĆ	GŁĘBIA	WIELOPLANOWOŚĆ/TŁO	WD. ZAPOZYCZONY	PRZEDPOLE	ŚCIANY	SYLWETA/KONTUR		
ZACHOWYWANIE																																	
DOSKONALENIE																																	
UZUPEŁNIANIE																																	
UCZYTELNIANIE																																	
PORZĄDKOWANIE																																	
ODNAWIANIE																																	
SCALANIE																																	
WYDZIELANIE																																	
WYDOBYWANIE																																	
PRZYWRACANIE																																	
MIANOWANIE																																	
PRZEMIANOWANIE																																	
HARMONIZOWANIE																																	
KONTYNUOWANIE																																	

WAK	CIĄG	ZWAK V PLANTY DIETLOWSKIE
-----	------	---------------------------

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE							KIERUNEK PRZEMIAN
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa	rodzaj wartości	
								EC	BC				
V.1	Wrzesińska	zaniedbany	czyt. z przeksz.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	wysokie	średnie	średnie	mierne	mierne	WSP 3	METAMORFICZNY
V.2	Berka Joselewicza	zaniedbany	czyt. z przeksz.	nawarstwiony	HIST 2	średnie	średnie	średnie	średnie	niskie	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY
V.3	Dietla Pn	dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	wysokie	niskie	WSP 1	KONTYNUACYJNY
V.4	Dietla Pd	dobry	b. czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 2	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	mierne	niskie	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
V.1	Wrzesińska	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE ODNAWIANIE	INTEGRACYJNY
V.2	Berka Joselewicza	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE ODNAWIANIE	INTEGRACYJNY
V.3	Dietla Pn	KONS/INTE	INTE	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
V.4	Dietla Pd	KONS/INTE	INTE	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY

CK 8	Krakowska	KONS	KONS	A/B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CK 4	Starowiślna	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 5	Paulińska	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE	ADDYCYJNY

CK 6	Bożego Ciała	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 4	Dietla	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 6	Augustiańska	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 12	św. Sebastiana	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 13	Brzozowa	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 1	Wrzesińska	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE ODNAWIANIE	INTEGRACYJNY
CU 16	Berka Joselewicza	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 15	Podbrzezie	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 15	Miodowa	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 3	Orzeszkowej Elizy	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 24	Kordeckiego Augustyna ks.	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY
CU 30	św. Stanisława	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

PROBLEMY: - Miejsca parkingowe - Organizacja ruchu kołowego - Zaniedbanie fasad - Nacisk inwestorów (budowy, dobudowy, przebudowy) - Zagrożenie przerośnięciem funkcji turystyczno-gastronomicznej - Brak zieleni - Potrzeba uformowania pierzei ul. Halickiej	ZWAK VI DAJWÓR																																
	OCENA OGÓLNA: ZWAK złożony z dwóch odrębnych struktur. XX-wieczna zabudowa pomiędzy ul. Starowiślną i Halicką. Ulica Halicka całkowicie przekształcana. Zaniedbana, dobra architektura modernistyczna przy ul. Rzeszowskiej i Przemyskiej. Trójkąt zabudowy pomiędzy ul. Starowiślną, św. Wawrzyńca i Dajworem skrajnie zaniedbany i nawarstwiony. Tendencja wznoszenia nowych obiektów na wprost Starej Synagogi. Konieczna ich harmonizacja z istniejącą zabudową i kontekstami widokowymi.																																
	ZS – STRUKTURA ZABUDOWY					ZF – FORMA ZABUDOWY						PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA						PZ – ZIELEŃ					EKSPOZYCJA										
																							widok						kompozycja				
	ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	RÓWNOWAGA H	RÓWNOWAGA V	DOSTĘPNOŚĆ	PROPORCJE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIEŃCZENIA	PORZĄDKI	DETALE	KOLOR	DOGMAT	ŚCIANA / KULISY	CIEŃ	SEKWENCJA	OTWARCIA	ZAMKNIĘCIA	ZGODNOŚĆ	IDEA	KOMPOZYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	URZĄDZANIE	DYSTANS	ROZLEGŁOŚĆ	GŁĘBIA	WIELOPLANOWOŚĆ/TŁO	WD. ZAPOZYCZONY	PRZEDPOLE	ŚCIANY	SYLWETA/KONTUR		
ZACHOWYWANIE																																	
DOSKONALENIE																																	
UZUPEŁNIANIE																																	
UCZYTELNIANIE																																	
PORZĄDKOWANIE																																	
ODNAWIANIE																																	
SCALANIE																																	
WYDZIELANIE																																	
WYDOBYWANIE																																	
PRZYWRACANIE																																	
MIANOWANIE																																	
PRZEMIANOWANIE																																	
HARMONIZOWANIE																																	
KONTYNUOWANIE																																	

ZWAK VI DAJWÓR

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE							KIERUNEK PRZEMIAN
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa	rodzaj wartości	
VI.1	Dajwór	zdekompletowany	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 3	średnie	średnie	średnie	mierne	brak	średnie	WSP 3	METAMORFICZNY
VI.2	Halicka	stan nadingerencji	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 3	średnie	średnie	mierne	mierne	niskie	średnie	WSP 3	METAMORFICZNY/ DEGRADACYJNY
							WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU						
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW		WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony		Model procesu użytkowania		Model kształtowania widoku		Model kształtowania tożsamości miejsca		
VI.1	Dajwór	INTE/RKOM		RKOM	B/E		KONTEMPLACJA PENETRACJA		DOSKONALENIE PORZĄDKOWANIE		INTEGRACYJNY		
VI.2	Halicka	KREA		RKOM	E/K		PENETRACJA PARTYCYPACJA		UCZYTELNIANIE MIANOWANIE		APLIKACYJNY		
CK 4	Starowiślna	KONS/INTE		KONS	A/B		KONTEMPLACJA INTENSYWNA		ZACHOWANIE DOSKONALENIE		ADDYCYJNY		
CK 10	Podgórska	KONS		KONS	A/B/E		KONTEMPLACJA		ZACHOWANIE DOSKONALENIE		ADDYCYJNY		
CC 9	św. Wawrzyńca	KONS		KONS	Ao		KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA		ZACHOWANIE DOSKONALENIE		SUBLIMACYJNY		
CC 15	Miodowa	KONS/INTE		KONS/INTE	A/B/E		KONTEMPLACJA PENETRACJA		DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE		ADDYCYJNY		
CU 21	Halicka	RKOM/KREA		RKOM	B/E/K		PENETRACJA PATRTYCYPACJA		PRZEMIANOWANIE WYDOBYWANIE KONTYNUOWANIE		INTEGRACYJNY APLIKACYJNY		
CU 11	Przemyska	KONS/INTE		INTE	A/B		KONTEMPLACJA PENETRACJA		ZACHOWANIE DOSKONALENIE		INTEGRACYJNY		
CU 12	Rzeszowska	KONS/INTE		INTE	A/B		KONTEMPLACJA PENETRACJA		ZACHOWANIE DOSKONALENIE		INTEGRACYJNY		
CU 13	Dajwór	INTE/KONS		INTE	A/B/E		KONTEMPLACJA PENETRACJA		DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE MIANOWANIE HARMONIZOWANIE		INTEGRACYJNY		
		Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK											
		Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK											

PROBLEMY: - Miejsca parkingowe - Organizacja ruchu kołowego - Zatarcie funkcji parkowych przez komunikację - Strefa niskiego bezpieczeństwa, wymagająca większego nadzoru Straży Miejskiej. - Zaniedbanie fasad - Presja inwestorska (dobudowy, przebudowy) - Przerost funkcji turystyczno-gastronomicznej	ZWAK VII OPPIDUM JUDAEORUM																														
	OCENA OGÓLNA: Średniowieczna dzielnica żydowska z nawarstwowaną architekturą. Konieczność rewaloryzacji obszarowej, bo odnowienie jedynie obiektów sakralnych (synagogi) jest zaledwie półśrodkiem. Konieczność zapanowania nad wkraczającymi w obszar ZWAK nowymi realizacjami, dysharmonijnymi w stosunku do istniejącej zabudowy. Szczególną wartość ma ul. Szeroka z cmentarzem Remuh. Miejsce wymagające kompleksowego planu rewaloryzacji, usunięcia aktywności sprzecznych z wartością miejsca (np. parkingi, stanowiska meleksów, substandardowy detal urbanistyczny np. tymczasowe obiekty handlowe, obsługi ruch turystycznego). Okolice Placu Nowego stanowią znaczący problem społeczny i konserwatorski. Zabudowa ul. Kupa, Estery i Izaaka pokazują niepokojący kierunek prób przekształcenia obszaru w strefę komercyjną.																														
	ZS – STRUKTURA ZABUDOWY					ZF – FORMA ZABUDOWY					PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA						PZ – ZIELEŃ					EKSPOZYCJA									
																						widokkompozycja									
	ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	RÓWNOWAGA H	RÓWNOWAGA V	DOSTĘPNOŚĆ	PROPORCJE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIEŃCZENIA	PORZĄDKI	DETALE	KOLOR	DOGMAT	ŚCIANA / KULISY	CIEŃ	SEKWENCJA	OTWARCIA	ZAMKNIĘCIA	ZGODNOŚĆ	IDEA	KOMPOZYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	URZĄDZENIE	DYSTANS	ROZLEGŁOŚĆ	GŁĘBIA	WIELOPLANOWOŚĆ/TŁO	WD. ZAPOZYCZONY	PRZEDPOLE	ŚCIANY	SYLWETA/KONTUR
ZACHOWYWANIE																			CR												
DOSKONALENIE																															
UZUPEŁNIANIE																															
UCZYTELNIANIE																															
PORZĄDKOWANIE																															
ODNAWIANIE																															
SCALANIE																															
WYDZIELANIE																															
WYDOBYWANIE																															
PRZYWRACANIE																															
MIANOWANIE																															
PRZEMIANOWANIE																															
HARMONIZOWANIE																															
KONTYNUOWANIE																															

ZWAK VII OPPIDUM JUDAEORUM

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE							KIERUNEK PRZEMIAN
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa	rodzaj wartości	
								EC	BC				
VII.1	Szeroka	zdekompletowany	czyt. z przekształt.	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysokie	średnie	niskie	WSP 2	METAMORFICZNY
VII.2	Bawół	zdekompletowany	czyt. śladowo	nawarstwiony	HIST 1	wysokie	średnie	wysokie	średnie	mierne	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY
VII.3	Plac Nowy	stan nadingerencji	czyt. z przekształt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	niskie	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY/ DEGRADACYJNY
VII.4	Miodowa	zaniedbany	czyt. z przekształt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	niskie	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY
VII.5	Brzozowa	zaniedbany	czyt. z przekształt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	mierne	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
VII.1	Szeroka	KONS/REKN	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE PORZĄDKOWANIE HARMONIZOWANIE	SUBLIMACYJNY
VII.2	Bawół	INTE/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	PORZĄDKOWANIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
VII.3	Plac Nowy	INTE/RKOM	INTE	A/B/E	PENETRACJA	PORZĄDKOWANIE SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
VII.4	Miodowa	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	PORZĄDKOWANIE UCZYTELNIANIE	ADDYCYJNY INTEGRACYJNY
VII.5	Brzozowa	INTE	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	DOSKONALENIE PORZĄDKOWANIE	ADDYCYJNY

CK 3	Józefa	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
------	--------	-----------	------	-----	----------------------------	----------------------------	-----------

CK 5	Szeroka	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	SUBLIMACYJNY
CK 6	Bożego Ciała	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 9	św. Wawrzyńca	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CC 10	Bartosza	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 11	Bawół	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 14	Jakuba	KONS	KONS/INTE	A/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 15	Miodowa	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 16	Estery	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE MIANOWANIE	INEGRACYJNY
CU 13	Dajwór	INTE/KONS	INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE MIANOWANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CU 14	Kupa	INTE	INTE	A/B/E	PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE HARMONIZOWANIE	INTEGRACYJNY
CU 15	Podbrzezie	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CU 16	Berka Joselewicza	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 17	Nowy	INTE/RKOM	INTE	A/B/E	PENETRACJA	PORZĄDKOWANIE SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 19	Ciemna	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY

CU 22	Izaaka	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 25	Lewkowa	INTE/RKOM	INTE	B/E	PENETRACJA	PRZEMIANOWANIE UZUPEŁNIANIE	INTEGRACYJNY
CU 27	Na Przejściu	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 28	Nowa	KOSN/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	MIANOWANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 32	Warszauera	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 33	Wąska	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

PROBLEMY: - Miejsca parkingowe - Organizacja ruchu kołowego - Nacisk inwestorów (dobudowy, przebudowy) - Zagrożenie przerośnięciem funkcji turystyczno-gastronomicznej	ZWAK VIII KWARTAŁ ŚW. WAWRZYŃCA																															
	OCENA OGÓLNA: Kwartal zabytkowej techniki (XIX-XX w.). Muzeum Inżynierii Miejskiej jest wzorcowym przykładem współczesnego użytkowania tego typu dziedzictwa kulturowego. Tereny należące współcześnie do spółki Tauron powinny wrócić w ręce miasta. Na tym terenie nie może być zgody na pochopne realizacje w postaci apartamentowców czy piętrowych parkingów niedostępnych dla mieszkańców. Teren Elektrowni i Gazowni Miejskiej wymaga rewaloryzacji i otwarcia w postaci przestrzeni publicznej.																															
	ZS – STRUKTURA ZABUDOWY					ZF – FORMA ZABUDOWY						PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA						PZ – ZIELEŃ					EKSPOZYCJA									
																							widok					kompozycja				
	ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	RÓWNOWAGA H	RÓWNOWAGA V	DOSTĘPNOŚĆ	PROPORCJE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIEŃCZENIA	PORZĄDKI	DETALE	KOLOR	DOGMAT	ŚCIANA / KULISY	CIEŃ	SEKWENCJA	OTWARCIA	ZAMKNIĘCIA	ZGODNOŚĆ	IDEA	KOMPOZYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	URZĄDZANIE	DYSTANS	ROZLEGŁOŚĆ	GŁĘBIA	WIELOPLANOWOŚĆ/TŁO	WD. ZAPOZYCZONY	PRZEDPOLE	ŚCIANY	SYLWETA/KONTUR	
	ZACHOWYWANIE																															
	DOSKONALENIE																															
	UZUPEŁNIANIE																															
	UCZYTELNIANIE																															
	PORZĄDKOWANIE																															
	ODNAWIANIE																															
	SCALANIE																															
	WYDZIELANIE																															
	WYDOBYWANIE																															
PRZYWRACANIE																																
MIANOWANIE																																
PRZEMIANOWANIE																																
HARMONIZOWANIE																																
KONTYNUOWANIE																																

ZWAK VIII KWARTAŁ ŚW. WAWRZYŃCA

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE							KIERUNEK PRZEMIAN
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa	rodzaj wartości	
								EC	BC				
VIII.1	Zajezdnia	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	wysokie	średnie	wysokie	niskie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
VIII.2	Gazownia	dobry	czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	wysokie	wysokie	wysokie	średnie	niskie	niskie	WSP 2	ZACHOWUJĄCY
VIII.3	Elektrownia	stan nadingerencji	czyt. śladowo	nawarstwiony	HIST 1	wysokie	mierne	wysokie	średnie	niskie	niskie	WSP 3	DEGRADACYJNY

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytkowania	Model kształtowania widoku	Model kształtowania tożsamości miejsca
VIII.1	Zajezdnia	KONS	INTE	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
VIII.2	Gazownia	KONS	INTE	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE UCZYTELNIANIE	ADDYCYJNY
VIII.3	Elektrownia	INTE/RKOM	INTE	A/B	PENETRACJA	PORZĄDKOWANIE PRZYWRACANIE MIANOWANIE	INTEGRACYJNY
CK 4	Starowiślna	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CK 10	Podgórska	KONS	KONS	A/B/E	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 9	św. Wawrzyńca	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CU 10	Gazowa	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

PROBLEMY: - Miejsca parkingowe - Organizacja ruchu kołowego - Zaniedbanie fasad - Presja inwestorów (dobudowy, przebudowy) - Zagrożenie przerośnięciem funkcji turystyczno-gastronomicznej	ZWAK IX KAZIMIERZ																														
	OCENA OGÓLNA: Najstarsza część dawnego miasta lokacyjnego z wybitnymi zabytkami architektury sakralnej. Zachowany (z przekształceniami) układ urbanistyczny o średnio-wiecznej proveniencji. Częściowo zachowane fragmenty murów miejskich. Zabudowa nawarstwiona z dominacją obiektów XIX-wiecznych, które wchłonęły relikty wcześniejszych budowli. Uczytelnienie reliktyw archeologicznych, przez wskazanie obiektów przedkolacyjnych oraz baszt i bram miejskich. Presja inwestorska na ulicach biegnących w kierunku Wisły (Piekarska, Skawińska, Wietora). Realizacje przy ul. Trynitarzkiej i Bonifratorów na lata zniszczyły kontekst krajobrazowo-urbanistyczny tej części miasta. Konieczne jest zadbanie o rewitalizację ogrodów klasztornych, bez możliwości ich trwałego przekształcania.																														
	ZS – STRUKTURA ZABUDOWY					ZF – FORMA ZABUDOWY					PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA						PZ – ZIELEŃ					EKSPOZYCJA									
																						widok		kompozycja							
	ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	RÓWNOWAGA H	RÓWNOWAGA V	DOSTĘPNOŚĆ	PROPORCJE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIEŃCZENIA	PORZĄDKI	DETALE	KOLOR	DOGMAT	ŚCIANA / KULISY	CIEŃ	SEKWENCJA	OTWARCIA	ZAMKNIĘCIA	ZGODNOŚĆ	IDEA	KOMPOZYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	URZĄDZENIE	DYSTANS	ROZLEGŁOŚĆ	GŁĘBIA	WIELOPLANOWOŚĆ/TŁO	WD. ZAPOZYCZONY	PRZEDPOLE	ŚCIANY	SYLWETA/KONTUR
	ZACHOWYWANIE																														
	DOSKONALENIE																														
	UZUPEŁNIANIE																														
	UCZYTELNIANIE																														
	PORZĄDKOWANIE																														
	ODNAWIANIE																														
	SCALANIE																														
	WYDZIELANIE																														
	WYDOBYWANIE																														
	PRZYWRACANIE																														
MIANOWANIE																															
PRZEMIANOWANIE																															
HARMONIZOWANIE																															
KONTYNUOWANIE																															

NR	WAK	WARTOŚCI HISTORYCZNE				WARTOŚCI WSPÓŁCZESNE							KIERUNEK PRZEMIAN
		stan	czytelność układu	jednorodność układu	rodzaj wartości	wartości funkcjonalne	wartości formalne	wartości widokowe		wartości przyrodnicze	chłonność krajobrazowa	rodzaj wartości	
								EC	BC				
IX.1	Skalka	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
IX.2	Augustianie	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
IX.3	Piekarska	stan nadingerencji	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	Wysokie	średnie	mierne	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY
IX.4	Skawińska	stan nadingerencji	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	średnie	średnie	mierne	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY
IX.5	Krakowska Zach	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	średnie	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
IX.6	Krakowska Wsch.	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 1	wysokie	wysokie	najwyższe	wysoka	niskie	brak	WSP 2	KONTYNUACYJNY
IX.7	Bożego Ciała	b. dobry	b. czytelny	jednorodny	HIST 1	najwyższe	najwyższe	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
IX.8	Wolnica	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 2	wysokie	średnie	wysoka	wysoka	mierne	niskie	WSP 3	METAMORFICZNY
IX.9	Bonifratrzy	b. dobry	Czytelny	jednorodny z ingerencjami	HIST 1	najwyższe	Wysokie	najwyższe	najwyższe	wysokie	brak	WSP 1	KONTYNUACYJNY
IX.10	Mostowa	dobry	czyt. z przekszt.	nawarstwiony	HIST 1	średnie	średnie	najwyższe	średnie	mierne	niskie	WSP 2	ZACHOWUJĄCY

				WYTYCZNE W ZAKRESIE PROCESÓW PRZEMIAN KRAJOBRAZU			
Nr	Nazwa	WYTYCZNE DLA WAK I CIĄGÓW	WYTYCZNA DLA ZWAK	Model procesu ochrony	Model procesu użytko- wania	Model kształtowania wi- doku	Model kształtowania tożsa- mości miejsca
IX.1	Skalka	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.2	Augustianie	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.3	Piekarska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
IX.4	Skawińska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
IX.5	Krakowska Zach	KONS/INTE	KONS	A	KONTEMPLACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	ADDYCYJNY
IX.6	Krakowska Wsch.	KONS/INTE	KONS	A	KONTEMPLACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	ADDYCYJNY
IX.7	Bożego Ciała	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.8	Wolnica	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
IX.9	Bonifratrzy	KONS/INTE	KONS	A	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
IX.10	Mostowa	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE PRZYWRACANIE	ADDYCYJNY
CK 2	Skałeczna	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CK 6	Bożego Ciała	KONS/INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CK 8	Krakowska	KONS	KONS	A/B/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CK 9	Rybaki	KONS	KONS	A/E	KONTEMPLACJA INTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY

CK 10	Podgórska	KONS	KONS	A/B/E	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 5	Paulińska	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CC 7	Trynatarska	INTE/RKOM	INTE	B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	INTEGRACYJNY
CC 8	Mostowa	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CC 9	św. Wawrzyńca	KONS	KONS	Ao	KONTEMPLACJA EKSTENSYWNA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	SUBLIMACYJNY
CC 15	Miodowa	KONS/INTE	KONS/INTE	A/B/E	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE	ADDYCYJNY
CC 20	Meiselsa	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	DOSKONALENIE WYDOBYWANIE	ADDYCYJNY
CU 10	Gazowa	INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 5	Piekarska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 6	Skawińska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 7	Wietora	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 8	Bocheńska	INTE	KONS	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	SCALANIE PRZYWRACANIE	INTEGRACYJNY
CU 9	Wolnica	KONS	KONS	A	KONTEMPLACJA PENETRACJA	DOSKONALENIE SCALANIE PRZYWRACANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY
CU 17	Bonifraterska	KONS	KONS	A/B	KONTEMPLACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 18	Chmielow- skiego Adama	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	INTEGRACYJNY

CU 23	św. Katarzyny	KONS/INTE	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	ZACHOWANIE DOSKONALENIE	ADDYCYJNY
CU 34	Węglowa	KONS/RKOM	INTE	A/B	KONTEMPLACJA PENETRACJA	MIANOWANIE UCZYTELNIANIE HARMONIZOWANIE	ADDYCYJNY

	Ulice będące łącznikiem z innym ZWAK
	Ulice w całości lub fragmencie wchodzące w granice ZWAK

III.7. WSPÓŁCZESNE PRZEMIANY ARCHITEKTONICZNE

Przemiany urbanistyczne wokół Placu na Groblach

Nazwa placu pochodzi od „Grobli Królewskiej”, która oddzielił podmokłe rozlewisko od koryta Wisły (historia przedstawiona w t.II A s. 211-217). W XIX w. w czasie dopełniania zabudową obszarów pomiędzy Plantami a drugim pierścieniem twierdzy Kraków osuszono tereny. Wtedy zdecydowano o powstaniu placu targowego w sąsiedztwie miejsca, gdzie cumowały galary. Wybudowano przy nim gimnazjum św. Anny, które podnosiło rangę najbliższej okolicy. Miasto w swoich planach chciało zamienić targ na ogród. Jednak sąsiedztwo koszar (dawnego browaru), uciążliwy handel węglem, targ koński stanowiły o pewnej peryferyjności miejsca. Przesądziło to o spowolnieniu inwestycji wokół placu tak, że jeszcze na początku XXI w. niektóre działki były zabudowane parterowymi prowizorycznymi budynkami. Istotnym dla zagospodarowania tego terenu był odpór presji zabudowy samego placu i przesądzenie o lokalizacji dużego parkingu podziemnego z zespołem boisk na powierzchni. Dzięki umiejętnie przeprowadzonej przez hiszpańskiego inwestora budowie, miasto uzyskało nie tylko parking z zespołem sportowym, ale również ocalony został unikatowy w skali Krakowa szpaler drzew okalających boisko gledicji trójcierniowej (*Gleditsia triacanthos* L.)¹⁶. Nabrzeże wiślane u podnóża skały wawelskiej (Rybaki) rozwijało się jako zaplecze związane z portem rzeczny. Edykt mobilizacyjny, cykliczne wezbrania Wisły i powodzie ograniczały możliwość trwałego inwestowania w tym terenie. W efekcie powstawały budynki tymczasowe, które zniknęły z krajobrazu wraz z regulacją Wisły, powstaniem bulwarów. W bezpośrednim sąsiedztwie Bulwaru Czerwieńskiego powstało, wtopione w skarpę u podnóża Wzgórza Wawelskiego, Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego, wraz z placem i parkingiem dla autokarów.

Przemiany w strukturze urbanistycznej Stradomia

Układ Stradomia rozwijał się w oparciu o drogi prowadzące do krakowskich bram (historia przedstawiona w t. IIA, s. 180-210). Jeden z nich łączył most na Wiśle i kazimierską bramę Glinianą poprzez stradomskie przedmieście z podzamczem i bramą Grodzką. Na tym ciągu znajduje się najstarszy zespół zabudowy, który został uzupełniony w czasach nowożytnych zespołami klasztornym Pijarów, Bożogrobców i Bernardynów z kościołami i klasztornymi ogrodami. W północnej części dzielnicy (łąka św. Sebastiana) ruch inwestycyjny wzmoógł się dopiero w drugiej połowie dziewiętnastego wieku, kiedy miasto wypełniało zabudową obszar pomiędzy Plantami i Plantami Dietlowskimi. W tamtym czasie wytyczono przebieg ulicy Starowiślniej, aż do trzeciego mostu na Wiśle i układ komunikacyjny po obydwóch stronach Plant Dietlowskich z ulicą Sebastiana łączącą Stradom z Kazimierzem. Ulice te zostały obudowane kamienicami w ciągu niespełna półwiecza. Ten boom inwestycyjny miał wpływ na sąsiedni Kazimierz zmieniając stosunki ekonomiczne wewnątrz dzielnicy i zacierając jego historyczne granice. Wypełnienie przestrzeni Stradomia w wyniku intensywnego ruchu budowlanego w okresie dziewiętnastowiecznego koniunktury nie pozostawiło wiele miejsca na nową zabudowę w XX w.

¹⁶ Inwestorem i wykonawcą było przedsiębiorstwo Ascan Empresa Constructora y de Gestión S.A. z Santander.

Przemiany w strukturze społecznej i urbanistycznej Kazimierza

Kazimierz przez stulecia dopełniał zabudowę w granicach lokacji, by w XIX w. rozszerzyć swoje terytorium (historię przedstawiono w części II A, s. 143-179). Po zasypaniu koryta Wisły i utworzeniu Plant Dietlowskich, Kazimierz stopił się z Krakowem w jeden byt urbanistyczny, zachowując specyficzny charakter. Na odrębności Kazimierza odcisnęła piętno koegzystencja dwóch kultur: chrześcijańskiej i żydowskiej, które zostawiły trwałe ślady w przestrzeni miasta. O jego chrześcijańskiej tradycji świadczą w krajobrazie dwa spośród pięciu gotyckich halowych kościołów „szkoły krakowskiej”. Wraz z sanktuarium na Skałce, zespołem bonifratrów i wieżą ratusza formują kazimierzowską sylwetę. W żydowskiej części rolę drogowskazów w labiryncie ulic pełnią rozsiane równomiernie synagogi. Gęsto zabudowanej przestrzeni oddechu dodają wielkie place – rynek, ul. Szeroka, plac Nowy, skwery, ogrody przyklasztorne, dawne cmentarze i sanktuarium cmentarza Remuh. Terytorium Kazimierza ma jednoznacznie zdefiniowane granice: zakole Wisły, linia kolejowa i Planty Dietlowskie i jest szczególnie dobrze interpretowalne z podgórszych Krzemionek i wawelskich tarasów. Rozwój miasta doprowadził do atrakcyjnych zamknięć perspektywicznych ulic wychodzących z Kazimierza w kierunku Podgórza i Stradomia. Wszystko to sprawia, że mamy do czynienia z układem urbanistycznym o czytelnych granicach, nasyconym niezliczoną ilością malowniczych wieloplanowych kadrów, powiązanych widokowo z zewnątrz. Po Holocauście Kazimierz zmienił oblicze. Dawnych właścicieli nieruchomości zastąpiła anonimowa własność państwowa. Nieliczni gromadzący się w synagodze Remuh wierni, świadczyli o odrębności kulturowej dzielnicy żydowskiej. Zrujnowane kamienice zastępowała nowa zabudowa. Czasami działki ulegały scaleniom i wtedy powstawały budynki wyłamujące się długością elewacji z historycznych rytmów pierzei. Tylko sporadycznie budynki wychodziły ponad wysokości sąsiedniej zabudowy, przeważnie utrzymywały lokalną skalę. W jednym przypadku wewnątrz układu powstał zakład produkcyjny. Wszystko to powodowało, że miasto po wojnie nie straciło swojej odrębności architektonicznej. Z czasów Polski Ludowej pochodzi szereg obiektów modernistycznych o wyrazie zgodnym z trendami obowiązującymi w architekturze tego okresu. Mamy tu do czynienia zarówno z obiektami modernistycznymi z przedwojennych szkół architektury, budynkami socrealistycznymi i przykładami oryginalnymi, dziełami architektów poszukujących formy spójnej z otoczeniem. Dzięki tym inwestycjom zahamowany został proces degradacji dzielnicy. Po 1989 r. nastąpił nieograniczony handel nieruchomościami i towarzyszący mu wzmożony ruch inwestycyjny. Zjawisko to przybrało na dynamice po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Skutkiem przemian politycznych i ekonomicznych była wymiana właścicieli i mieszkańców (gentrification)¹⁷. Zjawiskiem ekonomicznym właściwym dla wolnego rynku, towarzyszyła rewitalizacja stymulowana przez władze miasta. Sztandarowym efektem tych działań jest Muzeum Inżynierii Miejskiej przy ul. Św. Wawrzyńca (1997).

¹⁷ Monika A. Murzyn, *Kazimierz. Środkowoeuropejskie doświadczenie rewitalizacji*, Kraków 2006.

Muzeum Inżynierii Miejskiej przy ulicy Św. Wawrzyńca

Również instytucje społeczne prowadziły w latach 90. ożywioną akcję inwestycyjną. Rozbudowano konwikt Augustianów o budynek publicznego gimnazjum (dzisiaj liceum), Skałeczna 9 , rozbudowano dla potrzeb Fundacji Judaica Centrum Kultury Żydowskiej, dawny żydowski dom modlitwy przy ul. Meiselsa/plac Nowy 5. Te inwestycje w sferze kultury nobilitowały Kazimierz. Wymiernym efektem był wzrost wartości nieruchomości, a konsekwencją – spekulacyjny nimi obrót. Wraz ze zmianą własności następowała adaptacja istniejących budynków dla nowych potrzeb i zabudowa parceli dotychczas niezabudowanych.

Liceum św. Rity ul. Skałeczna 10//Dom Modlitwy Bnej Emuna ul. Meiselsa 17/pl. Nowy 5

Opisane powyżej przemiany w przestrzeni urbanistycznej w dalszym ciągu przebiegają w tempie właściwym dla procesów inwestycyjnych prowadzonych pod konserwatorskim nadzorem. Niewielkie przyspieszenie jest skutkiem uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (2017 r.). Wraz z ustaleniem obowiązujących reguł zagospodarowania i zabudowy przesądzona została wartość kazimierzowskich nieruchomości, co uspokoiło rynek spekulacyjny. Decyzje inwestycyjne podejmowane są pod mniejszą presją czasową, co sprzyja jakości projektów. Ale Kazimierz nie stał się nobliwym zabytkowym miastem, podobnym do krakowskiego Starego Miasta. Dzisiaj przestrzeń Miasta Żydowskiego cechuje ruchliwość, zmienność sztyldów, duża ilość obiektów tymczasowych, stojących na niezabudowanych terenach. Charakterystyczny jest specyficzny sposób użytkowania, a oparty na bogatej ofercie gastronomicznej, różnej klasy hotelach a także aktywnych instytucjach kultury z wielkim, corocznym Festiwałem Kultury Żydowskiej na czele. Na rozwój tych instytucji miała pewien wpływ wspomniana już polityka władz miasta w ramach programu jego rewitalizacji¹⁸. Także instytucje społeczne chętnie podejmowały akcje kulturalne, integrując wokół swoich idei lokalne społeczności. Proces ten stymuluje rozbudowę substancji materialnej, nowych siedzib i podnoszenia standardów użytkowych dotychczasowej zabudowy i zagospodarowania terenów. Nowoczesność jest wpisana w historię dzielnicy. To w kwartale św. Wawrzyńca lokowano pod koniec XIX w. miejską gazownię, zajezdnię tramwajową, elektrownię z towarzyszącymi warsztatami. Przemysłowy charakter ulicy św. Wawrzyńca dominował jeszcze w latach 80. XX w., kiedy to warsztaty samochodowe działały na ulicy, roziskrzanej ciętym metalem i łunami spawanej blachy a w powietrzu unosił się zapach nafty. Symbolem nowoczesności były też konstrukcje mostowe, łączące Kazimierz z Podgórzem – most kolejowy (1863 r.), II most (1913 r.) i most Józefa Piłsudskiego (1933 r.). Wszystko to powoduje, że Kazimierz szczyli się sławą miasta otwartego, atrakcyjnego dla młodych mieszkańców, z wielką liczbą odwiedzających. Turyści chętnie przyjeżdżają ze wszystkich zakątków świata, nadając miastu nimb międzynarodowego centrum kultury. Przyczyną tego sukcesu jest w dużej mierze *genius loci* Kazimierza, związany z jego historią i w dużej mierze definiowany przez architekturę, również tę współczesną.

Rozwój historyczny Kazimierza został opisany w wielu opracowaniach monograficznych¹⁹. Współczesne zmiany w przestrzeni Kazimierza rozpoczęły się w latach 20. XX w., z nastaniem w architekturze modernizmu. Za cezurę czasową przyjmujemy 1945 r., kiedy to po wojnie zmieniła się drastycznie struktura społeczna miasta, a w konsekwencji zmian ustrojowych, sposób zarządzania jego przestrzenią. W powojennej historii rozróżniamy dwa okresy: 1945-1989 i 1989-2020. Również data dzieląca te okresy związana jest ze zmianami ustrojowymi i początkiem przekształceń struktury społecznej mieszkańców Kazimierza.

¹⁸ Powstał „Kazimierz - Plan Działań” (na rzecz rewitalizacji Kazimierza finansowany przez Unię Europejską w ramach ECOS – Wschodnioeuropejskiego Programu Współpracy Miast), na podstawie: M.A. Murzyn, op. cit., s. 151.

¹⁹ Wybraną bibliografię zamieszczono w t. IIA, s.240.

Tendencje zmian w strukturze urbanistycznej Kazimierza, Stradomia i Placu na Groblach w latach 1945-1989.

W czasach socjalistycznych, w erze gospodarki planowej wzrosła rola planów przestrzennych, które wyznaczały ściśle kierunki rozwoju i zmian w strukturach miasta. Dla Krakowa opracowano szereg planów ogólnych. W Archiwum Narodowym przechowywane są archiwalne plany tamtego okresu²⁰. W planie opracowywanym przez zespół Anny Ptaszyckiej z 1958 zauważalne są tendencje charakterystyczne dla epoki, opisane przez Edmunda Goldzamt²¹. Generalnie plan zachowuje historyczny układ wnętrza urbanistycznych, przesądzając o wyburzeniu niektórych dziewiętnastowiecznych bloków zabudowy na rzecz terenów zielonych (likwidacja zabudowy przy ul. Smoczej) i o przeznaczeniu związanym z transportem (Plac Bawół).

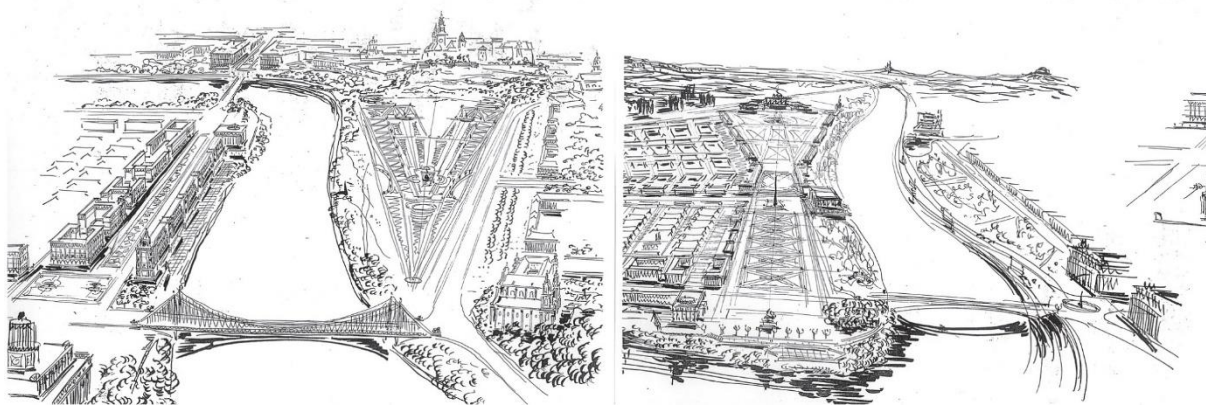
Plan Anny Ptaszyckiej z 1958, ANK 29/1405/0/-/Zb.Kart.VII)

Zaraz po wojnie dziewiętnastowieczna zabudowa nie stanowiła przedmiotu ochrony konserwatorskiej. Dlatego dopuszczano zmiany w strukturze Stradomia i dziewiętnastowiecznych fragmentów Kazimierza, obejmując ścisłą ochroną starsze partie układu urbanistycznego. Przejawem i konsekwencją takiej waloryzacji historycznej przestrzeni jest konkurs architektoniczny z 1953 r. na otoczenie Wawelu²². Konkurs obejmował obszar od Skałki po Zwierzyniec oraz Dębniaki z Zakrzówkiem. W jego wyniku otrzymano plany dzielnicy mieszkaniowej zgodnej z obowiązującym kanonem socrealistycznym.

²⁰ Zachowały się plany z lat 1958, 1970 i 1985; Archiwum Narodowe w Krakowie, sygnatura ANK 29/1405/0/-/Zb.Kart.VII.

²¹ E. Goldzamt, *Architektura zespołów śródmiejskich i problemy dziedzictwa*, Warszawa 1956; E. Goldzamt, O. Szwidkowski, *Kultura urbanistyczna krajów socjalistycznych*, Warszawa 1987.

²² „Architektura” 1953, nr 3; J. Lepiarczyk, *Stan i potrzeby Krakowa w zakresie ratownictwa i konserwacji zabytków*, „Ochrona Zabytków” 1955 nr 3, s. 195-203.

źródło: A. Zachariasz, Kształtowanie najbliższego otoczenia Wisły w centrum Krakowa – historia i współczesność, „Architektura Krajobrazu” 2009, nr 4, s. 10-20.).

Z perspektywy czasu możemy konstatować, że szczęśliwie nie doszło do realizacji tamtych wizji architektonicznych.

W latach 1979-1986 opracowano w Biurze Rozwoju Krakowa plan szczegółowy. Zespół pracował pod kierunkiem Henryka Stawickiego a plan uchwalono w 1987 r. Plan ten wykorzystywał opracowanie Bogusława Krasnowolskiego „Kazimierz ze Stradomiem i dawną Łąką św. Sebastiana – wnioski konserwatorskie” (1985) i był opracowywany przy współudziale Janusza Bogdanowskiego, który między innymi dla potrzeb planu sporządził wraz z zespołem „Studium Kazimierza ze Stradomiem” (1979-1980). Analizie urbanistycznej poddano każdą parcelę, każde wnętrze blokowe i każdą pierzeję. W efekcie powstał plan o niespotykanej w ówczesnej praktyce planistycznej dokładności i precyzji kreślarskiej, przesądzający o granicach zabudowy w odniesieniu do każdej nieruchomości gruntowej²³. Trwałym przesądzeniem tego planu okazało się wyznaczenie otwarcia widokowego z ulicy Skawiecznej na wieżę kościoła Bożego Ciała, zamknięcia ciągów pierzei ul. Piękarskiej i Skawińskiej od strony bulwarów wiślanych oraz dyspozycje przestrzenne w rejonie Starej Bożnicy.

Ważnym wydarzeniem dla historii współczesnej architektury w Polsce było I Ogólnopolskie Biennale Architektury w Krakowie w 1985 r.²⁴. Tematem rozważań konkursowych był Kwartał przemysłowy przy ul. Św. Wawrzyńca. Biennale dało bardzo spektakularny wynik. Dwie prace zdobyły w ocenie zespołu sędziowskiego przewagę. Jedna w duchu postmodernistycznym, rozgrywająca przestrzeń w oparciu o rytmy podziałów elewacji, proporcje wnętrza urbanistycznego i zamknięć perspektywicznych. Proponowała architekturę narracyjną z uwagą odnoszącą się do skali miasta i tradycji miejsca²⁵.

²³ Piszący te słowa w pracowni urbanistycznej Planu Kazimierza BRK odbywał praktykę zawodową w czasie studiów, prowadził ożywione dyskusje z autorem wielu prac konkursowych i projektów realizacyjnych, arch. Henrykiem Stawickim.

²⁴ Katalog wystawy: *I Biennale Architektury, Kraków, grudzień 85 – styczeń 86, Pałac Sztuki, SARP o. Kraków 1985.*

²⁵ Praca nr 15, autorzy: Stanisław Deńko, Robert Kuzianik, Lucyna Matławska-Patyk, Wojciech Okta-wiec, Michał Patyk, Piotr Wróbel (APA- „Żaczek”).

Druga, zwycięska, była rodzajem gry, nie przesądzała o wyrazie architektonicznym przestrzeni. W zamyśle autorów zagospodarowanie i zabudowa miała być stymulowana przez konkurujące ze sobą idee i wolny rynek²⁶. Autorzy swoją pracę przedstawili w formie gry planszowej, w której każdy uczestnik (inwestor) miał sprawiedliwy - bo losowy dostęp do nieruchomości. Oprócz awangardowej idei, praca ta postulowała pewną anarchię planistyczną, wyrażała sprzeciw wobec socjalistycznych realiów podporządkowania ruchu inwestycyjnego planowej gospodarce. Wpisywała się w społeczne postulaty czasu „odreagowywania i sprzeciwu” po stanie wojennym.²⁷

Przedstawione dwa konkursy z r. 1953 i 1985 zamykają klamrą okres socjalistyczny na Kazimierzu.

Po 1989 r. do r. 1995 ruch inwestycyjny był hamowany przez utrwalone zapisami obowiązującego planu ogólnego ograniczenia. Wraz z wejściem w życie nowej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i końcem karencji obowiązujących planów w 2003 r., uwolnione zostały duże tereny inwestycyjne na Kazimierzu. Liczni, nowi inwestorzy, negocjowali wielkość swoich inwestycji w ramach obowiązującej procedury w sprawie wydania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu (WZiZT). Prawo dopuszczało możliwość wydawania decyzji na ten sam teren różnym podmiotom i dla różnego przeznaczenia. W ramach prowadzonych równocześnie na Kazimierzu niezliczonych postępowań administracyjnych ujawniały się konflikty pomiędzy inwestorami, sąsiadami inwestycji, konserwatorem zabytków i opinią publiczną.

kamienica nr 12 przy ul. Szerokiej

Reprezentatywnym przykładem, opisanym w prasie, jest przebudowa kamienicy nr 12 przy ul. Szerokiej. Nieustający proces negocjacji prowadzonych przez inwestorów z Konserwatorem Zabytków utrzymywał kompromisowy charakter zabudowy. Żadna ze stron nie była do końca zadowolona, co potęgowało konflikty społeczne wokół sposobu zabudowy Kazimierza. Stan taki trwał do 2018 r. kiedy uchwalono obowiązujący MPZP. Plan ten utrwalił już zapisane w przestrzeni tendencje i nie ograniczał praw inwestorów uzyskanych na mocy wydanych wcześniej decyzji WZiZT. Konsekwencją uchwalenia planu było uspokojenie rynku inwestycyjnego, ustalenie jasnych reguł

²⁶ Praca nr 10, autorzy: Teresa Cieńska, Jacek Czekaj, Janusz Dulinski, Witold Gawłowski, Krzysztof Lenartowicz, Bohdan Lisowski, Andrzej Walkowski, Maciej Złowodzki (Kraków).

²⁷ Praca nr 15, autorzy: Stanisław Deńko, Robert Kuzianik, Lucyna Matławska-Patyk, Wojciech Okta-wiec, Michał Patyk, Piotr Wróbel (APA- „Żaczek”).

gry i ograniczenie kapitału spekulacyjnego. W nowych warunkach prawnych pojawili się przewidywalni inwestorzy, którzy podnieśli standard projektów i samej zabudowy.

Współczesne obiekty architektoniczne

Działania architektoniczne możemy klasyfikować ze względu na przestrzeń której dotyczą - prywatną i publiczną, ze względu na przeznaczenie - budynki mieszkalne, usługowe, ze względu na zakres i istotę działań - poddane remontom i nowoprojektowane. Ten ostatni podział najpełniej oddaje charakter działań inwestycyjnych. W grupie obiektów remontowanych umieszczamy również budynki z adaptacjami poddaszy i nadbudowywane, a w nowoprojektowanych bierzemy pod uwagę rozbudowywane. Obraz przestrzeni współczesnej Kazimierza nie byłby pełny gdybyśmy pominieli obiekty tymczasowe, które decydują o niepowtarzalnym kolorycie dzielnicy.

Inwestycje w przestrzeni publicznej po 1989 r.

Działania architektoniczne w przestrzeni publicznej zwykle są przedmiotem szczególnej uwagi władz miasta. Dlatego często jest ona przedmiotem konkursów architektonicznych. Nie inaczej jest w Krakowie. Na obszarze objętym opracowaniem było organizowanych szereg konkursów architektonicznych: Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego, Pomnik Armii Krajowej, Plac Nowy, Plac Wolnica, kładka łącząca Kazimierz z Podgórzem, kładka na Dębniki i inne. Większość z nich nie została zakończona realizacją. Przedstawiamy ważniejsze inwestycje w przestrzeni publicznej z ostatnich lat.

Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego.

Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego

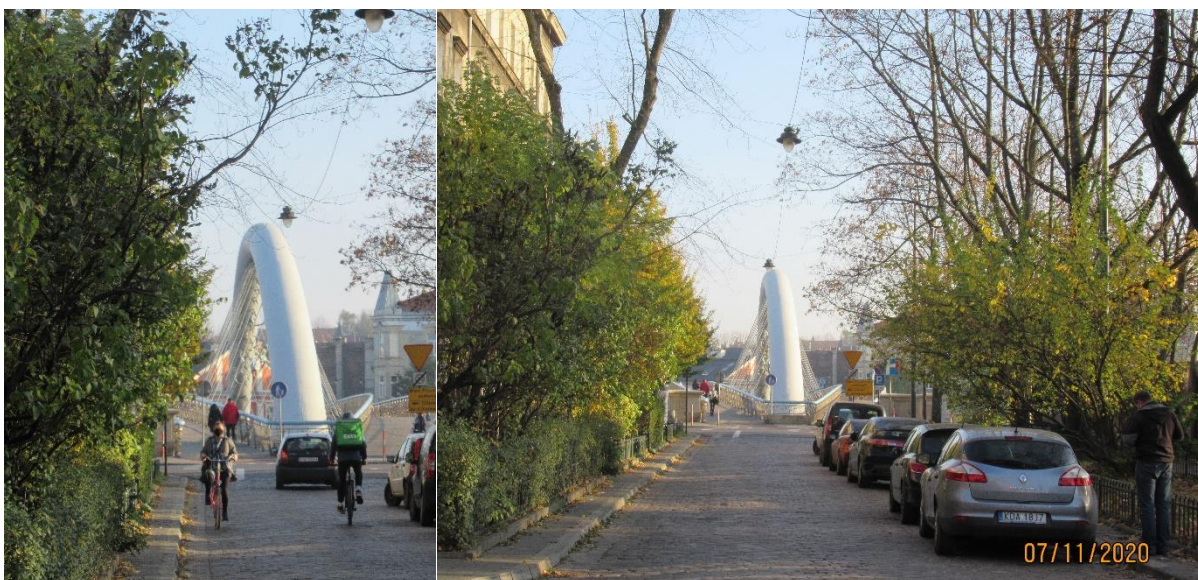
Projekt wyłoniono w drodze konkursu architektonicznego SARP. (IBM Asymetria sp. z o.o., Wiesław Michałek, Andrzej Lipski, Marek Lisowski, Marek Borkowski, Witold Gilewicz, Wojciech Dobrzański, 2006-2008. Asymetria44.pl).

Plac na Groblach z parkingiem podziemnym, boiskami, nawierzchnią przyległych ulic. (Ewa Wowczak, Jerzy Wowczak 2009-2012).

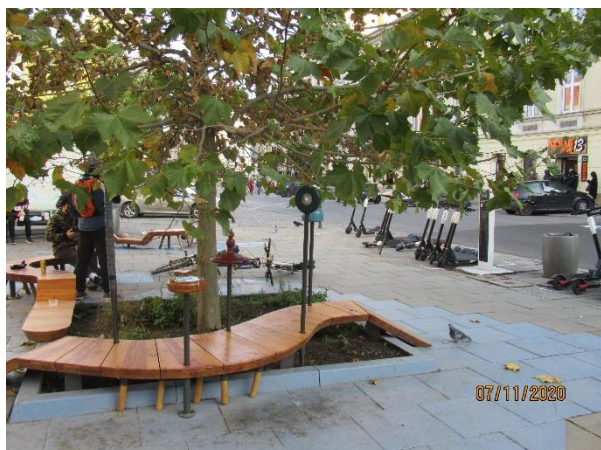
Miejski Ośrodek Sportowy, Plac na Groblach z parkingiem podziemnym, boiskami.

Kładka Ojca Bernatka. (Andrzej Getter z zespołem, 2009/2010).

Kładka Ojca Bernatka.

Mała architektura na Placu Wolnica (Olaf Cirut, 2018 z inicjatywy Muzeum Etnograficznego). Ponadto: skwer i konserwacja murów obronnych przy Starej Bożnicy, regulacje ulic Dietla, Stradom i Krakowskiej, przebudowa linii kolejowej: budowa estakady, likwidacja nasypu, budowa nowych mostów kolejowych na Wiśle.

Mała architektura na Placu Wolnica//skwer i konserwacja murów obronnych przy Starej Bożnicy.

Regulacje ulic Dietla, Stradom i Krakowskiej.

Przebudowa linii kolejowej; budowa nowych mostów na Wiśle.

Budynki wznoszone na obszarze opracowania w latach 1945-1989

Analiza budynków współcześnie wznoszonych na Kazimierzu świadczy o pewnej kulturze projektowej, która obowiązuje architektów działających na tym obszarze. Zapewne wynika to z konsekwentnej polityki Konserwatora Zabytków, który ogranicza zapędy inwestorów i architektów do

swobodnego kreowania wyrazu architektonicznego. Zatwierdzeniu podlegają projekty, które w znakomitej większości nawiązują wielkością, podziałami i detalem do otoczenia. Nie mniej jednak powstające na przestrzeni 75 lat budynki odzwierciedlają trendy w architekturze właściwe dla czasu, kiedy były projektowane. Niewiele mamy przykładów architektury socrealistycznej. Pozytywnym i zauważalnym obiektem w kanonie socrealistycznym jest **przedszkole Kubusia Puchatka przy ul. Piekarskiej 14**. (Zbigniew Gądek, Stanisław Glogier 1954-1956)²⁸

przedszkole Kubusia Puchatka przy ul. Piekarskiej 14

Większą reprezentatywnością w architekturze dzielnicy cieszą się czasy po „odwilży”. Daje się zauważyć, że po 1956 r. aż do 1989 r. pęta konserwatorskie nie ograniczały zbyt mocno inwencji twórców. Powstawały obiekty ignorujące skalę zobowiązujące, historyczne sąsiedztwo: budynek wielorodzinny przy **Starowiślniej 56**, **zakład przemysłowy przy ul. Izaaka**, **biurowiec przy Halickiej 9**.

Budynek wielorodzinny przy Starowiślniej 56

²⁸ Dane na temat autorów i dat powstania budynków współczesnych nie są powszechnie dostępne. W publikowanych na ich temat materiałach informacyjnych podaje się autorów fotografii i grafików, nie podaje się autorów obiektów - architektów. Autorowi nie udało się dotrzeć do informacji o wszystkich autorach, w czasie ograniczonego dostępu do archiwów z powodu pandemii nie było to możliwe. Pewnym źródłem informacji jest monografia: M. Włodarczyk, *Dwa miasta Krakowa. Modernizm lat 1945-1990 w dzielnicach Kazimierz i Podgórze. Wybrane przykłady*, SARP Kraków, 2014 oraz katalogi cyklicznych wystaw Małopolskiej Izby Architektów „Architekci Małopolscy”.

Zakład przemysłowy przy ul. Izaaka

Biurowiec przy Halickiej 9

W tamtym czasie również powstały: awangardowy, w modernistycznym wyrazie zespół **narożnej zabudowy przy ul. Miodowej i Starowiślniej** (Mieczysław Wrześniak, 1968/1970).

Zespół narożnej zabudowy przy ul. Miodowej i Starowiślniej

Ta rozbudowa szkoły, z salą gimnastyczną dynamicznie nadwieszoną nad chodnikiem i zintegrowana z pierzeją ul. Starowiślniej jeszcze nie jest dostatecznie doceniana przez historyków architektury. Dobitym przykładem architektury lat 60. i 70. jest budynek **domu studenckiego przy ul. Piekarskiej 5/7**.

Budynek domu studenckiego przy ul. Piekarskiej 5/7

Inne przykłady z tego czasu: **narożny budynek Augustiańska 17/Piekarska 2** (Zdzisław Banaś ok. 1978), **narożny budynek mieszkalny Trynitaraska 20/Gazowa 17**, narożny budynek mieszkalny **Józefa 46**, budynek stacji transformatorów na terenie Zakładu Energetycznego przy ul. **Starowiślniej**, **szkoła podstawowa przy ul. Chmielowskiego 6**. Są to modernistyczne obiekty z lat 70. Dzieła te są wyraziste, mocno osadzone w tendencjach i poszukiwaniach charakterystycznych dla czasów, w których powstały. Zapewne ich wartość historyczna będzie rosła, ostatecznie zostaną wpisane do rejestru zabytków.

Narożny budynek (Augustiańska 17/Piekarska 2 //narożny budynek mieszkalny Trynitaraska 20/Gazowa 17

Narożny budynek mieszkalny Józefa 46//budynek stacji transformatorów na terenie Zakładu Energetycznego przy ul. Starowiślniej

Szkoła podstawowa przy ul. Chmielowskiego 6

W latach 80. i 90. w architekturze zaczęły dominować tendencje postmodernistyczne. Zbiegło się to w czasie z uznaniem przez historyków sztuki wartości architektury z czasów historyzmów i nobilitacją dziewiętnastowiecznej architektury eklektycznej. Architekci poszukiwali *genius loci*, zwracali uwagę na oddziaływanie obiektu na otoczenie w szerszym zakresie. W tamtych latach powstawały obiekty nawiązujące nie tylko wielkością bryły do otoczenia, ale również artykulacją elewacji, rozdrobnieniem, kształtem okien, niekiedy detalem. Przykładami są kamienice: **Plac na Groblach 18, Piekarska 11** (Ryszard Aleksandrowicz, 1983).

Plac na Groblach 18 // Piekarska 11

Wyjątkowy i znaczący dla historii współczesnej architektury jest budynek przy ul. **Wietora 17**, jeden z pierwszych przykładów postmodernistycznych budynków mieszkalnych z dachami. Ważna dla tego okresu w architekturze Krakowa jest zabudowa narożna **Starowiślna/Dietla** (Wiesław Nowakowski 1995). Wartościowym przykładem skromnej architektury, wycofanej w epatowaniu formą wobec rangi sąsiedztwa cmentarza, jest budynek przy ul. **Jakuba/Warszauera**.

Budynek przy ul Wietora 17 // budynek przy ul Jakuba/Warszauera

Zabudowa narożna Starowiślna/Dietla

W tamtym czasie Konserwator postulował pogłębione studia historyczne i nawiązywanie skalą budynku i artykulacją elewacji do charakteru miejsca. Z tego okresu pochodzą budynki falsyfikujące, naśladowujące historyczny sposób budowania, takie jak zabudowa narożna ulicy Szerokiej i Placu Wolnica. Godnym szczególnej uwagi jest zespół zabudowy mieszkaniowej przy Placu Bawół i ul. Józefa. W ostatnim okresie przed transformacją ustrojową projektowana i wznoszone były postmodernistyczna zabudowa przy ul. Wietora 9/11/13 (Wiesław Nowakowski, 1990), róg Paulińskiej 4 i Kordeckiego 13 (Maria Mańkowska, 1990) i sąsiedni budynek Paulińska 6.

Zabudowa narożna ulicy Szerokiej// zabudowa narożna przy Placu Wolnica

Zespół zabudowy mieszkaniowej przy Placu Bawół i ul. Józefa // zabudowa przy ul. Wietora 9/11/13

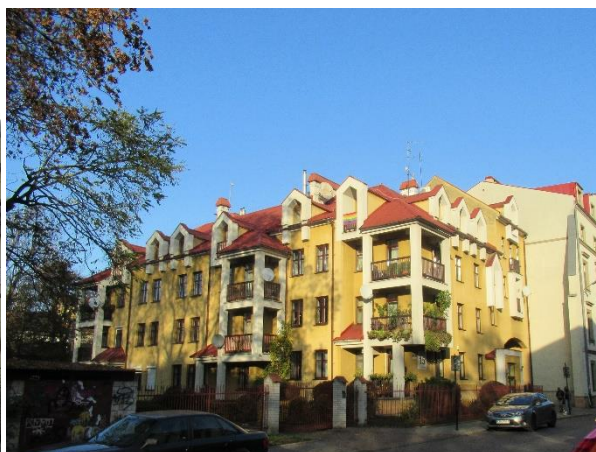
Róg Paulińskiej 4 i Kordeckiego 13 (Maria Mańkowska, 1990) i sąsiedni budynek Paulińska 6.

Budynki wznoszone w latach 1989-2020

Po 1989 r. tendencje postmodernistyczne w architekturze mieszały się z konstruktywizmem i modernizmem. Postmodernistycznym budynkiem w bardzo eksponowanej lokalizacji, jest obiekt wielorodzinny z usługami w parterach przy ul. **Starowiślniej 88/Św. Wawrzyńca 36** zamykający perspektywę z wnętrza ul. Św. Wawrzyńca [39]. Na obszarze Kazimierza i Stradomia wznoszona były w tym czasie zabudowa przy Synagodze Remuh – **Szeroka 40, Skawińska 15** (Barbara Kubala-Lelek 1990), budynek **Warszauera 3/Kupa**, Hotel Secesja przy ul. **Paulińskiej 24**.

Obiekt wielorodzinny z usługami w parterach przy ul. Starowiślniej 88/Św. Wawrzyńca 36

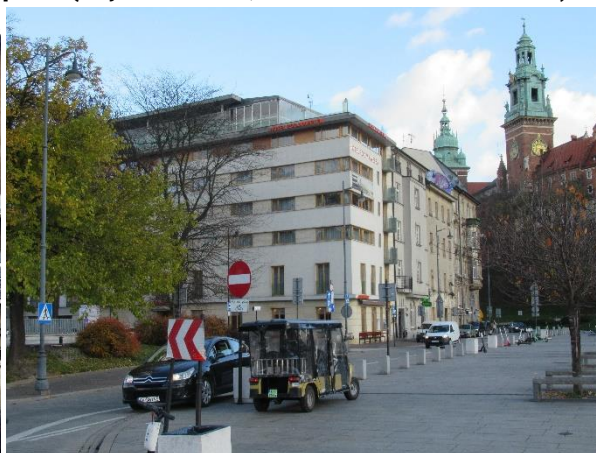

Zabudowa przy Synagodze Remuh – Szeroka 40 // Skawińska 15

Budynek Warszawiera 3/Kupa, Hotel Secesja przy ul. Paulińskiej 24

Następowała ewolucja w podejściu architektów do zagadnienia kontekstu historycznego. Obiekty w dalszym ciągu utrzymywały skalę otoczenia, ale swoim wyrazem architektonicznym jednoznacznie wskazywały na współczesny charakter. Takim przykładem jest **Dom Pod Żaglami Smocza 6** (Marek Dunikowski, Artur Jasiński, Jacek Loos, Paweł Zieliński 1996-1997). Innymi przykładami tego trendu są Hotel Pod Wawelem - budynek narożny przy **Placu na Groblach 22** (Piotr Lewicki, Kazimierz Łatak 2000-2005), budynek mieszkalny **Kupa 12** (Szymon Duda, Leszek Kraus 2002-2004).

Dom Pod Żaglami Smocza 6 // Hotel Pod Wawelem - budynek narożny przy Placu na Groblach 22

Budynek mieszkalny Kupa 12

Okres przemierzania stylistycznego we współczesnej architekturze trwa. Również w architekturze Stradomia i Kazimierza mamy do czynienia z pluralizmem stylistycznym, powstają powściągliwe obiekty odwołujące się do puryzmu modernistycznego: **INH Design Hotel - Starowiślna 91** (Piotr Lewicki, Kazimierz Łatak, ok. 2015); **Miodowa/Halicka, Skawińska 11** (Witold Zieliński, Wojciech Kozioł, 2006/2007), Halicka 5.

INH Design Hotel - Starowiślna 91 // Miodowa/Halicka

Skawińska 11 // Halicka 5

Powstają także budynki nawiązujące do klasycyzmu modernistycznego: **Biurowiec Tauron Dystrybucja – Starowiślna/Podgórska**. Projektowane są obiekty wpisane w sąsiedztwo, zarazem z mocnym wyrazem architektonicznym: szpital przy **Skawińskiej 8**, kamienica **Skawińska 27**, **zespół architektoniczny Plac Nowy/ Estery** (Piotr Lewicki, Kazimierz Łatak), **Kupa 7**, (Paweł Koperski, Witold Padlewski, Jarosław Krupa, Marcin Wójcik, Leszek Morys, Teresa Tarnawska, 2018), **Plac na Groblach 5**.

Biurowiec Tauron Dystrybucja – Starowiślna/Podgórska // szpital przy Skawińskiej 8

Kamienica Skawińska 27 // zespół architektoniczny Plac Nowy/ Estery

Zabudowa Kupa 7 // Plac na Groblach 5

Mocnym akcentem są bogate w detal i koloryt budynki postmodernistyczne **Kupa 5, 3** i Centrum Społeczności żydowskiej **Miodowa 24** (Andrzej Lipski, Marek Lisowski, Witold Gilewicz, Wojciech Dobrzański, 2003-2006). Występują też budynki bardziej stonowane w artykulacji, zachowawcze w sposobie kształtowania bryły: hotel Wright **Starowiślna 52/Miodowa**, zespół hotelowy przy **Krakowskiej - Boże Ciało**, kamienica **Plac na Groblach 17**, przebudowa **Augustiańska/Węglowa**, **Trynitaraska 7** (Jan Zemroń 2002), **Trynitaraska 6/Bonifratserska**, **Skawińska 18**, **Halicka/Przemyska**. Wyraźne, mimo że wpisane wysokością, są dominujące nad otoczeniem artykulacją elewacji: zabudowa terenu przy **Sukienniczej 8/Dietla Warszauera 10** (2018), **Miodowa/Jakuba**, (2018), czy wcześniej zbudowana **Miodowa 33-37**. Znajdują też niestety miejsce w przestrzeni Kazimierza budynki mieszkalne wielorodzinne, bez odrębnego charakteru architektonicznego, tożsame z typową zabudową współczesnych osiedli zabudowy wielorodzinnej: **zabudowa na terenie dawnej Gazowni**.

Budynki postmodernistyczne Kupa 5, 3 // Centrum Społeczności żydowskiej Miodowa 24

Hotel Wright Starowiślna 52/Miodowa // zespół hotelowy przy Krakowskiej /Bożego Ciała

Kamienica Plac na Groblach 17 // przebudowa Augustiańska/Węłowa

Trynitarzka 7 // Trynitarzka 6/Bonifraterska

Skawińska 18 // Halicka/Przemyska

Zabudowa terenu przy Sukienniczej 8/Dietla // Warszawera 10

Miodowa/Jakuba // Miodowa 33-37

Zabudowa na terenie dawnej Gazowni

Presja inwestycyjna na obszarze Parku Kulturowego Kazimierza ze Stradomiem trwa i zapewne będzie trwać, dopóki ostatnie tereny nie zostaną zagospodarowane w sposób docelowy. W ostatnim czasie została rozpoczęta intensywnie komentowana w mediach społecznościowych inwestycja na Stradomiu. Na terenie dawnego klasztoru Bożogrobców, powstaje zabudowa o wielorakiej

funkcji, w ograniczonym zakresie widoczna z przestrzeni publicznych, ale w bardzo intensywnym stopniu wykorzystująca powierzchnię działki. Niebawem, po oddaniu obiektów do użytkowania, efekt podjętych decyzji inwestycyjnych i zgód konserwatorskich będzie można poddać ocenie.

Projekty konserwatorskie

To szczególna kategoria aktywności inwestycyjnych. Na obszarze przeważają budynki wpisane do rejestru lub ewidencji zabytków. W praktyce konserwatorskiej nie jest to rozróżniane, projekty odnoszące się do budynków zabytkowych w równym stopniu powinny brać pod uwagę historyczne wartości, bez względu na rejestr, w którym budynek został zamieszczony. Przeważnie modernizacja tych budynków wiąże się z ich przebudową ze zmianą funkcji. Wyjątkowym obiektem, który wartość historyczną ograniczył do roli reliktu fragmentu dawnej zabudowy i w sposób autorski zinterpretował wartość krajobrazową jest **hotel w miejscu dawnego Browaru przy ul. Powiśle 7** (Andrzej Kadłuczka 2000). Odważną decyzję projektową podjęli autorzy nadbudowy hotelu przy ul. **Gertrudy 6**. Mniej kontrowersyjne rozwiązanie przyjęli projektanci nadbudowy przy ul. **Gertrudy 15** i **Gertrudy 12a**. Konserwatorską adaptacją do nowej funkcji są przebudowy: **elektrowni przy ul. Wawrzyńca 25**, **starej zajezdni** na miejsce wystaw i konsumpcji gastronomicznej, **Domu Kultury** przy ul. **Wietora 15**, budynku modernistycznego na terenach dawnej Gazowni.

Hotel w miejscu dawnego Browaru przy ul. Powiśle 7 // hotelu przy ul. Gertrudy 6

Ul. Gertrudy 15 // Gertrudy 12a

Elektrownia przy ul. Wawrzyńca 25 // stara zajezdnia

Dom Kultury przy ul. Wietora 15 // budynek modernistyczny na terenach dawnej gazowni

Przykładem działań konserwatorskich są też liczne przebudowy budynków mieszkalnych na cele hotelarskie lub mieszkania przeznaczone na wynajem dla turystów. To co odróżnia współczesne projekty konserwatorskie od działań poprzedniej epoki, to większa uwaga na oryginalność substancji bez względu na jej wartość artystyczną, dbałość o oryginalne elementy wystroju i stosowanie detali architektonicznych właściwych dla epoki historycznej, do której przypisany jest budynek. Przykładami są: **ul. Miodowa 29** (Ewa Wowczak, Jerzy Wowczak 2017), **Miodowa 19** i wiele innych.

ul. Miodowa 29 // Miodowa 19

Obiekty tymczasowe na Kazimierzu

Proces podnoszenia standardów architektonicznych na Kazimierzu ma charakter trwały i towarzyszy mu intensywna zmienność w sposobie użytkowania nieruchomości. Ta zmienność dotyczy przede wszystkim nieruchomości niezabudowanych lub kwalifikowanych do przekształceń. W takich przypadkach ich zagospodarowanie i urządzenie przybiera charakter tymczasowy, czasem prowizoryczny. Mamy wtedy do czynienia z niestandardowymi rozwiązaniami funkcjonalnymi, bogatymi w rozwiązania plastyczne. Kazimierz wyróżnia się swoją informacją wizualną, aranżacją podwórek, lokali gastronomicznych, małych galerii. Często odwołuje się do znanych prądów w sztukach plastycznych XX w., budując oryginalne narracje, nadające czytelny charakter wnętrzom i przestrzeniom. Jeżeli są widoczne z przestrzeni publicznych, wykorzystują wszelkie atrybuty charakterystyczne dla street artu (graffiti, mapping czasami performance). Można tu wymienić **mural na ścianie Muzeum Galicja, przy ul Dajwór 18**. Działania te przyciągają młode, aktywne społeczności, a Kazimierz stał się dla nich poligonem doświadczeń artystycznych. Charakterystycznym przykładem tego zjawiska była działalność galerii w loftach przy ul. Wawrzyńca 19, do czasu zanim nie została zrealizowana inwestycja developerska na tym terenie. Trwałym efektem tej społecznej aktywności mogą się okazać cykliczne targi designu, których trzecia edycja miała miejsce w Starej Zajezdni. Tymczasowe rozwiązania charakterystyczne dla toczących się obecnie zmian własnościowych będą zanikać i ustanać wraz z osiągnięciem ostatecznego przeznaczenia wszystkich przestrzeni Kazimierza. Abstrahując od ocen wartości artystycznej, możemy je dokumentować i obserwować jako zjawisko wyjątkowe w skali Polski (zdjęcia poniżej).

Róg ul. Ciemnej i ul. Jakuba // róg ul. Wąskiej i ul. Św. Wawrzyńca

Róg ul. Miodowej i ul. Starowiślniej // mural na ścianie Muzeum Galicja, przy ul Dajwór 18

Podsumowanie

Przedstawione powyżej przemiany w przestrzeni Placu na Groblach, Stradomia i Kazimierza związane z lokowaniem nowych obiektów architektonicznych dowodzą intensywnej aktywności inwestycyjnej na przestrzeni całego okresu powojennego. Odzwierciedlają zmienną postawę twórców i organów uzgadniających wobec wyzwań kształtowania nowej zabudowy w historycznym otoczeniu. Od postaw obojętnych na kontekst historyczny, po ściśle podporządkowanie zabytkowemu otoczeniu, wręcz falsyfikowanie obiektów. Pomiędzy tymi postawami występuje na obszarze cała gama działań pośrednich, zbieżnych nie tyle z aktualnie obowiązującą doktryną w konserwacji zabytków, co poglądami konkretnych konserwatorów. W efekcie otrzymaliśmy przegląd różnych postaw konserwatorów i projektantów. Obok najwartościowszych przykładów swoich czasów, występują tu budynki przeciętne. Wszystkie one dodają historycznym obszarom współczesnego charakteru i są bardzo reprezentatywne dla czasów, w których powstały.

III.8. WYTYCZNE DO UCHWAŁY RADY MIASTA KRAKOWA W SPRAWIE UTWORZENIA PARKU KULTUROWEGO POD NAZWĄ PARK KULTUROWY KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM – PROPOZYCJE ZAPISÓW W ZAKRESIE ZAKA- ZÓW I OGRANICZEŃ

W celu ochrony materialnego i krajobrazowego dziedzictwa kulturowego /DK/ w odniesieniu do struktury krajobrazu kulturowego na obszarze Parku ustala się następujące zalecenia:

- DK 1: zachowanie dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego układu urbanistycznego Kazimierza ze Stradomiem w granicach Parku Kulturowego,
- DK 2: ochrona historycznej zwartości zewnętrznej i wewnętrznej linii zabudowy, gabarytów i form zespołów i obiektów architektonicznych,
- DK 3: ochrona funkcjonalna i kompozycyjna placów, pierwotnego układu zieleni z dopuszczeniem rewitalizacji terenów zielonych,
- DK 4: ochrona osi, ciągów i punktów widokowych umożliwiających bliskie i dalekie widoki na charakterystyczne elementy zagospodarowania obszaru, ze szczególnym uwzględnieniem widoków ikonicznych,
- DK 5: ochrona krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie nadmiernej rozbudowie działalności handlowej i usługowej, ingerującej w formę architektoniczną obiektów zabytkowych bądź zakłócającej ich ekspozycję, jak również ingerującej lub zakłócającej możliwość ekspozycji przestrzeni publicznej lub sprzecznej z tradycją kulturową założenia urbanistycznego i związanej z nią estetyką.

W celu ochrony materialnego i krajobrazowego dziedzictwa kulturowego /DK/ w aspekcie powiązań widokowych i ekspozycji krajobrazu kulturowego na obszarze Parku ustala się następujące zalecenia ogólne:

- E 1: zachowanie, uzupełnianie i doskonalenie oraz odnawianie ekspozycji czynnej i biernej dalekich i bliskich powiązań widokowych w postaci osi, ciągów, punktów i płaszczyzn: kluczowych, charakterystycznych i uzupełniających,
- E 2: porządkowanie, odnawianie i wydobywanie rozległości widoków i dystansu ekspozycji w stosunku do pierzei ulic, placów i budynków użyteczności publicznej,
- E 3: wydobywanie, przywracanie i mianowanie monumentalności i malowniczości ekspozycji widoków dalekich i lokalnych,
- E 4: zachowanie efektu wieloplanowości i dominacji form w krajobrazie lokalnym.

W celu ochrony materialnego i krajobrazowego dziedzictwa kulturowego /DK/ w aspekcie przestrzeni publicznych; komunikacji i zieleni na obszarze Parku ustala się następujące zalecenia ogólne:

- K 1: zachowanie, uczytelnianie, przywracanie lub kontynuacja przestrzeni komunikacyjnych, w zależności od ich funkcji i kompozycji przestrzennej w odniesieniu do ich pierwotnych zasad kształtowania,
- K 2: zachowanie i uczytelnianie oraz wydobywania zwartości ścian i kulis tworzących układ architektoniczno-urbanistyczny w nawiązaniu do proporcji pierzei i chodników, zespołów zieleni i trawników,
- K 3: wprowadzanie udoskonaleń oraz korekt zespołów i elementów zieleni po każdorazowym indywidualnym rozeznaniu stanu zachowania kompozycji zieleni, jej zdrowotności i możliwości rewitalizacji:

- zachowanie, uzupełnienie i scalanie układu zieleni,
- ucztylnianie, porządkowanie i odnowa układu zieleni,
- przywracanie, harmonizowanie i kontynuacja układu publicznych terenów zieleni,
- likwidacja urządzeń, obiektów szpecących kompozycję urbanistyczną na terenach zielonych i w ich bezpośrednim sąsiedztwie: śmietników trwałych i tymczasowych od strony przestrzeni publicznych, kiosków i obiektów tymczasowych: Food Trucków i budek handlowych.

Realizacji ochrony, o której mowa powyżej powinny służyć:

- aktualizacja miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru Parku,
- opracowanie w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, a następnie uchwalenie Planu ochrony,

Na obszarze Parku Kulturowego ustala się następujące zakazy i ograniczenia:

- wszelkie roboty budowlane w zakresie adaptacji poddaszy winny być poprzedzone wykonaniem analiz widokowych, potwierdzających zachowanie i ekspozycję dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego,
- zakaz rozbiórki obiektu zabytkowego wpisanego wyłącznie do ewidencji zabytków, z uwzględnieniem przepisów odrębnych, oraz możliwość odbudowy takiego obiektu z uwzględnieniem wytycznych konserwatorskich wynikających z uwarunkowań historycznych, pod warunkiem zgodności z ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- dopuszcza się lokalizację na dachach budynków niebędących budynkami frontowymi anten, masztów oraz innych urządzeń technicznych o wysokości nieprzekraczającej kalenicy budynku frontowego, nakaz zachowania zabytkowej stolarki okiennej, witryn sklepowych, bram wejściowych, wjazdowych. W przypadku konieczności wymiany powyższych elementów, w tym także rynien, wprowadza się zakaz stosowania tworzyw sztucznych oraz wymóg przywrócenia tradycyjnej formy i zastosowania tradycyjnego materiału.
- ZA 3: zakaz lokalizacji anten, masztów oraz innych urządzeń technicznych na dachach budynków w miejscach widocznych z poziomu przechoźnia od strony przestrzeni publicznych,
- ZA 4: ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące prowadzenia działalności usługowej polegającej na organizacji imprez: na terenach placów, reprezentacyjnych odcinków ulic (ul. Szeroka) i parków miejskich dopuszcza się możliwość organizacji imprez mających szczególne znaczenie historyczne i kulturowe dla tradycji obszaru,
- ZA 6: zakaz umieszczania od strony przestrzeni publicznych urządzeń nagłaśniających i klimatyzujących,
- ZA 7: zakaz stosowania światła kolorowego w iluminacji obiektów budowlanych,
- ZA 8: zakaz składowania i magazynowania odpadów poza pojemnikami służącymi do czasowego gromadzenia.

Na terenie Parku ustala się następujące zakazy i ograniczenia dotyczące prowadzenia działalności usługowej w ogródkach gastronomicznych (kawiarnianych):

- na terenie Placu Wolnica i Placu Nowego odległość ogródków gastronomicznych od fasady budynków wyznacza linia brukowana w nawierzchni chodnika tych placów, a odległość

ogródka od jezdni nie może być mniejsza niż 0,5 m, przy jednoczesnym zapewnieniu dojścia do budynku na szerokości portalu bramy wjazdowej,

- ogródki gastronomiczne (kawiarniane) na pozostałych chodnikach Parku mogą być lokalizowane z zachowaniem co najmniej 0,5 m skrajni drogowej, jak też co najmniej 1,5 m wolnej przestrzeni chodnika umożliwiającej swobodne poruszanie się pieszych oraz dojście lub dojazd do budynków na szerokości bramy wejściowej lub wjazdowej, z zastrzeżeniem, że:
 - elementy ogródka położone najbliżej dojścia lub wjazdu do bramy winny znajdować się w odległości nie mniejszej niż 0,5 m od światła bramy,
 - zarządca drogi lub placu nie wniesie zastrzeżeń do wnioskowanej lokalizacji z uwagi na istniejące uwarunkowania (np. wynikające z organizacji ruchu, natężenia ruchu pieszych i pojazdów, szerokości chodnika, sposobu parkowania pojazdów),
 - ogródki gastronomiczne (kawiarniane), z wyłączeniem ogródków urządzanych w podworcach oraz na czas trwania imprez, mogą być lokalizowane przed budynkiem, w którym znajduje się lokal gastronomiczny, posiadający własne zaplecze oraz wejście od strony ulicy, przy której jest zlokalizowany, przy czym pierwszeństwo mają lokale posiadające bezpośrednie wejście z ulicy lub placu,
 - zakaz umieszczania na terenie ogródków gastronomicznych (kawiarnianych): urządzeń gastronomicznych, stoisk handlowych, urządzeń nagłaśniających oraz stosowania podestów i sztucznych wykładzin na istniejącej nawierzchni,
 - napisy i inne elementy plastyczne na parasolach w ogródkach mogą być usytuowane tylko na lambrekinach otaczających czasze parasoli (dopuszcza się przemienne logo firmowe lokalu i sponsora, prowadzonej działalności lub informacji o danym lokalu (lub preferowanych wyrobów),
 - urządzenie ogródka na terenie dróg publicznych wymaga zezwolenia zarządcy drogi, wydanego zgodnie z przepisami odrębnymi, a na pozostałych terenach - zawarcia stosownej umowy z Gminą Miejską Kraków,
 - zakaz umieszczania w niezabrukowanej strefie wokół drzew, zlokalizowanych w przestrzeni publicznej, jakichkolwiek urządzeń oraz mocowania w koronach drzew oświetlenia, z dopuszczeniem dekoracji świątecznej lub okolicznościowej,
 - dopuszcza się lokalizację ogródków kawiarnianych i gastronomicznych w okresie zimowym z zastosowaniem urządzeń grzewczych.

Na terenie Parku ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące prowadzenia pozostałej działalności handlowej i usługowej:

- zakaz prowadzenia działalności usługowej oraz handlowej w bramach, przejściach i przejazdach do budynków, w tym wystawiania i oferowania do sprzedaży towarów, za wyjątkiem istniejących witryn oraz pomieszczeń wydzielonych zgodnie z przepisami odrębnymi,
- dopuszcza się handel obwoźny wyłącznie: obwarzankami krakowskimi - produktami o chronionym oznaczeniu geograficznym w Unii Europejskiej, kasztanami jadalnymi lub pamiątkami związanymi z Kazimierzem i Stradomiem lub ich tradycją kulturową,
- zakaz sprzedaży „z ręki”,
- zakaz emisji do przestrzeni publicznej związanych z prowadzoną działalnością handlową lub usługową obrazów, dźwięków i światła za pomocą urządzeń emitujących, znajdujących się na zewnątrz budynków, jak również znajdujących się wewnątrz budynków, w tym w bramach, przejściach i przejazdach, jeśli emisja skierowana jest przede wszystkim do przestrzeni publicznej; w szczególności dotyczy to emisji za pomocą głośników, wyświetlaczy LCD, wyświetlaczy,

taśm i listew LED, neonów i laserów oraz używania do podświetlenia obiektów znajdujących się w witrynach, oknach, bramach, przejściach i przejazdach światła innego niż białe lub zbliżone do białego, w tym także światła o zmieniającym się natężeniu, błyskowego lub pulsującego,

- zakaz podświetlania w sposób widoczny od strony przestrzeni publicznej położonych na kondygnacjach powyżej parteru okien lokali, w których prowadzona jest działalność handlowa lub usługowa, światłem innym niż białe lub zbliżone do białego, w tym także światłem o zmieniającym się natężeniu, błyskowym lub pulsującym,
- zakaz ograniczania transparentności przeszkleń lokali, w których prowadzona jest działalność handlowa lub usługowa, za wyjątkiem:
 - ograniczenia transparentności związanego z wykonywaniem robót budowlanych - na czas ich trwania;
 - umieszczania informacji na temat:
 - możliwości dokonywania płatności kartami płatniczymi oraz korzystania z innych kart, w szczególności: rabatowych, lojalnościowych, wydawanych w ramach programów partnerskich,
 - możliwości zwrotu podatku VAT,
 - godzin otwarcia lokalu,
 - ochrony lub monitoringu obiektu - bez nazw i graficznych oznaczeń podmiotów świadczących usługę,
 - przeznaczenia nieruchomości na sprzedaż, na wynajem lub do wydzierżawienia, przy czym informacje te nie powinny łącznie zajmować więcej niż 20% powierzchni przeszklenia;
 - informacji o trwającym w lokalu wydarzeniu artystycznym, muzycznym, literackim w trakcie jego trwania i 1 tydzień wcześniej, przy czym informacje te nie mogą łącznie zajmować więcej niż 20% powierzchni przeszklenia
- na Placu Wolnica i Placu Nowym dopuszcza się lokalizację targowiska kwiaciarek. Prowadzenie działalności handlowej na targowisku miejskim wymaga zawarcia umowy z Gminą Miejską Kraków. Powierzchnia targowiska oraz jego rozmieszczenie winny być określone w zawartej umowie;
- dopuszcza się możliwość prowadzenia występów artystów ulicznych. Działalność taka wymaga zachowania stosownych warunków oraz na terenie dróg publicznych uzyskania zezwolenia zarządcy drogi wydanego zgodnie z przepisami odrębnymi, a na pozostałych terenach zawarcia stosownej umowy z Gminą Miejską Kraków,
- zakaz reklamowania działalności handlowej i usługowej poprzez noszenie kostiumów i przebrań, z dopuszczeniem strojów noszonych przez osoby znajdujące się bezpośrednio przy wejściu do budynku lub lokalu, w którym prowadzona jest reklamowana działalność, przy czym stroje te nie mogą być sprzeczne z tradycją kulturową Kazimierza i Stradomia,
- zakaz rozdawania ulotek z informacjami o charakterze sprzecznym z moralnością publiczną,
- zakaz prowadzenia działalności usługowej o charakterze sprzecznym z moralnością publiczną w lokalu, w którym prowadzi się? działalność gastronomiczną, kulturalną lub rozrywkową,
- zakaz powiadamiania o towarach, usługach lub imprezach polegający na nagabywaniu osób przebywających na obszarze Parku.

Dopuszcza się prowadzenie działalności usługowej w zakresie przewozu osób, przy czym usługi te mogą być świadczone wyłącznie przy wykorzystaniu: pojazdów wolnobieżnych z napędem

elektrycznym, dla których Urząd Miasta Krakowa wyda identyfikator, pojazdów zaprzęgowych, dla których Urząd Miasta Krakowa wyda identyfikator, publicznego transportu zbiorowego i taksówek.

Na terenie Parku ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące prowadzenia działalności usługowej polegającej na organizacji imprez:

- na terenie placów dopuszcza się możliwość organizacji imprez mających szczególne znaczenie historyczne i kulturowe dla Miasta Krakowa, w szczególności Kazimierza i Stradomia
- przeprowadzenie imprezy na pozostałym obszarze wymaga zachowania warunków określonych na terenie dróg publicznych zezwolenia zarządcy drogi wydanego zgodnie z przepisami odrębnymi, a na pozostałych terenach zawarcia stosownej umowy z Gminą Miejską Kraków,
- zakaz stosowania paliw stałych na stoiskach gastronomicznych.

Wprowadza się zakaz używania instalacji lub urządzeń nagłaśniających na terenie Parku, z dopuszczeniem ich używania w przypadkach określonych w przepisach odrębnych.

Na terenie Parku ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych:

- zakaz lokalizacji, obwożenia i tablic reklamowych i urządzeń reklamowych w przestrzeni publicznej na terenie Parku, z dopuszczeniem:
 - a) tablic reklamowych i urządzeń reklamowych (za wyjątkiem słupów ogłoszeniowych), towarzyszących odbywającym się imprezom na czas ich trwania oraz na czas montażu i demontażu w okresie trzech dni przed rozpoczęciem imprezy i do jednego dnia roboczego po jej zakończeniu,
 - b) nieoświetlonych reklam, umieszczonych na rusztowaniach budowlanych elewacji frontowych budynku - wyłącznie na czas trwania robót budowlanych elewacji frontowych zgodnie z przepisami odrębnymi, lecz nie dłużej niż 12 miesięcy, z zastrzeżeniem, że powierzchnia treści i znaków reklamy nie może przekraczać 50% powierzchni rusztowania; pozostała powierzchnia reklamy powinna przedstawiać wizerunek elewacji budynku, na którym się znajduje,
- słupów ogłoszeniowych z możliwą funkcją handlową - tzw. „okrągłaków”,
- urządzeń reklamowych, w tym wyświetlaczy LCD i LED, stanowiących wyposażenie przystanków komunikacji miejskiej, o treści związanej z komunikacją zbiorową,
- reklam na pojazdach publicznego transportu zbiorowego i rowerach miejskich, działających w ramach systemu, którego organizatorem jest Gmina Miejska Kraków,
- reklam na pojazdach, których wjazd na teren Parku jest uzasadniony potrzebami świadczenia usług dostawczych lub serwisowych, na czas wykonywania tych usług,
- tablice reklamowe na budynku mogą być umieszczane płasko na elewacji lub witrynie lokalu (maksymalnie 20% powierzchni witryny) bądź na wysięgnikach. Nośniki winny być dostosowane do kompozycji architektonicznej i charakteru budynku,
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych o wymiarach przekraczających wielkości:
 - dla nośników płaszczyznowych - maksymalnie 1,0 m² powierzchni,
 - dla nośników prostopadłych tzw. wysięgników, maksymalnie odległość 80 cm od elewacji do krańca wysięgnika z sztyldem oraz 60 cm wysokości.
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych na wysięgnikach na wysokości mniejszej niż 2,5 m nad poziomem istniejącego terenu,

- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych powyżej linii parteru (gzymsu rozdzielającego parter od pierwszego piętra), w tym w oknach na całej elewacji budynku oraz na dachach i kalenicach oraz ścianach szczytowych budynków,
- zakaz umieszczania więcej niż jednego szyldu informującego o podmiocie i prowadzonej działalności na elewacji budynku, w którym działalność jest prowadzona, oraz zakaz umieszczania takich szyldów na innych budynkach,
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych o jaskrawej kolorystyce, odbijających światło, odblaskowych, projekcji świetlnych, elementów ruchomych, neonów oraz światła o zmieniającym się natężeniu, błyskowego lub pulsującego,
- zakaz umieszczania na elewacji budynków znaków towarowych, za wyjątkiem oznaczenia sklepów firmowych mieszczących się w danym budynku,
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych na słupach oświetleniowych i trakcyjnych, z wyjątkiem tablic z informacjami dotyczącymi obsługi ruchu turystycznego i drogowego,
- zakaz umieszczania na elewacjach budynków chorągwi, chorągiewek, proporczyków i banerów oraz innych nośników informacji handlowej i wizualnej, za wyjątkiem budynków instytucji, na których jest to dopuszczalne na podstawie przepisów odrębnych oraz towarzyszących odbywającym się imprezom, na czas ich trwania oraz na czas montażu i demontażu w okresie trzech dni przed rozpoczęciem imprezy i do jednego dnia roboczego po jej zakończeniu,
- zakaz umieszczania banerów usytuowanych w słupie powietrza nad drogami publicznymi i placami; zakaz nie dotyczy dekoracji świątecznej lub okolicznościowej, związanej z wydarzeniami kulturowymi (historycznymi) miasta,
- dopuszcza się lokalizację tymczasowych urządzeń reklamowych i innych urządzeń informacji wizualnej - o wysokości do 3,5 m - wraz z konstrukcją, instalowanych w wykonaniu obowiązków związanych z informacją publiczną oraz towarzyszących odbywającym się imprezom na czas ich trwania oraz na czas montażu i demontażu w okresie trzech dni przed rozpoczęciem imprezy i do jednego dnia roboczego po jej zakończeniu,
- zakaz umieszczania reklam sprzecznych z moralnością publiczną,
- zakaz umieszczania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych w bramach, przejściach i przejazdach do budynków, w sposób przesłaniający światło bram, przejść i przejazdów oraz otwarte do wewnątrz skrzydła drzwi, bram i krat,
- zakaz umieszczania reklam na nawierzchniach placów i dróg.

Na terenie Parku Kulturowego ustala się zakazy i ograniczenia dotyczące instalowania urządzeń na elewacjach frontowych budynków oraz oświetlenia:

- zakaz stosowania markiz zasłaniających detale architektoniczne, widoki na zabytki, czy przesłaniających osie widokowe,
- zakaz umieszczania od strony przestrzeni publicznych urządzeń nagłaśniających i klimatyzujących,
- zakaz stosowania światła migającego, zmieniającego barwy do iluminacji obiektów budowlanych; zakaz stosowania reklam i innych nośników świetlnych migających i pulsujących, ekranów, projektorów i wyświetlaczy.

III.9. WYTYCZNE DO PRZYSZŁYCH AKTUALIZACJI MPZP

Obecnie na obszarze objętym sporządzeniem planu ochrony obowiązują trzy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

1. **Uchwała NR LXXXI/1240/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**BULWARY WISŁY**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 27 września 2013 r., poz. 5685.
2. **Uchwała NR LXXXVIII/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**KAZIMIERZ**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 23 listopada 2017 r., poz. 7618.
3. **Uchwała NR XCIII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia** miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "**STRADOM**" - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 5 lutego 2018 r., poz. 949.

Zasięg planów przedstawia poniższa mapka. Dokładną ochronę, jaką dają, opisano w części B i C II etapu opracowania. Ponadto na obszarze całego Miasta Krakowa obowiązuje Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego – Uchwała CXII/1700/14 Rady Miasta Krakowa z 9 lipca 2014 r. Mimo iż Studium nie jest aktem prawa miejscowego, to uchwalane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego nie mogą naruszać ustaleń Studium, a więc w pośredni sposób wpływa na określenie polityki przestrzennej gminy w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego.

Dla stanowienia ochrony w skali krajobrazowej szczególnie istotne są **obszarowe wpisy do rejestru zabytków**. W granicach Kazimierza mamy do czynienia z wpisami do rejestru zabytków układów urbanistycznych, które w obecnej postaci obejmują cały obszar opracowania. Są to:

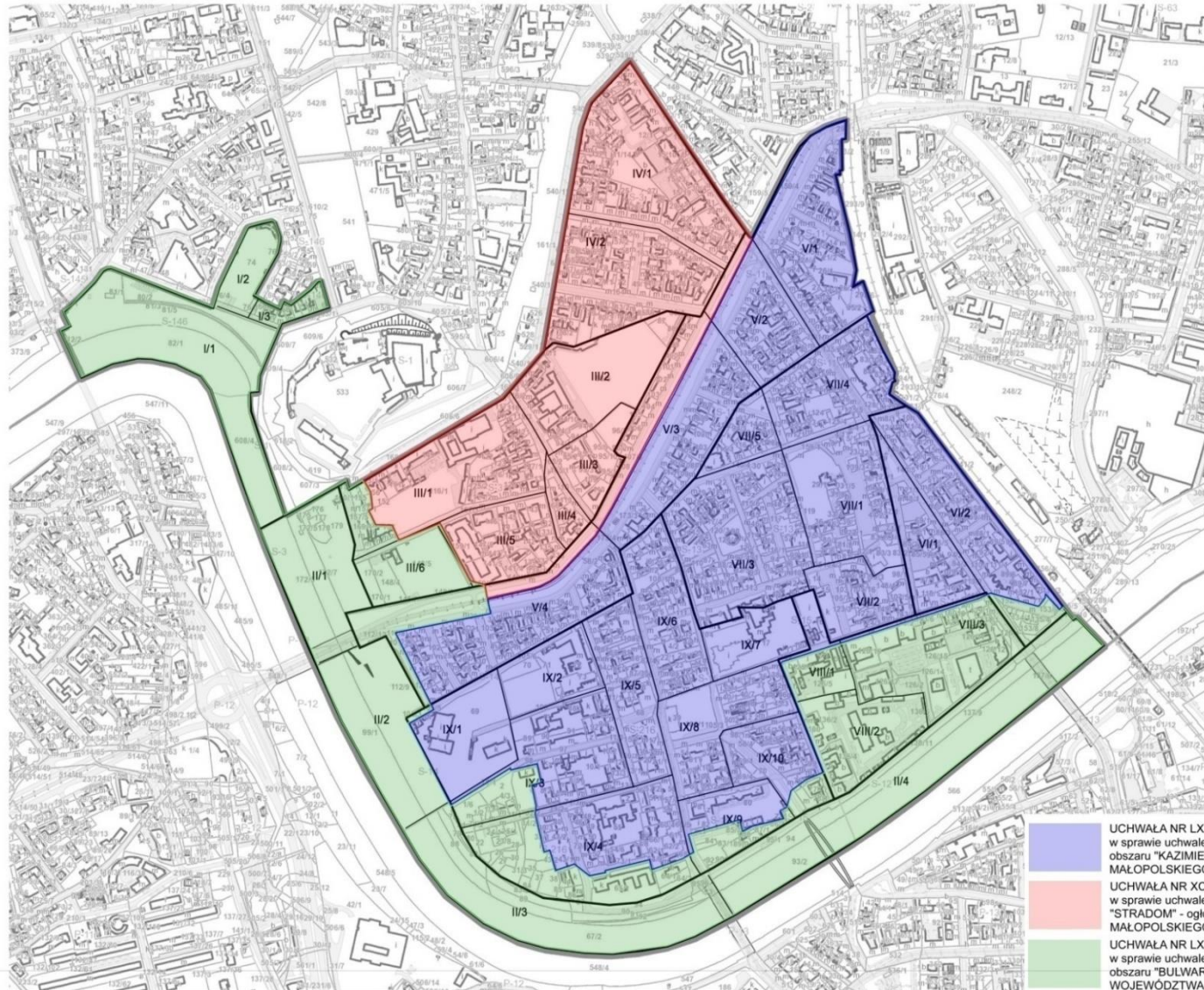
- Układ urbanistyczny dawnego miasta Kazimierza i Stradomia, decyzja z dnia 23 lutego 1934 r., nr rejestru A-12. stanowiący rdzeń całego założenia,
- Układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy Kazimierza w obrębie tzw. „nowego miasta” wraz z historycznymi przedmieściami: Łąką św. Sebastiana, Podbrzeziem oraz Polami Kazimierzowskimi”, decyzja z dnia 18.07.2011 r., nr rejestru A-1273/M.

Ponadto w granicach opracowania i projektowanego Parku Kulturowego znajdują się fragmenty objęte wpisami:

- Wzgórze Wawelskie, decyzja z dnia 28 marca 1931 r. i 20 lutego 1933 r., nr rejestru A-7,
- Układ urbanistyczny oraz zespół zabudowy dawnej III dzielnicy katastralnej miasta Krakowa - „Nowy Świat”, decyzja z 09.06.2015, nr rejestru A-1438/M,
- Bulwary Wiślane, decyzja z 13.06.2011 r., nr rejestru A-1260/M, gdzie Bulwary nie są objęte wpisem obszarowym, a stanowią klasyczny zabytek nieruchomy o liniowej formie i charakterze dzieła inżynierii oraz sztuki ogrodowej.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

IDENTYFIKACJA ZWAK NA TLE GRANIC MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

- ZWAK I Port na Wiśle**
 I.1 Zakole Wisły
 I.2 Plac Na Groblach
 I.3 Podzámce
ZWAK II Bulwary i Mosty
 II.1 Rybaki
 II.2 Bulwar Inflancki Pn
 II.3 Bulwar Inflancki Pd
 II.4 Bulwar Kurlandzki
ZWAK III Stradom
 III.1 Bernardyni
 III.2 Misjonarze
 III.3 Bożogrobcy
 III.4 Piekielko
 III.5 Koletki
 III.6 Nadwiślan
ZWAK IV Łąka Św. Sebastiana
 IV.1 Starowiślna
 IV.2 Św. Sebastiana
ZWAK V Planty Dietlowskie
 V.1 Wrzesińska
 V.2 Berka Joselewicza
 V.3 Dietla PN
 V.4 Dietla PD
ZWAK VI Dajwór
 VI.1 Dajwór
 VI.2 Halicka
ZWAK VII Oppidum Judaeorum
 VII.1 Szeroka
 VII.2 Bawół
 VII.3 Plac Nowy
 VII.4 Miodowa
 VII.5 Brzozowa
ZWAK VIII Kwadrat Św. Wawrzyńca
 VIII.1 Zajezdnia
 VIII.2 Gazownia
 VIII.3 Elektrownia
ZWAK IX Kazimierz
 IX.1 Skalka
 IX.2 Augustianie
 IX.3 Piekarska
 IX.4 Skawińska
 IX.5 Krakowska zach.
 IX.6 Krakowska wsch.
 IX.7 Boże Ciało
 IX.8 Wolnica
 IX.9 Bonifratrzy
 IX.10 Mostowa

- UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2017 r.**
 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego
 obszaru "KAZIMIERZ" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA
 MAŁOPOLSKIEGO z dnia 23 listopada 2017 r., poz. 7618.a
- UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r.**
 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru
 "STRADOM" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA
 MAŁOPOLSKIEGO z dnia 5 lutego 2018 r., poz. 949.
- UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r.**
 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego
 obszaru "BULWARY WISŁY" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM
 WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO z dnia 27 września 2013 r., poz. 5685.

Obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 4 wskazuje działania, które podejmują organy administracji publicznej mające na celu ochronę zabytków. Wśród nich wymienia „uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym” Także ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w art. 1 stanowi, że w planowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza (...) wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej; (...). W związku z tym należy zwrócić uwagę na kwestię ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym.

Podjęcie uchwały w sprawie utworzenia Parku Kulturowego skutkuje obligatoryjnym sporządzeniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego co wynika wprost z art. 16 ust. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W świetle art. 10 ust. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym obowiązek przystąpienia do sporządzenia mpzp powstaje po upływie 3 miesięcy od ustanowienia Parku Kulturowego.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla obszaru sporządzanego Parku Kulturowego w bardzo szczegółowy sposób opisują działania jakie mogą zostać podjęte w stosunku do budynków, bardzo często rozbijając zapisy na poszczególne obiekty wpisane do rejestru lub ewidencji zabytków. Ustaleniami planów są również ekspozycje, ochrona widoków, ciągów i osi widokowych; zieleni w postaci szpalerów bądź drzew wskazanych do ochrony.

Przy opracowywaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru sporządzanego Parku Kulturowego należy zaktualizować, zwłaszcza w terenie, istniejące zapisy w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania oraz je uszczegółowić. Utworzenie jednego miejscowego planu zagospodarowania może nieść za sobą niebezpieczeństwo ujednolicenia zapisów dla całego obszaru i zatracenia indywidualnych cech poszczególnych kwartałów. Obecnie miejscowe plany zagospodarowania podzielone są na trzy jednostki odpowiadające różnym zasobom w miarę jednolitych w charakterze. Należy o tym pamiętać tworząc akt prawa miejscowego.

Warto zwrócić uwagę na miejsce zieleni w planowaniu przestrzennym. Bliskość terenów zieleni (parków, skwerów, zieleńców), ich dostępność oraz występowanie zieleni przyulicznej i jej jakość wpływa na wartość terenów przeznaczonych pod funkcje mieszkaniowe i usługowe. Wzorem krajów wyżej rozwinętych, zieleni w mieście powinno się postrzegać jako zieloną infrastrukturę, podkreślając kluczową rolę dla rozwoju miasta, jaką pełni spójny, dobrze zaplanowany system terenów zieleni.

Uwarunkowania historyczne i kulturowe Kazimierza wpłynęły na charakter zwartej zabudowy, gdzie zieleni głównie towarzyszy budynkom. Jednakże zieleni miejska stanowi nieodzowny składnik kompozycji urbanistycznej i ma wiele oblicz tj., zielone podłogi (trawniki, kompozycje parterów kwiatowych), zielone ściany urbanistyczne (rośliny pnące, grupy, szpalery drzew), akcenty (pojedyncze drzewa nierzadko stanowiące o identyfikacji miejsca)²⁹ i takich charakterystycznych punktów na mapie Kazimierza znaleźć można mnóstwo. Wydaje się, że zapisy planów miejscowych dobrze chronią istniejącą zieleni. Brak natomiast pomysłu na wprowadzenie zieleni w przestrzeń publiczną placów i dróg. Znaczenie zieleni miejskiej dla infrastruktury technicznej jest niedoceniane. A to właśnie ona pozwala na zmniejszenie zapotrzebowania na kanalizację deszczową, ochrania nawierzchnie oceniając drogi, może łagodzić natężenie ruchu samochodowego, zachęca do eksplorowania miejsca a nie do ucieczki od betonowej pustyni. Wspaniałym przykładem wprowadzania zieleni w betonowe przestrzenie jest mini skwer przed Muzeum Etnograficznym, obsadzanie donic przy Placu Wolnica (inicjatywa Muzeum Etnograficznego).

²⁹ Wejchert, K., 1984, Elementy kompozycji urbanistycznej, Warszawa, Arkady

Ponieważ uchwała w sprawie utworzenia Parku Kulturowego ma charakter prawa miejscowego, jej ustalenia są wiążące zarówno przy sporządzeniu studium uwarunkowań, planu miejscowego jak i uchwały „krajobrazowej”. Zapisy w uchwale Parku Kulturowego muszą być niesprzeczne z wyżej wymienionymi aktami prawa miejscowego.

Wytyczne do zapisów w uchwale Rady Miasta Krakowa w sprawie utworzenia Parku Kulturowego pod nazwą Park Kulturowy Kazimierza ze Stradomiem w Krakowie przedstawione są w rozdziale III.8), natomiast szczegółowo dla każdego wnętrza architektoniczno – krajobrazowego jest rozpisane w tabeli integracji.

III.10. TABELA INTEGRACJI USTALEŃ MPZP I WYTYCZNYCH PLANU OCHRONY PARKU KULTUROWEGO

Obowiązujące na obszarze objętym sporządzeniem planu ochrony obowiązują trzy miejscowe plany zagospodarowania:

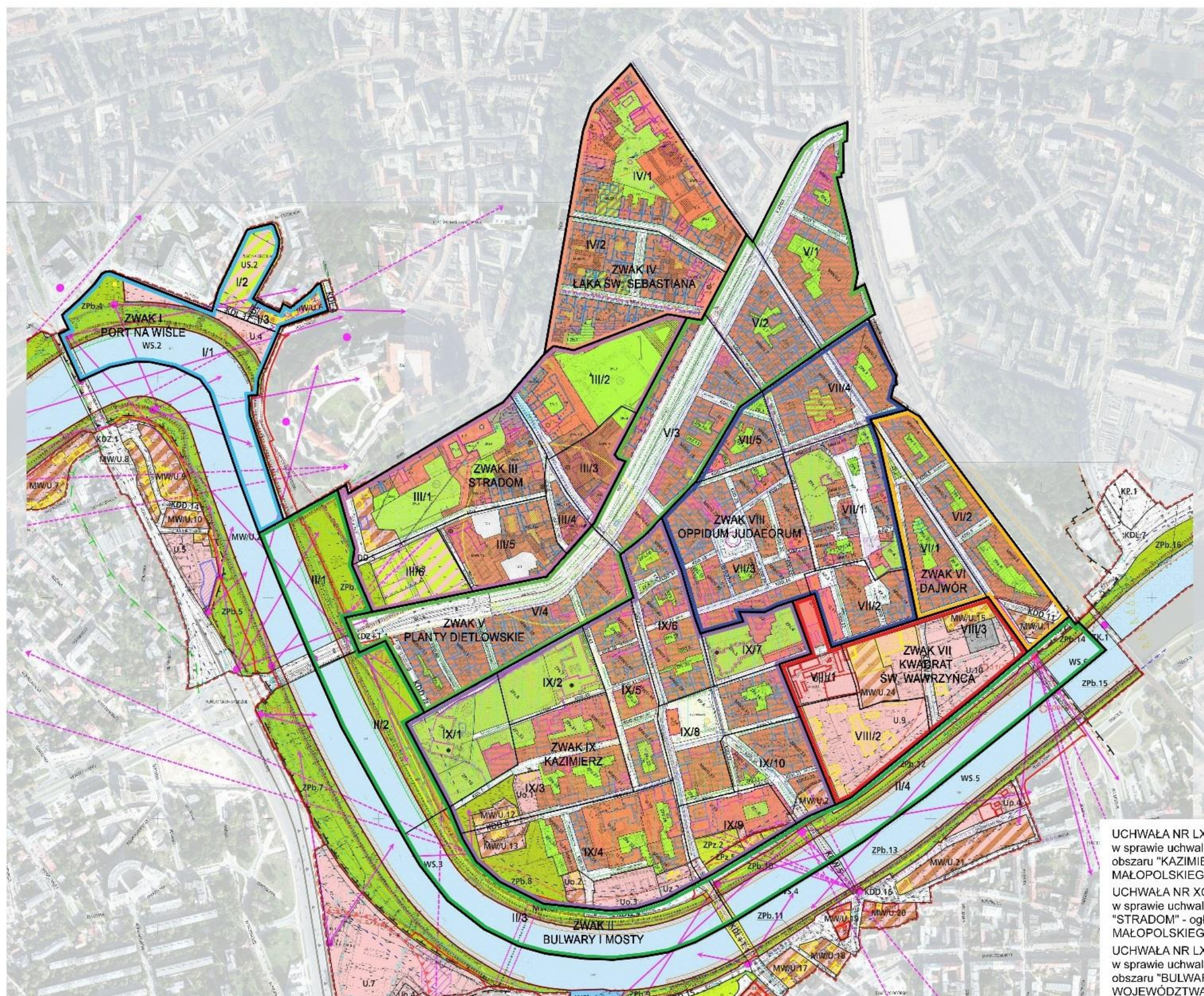
| 194

1. **Uchwała NR LXXXI/1240/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "BULWARY WISŁY"** - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 27 września 2013 r., poz. 5685.
2. **Uchwała NR LXXXVIII/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "KAZIMIERZ"** - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 23 listopada 2017 r., poz. 7618.
3. **Uchwała NR XCIII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "STRADOM"** - ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego z dnia 5 lutego 2018 r., poz. 949.

Plany są sporządzone w bardzo szczegółowym stopniu i dość obszernie dlatego w tabeli integracji w kolumnie Ustalenia MPZP podaje się informację o występowaniu ogólnych i szczegółowych zagadnień oraz nazwę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla danego zespołu wewnątrz architektoniczno – krajobrazowych. Szczegółowo ustalenia mpzp zostały opisane w tomie II część BC niniejszego opracowania.

PLAN OCHRONY PARKU KULTUROWEGO KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM W KRAKOWIE

IDENTYFIKACJA ZWAK NA TLE MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

- ZWAK I Port na Wiśle
 - I.1 Zakole Wisły
 - I.2 Plac Na Groblach
 - I.3 Podzamcze
- ZWAK II Bulwary i Mosty
 - II.1 Rybaki
 - II.2 Bulwar Inflancki Pn
 - II.3 Bulwar Inflancki Pd
 - II.4 Bulwar Kurlandzki
- ZWAK III Stradom
 - III.1 Bernardyni
 - III.2 Misjonarze
 - III.3 Bożogrobcy
 - III.4 Piekiełko
 - III.5 Koletki
 - III.6 Nadwiślan
- ZWAK IV Łąka Św. Sebastiana
 - IV.1 Starowiślna
 - IV.2 Św. Sebastiana
- ZWAK V Planty Dietlowskie
 - V.1 Wrzesińska
 - V.2 Berka Joselewicza
 - V.3 Dietla PN
 - V.4 Dietla PD
- ZWAK VI Dajwór
 - VI.1 Dajwór
 - VI.2 Halicka
- ZWAK VII Oppidum Judaeorum
 - VII.1 Szeroka
 - VII.2 Bawół
 - VII.3 Plac Nowy
 - VII.4 Miodowa
 - VII.5 Brzozowa
- ZWAK VIII Kwadrat Św. Wawrzyńca
 - VIII.1 Zajezdnia
 - VIII.2 Gazownia
 - VIII.3 Elektrownia
- ZWAK IX Kazimierz
 - IX.1 Skalka
 - IX.2 Augustianie
 - IX.3 Piekarska
 - IX.4 Skawińska
 - IX.5 Krakowska zach.
 - IX.6 Krakowska wsch.
 - IX.7 Boże Ciało
 - IX.8 Wolnica
 - IX.9 Bonifratrzy
 - IX.10 Mostowa

UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "KAZIMIERZ" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO z dnia 23 listopada 2017 r., poz. 7618.a

UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "STRADOM" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO z dnia 5 lutego 2018 r., poz. 949.

UCHWAŁA NR LXXXI/1240/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "BULWARY WISŁY" - ogłoszona w DZIENNIKU URZĘDOWYM WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO z dnia 27 września 2013 r., poz. 5685.

[illegible]

I	PORT NA WIŚLE	INTE	B	Doskonalenie, uzupełnianie, zachowywanie, scalanie	PROBLEM: • Dominacja funkcji parkingowej • Kuchnia inwestycyjna (zabudowa, przebudowa) • Zagęszczenie wartości estetycznej obiektów przemysłowych i historycznych (zabytków) w pobliżu miasta • Niekorzystny obraz miasta z widoków • Niekorzystny obraz miasta z widoków ZWAK I: PORT NA WIŚLE OCENA OGÓLNA: Najwyższej rangi przedsięwzięcie dla Wawelu, Wisły i Dębnik – salonu urbanistycznego najwyższej rangi. Obszar zdominowany przez funkcję parkingową, zbliżenie ul. Podzamcze i Straszewskiego wymaga radykalnej zmiany, łącznie z przymusowym wyłączeniem z zabudowy (przebudowa). Obszar o niezwykłej krajobrazowej (skali europejskiej) wymaga rekonstrukcji przedsięwzięcia w wyniku międzynarodowego konkursu na przekształcenie zniszczonego Wawelu, będącego podłożem widoku na Wawel. ZS – STRUKTURA ZABUDOWY ZF – FORMA ZABUDOWY PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA PZ – RZĘD EXP – EKSPONOWANIE ZWARTOŚĆ Z ZWARTOŚĆ W ROZKŁADANIE W ROZKŁADANIE V PROJEKCE TRANSPARENTNOŚĆ ZWARTOŚĆ PROJEKCE DETAL KOLOR ROZKŁAD SCENARIUSZ / ALTERNATYWA CIĘŻAR SEKOWANIE OTWARCIENIE ZAMKNIĘCIE ZGĘSZCZENIE ROZKŁAD KOMPOZYCJA GATUNKI ZOBOWIĄZANIE URZĄDZENIE OSTATNIA ROZKŁAD ROZKŁAD WIELOKROTKOWOŚĆ WIDOK ZOBOWIĄZANIE PRZEDSIĘWZIĘCIE ZACHOWYWANIE DOSKONALENIE UZUPEŁNIANIE UCZYTELNIANIE PORZĄDKOWANIE ODNAWIANIE SCALANIE WYDZIAŁANIE WYDOBYWANIE PRZYWIĄZANIE MIANOWANIE PRZEMIANOWANIE HARMONIZOWANIE KONTYNUOWANIE X X X X X X X Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXII/1240/13 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru "Bulwary Wisły". Utrzymanie Ograniczenie Ekspozowanie Uporządkowanie Uzupełnianie Uporządkowanie Najbardziej niedoceniona przestrzeń publiczna w centrum miasta. Jednorodne dzieło inżynierskie, które powinno zostać przekształcone w zadbane ciąg spacerowo-rekreacyjny, oprawę Parku Kulturowego Stradom Kazimierz i obszaru UNESCO. Separacja poziomu górnego od ruchu kołowego w postaci ciągów zieleni. Przeniesienie ruchu pieszego na stronę „wislaną”, uporządkowanie wzajemnych relacji i proporcji. Analiza ewentualnych kładek przez Wisłę. • DK 1: zachowanie dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego układu urbanistycznego Kazimierza ze Stradomem w granicach Parku Kulturowego, • DK 2: ochrona historycznej zawartości zewnętrznej i wewnętrznej linii zabudowy, gabarytów i form zespołów i obiektów architektonicznych, • DK 4: ochrona osi, ciągów i punktów widokowych umożliwiających bliskie i dalekie widoki na charakterystyczne elementy zagospodarowania obszaru, ze szczególnym uwzględnieniem widoków ikonicznych, • DK 5: ochrona krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie nadmiernej rozbudowie działalności handlowej i usługowej, ingerującej w formę architektoniczną obiektów zabudowlanych bądź zakłócającej ich ekspozycję, jak również ingerującej lub zakłócającej możliwość ekspozycji przestrzeni publicznej lub sprzecznej z tradycją kulturową założenia urbanistycznego i związanej z nią estetyką. • E 1: zachowanie, uzupełnianie i doskonalenie oraz odnawianie ekspozycji czynnej i biernej dalekich i bliskich powiązań widokowych w postaci osi, ciągów, punktów i płaszczyzn: kluczowych, charakterystycznych
---	---------------	------	---	--	--

[illegible]

II	BULWARY WIŚLANE	KONS	A	Zachowywanie, doskonalenie, uczytelnianie	PROBLEMY: OCENA OGÓLNA: Najbardziej niedoceniona przestrzeń publiczna w centrum miasta. Jednorodnie dzieło inżynierskie, które powinno zostać przekształcone w zadany ciąg spacer rekreacyjny, oprawę Parku Kulturowego Stradom Kasimierza i obszaru UNESCO. Separacja poziomu głównego od ruchu kołowego w postaci ciągów zieleni. Przeniesienie ruchu pieszkiego „w dół”, uporządkowanie wązkiego rejonu i proporcji. Analiza ewentualnych kłódek przez Wisłę. ZS – STRUKTURA ZABUDOWY ZWARTOŚĆ Z ZWARTOŚĆ W ROZKŁADOWANIE ROZKŁADOWANIE DOSTĘPNOŚĆ PROJEKCE TRANSPARENTNOŚĆ ZWIĘKSZENIE POZIADIS DETAL KOLOR DOGÓR SCENY / NISZY CIĘ SIŁOWNIA OTWARCIA ZAKRYCIA ZODNOŚĆ IDEA KOMPONOWANIE GATUNKI ZDROWOTNOŚĆ UPORZĄDKOWANIE DYSTANS ROZLEGŁOŚĆ GŁĘBIA WIELOPLANOWOŚĆ / NO WID. ZAPÓRZĄDKOWY PRZEPŁY kompozycja X X X X X X Utrzymanie Ograniczenie Ekspozycja Uporządkowanie, kształtowanie Uzupełnianie Uporządkowanie, ograniczenie Najbardziej niedoceniona przestrzeń publiczna w centrum miasta. Jednorodnie dzieło inżynierskie • DK 3: ochrona funkcjonalna i kompozycyjna placów, pierwotnego układu zieleni z dopuszczeniem rewaloryzacji terenów zielonych, • DK 4: ochrona osi, ciągów i punktów widokowych umożliwiających bliskie i dalekie widoki na charakterystyczne elementy zagospodarowania obszaru, ze szczególnym uwzględnieniem widoków ikonicznych, • E 1: zachowanie, uzupełnianie i doskonalenie oraz odnawianie ekspozycji czynnej i biernej dalekich i bliskich powiązań widokowych w postaci osi, ciągów, punktów i płaszczyzn: kluczowych, charakterystycznych i uzupełniających, • E 2: porządkowanie, odnawianie i wydobywanie rozległości widoków i dystansu ekspozycji w stosunku do pierzei ulic, placów i budynków użyteczności publicznej, • E 3: wydobywanie, przywracanie i mianowanie monumentalności i malowniczości ekspozycji widoków dalekich i lokalnych, • E 4: zachowanie efektu wieloplanowości i dominacji form w krajobrazie lokalnym. • K 2: zachowanie i uczytelnianie oraz wydobywania zwartości ścian i kulis tworzących układ architektoniczno-urbanistyczny w nawiązaniu do proporcji pierzei i chodników, zespołów zieleni i trawników • K 3: wprowadzanie udoskonaleń oraz korekt zespołów i elementów zieleni po każdorazowym indywidualnym rozeznaniu stanu zachowania kompozycji zieleni, jej zdrowotności i możliwości rewitalizacji: o zachowanie, uzupełnienie i scalanie układu zieleni,
----	-----------------	------	---	---	---

[illegible]

							X	X	X	X	X		X	X	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”.							• DK 5: ochrona krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie nadmiernej rozbudowie działalności handlowej i usługowej, ingerującej w formę architektoniczną obiektów zabytkowych bądź zakłócającej ich ekspozycję, jak również ingerującej lub zakłócającej możliwość ekspozycji przestrzeni publicznej lub sprzeczej z tradycją kulturową założenia urbanistycznego i związanej z nią estetyką. • E 2: porządkowanie, odnawianie i wydobywanie rozległości widoków i dystansu ekspozycji w stosunku do pierzei ulic, placów i budynków użyteczności publicznej, • K 1: zachowanie, uczytelnianie, przywracanie lub kontynuacja przestrzeni komunikacyjnych, w zależności od ich funkcji i kompozycji przestrzennej w odniesieniu do ich pierwotnych zasad kształtowania • K 2: zachowanie i uczytelnianie oraz wydobywania zwartości ścian i kulis tworzących układ architektoniczno-urbanistyczny w nawiązaniu do proporcji pierzei i chodników, zespołów zieleni i trawników • K 3: wprowadzanie udoskonaleń oraz korekt zespołów i elementów zieleni po każdorazowym indywidualnym rozeznaneniu stanu zachowania kompozycji zieleni, jej zdrowotności i możliwości rewitalizacji.
--	--	--	--	--	--	--	---	---	---	---	---	--	---	---	--	--	--	--	--	--	--	--

[illegible]

V	PLANTY DIETLOWSKIE	INTE	A/B	Doskonalenie, odnawianie, , uzupełnianie	PROBLEMY: - Miejsca parkingowe - Ograniczenia ruchu kołowego - zależność funkcji od funkcji przez komunikację - Głębokość i długość bezpieczeństwa, wymagająca wieloletniego nadzoru Strazy Miejskiej - zaniechanie fund - Nadział inwestorów (zabudowa, przebudowa) - zaprojektowanie (funkcji) turystyczno-generatorskiej ZWIAŁY PLANTY DIETLOWSKIE OCENA OGÓLNA: XIX-wieczne planty, przekształcone w arterię komunikacyjną. Zabudowa w części monumentalna. Wymagają gruntownej rekompozycji i głębokiej analizy, czy komunikacyjnie nie może być ograniczona do komunikacji zbiorowej, dzięki czemu możliwe będzie poszerzenie strefy pieszorekreacyjnej, tworzącej zieloną przestrzeń ramującą Stradom i Łąki św. Sebastiana. Skrzyżowanie Dietla i Starowiślniej jest miejscem wymagającym kompleksowego uporządkowania, podobnie tereny przylegające do nasypu kolej (końcówka ul. Wrzesińskiej i Berka Joselewicza). Wielki zespół zabudowy XIX- i XX-wiecznej wymagający stopniowej, ale pełnej rewaloryzacji. ZS – STRUKTURA ZABUDOWY ZP – FORMA ZABUDOWY PK – PRZESTRZENIE PUBLICZNE I KOMUNIKACJA PZ – ZIELEŃ EKSPOZYCJA widok kompe <table><tr><td>ZWARTOŚĆ Z</td><td>ZWARTOŚĆ W</td><td>ROKOWANIE A</td><td>ROKOWANIE V</td><td>DOSTĘPNOŚĆ</td><td>PROFUSCIE</td><td>TRANSPARENTNOŚĆ</td><td>ZWIERZENIA</td><td>POZADNO</td><td>DETAL</td><td>KOLOR</td><td>DOŚWIAD</td><td>SCIANA / KALD</td><td>CIEN</td><td>SEWENCA</td><td>OTWARCA</td><td>ZAKWIECZA</td><td>ZADNOŚĆ</td><td>IDEA</td><td>KOMPACYCJA</td><td>GATUNKI</td><td>ZDROWOTNOŚĆ</td><td>USZADZENIE</td><td>WYSTAW</td><td>ROZLEGŁOŚĆ</td><td>GABIA</td><td>WIELOPANOWOŚĆ/PRO</td><td>WID. ZAPODZIĘCZONY</td><td>PRZEDPOŁ</td></tr><tr><td>ZACHOWYWANIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>DOSKONALENIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>UZUPEŁNIANIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>UCZYTELNIANIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>PORZĄDKOWANIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>ODNAWIANIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>SCALANIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>WYDZIELANIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>WYDOBYWANIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>PRZYWRACANIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>MIANOWANIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>PRZEMIANOWANIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>HARMONIZOWANIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>KONTYNUOWANIE</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table> X X X X X X Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR XCIII/2443/18 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Stradom”. Utrzymanie Porządkowanie Ekspozowanie, uczytelnianie Uporządkowanie, kształtowanie Kształtowanie, uzupełnianie Uporządkowanie XIX-wieczne planty, przekształcone w arterię komunikacyjną. Zabudowa w części monumentalna. Wymagają gruntownej rekompozycji i głębokiej analizy, czy funkcja komunikacyjna nie może być ograniczona do komunikacji zbiorowej, dzięki czemu możliwe będzie poszerzenie strefy pieszorekreacyjnej, tworzącej zieloną przestrzeń ramującą obszar Stradomi i Łąki św. Sebastiana. Skrzyżowanie Dietla i Starowiślniej jest miejscem wymagającym kompleksowego uporządkowania; podobnie tereny przylegające do nasypu kolejowego (końcówka ul. Wrzesińskiej i Berka Joselewicza). Wielki zespół zabudowy XIX- i XX-wiecznej wymagający stopniowej, ale pełnej rewaloryzacji. - DK 2: ochrona historycznej zawartości zewnętrznej i wewnętrznej linii zabudowy, gabarytów i form zespołów i obiektów architektonicznych, - DK 3: ochrona funkcjonalna i kompozycyjna placów, pierwotnego układu zieleni z dopuszczeniem rewaloryzacji terenów zielonych, - DK 5: ochrona krajobrazu kulturowego poprzez przeciwdziałanie nadmiernej rozbudowie działalności handlowej i usługowej, ingerującej w formę architektoniczną obiektów	ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	ROKOWANIE A	ROKOWANIE V	DOSTĘPNOŚĆ	PROFUSCIE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIERZENIA	POZADNO	DETAL	KOLOR	DOŚWIAD	SCIANA / KALD	CIEN	SEWENCA	OTWARCA	ZAKWIECZA	ZADNOŚĆ	IDEA	KOMPACYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	USZADZENIE	WYSTAW	ROZLEGŁOŚĆ	GABIA	WIELOPANOWOŚĆ/PRO	WID. ZAPODZIĘCZONY	PRZEDPOŁ	ZACHOWYWANIE																													DOSKONALENIE																													UZUPEŁNIANIE																													UCZYTELNIANIE																													PORZĄDKOWANIE																													ODNAWIANIE																													SCALANIE																													WYDZIELANIE																													WYDOBYWANIE																													PRZYWRACANIE																													MIANOWANIE																													PRZEMIANOWANIE																													HARMONIZOWANIE																													KONTYNUOWANIE																												
ZWARTOŚĆ Z	ZWARTOŚĆ W	ROKOWANIE A	ROKOWANIE V	DOSTĘPNOŚĆ	PROFUSCIE	TRANSPARENTNOŚĆ	ZWIERZENIA	POZADNO	DETAL	KOLOR	DOŚWIAD	SCIANA / KALD	CIEN	SEWENCA	OTWARCA	ZAKWIECZA	ZADNOŚĆ	IDEA	KOMPACYCJA	GATUNKI	ZDROWOTNOŚĆ	USZADZENIE	WYSTAW	ROZLEGŁOŚĆ	GABIA	WIELOPANOWOŚĆ/PRO	WID. ZAPODZIĘCZONY	PRZEDPOŁ																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
ZACHOWYWANIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
DOSKONALENIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
UZUPEŁNIANIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
UCZYTELNIANIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
PORZĄDKOWANIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
ODNAWIANIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
SCALANIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
WYDZIELANIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
WYDOBYWANIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
PRZYWRACANIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
MIANOWANIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
PRZEMIANOWANIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
HARMONIZOWANIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
KONTYNUOWANIE																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								

[illegible]

							X	X	X	X	X		X	X	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.							jak również ingerującej lub zakłócającej możliwość ekspozycji przestrzeni publicznej lub sprzeczej z tradycją kulturową założenia urbanistycznego i związanej z nią estetyką. • E 1: zachowanie, uzupełnianie i doskonalenie oraz odnawianie ekspozycji czynnej i biernej dalekich i bliskich powiązań widokowych w postaci osi, ciągów, punktów i płaszczyzn: kluczowych, charakterystycznych i uzupełniających, • E 2: porządkowanie, odnawianie i wydobywanie rozległości widoków i dystansu ekspozycji w stosunku do pierzei ulic, placów i budynków użyteczności publicznej, • E 3: wydobywanie, przywracanie i mianowanie monumentalności i malowniczości ekspozycji widoków dalekich i lokalnych, • E 4: zachowanie efektu wieloplanowości i dominacji form w krajobrazie lokalnym. • K 1: zachowanie, uczytelnianie, przywracanie lub kontynuacja przestrzeni komunikacyjnych, w zależności od ich funkcji i kompozycji przestrzennej w odniesieniu do ich pierwotnych zasad kształtowania • K 2: zachowanie i uczytelnianie oraz wydobywania zwartości ścian i kulis tworzących układ architektoniczno-urbanistyczny w nawiązaniu do proporcji pierzei i chodników, zespołów zieleni i trawników • K 3: wprowadzanie udoskonaleń oraz korekt zespołów i elementów zieleni po każdorazowym indywidualnym rozeznaniu stanu zachowania kompozycji zieleni, jej zdrowotności i możliwości rewitalizacji.
--	--	--	--	--	--	--	---	---	---	---	---	--	---	---	---	--	--	--	--	--	--	--

							X	X	X	X	X		X	X	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego - UCHWAŁA NR LXXXVIII/2145/17 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 8 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru „Kazimierz”.							ingerującej w formę architektoniczną obiektów zabytkowych bądź zakłócającej ich ekspozycję, jak również ingerującej lub zakłócającej możliwość ekspozycji przestrzeni publicznej lub sprzecznnej z tradycją kulturową założenia urbanistycznego i związanej z nią estetyką. • E 1: zachowanie, uzupełnianie i doskonalenie oraz odnawianie ekspozycji czynnej i biernej dalekich i bliskich powiązań widokowych w postaci osi, ciągów, punktów i płaszczyzn: kluczowych, charakterystycznych i uzupełniających, • E 2: porządkowanie, odnawianie i wydobywanie rozległości widoków i dystansu ekspozycji w stosunku do pierzei ulic, placów i budynków użyteczności publicznej, • E 3: wydobywanie, przywracanie i mianowanie monumentalności i malowniczości ekspozycji widoków dalekich i lokalnych, • E 4: zachowanie efektu wieloplanowości i dominacji form w krajobrazie lokalnym. • K 1: zachowanie, uczytelnianie, przywracanie lub kontynuacja przestrzeni komunikacyjnych, w zależności od ich funkcji i kompozycji przestrzennej w odniesieniu do ich pierwotnych zasad kształtowania • K 2: zachowanie i uczytelnianie oraz wydobywania zwartości ścian i kulis tworzących układ architektoniczno-urbanistyczny w nawiązaniu do proporcji pierzei i chodników, zespołów zieleni i trawników • K 3: wprowadzanie udoskonaleń oraz korekt zespołów i elementów zieleni po każdorazowym indywidualnym rozeznaniu stanu zachowania kompozycji zieleni, jej zdrowotności i możliwości rewitalizacji.
--	--	--	--	--	--	--	---	---	---	---	---	--	---	---	---	--	--	--	--	--	--	--